

ଅନ୍ତର୍ଭାଗୀୟ ପୁସ୍ତକମାଳା

ପଞ୍ଜାବର କଥା ଓ କାହାଣୀ

ପଞ୍ଜାବର କଥା ଓ କାହାଣୀ

ସଂପାଦକ
ହରିଭଜନ ସିଂହ

ଅନୁବାଦକ
ବିଜୟ ପଟ୍ଟେଲ

ନ୍ୟାସନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ, ଇଣ୍ଡିଆ,
ନୂଆ ଦିଲ୍ଲୀ

1987 (ଶକାବ୍ଦ 1908)

© ଲେଖକାଧୀନ

ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ © ନ୍ୟାସନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ, ଇଣ୍ଡିଆ, 1987

Rs 7.00

Original Title : KISSA PUNJAB

Oriya Translation : PUNJABAR KATHA O
KAHANI

ଡାଇରେକ୍ଟର, ନ୍ୟାସନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ, ଇଣ୍ଡିଆ, A-5, ଗ୍ରୀନ୍ ପାର୍କ,
ନୂଆ ଦିଲ୍ଲୀ—110016 କର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରକାଶିତ ଓ ଗ୍ରହମନ୍ଦିର, କଟକ-753002ରେ
ମୁଦ୍ରିତ ।

ଭୂମିକା

ନିଜ ପୁଅବାର ବାସ୍ତବତା ସହିତ ଘନଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିବା ହେଉଛି ପଂଜାବୀ ଭାଷା ଓ ପଂଜାବୀ ସଂସ୍କୃତିର ସତ୍ତ୍ୱ । ପଂଜାବୀ ଲୋକମାନେ ସତ୍ୟତାର ନିତ୍ୟନୂତନ ଓ ଜଟିଳ ବ୍ୟାପ୍ତିକୁ ଆପଣାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ସବୁବେଳେ ଉଦ୍ୟତ ଥାଆନ୍ତି ତାହା ସତ, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କେବେହେଲେ ନିଜର ପୁରାତନ ଓ ସରଳ ଜୀବନ ପରିପାଟୀ ପ୍ରତି ବିମୁଖ ନୁହଁନ୍ତି; ବରଂ ବିଶ୍ୱସ୍ତ । ଧର୍ମ ଓ କଳା ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏଇ ନିରନ୍ତରତାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ନା ପଂଜାବର ମାଟିରୁ ଅଙ୍କୁରିତ ଧର୍ମ ଜଟିଳ, ନା ନୃତ୍ୟ ସଂଗୀତ । କବିତା ଓ ସ୍ଥାପତ୍ୟ କଳା ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖୀୟ ନୁହେଁ । ନିର୍ବାନକୁ କ୍ଷଣକେ ଆପଣାର କରି ନେଉଥିବା ପଂଜାବ ଏଇ ସରଳତା ଯୋଗୁଁ ହିଁ ଭିତର ଓ ତା'ର ମୂଳଦୁଆ ନିଜର ପୁରାତନ ଓ ଗଭୀର ପରଂପରା ଉପରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋଇପାରିଛି ।

ନୂତନତା ଓ ପାରଂପାରିକତାର ଏହି ସହଜ ସଂମିଶ୍ରଣ ହିଁ ହେଉଛି ପଂଜାବୀ କଥା-ସାହିତ୍ୟର ବିଶେଷତ୍ୱ । ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ପଂଜାବ ବିଦେଶୀ ଆନ୍ତର୍ମହାତ୍ତାମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନେକ କିଛି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ନିଜର ସରଳତାର ପ୍ରଭାବରେ ତାକୁ ଏଭଳି ଭାବରେ ଆପଣା ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଡାଳିଦେଇଛି ଯେ ଆଜି ତାହାର ପ୍ରକୃତ ରୂପ, ଦେଶୀ କି ବିଦେଶୀ, ଚିହ୍ନିବା ଦୁଃସାଧ୍ୟ । ଭାଷାକୁ ଅଂତାଳିଲେ ଏସବୁ ବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦ ଭଳି ମନେହୁଏ । ମନେହୁଏ କବିତାର ଏଇସବୁ ନମୁନା ବିଦେଶୀ ଆନ୍ତର୍ମହାତ୍ତାମାନଙ୍କ ସହିତ ଅନୁପ୍ରବେଶ କରି ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କ ସହିତ ପଂଜାବରେ ରହିଯାଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଧନ୍ୟ ପଂଜାବୀ କବିମାନଙ୍କୁ ! ସେମାନେ ନିଜ ମାଟିରୁ ହିଁ ସ୍ୱର୍-ରାନ୍ଧା, ମିରଜା-ସାହିବାଁ, ସୋହନା-ମହାବାଲ, ସସ୍ୟା-ସୁନ୍ଦରୀ, ପୂରନ ଭଗତ ଓ ରାଜା ରସାଲୁ ଭଳି ଏମିତି କଥା ଓ କାହାଣୀମାନ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ଯେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ପଂଜାବୀ କାବ୍ୟ-ପରଂପରାର କଲ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରିବା ଅସଂଭବ । ପଂଜାବୀମାନେ ବିଦେଶୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅତି ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ନିଜ ପରିବାରର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିନିଅନ୍ତି—ସୋହନା-ମହାବାଲ ଓ ସସ୍ୟା-ସୁନ୍ଦରୀ ନାୟକମାନଙ୍କଠାରୁ ଏଇ କଥାର କିଛି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ମିଳେ । ଗୁଜରାଟର ଅନନ୍ତଦୁରରେ କୁମ୍ଭାରୁଣୀ ସୋହନାର ପ୍ରେମ ପାଶରେ ବଂଶୀ ପଂଜାବର ମର୍ଦ୍ଦିନୀ ଚରାଉଥିବା ସୁନ୍ଦର ରୂପବାନ୍ ମହାବାଲ ମଧ୍ୟ-ଏସିଆର ରାଜବଂଶ ସହିତ ସଂପର୍କିତ ଥିଲା । ଏପରିଭାବରେ ସସ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଯୋବାଦରେ ବଡ଼ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତା'ର ପ୍ରେମିକ ଥିଲା ବେଲୁଚିସ୍ଥାନରୁ ଆସିଥିବା ଜଣେ

ବିଦେଶୀ, ଯିଏ ଦୁର୍ଗମ ମରୁଭୂମି ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧମ କରି ଏଠାରେ ପହଂଚିଥିଲା । ସୈନ୍ୟ ପ୍ରେମିକ ମୁଗ୍ଧ ମଧ୍ୟ ବେଲୁଗିସ୍ଥାନର ବାସିନ୍ଦା ଥିଲା । ପଂଜାବୀ କବିମାନେ ନିଜର ହୃଦୟରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଥିବା ପ୍ରାୟ କାହାଣୀମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ବିଦେଶୀମାନଙ୍କୁ ନାୟକର ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହା ହିଁ ହେଉଛି ପଂଜାବୀ ଜୀବନ ଓ ପଂଜାବୀ କଳାର ଚମତ୍କାରତା । ସବୁଠୁ ମଜାର କଥା ହେଉଛି ଏଇ ସବୁ କାହାଣୀମାନଙ୍କରେ କେଉଁଠି ହେଲେ ଦେଶ ଓ ବିଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ସଂଘର୍ଷ ନାହିଁ । ବିଦେଶୀ ବୋଲି କହୁ କୌଣସି ନାୟକକୁ ଅସ୍ଥାବାର କରାଯାଏନି । ସ୍ୱସ୍ୱାର୍ଥର ପିତା ସୁନ୍ଦର ସହୃଦ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ନିଜର ହିଅକୁ ବାହାଦେଇଥିଲେ । ଅଣପଂଜାବୀକୁ ସ୍ୱାକ୍ଷରୀୟାୟୀ ନିଜ ଗ୍ରାମରେ ଗଢ଼ି ଦେବା ଓ ତାକୁ ନିଜ ପରିବାରର ଜଣେ ସଦସ୍ୟ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବା କେବଳ ପଂଜାବୀ କବିତା ଭିତରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ । ଏହା ହେଉଛି ସମସ୍ତ ପଂଜାବୀ ଜୀବନର ବିଶେଷତ୍ୱ । ପଂଜାବୀ ଭାଷା, ପଂଜାବୀ ସ୍ଥାପତ୍ୟ-କଳା ଓ ପଂଜାବୀ ସଂଗୀତରେ ମଧ୍ୟ ଏଇ କଥାର ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ଏହା ହେଉଛି ପଂଜାବର ମୁକ୍ତ ଓ ଅନବରତ ବିକାଶଶୀଳ ପ୍ରକୃତିର ଅନ୍ୟ ଗୁଣ ।

ପଂଜାବୀ କଥା-ସାହିତ୍ୟ ଯେ କେବଳ ବିଦେଶୀମାନଙ୍କୁ ପଂଜାବୀ କରିଦେଇଛି ତା ନୁହେଁ; ବରଂ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ପଂଜାବୀ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବିଦେଶରେ ପ୍ରେମିକ ରୂପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ପଂଜାବୀ କଥା-ସାହିତ୍ୟ ହେଉଛି ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ଯୁଷ୍ଟି — ସେତେବେଳେ ରେଲ, ଗ୍ରାସାଢ଼ ଓ ଜାହାଜ ଭଳି ଗମନାଗମନର ସୁବିଧା ନଥିଲା । ସେତେବେଳେ ‘ପରୁଣ-ଶହେ କୋଶ’ ଓ ‘ନ ଶହ ମାଇଲ ଦୂର’ ଭିତରେ କିଛି ପ୍ରଭେଦ ନଥିଲା । ନଦୀ-ମାନଙ୍କ ଉପରେ ପୋଲ ନଥିଲା । ଶ୍ରାବଣ ମାସରେ ନଦୀ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧମ କରିବା ଯେମିତି କଷ୍ଟପ୍ରଦ ଥିଲା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠ-ଆଷାଢ଼ରେ ମରୁଭୂମି ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧମ କରିବା ମଧ୍ୟ ସେଇଭଳି ଦୁଃସାଧ୍ୟ ଥିଲା : “ଜା ଧୀସ୍ୱେ ରାସ, ନା କୋଇ ଆସା, ନା କୋଇ ଜାସା ।” (ହିଅ, ରାସା ନଦୀ ଆର କୂଳକୁ ଚାଲିଯା, ନା ତୋ ପାଖକୁ କିଏ ଯାଇପାରିବ, ନା ସେ ପାଖରୁ କେହି ଆସିପାରିବ ।) ଏଇ ପ୍ରବଚନ ଶହ ଶହ ବର୍ଷଧରି ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁରେ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । ପ୍ରକୃତରେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଧାରଣା ଅନୁଯାୟୀ ନଦୀର ଆରକୂଳ ହେଉଛି ଆମ ପାଇଁ ବିଦେଶ । ଏଇଭଳି ଜନଚେତନାର ପରିବେଶ ଭିତରେ ସ୍ୱାର୍-ରାନ୍ଦାର କଥା ରୂପ ନେଇଥିଲା । ପଂଜାବୀ କଥା-ସାହିତ୍ୟର ସମସ୍ତ ନାୟକ ଯାହା ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ପଂଜାବର ପ୍ରେମଚେତନା ସହୃଦ ଯାଯାବର ଯାହା ଅବସ୍ଥା ଗଣର ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ଦରଦ୍ୱାରଠାରୁ ଅନେକ ଦୂରରେ ରାନ୍ଦାର ଯେତେବେଳେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଖୋଧାବସ୍ଥାରେ ବାଡ଼ି ଧରି ଠିଆହୋଇଥିବାର ଦେଖିଲ ସେ କହୁଥିଲା :

ରୁନିଆ ଆଖିଦା ଏହି ଜହାନ ସୁପନା,
ମର ଜାବଣା ର ଦେନା ବାଲୁସ୍ୱେ ନା ।

ତେବେ ଜୟେ ପିଅଉଁ, ହେ ଲଜମ,
ଆୟେ ଗୟେ ମୁହାଫର ପାଲ୍ଲୟେ ନା ॥

ଯାହା ଓ ପ୍ରେମକୁ ପରସ୍ପର ସହୃଦ ପ୍ରଗାଢ଼ ଭାବରେ ସଂପର୍କିତ କରି ବାଦଶାହ ପଂଜାବୀ ଆଚରଣର ଏଇ ଗଭୀର ସୁସ୍ଥ ତତ୍ତ୍ୱ ଆଡ଼କୁ ଇଂଗିତ କରିଛନ୍ତି । କେବଳ କାହାଣୀର ନାୟକ ନୁହେଁ; ପଂଜାବର ଜନନାୟକମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଘରଠାରୁ ସଂପର୍କ ବୁଟାଇ ଦେଇ ପଂଜାବର ଦୃଢ଼ତାରୁ ପ୍ରେମ ଓ ଆଦର ପାଇବାପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି । ପଂଜାବର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜନନାୟକ ଗୁରୁ ନାନକଙ୍କର ଉଦାହରଣ ଆମ ଆଖି ଆଗରେ ରହିଛି । ସେ ନିଜର କର୍ମବ୍ୟସ୍ତ ଜୀବନର ବେଶୀ ଅଂଶ ଗୁରୁଆଡ଼େ ବୁଲି ବୁଲି କଟାଇଦେଇଥିଲେ । ପଂଜାବୀ ସଂସ୍କୃତି ଓ ସ୍ୱାର୍ଥାନିତା ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମରତ ଗୁରୁ ଗୋବିନ୍ଦ ସିଂହ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତ ଜୀବନ —ଆଲୋକିତ ହେବାଦିନଠାରୁ ପ୍ରଜଳିତ ଜ୍ୟୋତି ନିର୍ବାପିତ ହେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—ଆପଣାର ଜନ୍ମମାଟି ମାଣ୍ଡାଠାରୁ ଦୂରରେ କଟାଇଥିଲେ । ଆଜି ମଧ୍ୟ ପଂଜାବୀ ମନ ବିଦେଶକୁ ଯାହା କରିବା ପାଇଁ ମହତ୍ତ୍ୱ ଆକାଂକ୍ଷା ନେଇ ଅନାଇଁ ବସିଥାଏ । ବୋଧହୁଏ, ପଂଜାବୀ ପ୍ରତିଭା ଘର ଗୁଡ଼ି ଦୂରକୁ ଗଲେ ଯାଇ ପ୍ରକୃତ ବିକାଶ ଲଭ କରେ । ରୁନ୍ଦା ଓ ପ୍ରେମକାହାଣୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାୟକମାନେ ନିଜ ଘରଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ ରହି ନିଜର ଲାଳା ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ରାଜା ରସାଲୁ ଓ ଦୁଲ୍ଲୀ ଭଟ୍ଟୀ ଆଦି ଭକ୍ତ ଓ ନିର୍ଭୀକ ନାୟକମାନେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ପଥରେ ଚାଲିଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପୂରନକୁ ନିଜ ବିମାତାର ସ୍ତନ ଚରିତର ଶିକାର ହୋଇ ଗୃହତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ରାଜା ରସାଲୁ ନିଜ ଖୁସିରେ ଘରୁ ବାହାରିଯାଇଥିଲେ । ଏଇ ଦୁହଁକର ସାଧୁସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଭଳି ଜୀବନଯାପନ କରିବାର ସହଜ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେମ ମିଳିଥିଲା । ଶୁଣି ସୁନ୍ଦର ପୂରନକୁ ପାଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା । ସୁନ୍ଦର ଏଭଳି ଏକ ରାଜ୍ୟରେ ରାଜୁତି କରୁଥିଲା, ଯେଉଁଠି ନାରୀମାନେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଥିଲେ । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ ଏହା ପଂଜାବ ବାହାରର କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥାନ । ରାଜା ରସାଲୁ ସିରିକୋଟର ରାଜା ସିରକପର ନବନାତ କନ୍ୟାକୁ ନିଜର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ରୂପରେ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ । ଅନୁମାନ କରାଯାଉଛି ଯେ ସିରକପର ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପଂଜାବ ବାହାରେ ଥିଲା । ଦୁଲ୍ଲୀ ପଂଜାବରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ବଡ଼ ହୋଇଥିଲା । ତା'ର ସାର୍ବ ଜୀବନ ଏଇ ଭୂମିରେ ଅତିବାହିତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜ ସକାଶେ ଏଭଳି ଏକ କାମ ବାଛନେଇଥିଲା ଯେ ସେ ମୋଟେ ହେଲେ ଘରେ ରହିପାରୁନଥିଲା । ଆମର ନାୟକମାନେ କେବଳ ଯେ ଗୃହସ୍ଥାନ ତାହା ନୁହେଁ, ସେମାନେ ନିଃସଂଗ ମଧ୍ୟ । ଜୀବନର ଯାଯାବର ଯାହାପଥକୁ ଆମକୁ ଏକା ଏକା ଅତିକ୍ରମ କରିବାର ଅଛି । ଏଇ ମାର୍ଗରେ ଆମର କେତେହେଲେ ସାଥୀ ସହଯାତ୍ରୀ ନାହାନ୍ତି । ଏହି ଗୃହଶୂନ୍ୟ, ସାଥୀହୀନ ଜୀବନରେ ପ୍ରବାସୀ ଭୂମିର ପ୍ରେମ-ଭାବନା ହିଁ ଆମର ଏକମାତ୍ର ସାହାଯ୍ୟ । ଏଇ ପ୍ରେମ-ଭାବନା ଦୁଃଖ-ବେଦନାମୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଭଳି ଆମ ନିକଟରେ ପହଂଚିଯାଏ ।

ସାଲୁ କୌନ ସମେଟେ, ହୋ
 ଗୁରୁ ଗାଲି ଦେସେ, ହୋ
 ଗୁରୁ ଗୁରୁ କୁଟୀ, ହୋ
 କର୍ମୀ ଦାରୁ ଲୁଟୀ, ହୋ
 କର୍ମୀ ଦାର ସଦାସେ, ହୋ
 ଗିନ-ଗିନ ପୋଲେ ଲସେ, ହୋ

ଏହା ହେଉଛି ଏକ ପ୍ରାମାଣିକ ଲୋକଗୀତି, ଯେଉଁଥିରେ କାହାଣୀର ସୁତାଗିଅ
 ଅଡ଼ୁଆ-ତଡ଼ୁଆ ହୋଇଯାଇଛି । ଏହା ଦେଉଛି ଲୋକଗୀତିର ଧର୍ମ । କାହାଣୀ ତ ଲୋକେ
 ଅଗରୁ ଜାଣିଥାଆନ୍ତି, ଲୋକକବି ତାକୁ ନିଜର ଇଚ୍ଛାନୁଯାୟୀ ରୂପ ଦିଏ । ସୁଦଶ ମା-
 ଛେଉଣୁ ଥିଲା । ବାପର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ମିଳିନଥିଲା । ତା'ର କକେଇ ଜମିଦାର ଥିଲା ।
 ସମ୍ରାଟ ଆକବରଙ୍କର ସେଇ ଅଂଚଳ ଦେଇ ଯିବାର ଥିଲା । ଜମିଦାରମାନେ ଛିର କଲେ
 ଯେ ସମ୍ରାଟ ଆଗରେ ସୁଦଶକୁ ଭେଟି ଦିଆଯିବ । ଗାଁର ସବୁଠାରୁ ସୁଦର
 (ଲାଲ ପଟାକା) ଓ ସବୁଠାରୁ ଗରିବ (ସାଲୁପାଟା ଅର୍ଥାତ୍, ଚରିଯାଇଥିବା ଉତ୍ତରାସ୍ତ୍ର)
 ଦିଅକୁ 'କେଉଁ ବିଚର' ଅବା ରକ୍ଷା କରିଥାଆନ୍ତା ? କଥାଟି ଦୁଇ ଭାଗକୁ ଜଣାଇଦିଆଗଲା ।
 ଦୁଇା ଘନ-ଦଶକ୍ରମର ଶୁଭକାଂକ୍ଷୀ ଥିଲା । ସେ ସାଂଗେ ସାଂଗେ ସୁଦଶକୁ ନିଜ ହିଅ ଭଳି
 ବାହା କରାଇଦେଲା । ଭରବରରେ ହୋଇଥିବାରୁ ଭଲଭାବରେ ବିବାହର ଆୟୋଜନ
 ହୋଇପାରିନଥିଲା । ସେତେ ଚନ୍ଦରେ ବିବାହର ନିବନ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପନ୍ନ ହେଲା । କିନ୍ତୁ
 ଦୁଇା 'ଚୁଷ୍ଟ' କୁଟୁମ୍ବିକା ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦାଉ ସାଧିଲା ଓ ତାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦୟନୀୟ
 କରିପାରିଲା ।

ଏଇଭଳି ଭାବରେ ପଞ୍ଜାବୀ ଲୋକନାୟକମାନେ ଲୋକଗୀତିମାନଙ୍କଠାରୁ ଜନ୍ମ ନେଇ
 କଥା-ଜଗତରେ ନିଜର ସ୍ଥାନ ଲଢ଼ କରିଥିଲେ । କାବ୍ୟନାୟକ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ
 ଲୋକ-କାବ୍ୟନାୟକ ଓ କାବ୍ୟନାୟକ ହୋଇଯାଉଥିଲେ । ଏଇ ସବୁ ଲୋକନାୟକ
 ପଞ୍ଜାବର ଶାଂତି ସରଳ ଲୋକଚରିତ୍ରର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରନ୍ତି । ପଞ୍ଜାବୀ ଲୋକଚରିତ୍ରର
 ସମସ୍ତ ବିବରଣୀ ଉପରର ଲୋକଗୀତି (ସୁଦର-ସୁଦଶସ୍ତ୍ର) ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଞ୍ଜାବୀ
 କଥା ଓ କାହାଣୀଠାରୁ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ପଞ୍ଜାବ 'ଲାଲ ପଟାକା' (ନାଲ ଓଡ଼ଣୀ)ର
 ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ 'ଫଟେ ହୁଏ ସାଲୁ' (ଚରିଯାଇଥିବା
 ଉତ୍ତରାସ୍ତ୍ର)ର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସହଜ ସଂପର୍କିତ କରିପାରିଛି । କୁଞ୍ଜରୁଣୀ ସୋହନୀ, ଧୋବଣୀ ସସ୍ୟା,
 ମର୍ଦ୍ଦିନୀ ଚରଣସିଦ୍ଧା ଅଜମ ବେଗ ଓ ରାନ୍ଧଣା ଏମାନେ ସଭାଏଁ ପଞ୍ଜାବର ସୁଦର,
 କିନ୍ତୁ ଦଶକ୍ରମ ସୌବନର ପ୍ରତୀକ । ରାଜପୁତ ପୂରନ ଓ ରାଧାଲୁର ଲୋକକଥା ମଧ୍ୟ
 ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲା । ଏହାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଉଛି ସେମାନେ ସଜକୁମାର

ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ରାଜପୁତ୍ରକୁ ପଦାଦାତ କରି ଦଣ୍ଡ ଅବସ୍ଥାରେ ଦୂରକୁଥିଲେ । ପଂଜାବୀ ଲୋକପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦଣ୍ଡର ସୌଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଆଦରର ସହୃଦ ସ୍ବାକାର କରିଥିଲ । ସଦାବୁର ହେଉଛି ଲୋକ-ସ୍ବାକୃତିର ଆଉ ଏକ କଷଟିପଥର । ଏଇ ଗୀତରେ ଦୁଇା ସୁଂଦରୀକୁ ନିଜର ବିଧି କରିନେଇଛି । ସ୍ବାର୍-ରାଜ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରେମ ପ୍ରତି ପାଞ୍ଚନଶଯାକ ପୀରଂକର ସଦୟ ଦୃଷ୍ଟି ରହିଛି । ପୁରନ ଗୁରୁ ଗୋରଖନାଥଂକଠାରୁ ବରଦାନ ଲଭ କରିଛି । ଏଇ ଧରଣର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଡ଼ ଉଦାହରଣ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାହାଣୀ ଦେହରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ପ୍ରେମ ହେଉ ବା ସନ୍ନ୍ୟାସ ହେଉ, ଚୌଧି-ବୃତ୍ତି ହେଉ ବା ସାଧୁତା ହେଉ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନରେ ସଦାବୁର ଏକ ଧାର୍ମିକ ସତ୍ୟ ରୂପରେ ବିଦ୍ୟମାନ । ଏଇ ସଦାବୁର ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ଧନକର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେଇଛି ।

ଆମ କଥା-ସାହିତ୍ୟର ତୃତୀୟ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଗୁଣ ହେଉଛି ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ବାତଂନ୍ୟ-ଚେତନା । ଅନେକ ଥର ପରିବାର ଏଇ ସ୍ବାତଂନ୍ୟତାର ପଥକୁ ଅବଲୋକ କରିଛ; କିଂଚିତ୍ ବ୍ୟକ୍ତି ଏଇ ପାରିବାରିକ ବାଧାବିଘ୍ନକୁ ଏଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଚାହିଁଛ । ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ରୁଢ଼ ପଂଜାବୀ କଥା-ସାହିତ୍ୟର ଏଭଳି ଏକ ଗୁଣ, ଯାହାକୁ ବାଦ୍ଦେଇ ପଂଜାବୀ କଥା-ସାହିତ୍ୟର କଲ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରାଯାଇନପାରେ । ପଂଜାବୀ ନିଜର ପ୍ରିୟ ସାଂସ୍କୃତିକ ବେଷ୍ଟମାନ ଭିତରେ ରହିବାପାଇଁ ଚାହେଁ; କିଂଚିତ୍ ସେ ପରିବାରର ବଂଧନକୁ ସ୍ବାକାର କରିନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଂଜାବୀ ସଂସ୍କୃତିକ ସଂସ୍କୃତିର ଅଧୀନତାକୁ ମାନନୀୟ; କିଂଚିତ୍ ତାହାର ଭିତରେ ରହି ମଧ୍ୟ ସେ ନିଜ ଜୀବନର ଗତିପଥକୁ ନିଜେ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଚାହେଁ । ଯେତେବେଳେ ପରିବାର ବ୍ୟକ୍ତିର ଭାଗ୍ୟକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରେ, ସେଇଠି ସଂଘର୍ଷ ଦେଖାଦିଏ । ସୁଂଦରୀର କଳେଇ ସୁଂଦରୀର ଅନିଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ବେ ତାକୁ ସମ୍ରାଟର ବିଳାସସାମଗ୍ରୀ କରିବା ପାଇଁ ଚାହିଁଛ—ଏଇଠି ଲୋକଧର୍ମ ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଠି ଟେକିଛି । ସ୍ବାର, ସୋହାଗା ଓ ସାହୁବା ମଧ୍ୟ ନିଜ ଇଚ୍ଛାନୁଯାୟୀ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ନିଜ ପରିବାର ସହୃଦ ସଂଘର୍ଷ କରିଛନ୍ତି । ସସ୍ତ୍ରୀକୁ ନିଜ ପରିବାରଠାରୁ ସଂମତ ମିଳିଗଲେ ମଧ୍ୟ ତା ସ୍ବାମୀର ପରିବାର ତାକୁ ବିରୋଧ କରିଛନ୍ତି । ବିମାତା ଓ ରାଜା ପିତାଂକ ଏକବିତ୍ତିଆ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଯୋଗୁଁ ପୁରନର ଦୁଃଖ କାହାଣୀର ଆରଂଭ ହେଲା । ପିତାମାତା ନିଜର ଇଚ୍ଛାନୁଯାୟୀ ପୁଅର ମାର୍ଗ ନିରୂପଣ କରିବା ପାଇଁ ଚାହିଁଛନ୍ତି; ହେଲେ ସୁଅ ସାଧୀନ ଚେତନା ବିପ୍ଳବରେ କୌଣସି ଆପୋଷ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ । ରସାଳୁର କାହାଣୀ ମଧ୍ୟ ଅଣଲେଉଟାଣି ସାଧୀନତାର ଏକ ବେଗଶାଳୀ କାହାଣୀ । ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବୋଧହୁଏ ପଂଜାବୀ ନାୟକନାୟିକା-ମାନଂକର ସ୍ବଭାବ ସବୁଠାରୁ ଅଲଗା । ପାରିବାରିକ ପ୍ରତିବଂଧନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏଇ ଧରଣର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିରୋଧ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସାହିତ୍ୟରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ସମାଜ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ରଶାଳୀ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାହା ଏକ ଆକୃତିବିହୀନ ବାସ୍ତବତା । ଆମର କଥା-ସାହିତ୍ୟରେ

ହେବାକୁ ଦେଇନାହିଁ । ତା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସେ ବାହ୍ୟ କାନ୍ଥବତାର ଦାସତ୍ବକୁ ମଧ୍ୟ ଅସ୍ୱୀକାର କରିଦେଇଛି । ସଦାଚାରର ମଧ୍ୟମ ପଛା ହିଁ ହେଉଛି ପଞ୍ଜାବୀ ଆଚାର-ବ୍ୟବହାର ଓ ପଞ୍ଜାବୀ କାହାଣୀର ମାର୍ଗ । ଦୈନିଦିନ ଜୀବନରେ ଏଇ ପଥରେ ସ୍ପଷ୍ଟତାରେ ଚାଲିହେବ ।

ସଂକ୍ଷେପରେ ସରଳତା, ସଦାଚାର, ସ୍ବାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଓ ସଂସାର ମିଳିତ-ପୃଥ୍ବୀ ହିଁ ହେଉଛି ପଞ୍ଜାବୀ କଥା-ସାହିତ୍ୟର ସଂସାର ।

—ହରିଭଜନ ସିଂହ

ସୂଚୀପତ୍ର

ଭୂମିକା	...	v
ସ୍ତବ୍ଧ ବନ୍ଧା	...	1
ମିରଜା ସାହୁବା	...	17
ସସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁ	...	33
ସୋହନ ମହାବାଲ	...	44
ପୂରନ ଭଗତ	...	56
ବଜା ରସାଲୁ	...	66
ଦୁଇାଂଶୁ	...	84
ଜଉଣା ମୌଡ଼	...	90
କୈମା ମଲକା	...	101

ମୋହନ ସିଂହ

ହୀର ଗନ୍ଧା

ହୀର କାହାଣୀ ମେଗାଲମାନଙ୍କ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆସିବାର କିଛି ସମୟ ପୂର୍ବର ଘଟଣା । ଏହା ସେଇ ସମୟର କଥା, ଯେତେବେଳେ ରାଜପୁତମାନେ ନୂଆ ନୂଆ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ସିୟାଲମାନେ ଧାମନଗରର ରାଜପୁତ ଥିଲେ । 1258 ମସିହାରେ ରଘୁଶଙ୍କରଙ୍କ ପୁତ୍ର ରଘୁସିଂହାଲ ବାବା ଫରିଦଗଂଜଙ୍କ ଠାରୁ ଇସଲାମ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ମୁସଲମାନ ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେମାନେ ହିନ୍ଦୁ ଶାସନାଦିକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ନ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଘରର ମହଲାମାନଙ୍କୁ ପର୍ଦା ଭିତରେ ରଖି ନଥିଲେ । ଚୂର୍ଚ୍ଚାସି-ମାନଙ୍କ ପରି ନାଲ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବା ଏବଂ ପିନ୍ଧିଲା ବାସନର ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଘରେ ମନା ଥିଲା । ସିୟାଲମାନଙ୍କର ଜଣେ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ମଲ୍ଲାନ 1462 ମସିହାରେ ଝଂଗ ଗ୍ରାମଟି ବସାଇଥିଲେ । ଚୂଚକ ମଧ୍ୟ ସିୟାଲମାନଙ୍କର ଜଣେ ସଦ୍‌ସଭାସନ ଥିଲେ । ହୀର ଏଇ ମୁଖିଆ ଚୂଚକର ଝିଅ । ମୁଖିଆର ଝିଅ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ଅତି ଖେଳବସରରେ ବଢ଼ି ଥିଲା । ସଖୀମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ଦୋଳି ଖେଳିବା, ଚେନାବ ନଦୀରେ ଯାଇ ମୁକ୍ତାବେ ସ୍ନାନ କରିବା କିଂବା ବସନ୍ତ ଋତୁ ପରି ନିଜକୁ ସଜେଇ ଚଉତିସାରେ ବସି ଚେନାବ ନଦୀ କୂଳର ଘନକୁଞ୍ଜର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଦେଖିବା, କିଂବା ଭେଉଁ ଦେହରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟର ମନଲୋଭୀ ଦୃଶ୍ୟ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଲେଉଟ ପ୍ରତିଫଳିତ ଲାଲ ଦେଖି ବିଭୋର ହେବା ଥିଲା ତା'ର ସବୁଦିନର କାମ । ହୀର କେବଳ ଚଳଚଞ୍ଚଳ, ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟବତୀ, ସାହସୀ ଯୁବତୀ ଥିଲା ତା' ନୁହେଁ, ସେ ମଧ୍ୟ ଥିଲା ଅପରୂପା । ରୂପ ଓ ଯୌବନର ମିଳନ ଥିଲା ଚମତ୍କାର । ଗଜଗମନା ହୀରକୁ ଦେଖିଲେ ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେମିତି ଉଡ଼ିଯାଉଥିବା ବାଜପକ୍ଷୀର ଡେରାମାନ ଆକାଶରେ ପିଟିହେଉଛି । ଭାଗ୍ୟସ୍ବ ପରଂପରା ଅନୁଯାୟୀ ସେ 'ମୋହନ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ' ଠାରୁ କମ୍ ନଥିଲା ଓ ଭାର୍ଗବ ପରଂପରା ଅନୁଯାୟୀ 'ଶନ ପିତୃଳା ରୂପ ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ ନେଇ ସାର୍ ହଜାରେ ଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ଲୁଚିଗଲେ ମଧ୍ୟ ଲୁଚି ନ ଥିଲା' ।

ଝଂଗର ସଦ୍‌ସଭା ହେବା ବ୍ୟତୀତ ଚେନାବ ନଦୀର ତୀରାଘାଟମାନଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଭାର ମଧ୍ୟ ଚୂଚକ ହାତରେ ଥିଲା । ଯାଣିମାନଙ୍କୁ ନଇ ପାରି କରିବାପାଇଁ ଘାଟମାନଙ୍କରେ

ଅନେକ ନାଆ ପାଲ ବାଂଧୁ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତ । ଦିନତମାମ ପଥକ ଓ ସୌଦାଗର-ମାନେ ଘାଟ ଦେଇ ନଈ ପାର ହେଉଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଥକର ଆଖି ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱର୍ର ନାଆ ଉପରେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ସ୍ୱର୍ର ନାଉରା ଲୁହୁଡ଼ିନ ନାଆଟିକୁ ଅନେକ ଯନ୍ତ୍ରରେ ସଜେଇ ରଖିଥାଏ । ଏଇ ଖାଲ ନାଆକୁ ଦେଖି ପଥକମାନଙ୍କ ମନରେ ଅନୁପମ ସ୍ୱପ୍ନ ଜାଗ୍ରତ ହେଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଯାହାକୁ ସ୍ୱର୍ର ଦର୍ଶନ କରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମିଳି ଯାଉଥିଲା, ସେମାନେ ନିଶାରେ ଭୋଲ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । ଏଭଳି ଭାବରେ ସ୍ୱର୍ର ରୂପ ଓ ସୌବନର କାହାଣୀ ପଥକ ଓ ସୌଦାଗରମାନଙ୍କ ଜଗିଆରେ ଦୂରଦୂରାନ୍ତକୁ ବ୍ୟାପି-ଯାଉଥିଲା ।

ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞଜାତୀ ଝଂଗ ଠାରୁ ଅଣୀ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ସେଠି ମଧ୍ୟ ସ୍ୱର୍ର ସୌଦାଗ୍ୟ କାହାଣୀ ପହଂଚି ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ସେଠାକାର ଯୁବକ ଯୁବତୀମାନେ ସ୍ୱର୍ର ନାମ ସହଜ ସୁପରିଚିତ ଥିଲେ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞଜାତୀର ମୁଖିଆର ନାମ ଥିଲା ମୌଜୁ । ସେ ଜାତିରେ ଥିଲା ରାନ୍ଧା ଜାଠ । ତା'ର ଆଠକଣ ପୁଅଙ୍କ ଭିତରେ ସବାସାନ ଧୀନ୍ଦୋ ଦେଖିବାକୁ ସବୁଠାରୁ ସୁନ୍ଦର ଓ କୋମଳ ଥିଲା । ବାପ ମଲା ପରେ ଭାଇମାନେ ମାପି ଯୋଗି ଜମିତକ ଭଗବଂଟା କରିନେଲେ । ସମସ୍ତେ ସବୁ ଭଲ ଭଲ ଜମିତକ ନେଇସାରିବା ପରେ ଧୀନ୍ଦୋ ଭଗରେ ଅନୁର୍ବର ଓ ଟାଙ୍ଗର ଜମିତକ ପଡ଼ିଲା । ବାପର କୋଡ଼ପୋଣ୍ଡ ଗୋଲବସରର ଦୁଅ ହୋଇଥିବାରୁ ରାନ୍ଧା ଷେଡ଼କାମ କ'ଣ ଜାଣି ନ ଥିଲା, ଏଣୁ ବଳବାଡ଼ି ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଛାଡ଼ି ସେ ରସିକ ସାଜ ଖାଲି ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ରାନ୍ଧାର ଭଉଜମାନେ ତାକୁ ବହୁତ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରୁଥିଲେ । କିଛିଦିନ ଯାଏ ଆଗଭଲି ଭଲ ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ଯେ ବାଲରେ ତେଲମାରି ଟେରି କାଟିବା ଓ ବଂଶୀ ବଜେଇବା ଛଡ଼ା ରାନ୍ଧା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାମକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ; ତା'ର ଭଉଜମାନେ ତାକୁ ବିଦ୍ରୂପ କରିବାକୁ ଆରଂଭ କଲେ । ଯଦି ରାନ୍ଧା ଭଉଜମାନଙ୍କ ସ୍ନେହର ଢିଲେହେଲେ ପ୍ରତିଦାନ ଦେଉଥାନ୍ତା ତା'ହେଲେ ବୋଧେ ସେମାନେ ଏତେ କଟୁ କଥା କହିନଥାନ୍ତେ; କିନ୍ତୁ ରାନ୍ଧାର ସ୍ୱଭାବ ଥିଲା ଭିନ୍ନ ଧରଣର । ତା'ର ବେଖାତିର ସୌବନର କାହାଣୀର ଚଂଚା କି ଥିଲା । ଫଳରେ ଦିନେ ତା'ର ସବାସାନ ଭଉଜ ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତ କଲେ—“ତୋ'ର ଯଦି ଆମ ପ୍ରତି ଢିଲେ ହେଲେ ଖାତିର ନାହିଁ, ଯା' ସିୟାଲର ସ୍ୱର୍ରକୁ ବାହାହେଇ ନେଇଥା ।”

ଭଉଜର କଟୁ ମଂତବ୍ୟ ରାନ୍ଧାର ହୃଦୟକୁ ବିସ୍ମୟ କରିଦେଲା ଓ “ହୃଦୟ ବଂଧୁ, ଜୁଦିୟା ଭାବ କରଛେ, ରାନ୍ଧା ହୋ ରୁଷିୟା ବାରିସ ଶାହ ଜେହା ।”¹ ପ୍ରଥମ ରାତିଟି ସେ ରାସ୍ତା କଡ଼ର ଏକ ମସଜିଦ୍ରେ ବିତାଇଲା । ସେଠି ମସଜିଦ୍ରେ ମୁରାଜ ସହଜ

1. ହାତରେ ବଂଶୀ ଧରି, କାଶରେ ଜୋତା ଜାକି ରାନ୍ଧା ବାରିସଶାହଙ୍କ ଭଳି ଘରୁ ବାହାରିପଡ଼ିଲା ।

ତା'ର ଗଂଡଗୋଲ ହୋଇଗଲା । ପରଦିନ ସକାଳୁ ଉଠି ରାଜ୍ୟ ପୁଣି ନିଜ ବାଟରେ ବାହାରିଗଲା । ଶେଷକୁ ସେ ନିଜର ଗଂଡବ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଚେନାବ୍ ଘାଟରେ ପହଂଚିଲା । ସେ ଦେଖିଲା ଲୁହୁଡନ ନାଉଣ୍ଡ ନିଜର ନାଆ ମେଲିଦେବା ଉପରେ । ରାଜ୍ୟ ଲୁହୁଡନକୁ ଖୋଦାଙ୍କ ଦ୍ୱାଦ୍ୱ ଦେଇ ନର ପାର କରିଦେବା ପାଇଁ ମିନିତ କଲା । କିନ୍ତୁ ଦୁଷ୍ଟଦୁଷ୍ଟ ନାଉଣ୍ଡ ଧକ୍କାମାର ରାଜ୍ୟକୁ ଦୂରକୁ ଛୁଆଡ଼ି ଦେଲା ଓ ନିଜ ନାଆକୁ ପାଣି ମଝିକୁ ପେଲି ଦେଲା । ଯେତେବେଳେ ଲୁହୁଡନର ନାଆରେ ଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ରାଜ୍ୟର ରୂପ ଦେଖିଲେ, ତା'କୁ ବେଢି ଯାଇ ବସିଗଲେ ଓ ନାନାପ୍ରକାରର ଗୁଟୁକଥାମାନ କହିବାକୁ ଆରଂଭ କଲେ । ରାଜ୍ୟର କ୍ଳାନ୍ତ ଦୂର ହେଲପରେ ସେ ବଂଶୀ ବଜେଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେତିକିରେ ଘାଟଯାକର ସବୁ ନରନାରୀ ତା' ପାଖରେ ଜମା ହୋଇଗଲେ । ଲୁହୁଡନର ନାଆରେ ଥିବା ନାରୀମାନେ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତି ଏତେ ଆସକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଯେ ସେମାନେ ତା'କୁ ସ୍ୱର୍ ର ନାଆଭିତରକୁ ଡାକି ନେଇଗଲେ । ନାଆରେ ରେଶମୀ ପର୍ଦା ଭିତରେ ସ୍ୱର୍ ର ବିଛଣା ସଜା ହୋଇଥାଏ । ରାଜ୍ୟ ଅନେକ ଦୂର ଯାଆ କରି ଆସିଥିଲା; ବିଛଣା ଉପରେ ଗଢୁ ଗଢୁ ସେ ନିଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲା । ସ୍ୱର୍ ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିଲା ଯେ ଲୁହୁଡନ ତା' ବିଛଣାରେ ଜଣେ ବିଦେଶୀକୁ ଶୁଆଇ ଦେଇଛି, ସେ ରାତ୍ରେ ତମତମ ହୋଇ ଜଳିଉଠିଲା ଓ ସଖୀମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସେଠାକୁ ଧାଇଁଆସିଲା । ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାଡ଼ିରେ ପିଟି ପିଟି ଲୁହୁଡନକୁ ଲହୁଲହୁଣୀ କରିଦେଲା । ତା'ପରେ ସେ ବିଛଣା ପାଖକୁ କୁଟିଗଲା । ବିଦେଶୀକୁ ନିଜ ବିଛଣାରେ ଶୋଇଥିବା ଦେଖି ରାତ୍ରେ ବାଡ଼ିଏ ମାରିଲା; କିନ୍ତୁ “ରାଜ୍ୟେ ଉଠିକେ ଅଖିୟା, ବାହୁ ସଜନ, ସ୍ୱର୍-ହୁସକେ ମେହୁରବାନ ହୋଇ ।”¹

ସ୍ୱର୍ ଆଖିରେ ଏକ ନୂତନ ଶିଖା ଦପ୍ ଦପ୍ ହୋଇ ଜଳିଉଠିଲା । ସେ ନାଆର ପର୍ଦାମାନ ଟାଣିଦେଇ ରାଜ୍ୟ କଡ଼କୁ ପଲଂକରେ ବସିପଡ଼ିଲା । କେଜାଣି କେତେ ସମୟ ଧରି ଦି'ଜଣ'କର ଗୋପନ କଥାଶୁଣା ଚାଲିଲା । ଯେତେବେଳେ ସ୍ୱର୍-ରାଜ୍ୟକୁ ଆପଣାର ପ୍ରେମ ସମର୍ପିଦେଲା, ରାଜ୍ୟ କହିଲା, “ଯଦି ତୋ'ର ଚରଣା କାଟିବା ଓ ଦୋଳି ଖେଳରେ ଭୋଲ ହୋଇ ମୋତେ ଭୁଲିଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଅଛି, ତା'ହେଲେ ଏବେ ସ୍ଥିତ କରି କହିଦେ ।” ସ୍ୱର୍ ଗଂସାର ହୋଇ କହିଲା :

“ମୈନୁ ବାବଲେ ଦା କସମ ରାଝିୟା ବେ,
ମରେ ମାଝି ଜେ ରୁ ଧ ଥି ମୁଖ ମୋଡ଼ି । ।
ଅନ୍ନା ହୋସ୍ତେ କେ ନୈନ ପ୍ରାଣ ଜାବଣ,
ତେରେ ବାଝ ଜୋ କୌନ୍ ମୈ ହୋର ଲେଡ଼ି । ।

1. ରାଜ୍ୟ ଉଠିଯାଇ କହିଲା, ‘ଆହା ସଜନ’; ସ୍ୱର୍-ହୁସିଦେଇ ପ୍ରୀତି ହେଲା ।

ମୋ ଡା' ଧର ଦରଗାହ ଥି' ଲିଆ ରୁନ୍‌ଝା,
ଥା' ବାସ୍ତବ ଯେ ପ୍ରୀତି ବା ସ୍ବତ ଭୋଡ଼ି । ।¹

ଦି'ପଟୁ ପକ୍କା କଥା ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ହୋଇ ସାରିଲା ପରେ ସ୍ବର୍ ଅତି ଚତୁରତାର ସହଜ ବାପ ମା'କୁ ରାଜି କରେଇ ରୁନ୍‌ଝାକୁ ମହର୍ଷୀ ଚରେଇବା ପାଇଁ ଚାକର ରୂପରେ ନିୟୁକ୍ତ କରେଇନେଲା । ଚୂଚକ ଅନେକ ଥର କହୁଲା ଯେ ଏ ପିଲାଟି ଦେଖିବାକୁ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଓ କୋମଳ ମନେ ହେଉଛି, କିଏ ମହର୍ଷୀ ଚରେଇବା ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । କିଏକ ଆମ ମହର୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମହର୍ଷୀ ସହିତ ମିଶାଇ ଦେବ । ତା' ପକ୍ଷରେ ବଣ ଜଂଗଲର କଷ୍ଟ ସହ୍ୟ କରିବା ଅସମ୍ଭବ, କାରଣ ଜଂଗଲରେ ହିଂସକାଂତୁମାନେ ପଦାରେ ଘୁରି ବୁଲୁଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସ୍ବର୍ ଏହା କହି ବାପା'କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଲା ଯେ :

“ବଡ଼ା ଚତର ତେ ଅକଲ ଦା କୋଠ ନଡ଼ଠା,
ମିଶା ବହୁତ ସଞ୍ଜଲ୍ କେ ଚାଡ଼ିଦା ଏ ।
ହୁଙ୍କେ ନାଲ ପିଆର୍ ଦେହୁଁ ଗଦେକେ,
ସୋଟା ସିଂଗଡେ ମୂଲ ନା ମାରଦା ଏ ।”²

ଏଭଳି ଭାବରେ ରୁନ୍‌ଝା ବାରବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିୟାଲ୍ ମାନଙ୍କର ମହର୍ଷୀ ଚରେଇଲା । ପ୍ରତିଦିନ ସେ ମହର୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ନଈ କୂଳର ଜଂଗଲକୁ ନେଇଯାଏ ଓ ସକଳେଲେ ବଣୀ ସ୍ବରର ପଛେ ପଛେ ସେମାନେ ଘରକୁ ଫେରି ଆସନ୍ତି । ସ୍ବର୍ ପ୍ରତିଦିନ କଂସାରେ ଚାହିଁ ଭରି ଜଂଗଲରେ ପହଂଚିଯାଏ । ସେଠି ଦୁହେଁ ମିଶି ଏକାପାଂଗରେ ଚାଷ ଖାଆନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ଅରଣ୍ୟର ଛାଇ ଅଂଧାରରେ ସେମାନେ ପ୍ରେମର ଶୀର୍ଷତମ ଶୂଂଗରେ ପହଂଚିଯିବାର ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଖରାରେ ଚିକ୍‌ଚିଲ୍ ହେଉଥିବା ନଈର ତରଂଗାୟିତ ଲହରୀକୁ ଦେଖି ସେମାନେ ବିଭୋର ହୋଇ ଉଠୁଥିଲେ । ହେଲେ ପ୍ରେମ ଓ କସ୍ତୁରୀର ବାସ୍ନା କ'ଣ ଲୁଚି ରହେ ? ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ସ୍ବର୍-ରୁନ୍‌ଝାର ପ୍ରେମକାହାଣୀ ଲୋକଚର୍ଚ୍ଚାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ହୋଇଗଲା । ଯେତେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସେତେ କଥା । କିନ୍ତୁ ସ୍ବର୍-ରୁନ୍‌ଝାର ଯୋଡ଼ି

1. ରୁନ୍‌ଝା ! ମୋର ବାପା'ଙ୍କର ରାଣ, ଯଦି ମୁଁ ତୋ' ପାଖରୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ନେବି ତା'ହେଲେ ମୋର ମା' ମରିଯିବ । ଯଦି ତୋ' ଛଡ଼ା ମୁଁ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ପତି ରୂପରେ କାମନା କରିବି, ମୁଁ ଅଧୁଣୀ ହୋଇ ମରିଯିବି । ମୁଁ ତ ରୁନ୍‌ଝାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ଗୃହରୁ ପାଇଛୁ, ଯଦି ମୁଁ ପ୍ରେମର ନିୟମ ଭଂଗେ ଘୃଷ୍ଣୁର ହୋଇଯିବି ।
2. ଏଇ ପିଲା ଅତି ଚତୁର ଓ ବୁଦ୍ଧିର ଗଂଜାଘର; ସେ ଅତି ସାବଧାନ ହୋଇ ମହର୍ଷୀ ଚରାଏ, ଅତି ଶରଧାରେ ମହର୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ରୁ ଚୁ କରେ ଓ ସେ ମହର୍ଷୀ ମାନଙ୍କର ଶିଂଖକୁ କେବେ ବି ଠେଙ୍ଗା ମାରେନା ।
3. ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନଭାବରେ ଦିଆରି ହେଉଥିବା ମକାଗୁଡ଼ ଓ ଗୁଡ଼ରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରୁଟିର ଚୁଣି ।

ଏତେ ସୁନ୍ଦର ମାନ୍ୟତା ଯେ କେହିହେଲେ ତା'ଙ୍କର ମିଳାମିଶାକୁ ଖରାପ ଭାବୁ ନଥିଲେ; ବରଂ ସମସ୍ତେ ଏକ କଥାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖୁଥିଲେ ।

ହେଲେ କ'ଣ ହେବ ? ଏକ ପ୍ରେମ ନାଟକରେ ଏକ ଉପଦ୍ରବକାରୀର ଆକର୍ଷକ ଦୃଷ୍ଟିପାତ୍ରତ୍ବ । ସେ ଥିଲା ହାର୍ ର କାକା କୈଦୌ ଗ୍ରେଟା ।

କୈଦୌର ବେଶଭୂଷା ଥିଲା ବିରଳ ଧରଣର—ମୁଁତରେ କଳଂଜର ଟୋପି, ବେକରେ କାଠିମାଳି, ହାତରେ ଖପର । ଭାଙ୍ଗ ଗଂଜେଇପ୍ରସ୍ତ କୈଦୌ ଗାଁ ବାହାରେ କୁଡ଼ିଆରେ ରହୁଥିଲା । ଶୁଆ, ଚିତ୍ତର, କୁକୁଡ଼ା ପାଳିବା ତା'ର ସଉକ ଥିଲା । କଥା ହେଉଛି, ସେ ଥିଲା ଥିଆ ଜାଠ ଓ ଅଧା ଫଙ୍ଗର । ସାରାଜୀବନ ଶୁଣି ପିଣ୍ଡାରେ ଭାଙ୍ଗ ପିଇ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ସେ ବିତାଇସାରିଥିଲା । ସାଧାରଣ ଫଙ୍ଗରମାନଙ୍କ ପରି ତା'ର ସ୍ବଭାବ ଥିଲା ନିହାତି ବୁଝ । ପ୍ରେମପ୍ରୀତିର ସୁଖଦ ପରିଣତ ଦେଖି ତା'ର ଈର୍ଷାରେ ଜଳିବା ଥିଲା ସାଧବିକ । ତା'ର ଅବା କେମିତି ସହ୍ୟ ହେବ ଯେ ହାର୍ ଓ ତା'ର ସର୍ତ୍ତାମାନେ ରାନ୍ଧା ସହୃଦ ବସି ଛତୁ ଖାଉଟିବ ଓ ଖାଇ ସାରିଲା ପରେ ବଣ ଭିତରେ ବୋହୂଛୁରି ଖେଳିବେ । ଏଣୁ ଦିନେ କୈଦୌ ହାର୍ କୁ ପିତ୍ତକର ନିଭକଲର ଜଂଗଲକୁ ଚାଲିଗଲା । ସେଠି ରାନ୍ଧା ବସି ଛତୁ ଖାଉଥିଲା ବେଳେ ହାର୍ ନଈକୁ ପାଣି ଆଣିବା ପାଇଁ ଗଲା । କୈଦୌ ଅତି ଅତରଂଗତାର ସହୃଦ ରାନ୍ଧାକୁ କିଛି ଛନ୍ଦୁ ମାଗିଲା । ରାନ୍ଧା ତା' ଆଡ଼କୁ କଂସା ବଢେଇ ଦେଇ କହିଲା— “ମୁଠା ଭରି ନେଇ ଯା ।” କୈଦୌ ମୁଠାଏ ଚୁଣ ନେଇ ପରେ ଗ୍ରେଟେଇ ଗ୍ରେଟେଇ ଗାଁ ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁବାକୁ ଲାଗିଲା । ହାର୍ ପାଣି ନେଇ ଆସିବା ପରେ ରାନ୍ଧାର ବୋକାମାଁ ଯୋଗୁଁ ବହୁତ ବରଳ ହେଲା । ସେ ଜାଣିଥିଲା ଯେ ଗାଁରେ ପହଂଚି ଗ୍ରେଟା ନିଜର ସ୍ବଭାବ ଅନୁଯାୟୀ ଖୁବ୍ ପାଟି କରିବ । କୈଦୌ ଗାଁ ଭିତରେ ପହଂଚିବା ଆଗରୁ ହାର୍ ଧାଇଁଯାଇ ତାକୁ ଧରି ପକାଇଲା ଏବଂ ଟୋପି, ମାଳା ଓ କାଠିମାଳର ଦଉଡ଼ିକୁ ଟାଣି ଓଟାରି ତା'ର ଦୟାମୟ ଅବସ୍ଥା କରିଦେଲା । ଚୁପ୍ଚାପକ ମାଟିରେ ବସିହୋଇ ଗଲା; କିନ୍ତୁ ହାର୍ ଚାଲିଗଲା ପରେ କୈଦୌ ଉଠିପଡ଼ି ଚୁପ୍ଚାପକ ମାଟିରୁ ଗୋଟେଇ ନେଲା ଓ ଗାଁ ଭିତରକୁ ଯାଇ ପାଟି କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଚୁପକ ଓ ମଲ୍ଲଜୀ ବହୁତ ଅପମାନ ବୋଧ କଲେ । ହାର୍ ର ଭାଇ ମୁଲତାନ ଖଂଡା ହଲାଇ କହିଲା, “ମୁଁ ସେ ଚାଲିଗଲା ଖଂଡା ଖଂଡା କରି କାଟିଦେବି ।” ସେମାନେ ରାନ୍ଧାକୁ ଧକ୍କାକାର କରି ଘରୁ ତଡ଼ି ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ଏଭଳି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗରେ ମଧ୍ୟ ହାର୍ ହାର୍ ମାନିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲା; ବରଂ ଅତି ଦଂଭର ସହୃଦ ସେ ତା'ର ଭାଇକୁ କହିଲା :

ଅକ ଶାଁ ଲଗାୟିଁ ମୂତନ ନ ବାର ମେରେ
ବେ ମେଁ ଘୋଲ ଭଜ୍ଜା ବଲ୍ଲହାସ୍ତବୋ ।
ବହନ ପୟେ ଦରିୟା ନା କାଠା ଚୁକଦେ,
ଭାବେ ମାର ଦେଖୋ ବହ୍ନୀ ଭାରିୟା ବେ ।

ଶିନ ନିକଲନ୍ନେ କଥା ନା ବୁଜିଦା ଏ,
ଜିତ୍ତେ ଲଗାୟା ତେଜ କଟାରିୟା ବେ । ... (୧)

ବାରବର୍ଷର ପରିଶ୍ରମ ଶୁଖୁଆ ପୋଡ଼ାରେ ଯିବା ଦେଖି ରାନ୍ଧା ପଲେଇଯାଇ ଫକର-ମାନଙ୍କ ରହବା ଜାଗାରେ ଶୋଇଲା; କିନ୍ତୁ ତା'ପରଦିନ ଯେତେବେଳେ ମହୁଷୀମାନଙ୍କୁ ନଇ କୂଳରେ ଜଂଗଲ ଆଡ଼କୁ ନିଆହେଲା, ସେମାନେ ରାନ୍ଧାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ପାଦେ ହେଲେ ଆଖକୁ ଗଲେ ନାହିଁ । କୁଡ଼ ସାମ୍ନାରେ ବାଂଧ ଦେଲା ପରେ ସେମାନେ ଦାନାରେ ମୁହଁ ବ ମାରିଲେନି । ଶେଷକୁ ହାର୍ ମାନି ଚୂଚକ ଓ ମଲ୍ଲିକା କୁଟନାଦର ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ଓ ନାନାପ୍ରକାର ବାଆଁରେଇ ଫସୁଲେଇ ରାନ୍ଧାକୁ ପୁଣି ମହୁଷୀମାନଙ୍କ ସହଜ ପଠେଇଲେ ଓ ସେମାନେ ହାରକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଧାଇ ଦେଲେ ଯେ ଏତେ ଦୁର୍ନାମ ହେବା ପରେ ତା'ର ନଇ-କୂଳର ଜଂଗଲକୁ ଯିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ସେମାନେ ଚଞ୍ଚଳ ହାରର ବାହାଘର କରିଦେବା ପାଇଁ ମନେ ମନେ ଛୁଇଁ କରିଯାଉଥିଲେ । ତା' ଫଳରେ ବୁକର ଟୋକାର ଅଶୁଭ ଛାଇ ଆପଣାଛୁପି ଟଳିଯିବ । କିନ୍ତୁ ଗାଁସାରା ଲୋକ ହାର-ରାନ୍ଧା ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ଥିଲେ । ତା'ଛଡ଼ା ହାରର ବୁଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ଥିଲା ପ୍ରଖର । ସେ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ମିଠଠା ଉଠାରୁଣୀର ଘରକୁ ମିଳନସ୍ଥଳୀ କରିନେଲା । ରାନ୍ଧା ମହୁଷୀମାନଙ୍କୁ ଜଂଗଲରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଉଠାରୁଣୀ ଘରକୁ ଚାଲିଆସେ ଓ ସେଠି ଦୁହେଁ ପ୍ରାଣ ଭରି ପ୍ରେମାଳାପ କରନ୍ତି । କେତେବେଳେ ନଇରେ ଗାଧୋଇବାରେ ଠିକ୍ ହୋଇଯାଏ । ହାର ନିଜ ସଖୀମାନଙ୍କ ଗହୁଣରେ ରାନ୍ଧା ସହଜ ସ୍ନାନ କରୁଥିଲା ।

“ଏସ ତଖ୍ତ ହଜାରେ ଦେ ଡ଼ବରେ ତେ,
ରଂଗରଂଗ ବୟୋ ଜାଲ୍ଲାୟା ପାଂଗା ହେ ।” (୨)

କିନ୍ତୁ କଥାଟା ଚାରିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଗଲା ପରେ ଖେଡ଼େ ସହଜ ହାରର ବିବାହ ଛୁଇଁ ହୋଇଗଲା । କିଛିଦିନ ପରେ ଖେଡ଼େ ବାଜା, ଗୀତ ଓ ରେଣିଣି ସମେତ ରଂଗପୁରରୁ ଆସି ଝଂଗରେ ପହଂଚିଗଲେ । ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଖାଇବା ଜିନିଷ ଘିଆଣି ହେଲା, ବାଣ ହାବେଳି ଫୁଟିଲା, ଗୀତିଯାକ ସରଗରମ ହୋଇ ଉଠିଲା । ହେଲେ ଏତେ ସବୁ ଜାକ-ଜମକ ଭିତରେ ରାନ୍ଧା ଅଣନିଶ୍ଚିନ୍ତା ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଅତି ବିମର୍ଷ ଓ ନରୁପାୟ

1. ଭାଇ ମୋର ! ମୁଁ ମନ୍ଦାୟ, ହେଲେ ଥରେ ତନ୍ମୁର ମିଳନ ହେଲେ ଆଉ ହଟେ ନାହିଁ । ବହୁଯାଉଥିବା ନଇ କେବେ ଛୁଇଁ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ, ତା' ଦେହରେ ବାଂଧ ଦେଖିନିଅ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଟାଙ୍ଗୁ କୁଣ୍ଡର ଆଘାତଲାଗେ, ସେଠି ନିଶ୍ଚୟ ରକ୍ତ ବହେ, କେବେବି ବଂଦ ହୁଏ ନାହିଁ ।

2. ତଖ୍ତହଜାରର ଏଇ ସରଳ ବାଲକଟି ଉପରେ ନାନା ପ୍ରକାରର ରଂଗିନ ଜାଲ ବଢେଇ ଦେଉଛନ୍ତି ।

ଜଣାପଡ଼ୁଥିଲା । କେତେବେଳେ ସେ ନଈ କୂଳରେ ବସି ସ୍ନାନ ପିଉଥାଏ ତ କେତେବେଳେ ମହର୍ଷୀମାନଙ୍କ ବେକରେ ହାତ ଛୁଦି କାନ୍ଦୁଥାଏ । ସ୍ୱର୍ କୌଣସି ସଖୀ ତାକୁ ଡାକିଲା ମାତ୍ରେ କଥା କଥାରେ ତା'ର କୋହ ଉଠୁଛି ପଡ଼ୁଥିଲା । ସେପଟେ ସ୍ୱର୍ “ମାଇଁସ୍”¹ ପଡ଼ୁଥାଏ । ସେ ଗନ୍ଧାର ଦୃଢ଼ପୁର ବେଦନାକୁ ବୁଝିପାରୁଥିଲା । ସେ ସଖୀମାନଙ୍କୁ କହିଲା, “ଯିବା ଆଗରୁ ମୁଁ ଗନ୍ଧା ସହିତ କଥା ହେବାକୁ ଚାହେଁ । ଯାଅ, ତାକୁ ଝିଅ ବେଶରେ ମୋ ପାଖକୁ ନେଇ ଆସ । ‘ସାଧୁ ଅନେକ ବିଦଗ୍ଧ ପରେ ସ୍ୱର୍ ମାଉସୀ ପିଉସୀ ସବୁ ତା’ ପାଖରୁ ଉଠିଲେ । ସ୍ୱର୍ କେବଳ ମାତ୍ରେ କେତେଜଣ ସଖୀମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହୁଗଲା ପରେ ଗନ୍ଧା ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶ ହୋଇ ସ୍ୱର୍ ପାଖକୁ ଆସିଲା । ନାଶିବେଶ ଓ ତା’ ସାଙ୍ଗକୁ ମୁହଁର ବିଷଣୁତା ଯୋଗୁ ଗନ୍ଧାର ରୂପ ଆହୁରି ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଥାଏ । ସ୍ୱର୍ ଗନ୍ଧାକୁ କହିଲା, “ମୋ କଥା ମାନିଯା, ମୋତେ ଏବେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ପଳାଇଗଲା । କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟା ମୋତେ ବାପା ମା’ ସବାରିରେ ବସାଇଦିଅନ୍ତୁ, ତା’ପରେ ଆଉ କାହାର କିଛି କରବା ପାଇଁ ନଥିବ ।” ହେଲେ ବାହାହେଲେ ଯାଇ ସାଙ୍ଗରେ ନେବା ଥିଲା ଗନ୍ଧାର ଆଦର୍ଶ ।

“ସ୍ୱରେ ଇସ୍ତଫା ନା ମୂଲ ସ୍ୱାଦ ଦେବା

ନାଲ ଚୋରିୟା ଅତେ ଉଧାଲିୟା ଦେ ।”²

ସ୍ୱର୍ ଅନେକ ବୁଝିଲେ ମୁକ୍ତା ଗନ୍ଧା ନିଜ ଜିଦରେ ଅଟଳ ରହିଲା ଓ ପରଦିନ ଖେଡ଼େ ସ୍ୱର୍କୁ ସବାରିରେ ବସେଇ ରଙ୍ଗପୁର ବାହାରିଗଲା । ସ୍ୱର୍ ବାପା ଯୌରୁକରେ ବହୁତ ଗହଣା, ପୋଷାକ ଦେଲା, ତା’ ସାଙ୍ଗକୁ ଅନେକ ଗାଈ ମହର୍ଷୀ ମଧ୍ୟ ଦେଲା । କିନ୍ତୁ ଏବେ ସମସ୍ୟା ଦେଖାଦେଲା; କାରଣ ମହର୍ଷୀମାନେ ଗନ୍ଧାକୁ ଗୁଡ଼ି ପାଦେହେଲେ ଆଗକୁ ଚାଲିଲେନି । ବାଧ୍ୟହୋଇ ଗନ୍ଧାକୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ପଠାଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଝଙ୍ଗଠାରୁ ରଙ୍ଗପୁରର ଦୂରତ୍ୱ ଥିଲା ପ୍ରାୟ ସରୁରି ମାଇଲ । ଖେଡ଼େ ଗାଡ଼ାରେ ରହି ରହି ଶିକାର କରିକରି ଯାଉଥାଏ । ଗନ୍ଧା ସବାରିର ପାଖେ ପାଖେ ସ୍ୱର୍ ସିନ୍ଧୁ କଟିକୁ ବୋହୁ ଚାଲିଥାଏ । ସ୍ୱର୍ ନିଜ ବେକର ହାତକୁ ଛୁଆଇଦେଇ ମୋତିଯାକ ସବାରିର ବାହାରକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଲା ଓ ଇଂଗିତରେ ଗନ୍ଧାକୁ ମୋତିତକ ଉଠେଇ ନେବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶଦେଲା । ସେ ମୋତି ଗୁଡ଼ିକୁ ଆଞ୍ଜୁଳୀରେ ଧରି ସ୍ୱର୍କୁ ବଢ଼େଇ ଦେଲାବେଳେ ତା’ ଆଖିରେ ଜମାହୋଇଥିବା ଲୁହର ମୁକ୍ତାବିନ୍ଦୁମାନ ଦେଖି ସ୍ୱର୍ କହିଲା :

“ଲେବେ ଗାନ୍ଧିୟା ଜୋର ମୋଁ ଲଅକ୍କା,

ମେରେ ବସ ଥି ଗଲା ବେବସ ହୋଇ ।

1. ବାହା ପୂର୍ବରୁ ଶୁଦ୍ଧ ଅନୁଯାୟୀ କନ୍ୟାକୁ ଗୋଟାଏ କଣରେ ବସେଇ ଦିଆଯାଏ ।
2. ସ୍ୱର୍ ଲୁଚିଛପି ଓ ଏମିତି ହରଣ କରିନେବା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେମର କିଛି ଆନନ୍ଦ ରହେ ନାହିଁ ।

ଫଡ଼କେ ମାଁ ପିୟା, କାଦୀଆଁ ବନ୍ଦ ତୋଷ,
ସାଡ଼େ ନାଲି କେଡ଼ୀ ଖର ଶସ ହୋଇ ।
ଜଉବେ କହେ ତାଁ ମିଳାଗେ ଫେର ବେଲୁ
ହାଲ ସାଲ ତାଁ ବସ ହୋଇ ।”¹

କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ନୈରାଶ୍ୟ ଓ ବିସ୍ମୃତିର ପ୍ରଭାବ କିଛି ମାତ୍ରାରେ କମି ଆସିଲା, ସ୍ୱର୍ କହୁଲା, “ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ମୁଁ ଖେଡ଼କୁ କେବେହେଲେ ପତି ରୂପରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବି ନାହିଁ । ତୁ ଚଠଳ ଯୋଗୀ ବେଶରେ ରଂଗପୁରକୁ ଚାଲିଆ । ପ୍ରଥମରୁ ମୋ କଥା ନମାନ ତୁ ବିସଦମାନ ଡାକି ଆଣିଛୁ । ଏବେ ଆଉ ତେଜ କରିବୁନି । ସମୟକୁ ହାତଛଡ଼ା କରିବୁନି ।

[2]

ସ୍ୱର୍ ଯାଇ ରଂଗପୁରରେ ପହଂଚିଲା । ସୈଦାର ବାପା ଅଳ୍ପ ଅନେକ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲା । ଆଗରୁ ସ୍ୱର୍ ରୂପ ତହଲ ପକାଇ ସାରିଥାଏ । ସେ ପହଂଚିବାକ୍ଷଣି ଗାଁସାରା ଲୋକ ତାକୁ ଦେଖିବାପାଇଁ ମାଡ଼ି ଆସିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅତି ଅନୁଭବୀ ଦୃଷ୍ଟି ହିଁ ଦେଖିପାରିଥାନ୍ତା ଯେ ଯେଉଁଥିପାଇଁ ସ୍ୱର୍ ରୂପ ପୂର୍ବ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଜଳି ଉଠୁଥିଲା ତା’ର କାରଣ ଆନନ୍ଦ ନୁହେଁ—ବରଂ ତା’ ପଛରେ ଥିଲା ବେଦନାର ଏକ ଅତି ସାଂଖ୍ୟ ଓ ଅଦୃଶ୍ୟ ଦାଗ । ଉପରକୁ ଯେଉଁର ଚାଲିଚାଲି ଅତି ଚପଳ ଓ ଖାମ-ଖିଆଳି ସ୍ୱଭାବରେ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଭିତରେ ଭିତରେ ତା’ର ହୃଦୟ ଥିଲା ଯନ୍ତ୍ରଣାକ୍ରାନ୍ତ । ବେଲୁଶିଳ୍ପାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡଦର ପ୍ରେମରେ ସେ ପାଗଳୀ ହୋଇସାରିଥାଏ । ଏଣୁ ପ୍ରେମରେ ଏକା-ପ୍ରକାରର ଅନୁଭୂତି ଦେଇ ଗତି କରିଥିବାରୁ ସେ ସ୍ୱର୍ ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ଲଘବ କରିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ସୈଦା ଖେଡ଼େ ତେଣେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ ଯେ କେମିତି ସ୍ୱର୍ ତା’ ସହିତ କଥାବସ୍ତା କରୁ; କିନ୍ତୁ ସ୍ୱର୍ ମୂଳରୁ ରାନ୍ଧାର ହୋଇସାରିଥିଲା । ଅନେକ କଥାକାରଂକ କହୁବା ଅନୁସାରେ, ଯେତେ ବି ସୈଦା ସ୍ୱର୍ ନିକଟକୁ ଆସିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା, ତାକୁ ପଂଚପୀର ପେଲିଦେଇ କସ୍ତୁରି ଦେଉଥିଲେ । ସେଥିଯୋଗୁଁ ତା’ ମନ ଭିତରେ ଏତେ ଭୟ ପଣି ଯାଇଥିଲା ଯେ ସେ ସ୍ୱର୍ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସାହସ କରୁ ନଥିଲା ।

1. ଦେଖି ରାନ୍ଧା, ମୁଁ ନିଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ବ୍ୟୟ କରି ଏବେ କ୍ରାନ୍ତ । ଏବେ ମୋର ଆତ୍ମାର ବାହାରକୁ କଥା ଚାଲିଯାଇଛି । ମୋର ବାପା, ମା’ ଓ କାଳମାନେ ଜୋର କରି ବାଂଞ୍ଚ ମୋତେ ପଠେଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ମୋ ଉପରେ ଘୋର ଅନ୍ୟାୟ କରାଯାଇଛି । ମୋର ପ୍ରାଣମିତ ! ଯଦି ଜୀବନ ରହେ ପୁଣି ଦେଖା ହେବ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ଆମର ସମ୍ପର୍କ ଶେଷ ହେଲା ।

ଅନେକ ଦିନ ଧରି ସ୍ୱର୍ ଗନ୍ତା କୌଣସି ଖବର ମିଳିଲା ନାହିଁ । ତା'ର ବସନ୍ତକା ଦିନକୁଦିନ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦିନ ଦିନ ଧରି ସେ ଖଟରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ଗାଁସାରା ରକ୍ତ ହୋଇ ଗଲା ଯେ, ସ୍ୱର୍ ଗନ୍ତା କୌଣସି ଭୂତପ୍ରେତ ଲାଗିଯାଇଛି । ଅନେକ ଦିନ ପରେ ସୁଦ୍ଧା ଖବର ନ ମିଳିବାରୁ ସ୍ୱର୍ ଗନ୍ତା ସିଦ୍ଧାନ୍ତମାନଙ୍କ ଘରେ ବାହା ହୋଇଥିବା ଏକ ବିଷୟ ହାତରେ ଗନ୍ତାକୁ ତାରିବ କର ପଠାଇଲା ଯେ, “ବାବୁ ପ୍ରେମର ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ବୁଝାଇ ଦେ'ନା । ତ'ତଳ ଯୋଗୀ ବେଶରେ ଚାଲିଆ ।” ସ୍ୱର୍ ସର୍ଗମାନେ ମଧ୍ୟ ଗନ୍ତାକୁ ସାହସ ଦେଲେ ଓ ଶେଷରେ ସେ ଘାଣ୍ଟା ନେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନାଥମାନଙ୍କର ଆସ୍ଥାନ ଥିବା ପାହାଡ଼ ଆଡ଼କୁ ବାହାରିପଡ଼ିଲା ।

ସେ ଯେତେବେଳେ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ପହଞ୍ଚିଲା ଗୁରୁ ବାଳନାଥ ତା'ର ଯୁବାବସ୍ଥା ଓ ସୁନ୍ଦର ରୂପକାନ୍ଦ ଦେଖି ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ସେଠି ଅନେକ ପିଲା ଯୋଗ ଘାଣ୍ଟା ଲାଭ ଆଶାରେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଅନବରତ ତା'ଙ୍କର ସେବାରେ ରତ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବାଳନାଥ ଯେତେବେଳେ ଗନ୍ତାକୁ ଚିହ୍ନିବାକୁ ଯୋଗ ଘାଣ୍ଟା ଦେବାପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀକାର କଲେ ଓ ଗନ୍ତା ସକାଶେ କାନବଳା ଦିଆର କରବାପାଇଁ ନିଜର ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ସେମାନେ ଇର୍ଷାରେ ଜଳିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ସର୍ବଜ୍ଞ ଗୁରୁଙ୍କର ହୃଦୟ ଗନ୍ତାଙ୍କ ଦୃଢ଼ତାକୁ ଚିହ୍ନି ସାରିଥିଲା । ତା'କୁ ଜଣାଥିଲା ଯେ ଅନାଦିନ ପ୍ରେମକ୍ଷିଆ ଗନ୍ତାକୁ ଅନେକ ଆଗରୁ ଯୋଗର ଚରମ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ସେ ତ ମୂଳରୁ ଯୋଗୀ, ଏବେ କେବଳ ଯୋଗୀବେଶର ମାନ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତା ଥିଲା । ତଥାପି ମଧ୍ୟ ଘାଣ୍ଟା ଦେବା ସମୟରେ ବାଳନାଥ ପାର୍ବପରିକ ଗୁଡ଼ି ଅନୁଯାୟୀ ଯୋଗର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବିଧିକୁ ବୁଝାଇ ଦେଇ କହିଲେ, “ବଡ଼ଜୀ ମାରି ବରବର ଜାଣିଲୁ ଆଁ, ଅତେ ଭେଦ ବରବର ଗ୍ରୋହଣ ହୁଁ ।”¹ କିନ୍ତୁ ଗନ୍ତା ସ୍ତବ୍ଧ ରୂପରେ ଜଣାଇଦେଲା, ମୁଁ ଏଇ ସତ୍ତାକୁ ମାନସାରିବି ନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ତ ସ୍ୱର୍ପାରିକ କେବଳ ଯୋଗ ପ୍ରବ୍ରଣ କରିଛି । ଏହା ଶୁଣି ବାଳନାଥଙ୍କ ହୃଦୟ ଦ୍ରବୀଭୂତ ହୋଇଉଠିଲା ଓ ସେ ଗନ୍ତାକୁ କାଠିମାଳି, ଟୋପି, ହାତବଳା, ଶପର ଓ ତ'ହନଳୀ ଦେଇ ଆସ୍ଥାନରୁ ବିଦାୟକଲେ । ଗନ୍ତା ଆଖି ସାମ୍ନାରୁ ଓହ୍ଲାଇଲା ପରେ ବାଳନାଥ ଯେଉଁ ଶିଳା ଉପରେ ବସେଇ ଗନ୍ତାକୁ ଯୋଗର ଜ୍ଞାନ ଦେଇଥିଲେ, ସେ ସେଇ ଶିଳାକୁ ପ୍ରଣାମ କଲେ । ସେ ଶିଳା ଖଞ୍ଜି ଏବେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗୀମାନଙ୍କର ପାହାଡ଼ରେ ରହିଛି ଓ ସେଠାକୁ ଆସୁଥିବା ଯାତ୍ରୀମାନେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତି ।

ନୂଆ ବେଶରେ ଗନ୍ତା ପାହାଡ଼ରୁ ଓହ୍ଲାଇଲା ବେଳକୁ ତା'ର ରୂପର ଲୋକରେ ଦେଖିବା ଲୋକର ଆଖି ଝଲି ଯାଉଥିଲା । ଗନ୍ତା ନିଜର ଗତିବ୍ୟ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି

1. ନିଜଠାରୁ ବୟସରେ ବଡ଼ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମା' ସମାନ ଜ୍ଞାନ କରିବୁ ଓ ନିଜଠାରୁ ଯାବନମାନଙ୍କୁ ଭଉଣୀ ବୋଲି ଭାବୁ ।

ରଂଗପୁରରେ ପହଂଚିଲା । ସେଠି ଜଣେ ମେଣ୍ଟା ଚରାଉଥିଲା । ସେ ରାନ୍ଧାକୁ ଦେଖିବାକ୍ଷଣି ଚଢ଼ିପାରିଲା । ପ୍ରଥମେ ତ ରାନ୍ଧା ମୋଟେ ହେଲେ ଧରୁଥାଁ ଦେଲାନି । କିନ୍ତୁ ଚାରିଶ-କାଣର ମୁହଁରୁ ଜଳ ପ୍ରେମର ଟିକନିଖି ବଦରଣୀ ଶୁଣି ସେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲା । ସେ ଚଂଡା ଜରବାକୁ ଲାଗିଲା ଯେ, କେମିତି ଭଲ ତାଙ୍କର ପ୍ରେମ କାହାଣୀ ଖଂଡମଂଡଲଟା-ଯାକ ବ୍ୟାପିଯାଇଛି । ତା'ପରେ ସେ ଚାରିଶକାଣଠାରୁ ରଂଗପୁରର ସମସ୍ତ ଖବର ଅନ୍ତର ବୁଝିପାରି ଗାଁ ଭିତରେ ପହଂଚିଲା । ସେ ପାଣି ପିଇବା ପାଇଁ ଗାଁର କୂଅ ପାଖରେ ଯେମିତି ଅଟକିଗଲା, ତା'ର ମୋହନ ରୂପ ଦେଖି ଗାଁ ଝିଅ ସବୁ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ରାନ୍ଧାର ଆଖପାଖରେ ବବାହତା ଓ କୁମାରୀ ଝିଅମାନଙ୍କର ଭଡ଼ ଜମା ହୋଇଗଲା । ତା'କ ଭିତରେ ସ୍ୱାର୍ ନଶଂଦ ସୈନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଥାଏ ।

“ଘର ଆକେ ନନାନ ନେ ଗଲି ଖଟା,
 ଭାଷା ଭନ ଯୋଗୀ ନବୀ ଆୟାନ ।
 କନ୍ନୀ ଭସବେ ଦରଶନା ମୁଁଦରାଁ ନେ,
 ଗଲ ହେଁକଲ ଅଜବ ମୁହାୟା ନା ॥
 ଫିରେ ଭଟକଦା ବରତ ହବେଲିୟାଁ ଦେ,
 କୋଇ ଭସନେ ଲଲ ବୈଜାୟା ନା ।”¹

ସୈନ୍ତର କଥା ଶୁଣି ସ୍ୱାର୍ ହୃଦୟ ଧକ୍ ଧକ୍ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଭାବିଲା, ରାନ୍ଧା ବୋଧହୁଏ ଯୋଗୀ ବେଶରେ ଆସିଯାଇଛି । ତା'ର ହୃଦୟ ଚକ୍ର ପରି ଘୁରୁବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା'ର ଦେହର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଲେମ୍ବକଣା ରାନ୍ଧା ପାଇଁ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସ୍ୱାର୍ ଏଇ ଅବସ୍ଥାକୁ ଦେଖି ସୟ୍ଦ୍ ବାରିସଣାହୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋମଳ ଓ ବେଦନାମୟ ଭାଷାରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି :

“ମୁହଁ ମୁହଁ ଏ ଗଲି ନା କରେ ଭୈନା,
 ମେଁ ତେ ସୁଣଦେୟା ସ୍ତା ଲୁଡ଼ ଗର ଜେ ନା ।
 ତୁ ସାଁ ଏ ଜଦୋକଣୀ ଗଲି ଖାତୋ,
 ମେରେ ଧୁର କଲେଜଡ଼େ ପର ଜେ ନା ।
 ଫିରେ ପୋସ୍ତ, ଧରୁର ତେ ଭଂଗ ପାଁଦା,
 ଭୈତ ଭସନେ ମୁଲି କ୍ୟାଁ ଲର ଜେ ନା ।

-
1. ଘରକୁ ବାହୁଡ଼ିଯାଇ ନଶଂଦ କହୁଲା, ଭାଉଜ, ଜଣେ ନୂଆ ଯୋଗୀ ଆସିଛି । ତା' କାନରେ ସେ ବଳା ପିନ୍ଧିଛି, ବେକରେ କଂଠା ଖୁର୍ ମାନ୍ଧିଛି । ସେ କୋଠା-ମାନଙ୍କ ମଝିରେ ଏଭଳି ଘୁରୁ ବୁଲୁଛି ଯେମିତି କି କୌଣସି ଅମୂଲ୍ୟବସ୍ତୁ ହଜାଇ ଦେଇଛି ।

ଜିଏ ଭାରି ଦା ପୁରୁ ଫଳର ହୋୟା
 ଦିଶୁ ରବ୍ବ ଦା ଓହ୍ ସହ ଗଲ ଜେ ନା ।
 ଜିଏଦେ ଭଲ୍ଲଡେ ସ୍ୱାର ହୋ ଦେ କନ୍ନ ପାଟେ,
 ଓହ୍ ତା ନ ଡଡ଼ି ଚୌଡ଼ ଗଲ ଜେ ନା ।...’’’

କିନ୍ତୁ ଇଏତ ସ୍ୱର୍ ଅନୁମାନ ମାଏ ଥିଲା । ସେ ବାର ବାର ହେଲି ହେଉଥାଏ,
 “ପ୍ରଭୁ ନ କରୁ, ଇଏ ସହ ରାନ୍ଧା ହୋଇଥିବ, ତା’ହେଲେ ମୁଁ ସରିଗଲି । ସେ
 ମୋତେ ଆଉ କେଉଁଠି ହେଲେ ରଖେଇ ଦେଲାନି ।” ସୈତାକୁ ମଧ୍ୟ ଏଯାବି ସେ ରାନ୍ଧା
 ବୋଲି ଜଣା ନଥିଲା । ପରଦିନ ରାନ୍ଧା ଯେତେବେଳେ ଶେଡ଼ା ଘରକୁ ମଂଗଳ କାମନା
 କରିବାପାଇଁ ଆସିଲା, ସୈତା ସହୃଦ ତା’ର ଖୁବ୍ ଜୋର୍ରେ ପାଟିଗୋଳ ହେଲା । ସ୍ୱର୍
 ସେପଟେ ପଛ କରି ସବୁ ଶୁଣୁଥାଏ । ଶେଷରେ ସୈତା ରାନ୍ଧାକୁ ପରାସ୍ତା କରିବାପାଇଁ
 ବାଜି ଲାଗାଇଲା, ‘ସହ ସତରେ ତୁ ପ୍ରକୃତ ଯୋଗୀ ହୋଇଥିବୁ, ତା’ହେଲେ ମୋ ଭାଉଜକୁ କି
 ରୋଗ ହୋଇଛି କହ । ରାନ୍ଧା ସ୍ୱର୍ ଓ ମହୁଣୀ ଚରାଉଥିବା ଗୁକରର କାହାଣୀ ଶୁଣାଇବା
 ଆରଂଭ କଲା ଓ କଥାଛଳରେ ସୈତା ଓ ମୁରାଦର ପ୍ରେମଆଡ଼କୁ ମଧ୍ୟ ଇଂଗିତ କଲା ।
 ଏହା ଶୁଣି ସୈତା ଟିକିଏ ନରମ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ମିଛରେ ଗୁକରାଣୀକୁ ପାଟିକରି କହିଲା,
 “ଆରେ, ସ୍ୱା’କୁ ଭକ ଦେ, ଆମର ପିଣ୍ଡ ଛୁଡ଼ୁ ।” ରାସୁବା ମୁଠାଏ ଗୁଉଳ ନେଇ
 ଆସିଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ଯେତେବେଳେ ରାନ୍ଧା ଆଡ଼କୁ ଭକ ବଢ଼େଇବାକୁ ଲାଗିଲା, ରାନ୍ଧା
 ଜାଣିଶୁଣି ଭକ୍ଷା ପାଟିଟିକୁ ହାତରୁ ଛୁଡ଼ିଦେଲା । ଗୁଉଳତକ ଅଗଣାରେ ବିଧେଇ ହୋଇ
 ପଡ଼ିଲା । ରାନ୍ଧା ସ୍ୱର୍ ସହୃଦ କଥା ହେବାପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଲାଭ ଆଶାରେ ଏକଥା
 କରିଥିଲା । ସ୍ୱର୍ ଯୋଗୀ ଆଡ଼କୁ ବୁଲିପଡ଼ିଲା ଓ ରାନ୍ଧାକୁ ସାମ୍ନାରେ ଦେଖି ତା’ର ପ୍ରେମ
 ନିଷ୍ଠା ପ୍ରତି କୃତକୃତ୍ୟ ହୋଇଉଠିଲା । ସ୍ୱର୍ ସୈତା ଆଗରେ ଜିଜ୍ଞାସୁ ଦୃଢ଼ ଖୋଲି
 ଅଂତରର ସବୁକଥା ଜଣାଇଦେଲା । ନିଶଂଦ ଭାଉଜ ଭଉସ୍ୱେ ମିଶି ଆପଣା ପ୍ରେମକୁ ସଫଳ
 କରିବାର ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ରାନ୍ଧା କାଲିବାଗରେ ଆସ୍ଥାନ ଜମେଇଥିଲା । ସେ ଯୋଗୀମାନଙ୍କ ପରି କେତେ-
 ବେଳେ ଶାଂତ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲା ତ ପୁଣି କେତେବେଳେ ଅତି ବିକଟାଳ ରୂପ ଧାରଣ

1. ଭଉଣୀ, ମୁଠା ମୁଠା କଥା କହନା । ମୁଁ ତ ଶୁଣି ଶୁଣି ସରିଗଲିଣି । ତୁ ଏଇକଥା
 କହିଲା ବେଳକୁ କଥା ଯାଇ ମୋ କଲିଜାରେ ଲିଖିଯାଇଛି । ପୋସ୍ତ, ଧାରୁ ଓ
 ଶ୍ରୀମ ପିଇ ପିଇ ଯୋଗୀ କାହିଁକି ମୁଠାକୁ ଆଦର ନେଇଛି ? ଯେଉଁ ମା’ର ପୁଅ
 ଫଳର ପାଲଟିଗଲା, ସେଇ ମା’ ଆଲ୍ଲାଙ୍କର ଇଚ୍ଛାକୁ କେମିତି ସହନ କରିପାରିଲା ?
 ଯାହାର ସୁନ୍ଦର ପ୍ରେମିକର କାନ ଫୋଡ଼ି ଦିଆ ହୋଇଛି, ସେଇ ଯିଏ ତ ଜାଣ
 ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ।

କରୁଥିଲା । ସେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ମନସ୍ଥାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁଥିଲା ଓ ଅନେକଙ୍କୁ ଆଧାର
ଭାବେ ଗୋଡ଼ାଉଥିଲା । ଶହଶହ ନାରୀ ତାକୁ ନିଜନିଜର ମନର ଦୁଃଖ ଜଣାଉଥିଲେ ଓ
ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବାପାଇଁ ଉପାୟ ପଚାରୁଥିଲେ । ଶେଷରେ ସ୍ୱର୍ ମଧ୍ୟ ନିଜର ରୋଗ
ଦେଖାଇବା ବାହାନରେ ରାଜ୍ୟ ସହୃଦ ସାକ୍ଷାତ କରିବାପାଇଁ ବାହାରିଲା । ଦେହସାରା
ବୋଲି ରାଜ୍ୟ ଧନ ପାଖରେ ବସିଥାଏ । ସେ ସ୍ୱର୍କୁ ଦେଖି ଛୁଡ଼ା ହେଲା ଓ ସ୍ୱର୍—

“ଅବ୍ବଲ ପୈର ପକଡ଼େ ଏତକାଦ କର କେ

ଫେର ନାଲ କଲେଜେ ଦେ ଲଗ୍ଗ ଗଲି ।

ନବୀ ତୌର ଅଜବେ ଦା ନଜର ଆସା,

ଦେଖୋ ଜଲ ପତଙ୍ଗ ତେ ଅଗ୍ଗ ଗଲି ।

କସା ଲଗ ଗଲି, ଚନଗ ବଗ୍ଗ ଗଲି,

ଖବର ଜଗ୍ଗ ଗଲି, ବଜ ଧ୍ରୁଗ ଗଲି ।

ସ୍ୱାରେ ଠଗ୍ଗୀ । ଦା ରେବଡ଼ୀ ସ୍ୱର୍ ଜଟଟୀ

ମୁଁ ହ ଲଗଦେୟୋ ଯୋଗୀ ନୁଁ ଠଗ୍ଗ ଗଲି ।

ଅଗ୍ଗେ ଧୁଆଁ, ଧୁଆଁ ଯୋଗୀୟୋ ଦା,

ହୁନ ଫୁକ କେ ଝୁଗଡ଼େ ଅଗ୍ଗ ଗଲି ।”¹

ସ୍ୱର୍ କାଳବାଗରୁ ଘରକୁ ଫେରିଲାବେଳେ ସୈନ୍ୟକୁ କହିଲା : “ଏମିତି ଏକ ଉପାୟ
କରିବା ଯେମିତିକି ତୋତେ ତୋ’ର ମୁରଦ ମିଳିଯିବ ଓ ମୁଁ ମୋର ପ୍ରିୟତମକୁ ପାଇ-
ଯିବି । ଆମ ଦୁଃଖର ଯୌବନ ଗଢ଼ାଯାଉଛି । ନିନ୍ଦିତ ମୋର କାଳବାଗ ଯିବା ଠିକ୍
ନୁହେଁ । ଏମିତି ଏକ କୌଶଳ କରିବା ଯେମିତିକି ଘରେ ରହି ପ୍ରିୟତମର ଦର୍ଶନ
ମିଳିଯିବ ।...”

ସା’ହେଉ ଅନେକ ବୟସର ବିମର୍ଶ ପରେ ସ୍ୱର୍ ଓ ସୈନ୍ୟ ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲେ । ସୈନ୍ୟ
ନିଜର ମା’କୁ ରାଜି କରେଇନେଲା ଯେ ହୀରର ସାକ୍ଷୀର ହୃଦ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତା’ର ବାହାରେ
ବୁଲୁଥିଲା କରିବା ନିର୍ଦ୍ଦାତ ଆବଶ୍ୟକ । ପରଦିନ ସକାଳୁ ସୈନ୍ୟ ଓ ସ୍ୱର୍, ତା’ଙ୍କର ସା’ଗ-
ମାଜଙ୍କ ମେଳରେ କୁଅକୁ ଗଲେ । ସ୍ୱର୍ ଗଛରୁ ଏକ କଂଟା ଛା’ଗି ନିଜ ପାଦରେ ଫୋଡ଼ି
ଦେଲା ଓ ତା’ପରେ ସୈନ୍ୟ ଓ ତା’ର ବା’ଧାମାନେ ଚିତ୍କାର କଲେ ଯେ ସ୍ୱର୍କୁ ସାପ

1. ପ୍ରଥମେ ଶୁଦ୍ଧ ସହକାରେ ପାଦ ଛୁଇଁଲା, ତା’ପରେ ଛୁଇଁରେ ଲାଗିଲା । ଏକ ଅଭିନବ
ଆତ୍ମବିତ କଥା ଦେଖାଇଲା, ଅଗ୍ନି ପତଙ୍ଗ ପାଇଁ ଜଳିଗଲା । ଏକ ଅଗ୍ନି କଣା ଏଭଳି
ରାବରେ ଜଳି ଉଠିଲା ଯେ, ପୃଥିବୀ ସାରା ରାଷ୍ଟ୍ର ହୋଇଗଲା । ଉକ୍ତି ମ ବାଜିବାକୁ
ଲାଗିଲା ଯେ ଚକ୍ରଙ୍କର ସର୍ବର ସ୍ୱର୍ ଜଟାଧାରୀ ଯୋଗୀ ଆସିବାପାଇଁ ତାକୁ
ଠକେଇ ଦେଇ ଖୁଗରେ କେଇଗଲା । ଆଗରୁ ତ ଯୋଗୀର ଗୋଟାଏ ଧୂଳି ଜଳା
ହୋଇଥିଲା, ଏବେ ଏକ ଅଗ୍ନି ସାରା ଘରକୁ ଜାଳିଦେଲା ।

କାମୁକ୍ତି ଦେଇଛି । ସ୍ୱର୍ ଜଗତାମୁକ୍ତି ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ କିଛି ସମୟ ଧରି ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରି ପଡ଼ି ରହିବା ପରେ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦେହର ରଙ୍ଗ ବଦଳିଗଲା । ନିମିଷକେ ଗାଁଟାଯାକ ଲୋକ ଜମା ହୋଇଗଲେ । ସ୍ୱର୍କୁ ଖଟ ଉପରେ ଶୁଆଇ ଘରକୁ ନିଆଗଲା । ଅନେକ ଗୁଣି ଗାରେଡ଼ି କଲ ପରେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଲାଭ ହେଲାନି । ସୈନ୍ୟ କହିଲା କାଲିବାଗରେ ଜଣେ ଯୋଗୀ ଆସି ରହୁଛି । ସେ ସିଦ୍ଧବାନ୍ ପୁରୁଷ ଓ ଗଙ୍ଗାର ସାଧନା କରିଥିବାର ମନେ ହେଉଛି । ତିଅମାନେ ସୈନ୍ୟକୁ ଯୋଗୀ ପାଖକୁ ପଠାଇଦେଲେ । ଗନ୍ତା ଆଧାସ ଉଠେଇ ସୈନ୍ୟ ଉପରକୁ ଏପରି ଝାପି ପଡ଼ିଲା ଯେ ସେ ଭୟରେ ଅରହର ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲା । ଶେଷକୁ ସୈନ୍ୟର ବାପା ଅଳ୍ପ ନିଜେ ଯୋଗୀ ପାଖକୁ ଗଲା । ଯୋଗୀ ମଧ୍ୟ ମନେ ମନେ ଏହା ଗୁପ୍ତ ଥିଲା । ଏଣୁ ସେ ସାଂଗେ ସାଂଗେ ମାନିଗଲା । ତାପରେ:—

“ମଂତର ଇକ ତେ ପୁତଲୁୟା ଦୋ ଉତ୍ତନ,
ଅଛା ବାଲେୟା । ଖେଲ ରବୁୟା ଛ ।
ଖସକୁ ଶାହ ହୋସା ଅଜ ଆନ ଲତଥେ
ତଂରୁ ଆଣ ଉଧାଲୁଆଁ ଲୟା ହେ ।”¹

(ବାରମ୍ବାର)

ସୈନ୍ୟ ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ନିଜ ହାତକୁ ନେଇ ଗାଁ ବାହାରେ ମେହଂତର ଘରେ ଯୋଗୀର ଆସ୍ଥାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲା । ଯୋଗୀ ମହାରାଜ କହିଲେ, କୋଠରରେ କେବଳ କନ୍ୟା ରହିବ, କିଂବା ଆଉ ଜଣେ କୁମାରୀ ତିଅ ସାଂଗରେ ରହିପାରେ । ବାଣୀ ସମସ୍ତେ ଗୁଳି-ଯାଆଁତୁ । କନ୍ୟାକୁ ଏକ ବିଷାକ୍ତ ନାଗସାପ ଦଂଶନ କରିଛି ।

“ନା ଏ ଫନସର ନା ଏ ଢଲିସୁର
ନା ବୈଶକ କୌଡ଼େଁ ହୋଇ ।
ନା ଏହ କକକଡ଼ ନା ଫଗ ରୁଡ଼ନ,
ଏନା ବିସ୍ତେ ନା କୋର
ଏ ତା ଖାଧା ଲୁଟାୟାଲେ ବିସାୟର
ସେ ଧୋ ଛୁଟିଣ ମୁଣକଲ ହୋଇ ।”²

(ଦମୋଦର)

1. ଗୋଟାଏ ମାତ୍ର ମଂତ୍ର; କିଂରୁ ଦୁଇଟିଯାକ ଡୋଳା ନାରୁଥିଲେ । ଆଛାଂକର ଏ କି ଖେଳ ! ରୁ ଘୂଂଗୟା' ଶାହ ଆଜି ବିରାଜମାନ କରିଛନ୍ତି, ଯିଏ ନାଗମାନକୁ ଫୁସୁଲେଇ ନେଇଯାନ୍ତି ସେ ଆଜି ତଂରୁ ପକାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।
2. ଏହା ଫନସର ନୁହେଁ, ଏହା ଢଲିସୁର କିଂବା ବୈଶକ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହା ଶଙ୍ଖରୁଡ଼ି କିଂବା କକକଡ଼ି ସାପ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ସ୍ୱା'କୁ ତ ଚୁଲ ଥିବା ବିସିସୁର ସାପ କାମୁଡ଼ିଛି । ମୋ ପାଇଁ ବିଷକାଢ଼ି ବା ସହଜ ମନେ ହେଉନାହିଁ ।

ଏହା ଶୁଣି ଲୋକମାନେ ଭୟରେ ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲେ । କେବଳ ସ୍ୱାମୀ, ସୈନ୍ୟ ଓ ଘୋଡ଼ା ସେଠାରେ ରହିଗଲେ । ରାତିଅଧ ବେଳକୁ ରାନ୍ଧା ପାତ୍ରପାତ୍ରକୁ ପୁରଣ କଲ । ପାତ୍ର ବହାଉଲଗାନ ଜକରସ୍ତା ଧଡ଼କନା କାଅକୁ ଭାଙ୍ଗି ବାଟ ଉନ୍ମୁଳ କରିଦେଲେ । ସେମିତି ସ୍ୱାମୀ ଓ ରାନ୍ଧା କୋଠରୀରୁ ବାହାରି ଚାଲିଯିବାକୁ ବସିଲେ ସୈନ୍ୟ କହିଲେ: “ମୋତେ ମଧ୍ୟ ମୋ ପ୍ରିୟତମ ସାଥରେ ମିଳନ କରେଇଦିଅ ।” ରାନ୍ଧା ପୁଣି ପାତ୍ର ପାତ୍ରକୁ ପୁରଣ କଲ । ବେଲୁଗିଛାନର ମୁରଦର ଦୁଇଗାମୀ ଓଟଣୀ ଛମଛମ ଶବ୍ଦ କରି ପହଞ୍ଚିଗଲା ।

[3]

ସକାଳ ହେଲପରେ ଖେଡ଼ରେ ପରିବାର ଦୁଇ ଦଳରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସୈନ୍ୟ ପଛରେ ଅନୁଧ୍ୟାବନ କଲେ । ପ୍ରଥମ ଦଳ ବେଲୁଗିଛାନବାସୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମାଡ଼ଖାଇ ହାତଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଲାଗିତ ଜାକି ଫେରିଆସିଲେ; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଦଳର ଲୋକେ ରାନ୍ଧାକୁ ଧରି ପକେଇଲେ । ସେମାନେ ପିଟିପିଟି ରାନ୍ଧାକୁ ଦରମା କରି ପକାଇଲେ ଓ ସ୍ୱାମୀକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଘୋଷାଡ଼ି ନେଲେ । ରାନ୍ଧା ଯାଇ ରାଜା ଅଦଲ୍ଲଙ୍କ ପାଖରେ ଗୁହାରି କଲ । ରାଜା ଅଦଲ୍ଲଙ୍କ ଆଦେଶରେ ସ୍ୱାମୀ ଓ ଖେଡ଼େ ପରିବାରର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟାହୋଇ ଅଣାଗଲା । ସେମାନେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, “ମହାରାଜ, ଇଏ ଜଣେ ପ୍ରତାରକ । ଆମେ ତାକୁ ସାପୁଆକେଲା ଭାବି ଆମ ଘରର ବୋହୂକୁ ଠିକ୍ କରିବା ପାଇଁ ଡାକିଥିଲୁ । କିନ୍ତୁ ଇଏତ ହିଅକୁ ନେଇ ପଲେଇଗଲା ।” ଏହା ଶୁଣି ରାଜା ଖେଡ଼େ ହାତରେ ସ୍ୱାମୀକୁ ସମର୍ପି ଦେଲେ । ଏଭଳି ଅନ୍ୟାୟ ହେବା ଦେଖି ରାନ୍ଧା ହତାଶାରେ ଚିତ୍କାର କଲ । ଫଳରେ ସହରର ଚାରିଆଡ଼ୁ ନିଆଁ ଲାଗିଗଲା । ରାନ୍ଧାର ଚମକାରିତା ଦେଖି ତା’ର ସତୋଟ ପଣିଆ ପ୍ରତି ରାଜା ନିଃସନ୍ଦେହ ହେଲେ । ସେ ସ୍ୱାମୀକୁ ରାନ୍ଧା ହାତରେ ସମର୍ପିଦେଲେ । ଖେଡ଼େ ପରିବାର କାନ୍ଦବୋବେଇ ରାଗପୁରକୁ ଫେରିଗଲେ ।

ସ୍ୱାମୀ ଓ ରାନ୍ଧା କିଛିଦିନ ବଣ ପାହାଡ଼ ଅଂଚଳରେ ଘୁରିବୁଲିବା ପରେ ଶେଷରେ ଝାଞ୍ଜକୁ ଫେରିଯିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କଲେ । ସେମାନେ ଝାଞ୍ଜର ସୀମା ନ ମାଡ଼ୁଣୁ ଗାଁର ଚାରିପଟାସମାନେ ଯାଇ ଚୁଚକ ଘରେ ଖବର ଦେଇଦେଲେ । ସେମାନେ ଆସି ସ୍ୱାମୀ ଓ ରାନ୍ଧାକୁ ସାଥରେ ଘରକୁ ପାହେଁଟି ନେଲେ । ରାନ୍ଧାର କାନରୁ ବଳା କାଢ଼ି ନେଲେ ଓ ତା’ର ଜଟାତକ ମୁଁଡ଼ରୁ ସଫା କରିଦେଲେ । ତାକୁ ଦୁଧଭାତ ଖାଇବା ପାଇଁ ଦେଲେ ଓ ବସିବାପାଇଁ ରାଗାନ ପଲଙ୍କ ବିଛେଇ ଦେଲେ । ହେଲେ ଏ ସବୁ ସ୍ୱେଦ ସକାର ଲୋକ-ଦେଖାଣିଆ ଥିଲା । ମନ ଭିତରେ ଦୁର୍ନାମର ଉଷ୍ମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଖାଇଯାଉଥାଏ । ଶେଷରେ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତସ୍ୱର ବ୍ୟୁତ୍ତ ରଚନା କଲେ ଓ ରାନ୍ଧାକୁ କହିଲେ, “ଏମିତି ଭଲ ଦିଅନ୍ତୁ ।

ରୂପେ ଉଚ୍ଚତ୍ତମାରୁ ବର ବେଶରେ ବରଯାନ୍ତୀ ନେଇ ଆସ ଓ ବିଧି ଅନୁଯାୟୀ ସ୍ୱର୍କୁ ବିବାହ କରି ନେଇଯାଅ ।” ଗନ୍ତା ସାଂଗେ ସାଂଗେ ଉଚ୍ଚତ୍ତମାରୁ ଚାଲିଗଲା । ଶୁଣି ଯାଉ ସେ ଭବିଷ୍ୟତ ଯେ ଏବେ ଯାଇ ସେ ଭବିଷ୍ୟତମାନଙ୍କର କଟୁକ୍ତି ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବ । ହେଲେ କ’ଣ ହେବ ସେ ଯା’ ଭବିଷ୍ୟତ ତାହା ହେବାର ନଥିଲା ।

ସେ ଯିବା ପରେ ବାପ ମା’ ବିଷ ଦେଇ ସ୍ୱର୍କୁ ମାରିଦେଲେ ଓ ଗନ୍ତା ପାଖକୁ ଖବର ପଠେଇଲେ ଯେ ଆମର ତ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ବିଧାନ ତା’ ନଥିଲା । ଗନ୍ତାକୁ ଚିଠିଦେବା ସମୟରେ ପକ୍ଷବାହକ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସକେଇ ସକେଇ ସେ କହିଲା ଯେ ସ୍ୱର୍ ଆଉ ଏଇ ସଂସାରରେ ନାହିଁ ।

ଏକଥା ଶୁଣିବାମାତ୍ରେ ଗନ୍ତା ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା ଓ ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଜୀବନ ହାରିଦେଲା ।

[4]

ସ୍ୱର୍ର କାହାଣୀ ସଙ୍ଗପ୍ରଥମେ ଦାମୋଦର କବି ଲେଖିଥିଲେ । ସେ ଝୁଞ୍ଚି ଗ୍ରାମର ପଟୁଆରୀ ଥିଲେ ତ ସେ ଅନେକ ଜାଗାରେ ଲେଖିଛନ୍ତି, “ଆଁ ଖ ଦାମୋଦର ଅସୀ ଅଣୀ ଇଟ୍ଟା ଜୋ ସିର ସଲେଟୀ ଦେ ବିଷା ।”¹ ଦାମୋଦର ହିନ୍ଦୁ ପରଂପରାକୁ ରକ୍ଷା କରି କାହାଣୀର ପରିଣତକୁ କରୁଣ କରିନାହାନ୍ତି । ତା’ଙ୍କ କାହାଣୀର ଉପସଂହାରରେ ସ୍ୱର୍ ଓ ଗନ୍ତା ହଜୁ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମକ୍କା ଚାଲିଯାଆନ୍ତି । ଏମିତି ବି ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଦାମୋଦରଙ୍କର ଗନ୍ତା ବାରିସଣାହଙ୍କର ଗନ୍ତା ପରି ଦୃଷ୍ଟପୂର୍ଣ୍ଣ, ବଳିଷ୍ଠ ଓ ପଂଜାବୀ ମନେ ହୁଏନାହିଁ । ବରଂ ସେ କୃଷ୍ଣ ଭଗବାନଙ୍କ ପରି ମୁରଲୀ ମନୋହର ଓ ବାଲଗୋପାଳ ମନେହୁଏ । ଯେତେବେଳେ କେଉଟୁଣୀ ମସ୍ତକଦଳୁ ଯାଏ ସେଠି ଗନ୍ତାର ଲେଉଟାପୁ ରୂପକୁ ଦେଖି କହେ,

ଦେଖ ବିକାଣୀ ଝାଁବର ଆମା,
କଦମ ଉଠାବସ ନାହିଁ ।
ହେ ! ଜେ ଚୁଖ ବଜେର ହୋବେ
ତା ଆଗ ନିୟାହ କରାଇ ।²

1. କବି ଦାମୋଦର କହେ, ସଲେଟୀ (ସ୍ୱର୍) ଯାହା ଅଂଗେ ନିଭଇଛ ତା’ ଆଂଗେ ଆଂଉ ଆଖିରେ ଦେଖିଛୁ ।
2. ତାକୁ ଦେଖି କେଉଟୁଣୀ ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ବିକା ହେବା ପାଇଁ ଉତ୍ସୁକ । ପାଦ ଆଗକୁ ଯାଉନାହିଁ । ଯଦି ହୁଏ ମୁଁ ନିଜେ ସ୍ୱା’କୁ ବାହାହେବି ।

କିନ୍ତୁ ଦାମୋଦରଙ୍କ ଠାରୁ ଠିକ୍ ବିପରୀତ ବାରିସଣା ହୁଏ ଏଇ କଥାକୁ ବିସ୍ଫୋଗାତ୍ମକ କରିଛନ୍ତି । ସିଆ ମୁସଲମାନ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ କରୁଣ ପରିଣତିକୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲେ । ସେଇଥିପାଇଁ ବାରିସଣା ହୁଏ ଏଇ କଥାକୁ ବିସ୍ଫୋଗାତ୍ମକ କରି କାହାଣୀଟିକୁ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ କରିପାରିଛନ୍ତି ।

ଅନେକେ ଘାର୍‌ର କାହାଣୀକୁ କାଳ୍ପନିକ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଝିଂଗରେ ଘାର୍‌ର କବର ରହିଛି ଓ ଆଜି ମଧ୍ୟ ‘ମା ଘାର୍’ କହି ସେହି କବରକୁ ସମ୍ମାନ ଦିଆଯୁଏ । ଏଇ କବର ପ୍ରମାଣ ଦିଏ ଯେ, ଏଇ କାହାଣୀରେ ହୁଏତ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି; କିନ୍ତୁ ଏଇ ଘଟଣା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଘଟିଥିଲା । ଆଉ ମଧ୍ୟ ପଂଜାବୀ ମାନସ-ପଟରେ ଏଇ କାହାଣୀର ପ୍ରଭାବ ଏତେ ଗଭୀର ଯେ ରାନ୍‌ଝା ଓ ଘାର୍ କେବଳ ପାର୍ଥକ ପ୍ରେମର ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିନାହାନ୍ତି; ବରଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଆତ୍ମା ଓ ପରମାତ୍ମାର ପ୍ରତୀକ ରୂପେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉଛି ।

ଗୁରବଶ୍ଚ ସଂହ

ମିରଜା ସାହିବୀ

ହିଅଟି ଖୁସିରେ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଆସି କବାଟ ଆଗରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ପାଟିକଲ । ଭିତରୁ ସମବୟସ୍କ ପିଲଟିଏ ତରବର ହୋଇ ବାହାରିଲା । ମନାକରୁଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ମଧ୍ୟ ହିଅର ବସ୍ତାନିଟିକୁ ଛଡ଼ାଇନେଇ ପିଲଟି ନିଜ ବସ୍ତାନ ସହିତ ଧରିଲା । ତା'ପରେ ଦୁହେଁ ବାହାରିଗଲେ ।

“ମିରଜା, ତୁ କାହିଁକି ମୋତେ ମୋର ବସ୍ତାନ ଧରିବାକୁ ଦେଉନୁ ?”

“ତୋ'ର ବସ୍ତାନ ଧରିଲେ ଯାଇ ମୋର ମସ୍ତକ ସିବାକୁ ମନହୁଏ । ସେ ଯା'ହେଉ ପାଠପଢ଼ାରେ ମୋର ଆଦୌ ମନ ନାହିଁ ।” ପିଲଟିର ଉତ୍ତରରେ ସରଳତାର ସ୍ୱର ଥିଲା ।

“ସେଇଥିପାଇଁ ତ ମୁଁ ତୋତେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ କହୁଛି । ମୋତେ ପାଠପଢ଼ାରୁ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ମିଳେ । ଏବେ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ବହୁତ ମଜାଦାର ବହି ବଢ଼ୁଛି ।” ହିଅଟି ତା' କନ୍ଦରେ ଗୁଲୁଥିବା ସାଥୀର ଅଂଟାରେ ନିଜର ହାତ ରଖିଲା ।

“ହଉ ସାହିବୀ ! ତୁ ଯଦି କହୁଛୁ, ମୁଁ ଏଥର ଖୁବ୍ ପଢ଼ିବି । ହେଲେ ଯା' କହ, ମୌଲସା ଯାହା ପଢ଼ାଏ ମୋ ମୁଁତରେ କିଛି ହେଲେ ପଶେ ନାହିଁ ।” ନିଜର ପଞ୍ଜର-ହାତକୁ ଶୁଣ କରୁଥିବା ହାତର ଆଙ୍ଗୁଳିକୁ ସେ ମନେ ମନେ ଗଣୁଥିଲା ।

ମୌଲସା ଆସି ଚଉତରା ଉପରେ ବସିଲା । ସେ ମିରଜାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲା । ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସାହିବୀର ଡାହାଣ ପଟକୁ ମିରଜା ଅନ୍ୟମନ୍ୟ ଭାବରେ ବସିଥିଲା ।

“ସାହିବୀ, ତୋର ସାଥୀର ପଢ଼ିବାପାଇଁ ସ୍ୱାହା ନାହିଁ । ଦେଖୁନୁ ସେ କେମିତି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ଗୁମ୍‌ମାର ପଥର ପରି ବସିଛି । ପାଠପଢ଼ା ପ୍ରତି ତା'ର ରୁଚି ବଢ଼େଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କର । ମସ୍ତକ ବାହାରେ ତ ସେ ବେଶ୍ ଫୁର୍ତ୍ତିରେ ଥାଏ ।”

“ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ଆଜି ତାକୁ ବୁଝାଇଛି । କହୁଥିଲା ଆଜିଠୁ ପଢ଼ିବି ।”

“ଶୁଣ ମିରଜା ! ଯଦି କାଲି ମଧ୍ୟ ତୋତେ ଏମିତି ପଥର ପରି ବସିରହୁଥିବାର ଦେଖେ ତା'ହେଲେ ମୁଁ ତୋ' ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଖବର ଦେବି ଯେ ସେ ଆସି ତୋତେ

ଦାନାବାଦ ନେଇଯାଅନ୍ତୁ । ତୁ ଏଠିକୁ ଆସି ଉଚ୍ଛାଟାରେ ତୋର ଓ ମୋର ଉତ୍ତରୁଁ କର ସମସ୍ତ ନଷ୍ଟ କରୁଛି ।”

ସାହୁବାଁ ଅନୁନୟ କଲ, “ମୌଲବଜ ! ଆପଣ ଆଉ ସପ୍ତାହେ ଦେଖିନିଅନ୍ତୁ । ମୁଁ ବିବୋ ପିତୃସୀର ଘରକୁ ଯାଇ ତାକୁ ପଡ଼େଇବି । ତା’ ମନରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ରୁଚି ଜନ୍ମି ନାହିଁ । ହେଲେ କ’ଣ ହେଲା ମୁଁ ଜାଣେ ସେ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ପିଲା ।”

ମସ୍ତକିଦରୁ କୁଟି ହେବା ସାଂଗେ ସାଂଗେ ସାହୁବାଁ ମିରଜା ସାଥରେ ବିବୋ ପିତୃସୀ ଘରକୁ ଗଲା ଓ ମୌଲବୀ ଯାହା କହୁଥିଲେ ତାକୁ ଶୁଣେଇଦେଲା । ବିବୋ ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ-ଥର ମିରଜାକୁ ପଡ଼ାଶୁଣା କରିବା ପାଇଁ କହୁଯାଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଆଜି ତା’ର କଥା ଶୁଣି ପିଲାଟିର ମନରେ ଗଭୀର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଲା ।

“ଦେଖ ବାପ ! ମୌଲବୀ ଯଦି ଚୌଧୁରୀ ଭାଇଙ୍କୁ ଏ କଥା ଲେଖିଦିଏ, ତା’ହେଲେ ସେ କ’ଣ ଭବିବେ । ସେ ଭବିବେ ଯେ ତୋ ପ୍ରତି ମୋର ଟିକେ ହେଲେ ଧ୍ୟାନ ନାହିଁ । ସେ ଦ’ଦିନ ଭିତରେ ଆସି ତୋତେ ନେଇଯିବ ଓ ମୁଁ ଜୀବନସାରା ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇ ପାରିବିନି ।”

ବିବୋ ଘରେ ପିଲାପିଲି କିଛି ନ ହେବାରୁ ସେ ଭଉଣୀଠାରୁ ମିରଜାକୁ ମାଗି ନେଇଥିଲା । ଆଉ ମଧ୍ୟ ସିପ୍ପାଲ୍‌ର ମୌଲବୀଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଭଲ ବୋଲି ମାନୁଥିଲେ । ସାହୁବାଁ ହେଉଛନ୍ତି ମିରଜାର ମାମୁଣ୍ଡିଆ ।

“ତା ଛଡ଼ା ମାଉସୀ, ମୋର ପାଠପଢ଼ାରେ ମଧ୍ୟ ତୋର ବ୍ୟାଧି ହେବ ।” ସାହୁବାଁ କହିଲା, “ମା’ତ ଆଗରୁ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ବଡ଼ ହୋଇଗଲଣି, ମୋର ଆଉ ମସ୍ତକିଦ ଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ହେଲେ ମୁଁ ତାକୁ କହୁଦିଏ ଯେ, କ’ଣ ହେଲା; ମିରଜା ମୋ ସାଂଗରେ ଥାଏ । ଏକଥା ଶୁଣିଲା ପରେ ଯାଇ ସେ ରାଜି ହୁଏ । ପରେ ସେ ଆଉ ଏକଥା ବି ମାନିବନି ।” ମିରଜା ଚିନ୍ତିତ ହୋଇଉଠିଲା ।

“କହ ବାପ !” ମାଉସୀ ଆଦି ସ୍ଵରରେ କହିଲା, “ତୁ ଏଠି ଅଛୁ ବୋଲି ସିନା ମୋର ଶୂନ୍ୟଶାନ୍ ଘରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଚହଲ ଅଛି । ମୋ ପାଇଁ ଅତତଃ ମନକୁ ମାରି ପାଠ ପଢ଼ । ଭଉଣୀ ପାଖରେ ମୋ କଥାର ମାନ ରହୁଯାଉ ।”

ଗରଧାରେ ଦେଇଥିବା ଗାଲର ପ୍ରଭାବରେ ମିରଜା ମାସକ ଭିତରେ ବର୍ଷଯାକର ପରିଶ୍ରମ ପୂରା କରିଦେଲା । ମୌଲବୀ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପଢ଼ାଇଲବେଳେ ଅନେକ ଥର ତା’ ପିଠିକୁ ଆପୁଡ଼ାଇଥିଲେ ।

ତାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ପୂର୍ବରୁ ଦିନଯାକ ଭିତରେ ମାଟି ଗୋଟାଏ କଥା ଭଲଲଗୁଥିଲା । ତା’ ଥିଲା ସାହୁବାଁ ସାଂଗରେ ମସ୍ତକିଦ ଯିବା ଓ ମସ୍ତକିଦରୁ ଫେରିବା । ଏବେ ନାନାପ୍ରକାରର ସୁଖଦ ଅନୁଭୂତିରେ ତା’ର ସାରାଦିନ ଭରିଉଠିଲା—ମାଉସୀ ଖୁସି ଥିଲା, ମୌଲବୀ ମଧ୍ୟ । ଆଉ ସାହୁବାଁ...ସେ ପ୍ରତିଦିନ ମିରଜା ଘରକୁ ଆସୁଥିଲା । ସେ ଦିନସାରା ସ୍କୁଲରେ

ଦିଅନ୍ତାଉଥିବା ପାଠ ମନେ ରଖୁଥାଏ ଓ ପଢ଼ିଲବେଳେ ତା'ର ମନେହୁଏ ସତେ ଯେମିତି ସାହୁବାଁ ତା' କଡ଼କୁ ଲାଗି ବସିଛି ।

ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ବପ୍ନରେ ଦେଖୁଥିଲା ଯେ ସେ ସାହୁବାଁର ବସ୍ତ୍ରାନ ଉଠାଇ ଚାଲିଛି ଓ ନିଜ ଅଂଟାର ଚାରିପଟେ ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇଥିବା ହାତର ଆଂଗୁଠିଗୁଡ଼ିକ ଗଣ୍ଠିଛି । ମସ୍ତକ ଦୂର ଅଛି, ସେମାନେ ଚାଲିଛନ୍ତି । ତା' ହୃଦୟ ଏକ ନୂତନ ଉନ୍ମାଦନାରେ ପୂରିଉଥିଲା ଓ ସେ ଏତେ ଉନ୍ମାଦନା ସହ ନପାରି ନଦରୁ ଉଠିଯାଉଥିଲା ।

ଏବେ ତାକୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖାଯାଉଥିଲା...ସାହୁବାଁ ତାକୁ ପଢ଼ାଉଛି, ଗୋଟାଏ ପରେ ଗୋଟାଏ ବହି ସରିଯାଉଛି...ଶେଷ ବହିଟିକୁ ସାହୁବାଁ ଦସ୍ତଦସ୍ ଆଖିରେ ତା' ଆଡ଼କୁ ଅନାଉଛି ଓ ମିରଜାର ହାତ ଧରି କହୁଛି—“ମୁଁ ତୋତେ ଅଛି କ'ଣ ପଢ଼େଇବ ? ତୁ ତ ମୋତେ ପୂର୍ବପୁର ପଢ଼ି ସାରିଲୁଣି ।” ସାହୁବାଁର ଆଂଗୁଠିଗୁଡ଼ିକର ସ୍ପର୍ଶ ତା' ମନ ଭିତରେ ଅଜସ୍ର ପ୍ରଶ୍ନ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା—ତା'ର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାକୁ ସ୍ବପ୍ନଠାରୁ ଫିକା ଥିବାର ଦେଖି ସେ ପୁଣି ଆଖି ବୁଜି ଦେଉଥିଲା । “କ'ଣ କରେ ମିରଜା ! ପଢ଼ି ପଢ଼ି ତୋର କ'ଣ ଏଯାଏଁ ପେଟ ପୂରିଲାନି ଯେ ପୁଣି ଆସିବୁ ?” ସାହୁବାଁର ହସହସ ମୁହଁ ତା' ସାମ୍ନାରେ ଭସିଉଥିଲା ଓ ସେ କହୁଥିଲା, “ମୁଁ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଆସିନି । ତୋତେ ପାଖରେ ବସେଇ କିଛି ସମୟ ଉଡ଼ିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି । ଦେଖ, ଘୋଡ଼ା ନେଇ ଆସିଛି । ମୋ ପଛରେ ବସି ଯା ।” ତା'ପରେ ସେମାନେ ପୃଥିବୀରେ ନୁହେଁ, ଆକାଶରେ ଉଡ଼ିରୁଲୁଥିଲେ ।

ସେଇ ବର୍ଷଟି ମିରଜା ଓ ସାହୁବାଁର ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ମଧୁର ସମୟ ଥିଲା । ଦିନଯାକର ଇଚ୍ଛା ଓ ଆକାଂକ୍ଷାମାନ ରାତିରେ ତାର ପାଲଟିଯାଇ ସ୍ବପ୍ନରେ ମିଟିମିଟି ହୋଇ ଜଳୁଥିଲେ । ଜଳ ସ୍ଥଳ ଆକାଶ ରଂଗିନ ହୋଇଉଠୁଥିଲା । ଦୁଇଟି ଶିଶୁ-ହୃଦୟ ଜଣକର ହାତ ଅପରର କାନ୍ଧରେ ଓ ଅପରର ହାତ ତା' ସାଥୀର ଅଂଟାରେ ଥିଲା—ଏଇ ଦୁଇଟି ଅନାବିଳ ଆତ୍ମା ଧରଣର ହୋଇ ଯୌବନର ରଂଗିନ ଉଦ୍ୟାନ ଭିତରକୁ ପାଦ ବଢ଼ାଉଥିଲେ ।

ମିରଜାର ବାପା ଖବର ପାଇଲା ଯେ ତା'ର ପୁଅ ପାଠପଢ଼ାରେ ବେଶ୍ ଆଗେଇଛି । ଦିନେ ସେ ପୁଅକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଆସିଲା । ପୁଅର ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ଅଂଗଘୌଷ୍ଟବକୁ ଦେଖି ତା' ମନ ଭିତରେ ଏକ ଇଚ୍ଛା ଜାଗ୍ରତ ହେଲା : “ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସୈନିକର ସମସ୍ତ ଗୁଣରେ ନିପୁଣ କରିବ ।” ସେ ଭାବିଲା, “ଶରଭୁଲନା ଓ ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ାରେ କେହ ହେଲେ ତା'ର ସମକକ୍ଷ ହେବେନାହିଁ । ଶଯ୍ୟାମାନେ ତାକୁ କୁଇଁ ମଧ୍ୟ ପାରିବେନି ।”

ସେ ନିଜର ଶାଳୀ ବିବୋ ସହୃଦ କଥାଭାଷା ହେଲା । ବିବୋ ପରାମର୍ଶ ଦେଲା ଯେ ମିରଜାକୁ ଆଉ ବର୍ଷେ ପଢ଼ାଇବା ଉଚିତ ।

“ନା ବିବୋ !” ବିଂଜଲ ଖରଲ ମୁଁତ ହଲେଇ କହିଲା, “ସେ ବହୁତ ପଢ଼ିଲଣି ।

ଯାହା ପାଖରେ ବେଶି ଜମିବାଡ଼ି ଥାଏ ତା'ର ଅନେକ ଶସ୍ତ୍ର । ମୋତେ ଲାଗୁଛି ଏଇ ପିଲାଟି ଦେହରେ ନାହିଁ ନଥିବା ଯୌବନ ଖୁବ୍‌ହେଉଛି । ସ୍ବା'କୁ ମୁଁ ଖଂଡାଖେଳ, ଧନୁବିଦ୍ୟା ଓ ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ାର ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ସବୁଠାରୁ ଦକ୍ଷ ଓ ପାରଙ୍ଗମ କରେଇବି ।”

ମିରଜାର ଦାନାବାଦ ଯିବା କଥା ନିଶ୍ଚିତ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ସାହୁବ୍ବା ତା'ର ବଂଜଲ ପିତୃପାକୁ ରାଜି କରେଇନେଲା ଯେ ଯିବା ଆଗରୁ ସେ ମିରଜାକୁ ଦୁଇଦିନ ପାଇଁ ତା'ର ଘରକୁ ନେଇଯିବ ।

ଦ୍ବିଦିନଯାକ ସେମାନେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅଲଗା ହେଲେ ନାହିଁ । ଦୁହେଁ ମିଶି ଏକସାଙ୍ଗରେ ଶିଆଣିଆ କଲେ ।

“ସାହୁବ୍ବା, ତୋ ବହୁରୁ ତୋତେ ଯେଉଁପରି କାହାଣୀ ତୋତେ ଭଲଲଗେ ସେସବୁ ମୋତେ କହ ।” ମିରଜା ଅନୁରୋଧ କଲା । ସାହୁବ୍ବା ବହୁ କାହିଁଲା । ବହୁଟିର ପୃଷ୍ଠା ମେଲାଇ ସେ ଗୋଟାଏ ଗପ ଶୁଣେଇଲା । ତା' ଥିଲା ଏକ ଅଲିଅଲ ରାଜକନ୍ୟାର କାହାଣୀ ।

“ତୁ କାହାଣୀଟି ଏଭଳିଭାବରେ ପଢ଼ି ଲୁ, ସତେ ଯେମିତି ତାହା ତୋ ନିଜର କାହାଣୀ ।” ପଥରର ମୂର୍ତ୍ତି ପରି ବସି ଶୁଣୁଥିବା ମିରଜା କାହାଣୀଟି ଶେଷ ହେବା ପରେ ଚମକି ପଡ଼ିଲା ।

“ମିରଜା, ତୁ ବି ଭାରି ଗୋଟାଏ ସେମିତି ।” ସାହୁବ୍ବା ନିଜର ଚିରୁକରେ ଆଙ୍ଗୁ ଠିକି ଏଭଳି ମୁଦ୍ରାରେ କହିଲା ଯେ, ମନେହେଲା ସତେ ଯେମିତି ତାହା ଶେଷବ ଅନ୍ତିମ କରି ସହସା କିଶୋରୀ ପାଲଟିଯାଇ ପ୍ରେମରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଥିବା ଏକ ଯୁବକର ଭଂଗୀ ।

“ସାହୁବ୍ବା ! ଆଉ ଗୋଟାଏ ଗପ କହ ।” ସାହୁବ୍ବାର ଗଳ୍ପ କହିବାର ଯୋଗ୍ୟତା ପ୍ରତି ମନେ ମନେ ଈର୍ଷାନିଦ୍ବିତ ହୋଇ ମିରଜା ତାକୁ ମିନତି କଲା । ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ କରି ସାହୁବ୍ବା ପୂର୍ବପୂର୍ବ ଗୁରୋଟି ଗପ ଶୁଣାଇଲା । କାହାଣୀ ଶୁଣାଉ ଶୁଣାଉ ମନରେ କ'ଣ ଖିଆଲ ଆସିଲା କେଜାଣି, ସେ ବହୁଟିକୁ ବଂଦ କରିଦେଲା ଓ ମିରଜା କା'ଥରେ ହାତ ରଖି ପଚାରିଲା, “ଆରେ ମିରଜା ! ସତ କହ, ତୁ କ'ଣ କେବେ ସାହୁବ୍ବାକୁ ମନେପକାଇବୁ ?”

ବୁଦ୍ଧ କୋଠରୀର ଝରକାମାନଙ୍କୁ ଅକସ୍ମାତ୍ ଧଡ଼କିନା ଖୋଲିଦେଲେ ଯେମିତି ଅଲେକର ବନ୍ୟା ଅଖିକୁ ଝଲିଯାଇଥିବ, ସେଇମିତି ଭିତରେ ଭିତରେ ଅରିହଠୁଥିବା ପିଲାଟିର ଓଠରୁ ହଠାତ୍ କିଛି ହେଲେ ଶବ୍ଦ ବାହାରିଲା ନାହିଁ ।

“ତା'ହେଲେ କ'ଣ ମିରଜା, ତୁ ମୋତେ ପୂର୍ବ ଭୁଲିଯିବୁ ?” ମନେ ମନେ ସବୁ ଜାଣୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସାହୁବ୍ବା ନ ଜାଣିଲା ପରି ଅଭିନୟ କଲା ।

“ସାହୁବାଁ ! ମୁଁ କ’ଣ ତୋ’ର କୌଣସି କଥାକୁ ଭୁଲିଯାଇ ପାରିବି ?” ଶେଷରେ ତା’ର ମୁହଁ ଫିଟିଲା ।

ସାହୁବାଁ ତା’ର ଓଠ ଦୁଇଟିକୁ ଦେଖିଲା—ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ପ୍ରକାଶିତ ସେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ବାରିପାରୁଥିଲା । ଓଠ ଉପରକୁ ସେ ଆଖିମାନକୁ ଅନେଇଲା; ସେଠି ଲୁହର ଏକ ଶାଖିଧାର ଦେଖାଗଲା । କାଳେ ଲୁହ ବାହାରିପଡ଼ିବ ସେଇଥିପାଇଁ କଥାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରଖିବା ପାଇଁ ସାହୁବାଁ ତାକୁ ପଚାରିଲା, “ଆଜ୍ଞା କହ, ମୋର କେଉଁ କଥା ତୋ’ର ସବୁଠୁ ବେଶି ମନେ ରହିବ ?” ସେ ନଜର ଦୁଇ ହାତରେ ମିରଜାର ପାଦୁକାକୁ ଆଉଁସିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

“ମୋ ଅଂଟାକୁ ବେଢ଼ି ଧରିଥିବା ତୋ’ର ହାତ...ନା, ନା, ତୁ ଯେଉଁ ମୋତେ ପଡ଼େଇବାପାଇଁ ଆସୁଥିଲୁ—ନା’ ତା’ ବି ନୁହେଁ...ସବୁଠୁ ବେଶି ଭଲଲଗୁଥିଲା ତୁ ଯେତେବେଳେ ମୋତେ ପଚାରିଥିଲୁ ରାତିରେ ମୁଁ କ’ଣ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲି, ତାହା ଶୁଣି ତୋ ମୁହଁରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଫି ସ୍ୱା ଦେଖିଥିଲା ତା’ ଚରଦନପାଇଁ ମୋ ଆଖିଆଗରେ ରହିବ...ନା ସାହୁବାଁ ! ନା, ସତ କହିବି—ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ଜାଣିନି, ତୋର କେଉଁ କେଉଁ କଥାକୁ ମୁଁ ମନେରଖିବି—କିନ୍ତୁ ଏତିକି ଜାଣେ, ମୁଁ ତୋତେ କେବେହେଲେ ଭୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ ।”

ତା’ ପରଦିନ ସକାଳେ ଜଳଖିଆ ଖାଇସାରି ବାଞ୍ଚଲ ଖରଲ ଯିବାପାଇଁ ସଜ ହେଲା । ମିରଜା ମାଉସୀକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲପରେ ନିଜ ପକେଟରୁ ଛୁରିଟିଏ ବାଡ଼ି ସାହୁବାଁକୁ ନିଜର ସୁଦୃଢ଼ଚକ୍ରରୂପେ ଦେଇବେଳକୁ ତା’ର ବାପା ଶାନ୍ତ ବାହାରିବା ପାଇଁ ପାଟିକଲା । ଅନେଇ ସଜ୍ଜେ ସେ ପାଦ ବଢ଼େଇଲା । ସେ ବାଞ୍ଚର ବାଲିପଡ଼ି ସାହୁବାଁ ଆଡ଼କୁ ଅନାଉଥାଏ । ଶେଷରେ ମିରଜା ବାସ ପଛରେ ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ବସିଲା ।

ଦାନାବାଦରେ ପହଞ୍ଚିବାକ୍ଷଣି ବାଞ୍ଚଲ ଖରଲ ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ା, ଖଞ୍ଜାଖେଳ ଓ ଧନୁବିଦ୍ୟାରେ ଅଭିଜ୍ଞ ଜଣେ ଉଦ୍ରାଦର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ମିରଜାକୁ ଛୁଡ଼ିଦେଲା ।

ମିରଜା ପାଇଁ ତାର ବାପାର ଘୋଡ଼ାଶାଳରୁ ଏକ ଘୋଡ଼ା ବଛଗଲା । ଉଡ଼ିବା ଥିଲା ସେଇ ଘୋଡ଼ାର ସ୍ୱଭାବ । ଖୁବ୍ କ୍ଷୁଦ୍ର ଲୋକ ସେ ଘୋଡ଼ାକୁ ମଣି କରିପାରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ଦେଖାରେ ହିଁ ଘୋଡ଼ାଟି ମିରଜାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଲା ।

ସମସ୍ତ ବିଦବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ସେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଚଢ଼ୁଥିଲା, ଏବେ ସେଇ ଘୋଡ଼ା ମିରଜାକୁ ବାସ୍ତବରେ ମିଳିଯାଇଥିଲା । ସେ ଭାବୁଥାଏ, କେଜାଣି କେବେ ଯାଇ ତା’ର ସ୍ୱପ୍ନର ରାଣୀ ଏଇ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ିବ । ତାର ରାଣୀ ମିରଜାକୁ ‘ଅଲିଙ୍ଗ ଲିଲ’ ବହୁଟିକୁ ମନେପକେଇବା ପାଇଁ ସୁଦୃଢ଼ ରୂପେ ଉପହାର ଦେଇଥିଲା । ବହୁଟିରୁ ସେ ସାହୁବାଁ ପାଖରୁ ଶୁଣିଥିବା କାହାଣୀମାନ ପଡ଼େ ଓ ରାତିରେ ସେ ନିଜେ ସେଇ କାହାଣୀର ରାଜକୁମାର ପାଲଟିଯାଏ । ଘୋଡ଼ାରେ ବସି ସେ ସାହୁବାଁର ସଂଧାନରେ ଉଡ଼ିବୁଲୁଥିଲା...

ଅନେକଥର ସିୟାଲ୍ ଆଡ଼କୁ ଯିବାପାଇଁ ସେ ମନ ବଳାଏ—ସେ ଖବର ପାଉଥାଏ ସେ

ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ବନ୍ଧୁତ ରୂପର ସଂସ୍କର ନେଇ ପଦାର୍ପଣ କରୁଛି ।

ସାହୁବା ଯୌବନରେ ପାଦଦେଲ । ତା'ର ଜୀବନର ସମୁଦ୍ର ତେଉମୟ ହୋଇଉଠିଲା । ସେ ପ୍ରତିଦିନ ବିବୋ ପିଉସୀ ଘରକୁ ଯାଉଥିଲା । ପିଉସୀ ଅନେକଥର ଦାନାବାଦ ଯାଇ ମିର ଜାକୁ ଗୋଟି ସାରିଥାଏ । ...“ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛି ।” ପିଉସୀ ମୁହଁରୁ ଏକଥା ଶୁଣି ସାହୁବା ଯେମିତି ନିଶାରେ ଘାରି ହୋଇ ଯାଉଥିଲା : “ପିଉସୀ, ତୁ ତାକୁ କ'ଣ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଆସିବା ପାଇଁ କେବେହେଲେ କହନ୍ତୁ ?”

“ସେ ତ ଆସିବା ପାଇଁ ସବୁବେଳେ ଝୁରିହେଉଛି—ହେଲେ ଖାଁ ଭାଇ ମୁଁତକୁ ଭୁଲି ଚାଲିଛି ଯେ ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ା, ଶରଭୁଲନା ଓ ଖଞ୍ଜାଖେଳରେ ମିରଜା ପୃଥିବୀରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ହେଉ, ତା'ର ଓହ୍ଲାଦ୍ ସବୁବେଳେ ତା' ପାଖରେ ଗୁଇଭଳି ଲାଗି ରହିଥାଏ ।

“ପିଉସୀ, ତା'ର କଣ ମନେଅଛି ଯେ ମୁଁ ବି ଘନେ ତା'ର ଉପ୍ରାଦ୍ ଥିଲି ?” ସାହୁବା ପଚାରେ ।

“ମନେଥିବା କଥା ପଚାରୁଛୁ ? ତୁ ତାକୁ ଯେଉଁ ବହୁଟି ଦେଇଥିଲୁ ସେ ତାକୁ ନେଇ ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଲା—କହୁଥିଲା, “ଘଡ଼ିଏ ବି ବେଳ ପାଇଲେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଗୋଟାଏ ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରତିଦିନ ପଡ଼େ । ମାଉସୀ, ତୁ ଏକଥା ସାହୁବାକୁ କହଦେବୁ ।”

ଅନେକ ରାତିଯାଏ ସାହୁବା ଶୋଇ ପାରୁ ନଥିଲା । ସେ ମନେ ମନେ ଭାବୁଥିଲା ଯେ ମିରଜା ଏବେ କେମିତି ଦିଶୁଥିବ, ସେ ଆସିଲେ କ'ଣ ଏବେ ବି ତା' ଅଂଟାରେ ହାତଦେଇ ଚାଲିପାରିବ ? ଏବେ ଯଦି ମିରଜା ତା' କାନ୍ଧରେ ହାତ ରଖିଦିଏ, ତା'ହେଲେ ତାକୁ କେମିତି ଲାଗିବ । ଏକଥା ଚିନ୍ତା କରି ତା'ର ସାର୍ ଶରୀର କାନ୍ଦିଉଠେ । ତା'ପରେ ତା'ର ଆଖି ଲାଗିଯାଏ । ମିରଜା ଆସେ ଓ ତାକୁ ଘୋଡ଼ାରେ ବସେଇ ମେଘ ଉପରକୁ ଉଡ଼ିଯାଏ ।

ସାହୁବା'ର ବାହାଘର ବିଷୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅନେକେ ମିରଜା କଥା ମନେ ପକାଇଲେ, ଏପରିକି ବିବୋ ମଧ୍ୟ ତା' ମାଆ ପାଖରେ ଘନେ ଶୁଣାଇଦେଲା ଯେ ମିରଜା ପରି ପାଞ୍ଚ ଶୋଇଲେ ବି ମିଳିବ ନାହିଁ । ମା'କୁ ବି ଏକଥା ପସନ୍ଦ ଲାଗିଲା । ସେ ସାହୁବା'ର ଅଜା ଖାଁବା ଖାଁର ମତାମତ ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଁଲା । ହେଲେ ଖାଁବା ଖାଁ ଖୁବ୍ ଦୂରଦୃଷ୍ଟିସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲା : “ଆରେ ମଲଗ, ଆମର ତ ବିଅ ବୋଲି ମାଞ୍ଚ ଗୋଟାଏ । ତା'ର ମାଧ୍ୟମରେ ଆମେ କାହିଁକି କୌଣସି ଏକ ବଡ଼ ଘର ସହୃଦ ସଂବନ୍ଧ ବାନ୍ଧି ତା'କୁ ନିଜର କରିବାନି ? ବିଚଳ ଘର ତ ଆଗରୁ ଆମର ଆପଣାର ଲୋକ । ଚାନ୍ଦି ପରିବାର ସହୃଦ ଆମର ଆଗରୁ କିଛି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ ଦୂରେଇ ରହନ୍ତୁ । ତା'ର ପୁଅ ତାହୁଁ ଏବେ ଯୁବକ । ଯଦି ତା'କ ଘରେ ସଂବନ୍ଧ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଏ ନା, ବୁଝିଲୁ, ସାର୍ ଅଂଚଳଟାଯାକ ଆମ ନିଜର ହୋଇଯିବ ।”

ଅଜାର ଏଇଭଳି ପ୍ରସ୍ତାବ ଶୁଣି ସାହୁବା ଅନେକ କାନ୍ଦିଲା । ସେ ବିବୋ ପିଉସୀ

ଘରକୁ ଯାଇ କାଂଘ କାଂଘ କହିଲା, “ପିଉସୀ, ତୁ ଯାଇ ମିରଜାକୁ କହିଦେ ଯେ ସେ ତାର ବାପାମାଆଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରୁ । ଏଠି ତୁ ଓ ପିଉସା ଦଂଜଣଯାକ ଅଛ । ସମସ୍ତେ କହିଲ ପରେ କ’ଣ ଅଜା ମାନବେନ ?”

ବିବୋ ଦାନାବାଦ ଯାଇ ଭଉଣୀ ଓ ଭଣୋଇଙ୍କ ସହୃଦ ବିଚାର ବିନମୟ କଲ; କିନ୍ତୁ ତା’ର ଭଉଣୀ ନଜର ବାପାର ସ୍ୱଭାବ ସହୃଦ ସୁପରିଚିତ ଥିଲା ଓ ଭଣୋଇ ଥିଲା ସ୍ୱାଭିମାନ । “ହଉ, ଖାଁବା ଚଂଧଡ଼ ପରିବାରର ସୁଧାଦ ବି ଚାଲିନେଉ—ବିବୋ, ମୁଁ କେବେହେଲେ ତା’ ପାଖକୁ ଯିବିନି ।” ବଂଜଲ ସ୍ତମ୍ଭ ମନାକରିଦେଲା ।

ଶେଷରେ ବିବୋ ମିରଜାକୁ ବୁଝେଇଲା ଯେ ସେ ନଜେ ଯାଇ କହି ସାହୁବୀ ଉପରେ ତା’ର ସବା ପ୍ରଥମ ଅଧିକାର ରହିଛି : “ଆରେ ବାବୁ, ଆଉ ମୋଟେ ବିଳଂବ କରନା । ଭଂଡାର ଚଂଧଡ଼ ଘରକୁ ଯିବା ଉପରେ । ଏଥଡ଼େ ସାହୁବୀ ଖିଆପିଆ ସବୁ ଭୁଲି-ଗଲୁଣି ।”

ମିରଜା ନଜର ଧନୁ-ଘାର, ଘୋଡ଼ା ସବୁକଥା ଭୁଲିଗଲା । ମାଉସୀ ପଛେ ପଛେ ସେ ମଧ୍ୟ ଯାଇ ସିଂଗାଲରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ।

ସାହୁବୀର ଅବସ୍ଥା ଅତ୍ୟାନ୍ତ ବିଚିତ୍ର ଧରଣର ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ଏଇ ମିଳନ ପାଇଁ ମନଭିତରେ ନାନାପ୍ରକାରର କଳ୍ପନା କରିସାରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଏବେ ମିରଜାକୁ ଆଖି ଆଗରେ ପାଇ ନା ତା’ର ହାତଉପରକୁ ଉଠିଲା, ନା ତାର ଓଠ ଖୋଲିଲା । ହଠାତ୍ ଯେମିତି ତା’ର ସବୁଯାକ ସ୍ୱପ୍ନ ଆଖିଭିତରୁ ବାହାରିଯାଇ ତା’ ସାମ୍ନାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ।

ମିରଜା ତା’ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ସାହୁବୀର କାଂଧ ଉପରେ ହାତ ରଖିବାକୁ ମନ ଖୁଲୁବୁଲୁ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ସେ କାଂଧଗୁଡ଼ିକ ଆଗଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଥିଲେ । ତା’ର ହାତମାନ ମଧ୍ୟ ସେଇ ହାତ ହୋଇ ରହି ନ ଥିଲେ ଯା’କୁ ସେ ପ୍ରତିଦିନ ମିରଜାର ଅଣ୍ଟା ଚାରିପଟେ ଗୁଡ଼ାଇ ଧରୁଥିଲା ।

“ସାହୁବୀ ! ”—ତା’ ମୁହଁରୁ ଏତିକି ମାତ୍ର ଶବ୍ଦ ବାହାରିଲା ।

“ମିରଜା ! ”—ଉତ୍ତରରେ ଏତିକି ମାତ୍ର ସେ କହିପାରିଲା ।

ସୁଯୋଗ ଉଠି ମନ ଭିତରେ ସାହୁସ ବାଂଧୁ ମିରଜା ଅଜା ସହୃଦ କଥାହେଲା, “ସା’ ହେଲେ ବି ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ନାତି । ମୋତେ ଆପଣ ପୁଅ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ସାହୁବୀ ସହୃଦ ଖେଳିଛି—ତା’ ସାଙ୍ଗରେ ପଡ଼ିଛି । ତା’ର ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ଯିବା ଅର୍ଥ ମୋର ଅଧିକାରକୁ ଜୋରକରି ମୋ ପାଖରୁ ଛଡ଼ାଇ ନିଅହେଉଛି ।”

“ବାପ ମିରଜା, ମୁଁ ତୋତେ ଖୁବ୍ ଭଲପାଏ । ଯଦି ସାହୁବୀର ଆଉ ଜଣେ ଭଉଣୀ ଥାଆନ୍ତା ତା’ହେଲେ ମୁଁ କେବେହେଲେ ତୋ କଥାକୁ ଏଡ଼େଇ ଦିଅନ୍ତିନି । ଏବେ ଚଂଧଡ଼ ପରିବାର ସହୃଦ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନା କରି ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଯିବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଛି ।

ତା'ହେଲେ କାହାର ଆଉ ଆମ ଆଡ଼କୁ ଆଖି ଉଠେଇ ଦେଖିବା ପାଇଁ ସାହସ ହେବନି — ତୁମେମାନେ ତ ଆମ ନିଜ ଲୋକ ।”

ମିରଜା ଜୋର୍ ଦେଇ କହୁଲା, “ଏବେବି ଆପଣଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆଖି ଉଠେଇ ଦେଖିବା ଲୋକ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ମୋ ବାପାଙ୍କର ଗୋଟାଏ ମାସି ସୁଅ ହେଲେ ବି କ'ଣ ହେଲା, ମୁଁ ଏକା ଏକାର ଜଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସମାନ ।”

“ତୋ ମନକୁ ଝାରି ଦେଇଥିବାରୁ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ବାରିକ ପଠାଇସାରିଛୁ । କଥା ଦେଇସାରିଲା ପରେ ମୁଁ ମିଛୁଆ ହୋଇ ପାରିବିନି ।” ସ୍ବାଭିମାନ ଅଜା କଥା ଛୁଣେଇ ଦେଲା ।

ମିରଜା ଉଠି ମାଉସୀ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲା ଓ ମାଉସୀକୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ସାହୁକା ସହକ ସାକ୍ଷାତ୍ତର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲା ।

ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ ସେ ଆଜି ପୁଣି ଏଇ ଘରେ ସାହୁକାର ପ୍ରଗନ୍ତାରେ ବସିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ କେବଳ ତା'ର ଆଖିଯୋଡ଼ିକ ସାହୁକାର ବାଟକୁ ଚାହିଁବସୁଥିଲେ । ସେ ବୁଝି ପାରୁନଥିଲା ଯେ ଆଜି ତା'ର ଭିତରେ କେତେ କ'ଣ ସାହୁକାର ଆସିବାବାଟକୁ ଆରୁର ହୋଇ ଅନାଇ ବସିଥିଲା ।

“ସାହୁକା ଆସୁ... ସେତେବେଳେ ସେ ମୋ'ଠାରୁ ଡେଜା ଥିଲା । ଏବେ ସେ ମୋ କାନ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଉଛି । ଏବେ ସେ ମୋ ଛାତରେ ପୁରାପୁରା ଲୁଚିଯିବ ।” ସାହୁକା ଆସିଗଲା । ଆଜି ତା' ପାଦରେ ପଇଟା ନଥିଲା; ତଥାପି ମିରଜାର ମନେହେଉଥିଲା ସତେ ଯେମିତି ପୁରୀ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଛମଛମ ଶବ୍ଦ ହେଉଛି । ତାକୁ ଦେଖିବାକ୍ଷଣି ତା'ର ଇଚ୍ଛାଗୁଡ଼ିକ ତା' ମନ ଭିତରେ ହିଁ ଧକ୍‌ଧକ୍ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସେ ସେତେବେଳେ ନିକଟକୁ ଆସିଲା ମିରଜା ନିଜର ଓଠଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲିପାରିଲା । ସାହୁକା ଆସି ଧୀରେ ଧୀରେ ମିରଜାର ଅଂଟାକୁ ହାତରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଧରିଲା ଓ ମିରଜା ମଧ୍ୟ ଜରି ଜରି ସାହୁକାର କାନ୍ଧ ଉପରେ ହାତ ରଖିଲା । ଉଭୟଙ୍କର ହାତ ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମଣୀଳ ମନ ତାଙ୍କୁ ବାଧା ଦେଉଥିଲା ।

ସାହୁକାର ଦୃଷ୍ଟି ଅଭିନବ ଥିଲା । ସେଇ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପକ୍ଷୀଟିଏ ଡେଣା ଝାଡ଼ୁ ଥିଲା । ତା'ର ଅସ୍ବା-ପକ୍ଷୀ ଆଖିପତାରେ ଝୁଲିଯାଇ ଉଡ଼ିଯିବା ପାଇଁ ଏକ ଦୃଢ଼ସୂତ୍ର ତାଳ ସଂଧାନ କରୁଥିଲା । ପକ୍ଷୀଟିକୁ ମିରଜାର ଆଖିରେ ଏଇ ତାଳଟିର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଦେଖାଗଲା । ଫୁର୍... । ପକ୍ଷୀଟି ତାଳରୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ମିରଜାର ବାହୁବ୍ୟନ୍ତରେ ବାନ୍ଧ ହୋଇ-ପଡ଼ିଲା ।

ସେତେବେଳେ ହାତଗୁଡ଼ିକ ଟିକିଏ ଘୁରୁଲା ହେଲେ ସେତେବେଳକୁ ଆଉ ଆଖିରେ ଅତିକ୍ରା ଭବ ନଥିଲା । ଜଣକର ଆଖିରେ ଅପରର ରୂପ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଥିଲା । ଉଭୟେ ଉଭୟଙ୍କର ଦୃଢ଼ସୂତ୍ର ସ୍ପନ୍ଦନ ସ୍ପଷ୍ଟ ଶୁଣିପାରୁଥିଲେ । ଏବେ ସବୁ କିଛି ସ୍ବାଭାବିକ ହୋଇ

ପଡ଼ିଥିଲା । ଆଉ କାହାରିକି କିଛି କହିବାପାଇଁ ଦ୍ଵିଧାବୋଧ ହେଉନଥିଲା ।

“ମିରଜା, ତୁ ଏବେ କ’ଣ କରିବୁ ?” ସାହୁବା ପଚାରିଲା ।

“ତୁ ଯେ ମୋର, ଏଇ ବିଶ୍ଵାସଟିକକ ମୁଁ ଏଯାବତ୍ ପରଶି ନଥିଲି । ଏବେ ଏମିତି କୌଣସି ମା’ର ସୁଅ ନାହିଁ; ଯିଏ ମୋ’ଠାରୁ ତୋତେ ଛଡ଼ାଇ ନେଇଯିବ ।”

“ହେଲେ ମୁଁ ଶୁଣିଛି ଯେ ଚନ୍ଦ୍ର ଘରେ ଅନେକ ସୁଅ...”

“ଏଇ ବାହୁରେ ଅନେକ ବଳ ଅଛି;” ମିରଜା ସାହୁବାର କାନ୍ଧରେ ହାତ ରଖିଲା ।

“କିନ୍ତୁ ମିରଜା, ତୋତେ ଯେମିତି ମୋ ଭାଇମାନଙ୍କ ସହଜ ଲାଗିବ କରବା ପାଇଁ ନପଡ଼େ !” ସାହୁବାର ମୁହଁର ରଙ୍ଗ ଫିକା ପଡ଼ିଗଲା ।

“ନା ସାହୁବା, ସେମାନେ ମୋର ମଧ୍ୟ ଭାଇ । ମୋର ଧନୁଶର ଓ ଘୋଡ଼ା ଆଉ ଆଉ କାହା ସହଜ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । କାହାରି ସାହସ ବି ହେବନି । କିନ୍ତୁ ତୁ ଯଦି ତୋ ବାପା ମାଆଙ୍କର ଦୁର୍ଲ୍ଲାଭ କଥା ଚିନ୍ତା କରି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛୁ, ତା’ହେଲେ ମୋତେ କହିଦେ ।” ମିରଜା ହାତ ସଞ୍ଚାଇ ଆଣିଲା ।

“ଦୁର୍ଲ୍ଲାଭକୁ ତ ସେମାନେ ନିଜେ ଡାକି ଆଣୁଛନ୍ତି—ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି ଚାହୁଁଛି ଯେ, ସେମାନେ କେହି ହେଲେ ମୋ ଯୋଗୁଁ ଆହତ ନହୁଅନ୍ତୁ । ଯେଉଁ ଗଛରୁ ମୁଁ ଜନ୍ମ ହେଲି, ବଡ଼ ହେଲି ଓ ତୋ ଭଲ ରାଜକୁମାରକୁ ଆକର୍ଷିତ କଲି, ସେ ଗଛକୁ ଯେମିତି ମୋ’ର କାରଣରୁ କିଛି କ୍ଷତି ନ ହେଉ ।”

“ତା’ହେଲେ ତୋର ଚିନ୍ତା କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ମୋ ପାଖକୁ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଖବର ପହଂଚିଯିବା କଥା—ଏତିକି ମନେରଖ, ମୁଁ ଓ ମୋର ଘୋଡ଼ା ଆଖିପିଛୁଳାକେ ସେଠି ପହଂଚିଯିବୁ ।

ପରଦିନ ଯେତେବେଳେ ସାହୁବା ଶୁଣିଲା ଯେ ବାରିକ ଯାଇ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଘରେ ତା’ର ବାହାଘର ସ୍ଥିର କରି ଆସିଛି, ତା’ର ପର କଟିଗଲା । ଗାଁରେ ବାହାଘର ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯେମିତି ବାହାଘର ଦିନ ପାଖେଇ ଆସିଲା ସାହୁବାର ହୃଦୟ ଧୀରେ ଧୀରେ ବୁଡ଼ିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପଂଦର ଦିନ, ତଉଦ ଦିନ...ସପ୍ତାହେ, ଅଧ ସପ୍ତାହ...ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଏବେ କାଲି ବରଯାତ୍ରୀ ଆସିବା କଥା ।

ମିରଜା ପାଖରୁ କିଛି ହେଲେ ଖବର ଆସିନାହିଁ । ବିବୋ ପିଉସୀ ନିଜେ ଯାଇ ମିରଜାକୁ ସବୁକଥା ଜଣେଇ ଦେଇ ଆସିଥିଲା । ମିରଜା କହିଥିଲା, “ସାହୁବାର ବିବ୍ରତ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ।”

ବରଯାତ୍ରୀ ଆସି ପହଂଚିଗଲେ । ସାଥରେ ଅନେକ ନାଚଗୀତର ଦଳ ଆଆନ୍ତି । ଗାଁଘାଟ ଗୀତ-ବାଜାରେ ଭୋଲ ହୋଇଗଲେ । କେବଳ ସାହୁବା ଓ ବିବୋର ଛୁତି ଧକଧକ ହେଉଥାଏ । ମିରଜାର ବାଟକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ତା’ଙ୍କର ଆଖିମାନ କାନ୍ଦ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସଂଧ୍ୟା ଗାଡ଼ ହୋଇଆସିଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ମୁଖା ପିଛୁଥିବା ଜଣେ ଘୋଡ଼ାସବାର ଆସି ଘୋଡ଼ାଶାଳରେ ନିଜର ଘୋଡ଼ାଟିକୁ ବାନ୍ଧିଲା । ବବୋ ଦେହରେ ଯେମିତି ପ୍ରାଣ ପଶିଲା । ତା'ର ସ୍ବାମୀ ଗୀତ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ବାହାର ଯାଇଥାଏ । ସେ ଅନ୍ଧତ୍ବକୁ ଘରଭିତରକୁ ଡାକିନେଇ ତାକୁ ସାହୁବୀର ବେଦନାମୟ କାହାଣୀ ଶୁଣେଇଲା ଓ ପଚାରିଲା ଯେ ସେ କ'ଣ କରବାପାଇଁ ଚାହେଁ ।

“ମାଉସୀ, ସାହୁବୀକୁ ଏତିକି ମାନ୍ଦ କହୁଛୁ ଯେ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବ । ପ୍ରଥମ ଥରକୁଡ଼ା ଡାକିବା ବେଳକୁ ମୁଁ ଓ ମୋର ଘୋଡ଼ା ତା'ର ଦୁଆରମୁହଁରେ ପହଂଚି ଯାଇଥିବୁ । ସେତେବେଳକୁ ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଘୋଡ଼ ନିଘରେ ଶୋଇପଡ଼ିଥିବେ ।”

ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସାହୁବୀ ପାଇଁ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଶୀର୍ଷର ମନେ ହେଉଥିଲା ।

“ମିରଜା ଯଦି ନିଆସିଲା ତା'ହେଲେ ମୁଁ କାଲି ସବାରେ ବସି ମୃତ୍ୟୁର କାନ୍ଧରେ ବୁହାହୋଇ ଯିବି—ଯଦି ମିରଜା ନ ଆସେ ଓ ମୋ ପାଖରୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଏ, ତା'ହେଲେ ମୁଁ ଆଉ କାହାପାଇଁ ବଞ୍ଚିରହିବି ?...ମିରଜା ଯଦି ମୋତେ ଆପଣାର କରି ନେଇଯିବ ତା'ହେଲେ ମୁଁ ବଂଦଶାଳରେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନ କଟାଇଦେବି...”

ବାଜା ଶବ୍ଦରେ ଗାଁ ପୁରୁଣିଲା । ସାହୁବୀ ଦୁଇଟିଯାକ ହାତ ପାଦୁଲରେ ଛୁତିକୁ ଚାପିଧରିଲା, “ହାୟ...ହାୟ...ମିରଜା ଆସିଲାନି ।” ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମରବା ପାଇଁ ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବବୋ ଆସି ତାକୁ ନିଜ କୋଳକୁ ଟାଣିନେଲା । ପ୍ରିୟତମର ସଂବାଦ ଶୁଣିବା-ଶୁଣି ମରଣ କଥା ଭୁଲିଯାଇ ଜାଇଁବାର କାମନା ଦୁଣି ଥରେ ଜଳିଉଠିଲା ।

ଜନ୍ମରୁ ଅଧା ବିଦିଆଥିଲା । ନାଗଗୀତ ଶୁଣିସାରି ଲୋକେ ଯେ ଯାହା ଘରେ ଯାଇ ଶୋଇଲେ । ଦିନତମାମ ଗୀତ-ବାଜାର କୋଲାହଳ ପରେ ଗାଁ ନିନ୍ଦ୍ରାବ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଏଇ ନିନ୍ଦ୍ରାବ୍ୟତା ଭିତରେ ଶୋଇରହି ସାହୁବୀ ଏକ ଶବ୍ଦକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାଏ । ସେ ଗଡ଼ିଲାବେଳେ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଥିବାର ଛଳନା କରି ପୋଷାକ ବଦଳାଇ ନଥିଲା ।

ଘୋଡ଼ାଟାପୁର ଟପ୍-ଟପ୍ ଶବ୍ଦ...

ସାହୁବୀ ଉଠି ଚାଲିଆସିଲା ଅନାଇଲା । ସମସ୍ତେ ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । ଶୋଇପଡ଼ିଥିବା ମୁହଁମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ତା'କୁ ଭଲଲଗିଲା । ସେ ମନେ ମନେ ଦୁଃଖିତ ହେଲା, “ଏମିତି କ'ଣ ହୁଅନ୍ତାନି ଯେ ମୋତେ ଏ ଘରର ସମ୍ପର୍କ ଛୁନ୍ଦି କରି ଯିବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତାନି ?” ତା'ପରେ ସେ ଅତି ସତର୍କତାରେ କବାଟ ଖୋଲି କାନ୍ଥକୁ ଆଉଜି ଛୁଡ଼ାହେଲା ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପରେ ଘୋଡ଼ା ଆସି ତା' ସାମ୍ନାରେ ଠିଆହେଲା । ମୁହଁ ତଳେ ହୋଇ-ଥିବା ଘୋଡ଼ାସବାର ଜିନିଷ ଗୋଟାଏ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିନେଲା । ସାହୁବୀ ଜିନ୍ ଉପରେ ପାଦ ଦେଲା । ଘୋଡ଼ାସବାର ବଢ଼ାଇଥିବା ହାତକୁ ଧରି ସେ ଡେଇଁପଡ଼ି ତା' ପଛରେ

ବସିପଡ଼ିଲା । ତା'ର ପ୍ରେମ ପ୍ରତି ମୌନ କୃତଜ୍ଞତା ଜାପନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସାହୁବୀ ଘୋଡ଼ସବାରର ଅଂଟାକୁ ନିଜ ହାତରେ ଗୁଡ଼େଇ ଧରିଲା ଓ ତାକୁ ନିଜର ବାହୁପାଶରେ ବାନ୍ଧିନେଲା । ଘୋଡ଼ସବାର ତଳକୁ ନଇଁଯାଇ ତା' ହାତରେ ଚୁମା ଦେଲା ।

ଗାଁର ସୀମା ଡେଇଁବା ପରେ ଘୋଡ଼ାଟି ପବନବେଗରେ ଉଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମିରଜା ଦେଖିଥିବା ସ୍ୱପ୍ନ ଏବେ ବାସ୍ତବ ପାଲଟିଥିଲା ।

କିଛି ଦୂର ଗଲା ପରେ ମିରଜାର ସାହୁବୀ ଆଗରେ କରିଥିବା ଶପଥ ମନେପଡ଼ିଲା । ‘ତୋ ଭାଇମାନଙ୍କ ଉପରେ କିଛିହେଲେ ବିପଦ ଆସିବ ନାହିଁ ।’—କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଯଦି ପଶ୍ଚାତ୍ତାପନ କରନ୍ତି, ତା'ହେଲେ ତ ଲଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ—ଏକଥା ଚିନ୍ତାକରି ସେ ଦାନାବାଦର ରାସ୍ତା ତ୍ୟାଗ କରି ଦୂର ପଡ଼ୁଥିବା ରାସ୍ତା ଆଡ଼କୁ ଲଗାମ ଟାଣିଦେଲା ।

ରାତି ପାହୁ ଫର୍ଦ୍ଦା ହେଲାବେଳକୁ ବାଟରେ ଏକ ଫୁଲଫଳଭର ଉଦ୍ୟାନ ପଡ଼ିଲା । ଗଛଲତା ଉଦ୍‌ହାତରେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଠିଆକରି ମିରଜା ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଲା । ସେ ସାହୁବୀକୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ସାରି ତାକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲା । ମିଳନର ସୁଖରେ ଯବୁ ଚିନ୍ତା ହଜିଗଲା ।

ସାହୁବୀ ମିରଜା କାନ୍ଧରୁ ଧନୁଟିକୁ କାଢ଼ି ନେଲା । ମିରଜା ଧନୁରେ ଏକ ଶର ଖିଜିଦେଲା ।

“ଏଇ ଶର, ଏଇ ଧନୁ, ଏଇ ଘୋଡ଼ା, ମୋର ହାତ ଆଉ ତୁ ।” ମିରଜା ସାହୁବୀର କପାଳରେ ଏକ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ଦେଇ କହିଲା—“ଦୃଢ଼ତା ଓ ସ୍ୱର୍ଗ—ସବୁକିଛି ଏବେ ମୋର ଆପଣାର ମନେହେଉଛି ।”

“ମିରଜା, ଏଇଠି କାହିଁକି ଅଟକିଗଲା ? ଗୁଲ୍ ଘରକୁ ଯିବା ।”

“ନା ସାହୁବୀ ! କିଏ ଜାଣେ ସେଠି କେଉଁ ବିପଦ ଆମ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛି । ସେଠି ପାଦ ଦେବା ଆଗରୁ ତୋତେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମୋ ହୃଦୟରେ ଆବୋରି ନେବାର କାମନାକୁ ଚନ୍ଦ୍ରତାର୍ଥ କରିନିଏ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ତୁ ସବୁକଥା ଭୁଲିଯା’ । ମୋର ବ୍ୟଥିତ ହୃଦୟର ସାହୁବୀ ! ମୋର ବିରହର ବେଦନାକୁ ଏବେ ଉପଶମ କରିଦେ ।”

ହଠାତ୍ ଯେମିତି ସାହୁବୀର ପାଦମାନ ଭୂଇଁରୁ ଉଠିଗଲା, ପ୍ରେମର ନିଷ୍ଠାଳଙ୍କ ଆକାଶ ଦେହକୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ସେ ମିରଜାର ବେକରେ ହାତ ଛାଦିଦେଲା ।

ହୃଦୟର ପରଶରେ ଯୁଗଯୁଗର ଶୂନ୍ୟତା ଭରିଉଠିଲା । ମିରଜାର ଆତ୍ମା ସତେ ଯେମିତି ଏକ ଲୌହ ଶିକୁଳର ବ୍ୟଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲା । ସେ କହିଲା, “ସାହୁବୀ ! ମୁଁ ଜୀବନ ଦେଇ ମଧ୍ୟ ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ପାଇଥିବା ସ୍ୱର୍ଗର ମୂଲ୍ୟ ଶିଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ମୋର ମୁଣ୍ଡ ତୋର କୋଳ ଉପରେ ରଖିବା ପାଇଁ ଦେ । ତୁ ଉପରୁ ମୋ ଆଖିକୁ ଅନ୍ଧାର ଦେଖ ।”

ତା'ପରେ ମିର୍କା ଭୂଇଁରେ ଗଡ଼ିଗଲା । ସେ ପଛଆଡ଼କୁ ହାତ ବୁଲାଇ ନେଇ ସାହୁବାକୁ ଦୁଇହାତରେ ଧରିଲା । କେତେବେଳେ ସାହୁବାର ମୁଁତ ଆପେ ଆପେ ତଳକୁ ନଇଁଯାଉଥିଲା ତ କେତେବେଳେ ମିର୍କା ତା' ମୁଁତକୁ ଧରି ନିଜ ମୁହଁ ପାଖକୁ ଟାଣିଆଣୁଥିଲା ।

ପ୍ରେମର ଉଦ୍‌ବେଳିତ ଝରଣା ଜ୍ଵାଳ ଅଂଶକୁ ନିୟେଜ କରି ପକାଇଲା । ଆଖି ବନ୍ଦ ହୋଇ ଆସିଲା । ଧନୁ ଓ ଭୂଣୀର ମିର୍କା ପିଠିରେ ଲାଗୁଥିବା ଦେଖି ସାହୁବା ତା'କୁ ମିର୍କାର ବେକରୁ କାଢ଼ିଦେଇ ଗୋଟାଏ କଣ୍ଡରେ ଥୋଇଦେଲା । ସେ ମିର୍କାର ନିଦ୍ରାଗ୍ରସ୍ତ ସ୍ପର୍ଶିତ ରୂପକାନ୍ଦକୁ ଦେଖି ଆତ୍ମବିହ୍ୱଳ ହୋଇଉଠିଲା ।

ପୁଣି ତା'ର ମନେପଡ଼ିଗଲା ଯେ ଲୋକେ ତା' ପଛରେ ତାକୁ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ବାହାରି ଯାଇଥିବେ । ଟିକିଏ ମାତ୍ର ଶବ୍ଦରେ ସେ ଚମକି ଉଠୁଥିଲା ଓ ମିର୍କାକୁ ନିଦରୁ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ ହେଉଥିଲା । ହେଲେ ସେସବୁ ଶବ୍ଦ କିଛିନଥିଲା ।

“କାହା ପାଖରୁ ଖବର ପାଇ ସେମାନେ ଯଦି ଏଇପଟେ ଚାଲିଆସନ୍ତି, ତା'ହେଲେ ?”

ସାହୁବା ଭୂଣୀରେ ଥିବା ଖରଗୁଡ଼ିକ ଗଣିଲା । ବାରଠାରୁ ଅଧିକ ଥିଲା । ସେ ଧନୁରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଆଣିଲା ।—କେତେ ନିଷ୍ଠୁର ଓ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଥିଲା ସେ ଧନୁ—ତା'ର ଭଲ-ମାନଙ୍କ କଥା ମନେପଡ଼ିଲା, ମିର୍କାର ଅନ୍ୟର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଥା ମଧ୍ୟ ମନେପଡ଼ିଲା । ତା'ର ହୃଦୟ ଆଶଙ୍କାରେ ଅଟକିଗଲା । ‘କିନ୍ତୁ ମିର୍କା ମୋତେ କଥା ଦେଇଛି ।’ ଏହା ଭାବି ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲା । ‘କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଯଦି ହଠାତ୍ ଆସି ଆକ୍ରମଣ କରିଦିଅନ୍ତି ତା'ହେଲେ ମିର୍କା କେମିତି ତା' କଥା ରଖିବ ? ସେମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ବେଶି ଥିବେ... ଗାର ମାଡ଼ରେ ତ ମିର୍କା ପୂର୍ବ ସୈନ୍ୟବାହିନୀକୁ ମଧ୍ୟ ହଟାଇ ଦେଇ ପାରିବ ।’ ସାହୁବା ଧୀରେ ଧୀରେ ମିର୍କାକୁ ଉଠାଇଲା, “ଉଠ, ଏଠାରୁ ବାହାରିଯିବା ।”

କିନ୍ତୁ ମିର୍କା କୌଣସି ଏକ ମଧୁର ସ୍ୱପ୍ନରେ ଲୀନ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ପଚାରିଲା, “କିଏ, କିଏ ଆସିଗଲା କି ?”

“ନା ।” ଏହା ଶୁଣି ସେ ପୁଣି ଶୋଇପଡ଼ିଲା ।

“ଭଲମାନେ ନିଷ୍ଠୁର ପହଞ୍ଚିଯିବେ,” ସାହୁବାର ଭୟ ବଢ଼ି ଚାଲିଥାଏ, “ସଭାଏଁ ମରିଯିବେ !”... ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ମିର୍କାର ମୁଁତକୁ ନିଜ ଜଂଘରପରୁ ଉଠାଇ ତଳେ ଥୋଇଲା । ତା'ପରେ ସେ ଭୂଣୀଟିକୁ ଉଠାଇନେଲା ଓ କିଛି ଦୂରରେ ଥିବା ଏକ ଗଛ ଅନ୍ତପଟେ ଏକ ଉଚ୍ଚ ଡାଳରେ ଝୁଲାଇ ଦେଲା । ତା'ପରେ ସେ ଫେରିଆସି ପୁଣି ମିର୍କାର ମୁଁତକୁ ନିଜ କୋଳ ଉପରେ ରଖିଲା ।

“ଯଦି ସେମାନେ ନିରସ୍ତ୍ର ମିର୍କାକୁ ହତ୍ୟା କରନ୍ତି ?” ଏହା ଭାବି ତା'ର ଛୁତି

ଧରିଉଠିଲା । ‘ମୁଁ ମଝିରେ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିବି । ମୋ ଶରୀରକୁ ଭେଦକଳାଯାଏ କାହାରି ଖଟା ମିରଜାକୁ ଶୁଣି କରିପାରିବ ନାହିଁ । ତା’କ ମୃତ୍ୟୁ ଯଦି ମୋତେ ଅସହ୍ୟ ମନେହେଉଛି, ସେମାନେ କ’ଣ ମୋର ମୃତ୍ୟୁକୁ ସହ୍ୟ କରିପାରିବେ ?’ ଏହା ଭାବି ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଲା । ମିରଜାର କପାଳରେ ପବନରେ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା କୁଞ୍ଜକୁଞ୍ଜିକା କେଶରୀକୁ ସଜାଡ଼ିଦେଇ ତା’ର କପାଳକୁ ଚୁବନ କଲା ।

ସାହୁବୀ ଘୋଡ଼ାଟାପୁର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ପାରିଲା । “ସେମାନେ ଆସିଗଲେ”, ସେ ସବା ଆଗରେ ଥିବା ତା’ର ସାନଭାଇ ଛୁଦାକୁ ଚିତ୍କାରିଲା । ଭୟରେ ତା’ର ହାତଗୋଡ଼ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେ ମିରଜାକୁ ହଲାଇ ହଲାଇ ଉଠାଇଲା, “ଉଠ, ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଏଠୁ ପଳାଇବା ।”

“ତୃଣୀର ?—ମୋର ତୃଣୀର—ସାହୁବୀ—ଏଇଲା ତ ମୋ ବେକରେ ତୃଣୀର ଥିଲା । ମୁଁ କାହାକୁ ମାରିବି ନାହିଁ—ମୋର ଅବ୍ୟଥା ଖରମାନଙ୍କର ଡାକରା ଶୁଣିଲେ ସେମାନେ ନିଜର ଅବସ୍ଥା ବୁଝିପାରିବେ । କୁଆଡ଼େ ଗଲା ମୋର ତୃଣୀର ?”

“ମିରଜା, ମୋତେ କ୍ଷମା କରିଦେ । ଭାଇମାନଙ୍କର ମୋହରେ ପଡ଼ି ମୁଁ ତୋ ପ୍ରତି ଅବହେଳା କରିଛି । ତୃଣୀରଟିକୁ ମୁଁ ତୋ ହାତରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇଛି । ଏବେ ତା’ ଆଉ କୌଣସି କାମକୁ ଆସିବ ନାହିଁ । ଏଇ ସେମାନେ ଆସିଗଲେଣି—ଘୋଡ଼ା ଉପରକୁ ଡେଇଁ-ପଡ଼ି ।”

“ନା, ସାହୁବୀ ! ତୋତେ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ଚାଲିଯାଇ ପାରିବି ନାହିଁ ।” ସେ ଧାଇଁଯାଇ ଖଟାଟିକୁ ନେଇ ଆସିଲା, “ସାହୁବୀ ! ଏବେ ତୁ ଖାଲି ଗଣିଯା । ଯଦି ତୋ’ର କୌଣସି ଭାଇକୁ ଆଘାତ ଲାଗେ, ତା’ହେଲେ ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବୁ । କିନ୍ତୁ……କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଲଢ଼ି ଲଢ଼ି ହିଁ ମରିବି ।”

ସାହୁବୀ ତା’ର ଦେହ ଉପରେ ଲେଟିଗଲା । ମିରଜା ତାକୁ ଗୋଟାଏ କଡ଼କୁ ଘୁଞ୍ଚାଇ ଦେଲା । “ସେମାନେ ତୋତେ ବା କାହିଁକି ମାରିବେ—ମୋ ପାଖରୁ ତୋତେ ଟାଣିନେଇ ଖଟାଟିକୁ ମୋ ଛାତରେ ଭୃଷିଦେବା ପାଇଁ ଜଣେ ନୁହେଁ, ଦୁଇଜଣ ଲୋକଙ୍କର ଦରକାର ହେବ । ଘୁଞ୍ଚିଯା……ସାହୁବୀ ! ସେମାନେ ନିକଟକୁ ଆସିଗଲେଣି । ମୋତେ ମୋ ଭାଗ୍ୟ ସହଜ ଯୁଦ୍ଧବାକୁ ଦେ !”

ମିରଜା ଖଟାଟିକୁ ବାଗେଇ ଧରିଲା । ସାତଜଣଯାକ ‘ଧମ୍’ ଶବ୍ଦ କରି ଘୋଡ଼ାରୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ତଳେ ଛୁଡ଼ାହେଲେ । ଖଟାମାନ ତମକ ଉଠିଲା । ସାହୁବୀ ଦୌଡ଼ିଯାଇ ମଝିରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇପଡ଼ିଲା ।

“ହେ ବୀର ଭାଇମାନେ—ନା, ମୁଁ ଏବେ ପଳାଇଯାଇ ପାରିବି, ନା ମିରଜା ଖସି-ଯାଇ ପାରିବି । ତରବର ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ମୋର ଭାଇ……

“ଆମେ କାହା କଥା ଶୁଣିବୁ ନାହିଁ । ଆମେ ଚାହିଁବା ପାଇଯାଇଛୁ ।” ଏହା କା’

ଭାଇର ସ୍ବର ନଥିଲା । ସାହୁବାଁ ତାକୁ ଚିହ୍ନି ନଥିଲା । ସେ ଯଦି ରାତିରେ ଘର ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଆସି ନାଆନ୍ତା ତା'ହେଲେ ତାହାର ନାମକ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ତା'ର ସାମୀ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ।

“ମୋର ଭାଇମାନେ ! ମୁଁ ତୁମକୁ କହୁଛି, ତୁମପାଇଁ ମୁଁ ମିର୍ଜା ସହୃଦ ବିଶ୍ବାସ-ପାତକତା କରିଛି ।—”

“ତୁ ଆମ ସାଥରେ ଖୁବ୍ ବିଶ୍ବାସର କାମ କରିଦେଇ ଆସିବୁ ।” ସାନ ଭାଇ କହିଲା ।

“ଜୀବନରେ ମୁଁ ଥରେ ମାତ୍ର ମୋର ହୃଦୟ ପ୍ରତି ବିଶ୍ବସ୍ତ ହୋଇଛି । ଜୀବନସାରା ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଅନ୍ୟର ବିଶ୍ବାସ-ପାତ୍ର ହୋଇ ରହିଥିଲି । ଛାଡ଼ି ସେ କଥା—ଏବେ ଯଦି ମୁଁ ମିର୍ଜାର ଡାରସହ ଲୁଚାଇ ଦେଇ ନଥାଆନ୍ତା, ତୁମ ଭିତରୁ ଜଣେ କେହି ହେଲେ ଜୀବନ ଧରି ଛାଡ଼ି ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ମୋର କଥା ମାନ, ମୁଁ ଆପଣାର ବିଶ୍ବାସ ଯୋଗୁଁ ଏମିତି କରିଥିଲି ।”

“ତୁ କ'ଣ ଚାହୁଁ କହୁ ?” ବଡ଼ଭାଇ ପଚାରିଲା ।

“ସ୍ବା'କୁ ଆମେ ଜାଣିଥାଉ ଗୁଡ଼ିଲେ ତ ଯାଇ ସେ ବଞ୍ଚିବ—ଇଏ ଆମର ଚୋର !” ତାହାର ଆଉ ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିପାରିଲା ନା । ମିର୍ଜାର ପେଟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସେ ନିଜର ଖଞ୍ଜାଟିକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଲା ।

ଲକ୍ଷ୍ୟ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା । ହେଲେ ମିର୍ଜାର ରକ୍ତ ତାତି ଉଠିଲା । ସେ ବାଦ ଭଳି ଗଳିଉଠି ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଆସିଲା, “ସାହୁବାଁ ! ମୁଁ ଏଇ ଲୋକଟି ସଫର୍କରେ ଡୋକେ କୌଣସି କଥା ଦେଇନା ।” ଥରେ ମାତ୍ର ଖଞ୍ଜାମାଡ଼ରେ ସେ ତାହାର ଧରାଶୟୀ କରିଦେଲା ।

ଏହା ଦେଖି ସମସ୍ତେ ତା'ର ଚାରିପଟେ ଦେଖିଗଲେ । ଖଞ୍ଜା ଶବ୍ଦରେ ସେଇ ସ୍ଥାନଟି ମୁଣ୍ଡଗତ ହୋଇଉଠିଲା । ମିର୍ଜା ଖଞ୍ଜାଚାଲିନାରେ ମଧ୍ୟ ଦକ୍ଷ ଥିଲା । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଖଞ୍ଜାମାଡ଼କୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସାହୁବାଁ ଦୁଃଖରେ ବିଳାପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଭାଇମାନଙ୍କର ପାଦ ଧରିଲା, କାକୁଡ଼ିମିନତି କଲା, “ନା'ରେ ଭାଇ ନା—ମୁଁ ନିଜେ ତୁମମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଦୋଷୀ—ସ୍ବା' ସାଥରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ହିଁ ନିଜେ କପଟ କରିଛି । ତାକୁ ମୁଁ ନିଜେ ହିଁ ଡାକିଥିଲି—ଭାଇ, ତୋ' ରାଣ—ନା ଭାଇ ନା—ନିଜ ଭଉଣୀ ପାଇଁ ଅତଡ଼ା...”

ଖଞ୍ଜା ଶବ୍ଦ ଭିତରେ ଅନୁନୟର କ୍ଷୀଣସ୍ବର ଲୁଗିଗଲା । ଛଅ ଛଅଟି ଖଞ୍ଜାର ପ୍ରହାର ପ୍ରତିରୋଧ କରୁ କରୁ ଶେଷରେ ମିର୍ଜାର ହାତମାନ ଅବଶ ହୋଇ ଆସିଲା । ଏବେ ସେ ଅଉ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଖଞ୍ଜା ମାଡ଼କୁ ରୋକି ପାରି ନଥିଲା—କେତେବେଳେ ହାତରୁ ରକ୍ତର ଧାର ବହୁଯାଉଥାଏ, କେତେବେଳେ କାନ୍ଧରେ ଆଘାତ ଲାଗୁଥାଏ, କେତେବେଳେ ଗୁଡ଼ି ଚିରିହୋଇ ଲହୁଲହୁଣୀ ହୋଇଯାଉଥାଏ । ସାହୁବାଁ ଆଉ ସେ ଦୃଶ୍ୟ ସହ୍ୟ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ମର୍ଦ୍ଦରେ ପଶିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ ।

“ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଟିକେ ଜୋର୍ କରି ଧରିବି”, ତା’ର ଲଣେ ଭାରି ସାହବୀକୁ ଜାଗୁଡ଼ି ଧରି ଅଟଳ କରିଦେଲା ।

ମିରଜା ହୃଦୟଂଗମ କରୁଥିଲା ଯେ ତାକୁ ଲଗୁଥିବା ପ୍ରତିଟି ଆଘାତ ସହ୍ୟ ସାହବୀର ଅଟର ଚକ୍ରାବ କରିଉଠୁଛି । ଶେଷରେ ମିରଜାର ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏକ ଗଭୀର ଆଘାତ ଲାଗିଲା ଓ ସେ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ତା’ ହାତରୁ ଖଞ୍ଜାଟି ଖସିପଡ଼ିଲା ।

ସାହବୀ! ଦେହରେ ଯେମିତି ହଂସ ବାୟୁଣୀର ବଳ ଗୁଲିଆସିଲା । ସେ ଭାରି କବଳରୁ ମୁକୁଳିଯାଇ ମିରଜା ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ଓ ମିରଜାର ଖଞ୍ଜାଟିକୁ ନିଜ ହାତରେ ମୁଠେଇ ଧରିଲା, “ଏବେ କେହୁହେଲେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସନା—ମୁଁ ଏବେ ସାହବୀ! ନୁହେଁ—ମୁଁ ପାଗଳ ହୋଇଯାଇଛି ! ତୁମେମାନେ ମିରଜାକୁ ହତ୍ୟା କରିଛ—ଏବେ ସେ କେତେଟି ମାତ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଅନ୍ଧାର—ମୁଁ ତାକୁ ଯେଉଁ ଦଗା ଦେଇଛି, ସେଇଥିପାଇଁ ମୋତେ ତା’ ପାଖରୁ କ୍ଷମା ମାଗିନେବାକୁ ଦିଅ ।”

ଏତେ ବେଦନାମୟ ଓ ଏମିତି ନିର୍ଭୀକତା ଆଗରେ କିଏ ବା ସ୍ତବ୍ୟ ହୋଇ ନଯିବ ? ସେମାନେ ସବୁ ପଛପୁରୁ ଦେଲେ ।

ସାହବୀ! ରକ୍ତରେ ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ମିରଜାର ବାଳକୁ ତା’ କପାଳରୁ ହଟାଇଦେଲା । ନିଜର ଓଢ଼ଣୀରେ ତା’ ଆଖିରୁ ରକ୍ତସବୁ ପୋଛିଦେଲା ଓ ତା’ର କପାଳକୁ ଚୁବନ କଲା ।

“ମିରଜାୟା !”

“ହଁ ସାହବୀ !”

“ମୋତେ କ୍ଷମା କରିଦେବୁ ?”

“କେଉଁଥିପାଇଁ କ୍ଷମା ମାଗୁଛୁ ? ମୁଁ ମୋ ଜୀବନର ସବୁ ମୂଲ୍ୟ ଆଦାୟ କରି ଦେଇଛି—ଏକ ଦେବୀର ସ୍ପର୍ଶ ଲାଭ କରିଛି...”

“ମୁଁ ତୋତେ ମରଣ ଛଡ଼ା ଆଉ ତ କିଛି ଦେଇପାରିଲିନି ।”

“ନା, ତୁ ମୋତେ ଅମର କରିଦେଇଛୁ ।”

“ମିରଜାୟା ! ତୁ କ’ଣ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଆଖି ଖୋଲି ପାରିବୁ ?”

“ଆଖି ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଛି; କିନ୍ତୁ ତୁ ଯଦି ଗୁହଁଛୁ ଯେ ଆଖି ଖୋଲି ରହିବ ତା’ ହେଲେ ତୁ ମୋ ହାତକୁ ଧରି ରଖିଥା ।”

ସାହବୀ! ତା’ହାତକୁ ଉଠେଇ ନେଇ ଚୁବନ କଲା ।

“ତୋ ପାଇଁ ମୁଁ ପ୍ରାଣ ହାରିଦିଏ, ମିରଜାୟା ! ମୁଁ ଗୁହଁ ତୁ ଦେଖିନେ ଯେ ମୁଁ ତୋ ସହ୍ୟ ନୁହେଁ, ମୋ ନିଜର ଗାନ୍ଧୀ ସହ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସଯାଚକତା କରିଛି । ତୁ ଭୁଲ୍ ବୁଝିବୁନି ଯେ ତୋ’ଠାରୁ ବଳି ମୋର ଭାବମାନେ ମୋର ଅଧିକ ପ୍ରିୟ ଥିଲେ—ନିଜର ଖୁସି ବଦଳରେ ଅନ୍ୟକୁ ଆନନ୍ଦ ଦେବାର ଓ ଅନ୍ୟର ଆନନ୍ଦକୁ ଦେଖି ଖୁସି ହେବାର ଅଭ୍ୟାସ ହିଁ ମୋର

କାଳ ହେଲା । ମୁଁ ତୋ'ର । ତୋ ପାଖରୁ ମୋତେ କେହି ହେଲେ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ପାରିବେନି ।...

ଓ ସାହୁବାଁ ଉଠିପଡ଼ି ମିରଜାର ଉନ୍ମାଳିତ ଆଖି ସାମ୍ନାରେ ଛୁଡ଼ା ହେଲା । ତା' ହାତରେ ମିରଜାର ଖଞ୍ଜା ଥିଲା । ସେ ଖଞ୍ଜାର ବେଶ୍ୟକୁ ଚୁଞ୍ଚନ କରି ନିଜର ପେଟରେ ଖଞ୍ଜାଟି ଭୁସିଦେଲା ଓ ମିରଜାର ଦେହକୁ ଲାଗି ଭୂଇଁରେ ଟଳିପଡ଼ିଲା ।

ଅମୃତା ପ୍ରାଚୀନ

ସସ୍ତ୍ରୀ ପୁଲ୍ଲ

ରାଜଉଦ୍ୟାନର ଗଛମାନଙ୍କରେ ଯେତେବେଳେ ଫୁଲ ଫୁଟୁଥିଲା ରାଣୀ ରାଜପ୍ରାସାଦର ଝରକା ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଶାନ୍ତିଯାଇଥିବା ଲଜା ପରି ବସିଥିବା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ—“ପ୍ରଭୁ ! ପୃଥିବୀର ସବୁକିଛି ଶାନ୍ତୁଆ ହୋଇଗଲା; ଅଥଚ ମୋର କୋଳ କାହିଁକି ଖାଲି ରହିଗଲା ?”

ଏବଂ ଗଛଲତା ଦେହରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଆୟୁଥିବା ଫୁଲର ରତ୍ନ ଏକଦା ରାଣୀଙ୍କ ଦେହରେ ମଧ୍ୟ ଆସିଗଲା । ଆଂବ ବଉଳରେ ଲଦି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ତାହୁଭଳି ରାଣୀ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ନଇଁପଡ଼ିଲେ ।

ଛତ୍ରତା ଆଶାର ପକ୍ଷୀ ଆସି ତାଙ୍କର ଝରକାରେ ବସିଥିଲା । ସେ ନିଜର ପାପୁଲରେ ମେହଂଦୀ ବୋଳି ଶୁଭୁଥିଲେ—“ତାକୁ ମୋ ହାତରୁ ଖୁଣି ଖୁଣି ଖାଇବାପାଇଁ ଦେଖି.....”

ଦର୍ପଣ ଆଗରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ପ୍ରସାଧନ କଲାବେଳେ ଗାଡ଼ି ଲାଲ ରଙ୍ଗ ଭଳି ଏକ ଲୋଘର ଗୁଣ୍ଡୁଗୁଣ୍ଡୁ ସ୍ବର ତାଙ୍କର ଓଠରେ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା । ...

ରେଶମର ଝୁଲଣାରେ ମୋତି-ମାଲମାନ ବାଧୁ ସେ ପ୍ରଶକ୍ଷାର ଦିନଗୁଡ଼ିକ ମୋତିକଣା ଭଳି ଗଣିଯାଉଥିଲେ ।

ଦିନେ ମୋତିର ହାର ଗୁଂଥୁ ଗୁଂଥୁ ତାଙ୍କ ହାତର ସୂତା ଛୁଞ୍ଚିଗଲା । ମୋତିଯାକ ତଳେ ବସି ହୋଇଗଲା । ଦାର୍ଯ୍ୟମାନେ ଶଂଖମର୍ମର ଚଟାଣରୁ ମୋତିଗୁଡ଼ିକ ଉଠାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଛତ୍ରତା ସୂତାଭଳି ରାଣୀ ଚିତାରେ ବୁଡ଼ିଗଲେ—“ମୋ କର୍ମର ମୋତି ସବୁ ମୋ ହାତରୁ ଖସି ନଯାଉ...”

ଭୁବୋର ସହରର ରାଜା ନିଜର ଗଂତାଘର ଖୋଲି ଦେଇଥିଲେ । ଲୋକେ ଖାଲିହାତରେ ଆସୁଥିଲେ ଓ ଅଂଟି ପୂରାଇ ଯାଉଥିଲେ । ରାଜାରାଣୀ ରାତିରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଆଗରେ ହାତ ପଡ଼େଇ କହୁଥିଲେ, “ଆମେ ପୃଥିବୀରେ ରାଜା; କିନ୍ତୁ ତୋ’ ପାଖରେ ଆମେ ଭକ୍ତ । ହେ ପ୍ରଭୁ, ତୁ ଆମର ଅଂଟି ଭରିଦେ ।”

ଏକ ଦ୍ଵିତୀୟାର ଗୁରୁତ୍ଵ ଏକ ଦିଅଁ ତାଙ୍କ କୋଳକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ।

“କିଏ ତ ମୋର କଳନାଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଛି ।” ଗୁଣୀ ବାରବାର ତା’ର ମୁହଁକୁ ଦେଖୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଶ୍ଵେତେ ଲୋଗୁ ଗାଢ଼-ଉଠୁଥିଲା ।

ଧମନରେ ବହୁଥିବା ରକ୍ତ ଦୁଧ ପାଲଟି ଗୁଣୀଙ୍କର ଗୁଡ଼ରେ ବହୁବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦିନେ ଦୁଧ ପିଇ ପିଇ ସମ୍ଭାର ମୁହଁରୁ ଉଠୁଥିଲା ଦୁଧଚୋପାମାନ ଚଟାଣରେ ପଡ଼ିଲା । ଦୁଧଚୋପାମାନ ଧଳା ମୋତିକଣା ପରି ଦିଶୁଥିଲା । ଗୁଣୀଙ୍କର ହାତାତ୍ ସେଦିନ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା; ଯେଉଁଦିନ ତାଙ୍କ ହାତରୁ ମୋତି ଗୁଆହୋଇଥିବା ସ୍ଵତୀତି ଛୁଣିଯାଇ ସବୁ ମୋତିତଳ ଚଟାଣରେ ବସି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଅଳଣୀ ଆଶଙ୍କାରେ ଗୁଣୀ ଝିଅକୁ ନିଜ ଗୁଡ଼ରେ ଜାକି ଧରିଲେ । ଗୁଡ଼ିଆର ତାଙ୍କର ମୁହଁର ଲୋଗୁଗୁଡ଼ିକରେ କଂପନ ବାରିହେଉଥିଲା...

ସକାଳେ ଗୁଣୀ ଦରବାରକୁ ଗଲେ । କିଂତୁ ଗୁଣୀଙ୍କୁ ସାଂଗେ ସାଂଗେ ରାଜମହଲକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବାର ଦେଖି ଗୁଣୀ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ଗୁଣୀ ଫେରିଆସି ସମ୍ଭାର ଝୁଲଣ ପାଖରେ ଏତଳି ମୁଦାରେ ବସିଗଲେ ଯେ ଦେଖିଲେ ମନେହେନ କେହି ଜଣେ କବର ପାଖରେ ବସିଛି ।...

ହଂସନରତା ଗୁଣୀଙ୍କ ଶରୀର କଂପିତୁଥିଲା । ସେ କେତେବେଳେ ଝିଅକୁ ତ କେତେବେଳେ ତା’ ବାପାକୁ ଅନାଇ ରହୁଥିଲେ । ଶେଷରେ ଗୁଣୀ କହିଲେ, “ଜାଣିଛ, ଆମର ଏଇ ଝିଅ ହେଉଛି ଆମ କୁଳର କଳାଂକ । ମୁଁ କ’ଣ କରିବି ? ଆଜି ଜ୍ୟୋତିଷମାନେ ଗଣନା କରି କହିଲେ ଯେ, ସେ ସୁବତ୍ତା ଦେଲା ପରେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇଯିବ । କୌଣସି ଏକ ପୁରୁଷର ପ୍ରେମରେ ସେ ଘରଦ୍ଵାର ସବୁ ଗୁଡ଼ିଦେବ ଓ କୁଳର ମାନ-ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ମଧ୍ୟ...”

“କଳାଂକ ତ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେହରେ ମଧ୍ୟ ଅଛି...” ଗୁଣୀ ଭୁଗିଯାଇଥିବା ଲତାପରି ଗୁଣୀଙ୍କ ପାଦତଳେ ଗଡ଼ିଗଲେ ।

“ଚନ୍ଦ୍ର ତାରାଙ୍କର ଅପରାଧକୁ କ୍ଷମା କରଯାଏ ଗୁଣୀ; କିଂତୁ ମଣିଷଜାତିର ଦୋଷକୁ ନୁହେଁ...”

“କିଏବି ତ ଗୁଣୀଙ୍କରୁ ଉଣା ନୁହେଁ...” କହୁ କହୁ ଗୁଣୀ ଅଚେତ ହୋଇଗଲେ ।

ଆପଣାର କୋଳର ସଂତାନକୁ ନିଏ କ’ଣ ନିଜ ହାତରେ ହତ୍ୟା କରିପାରେ ? ଏଣୁ ମଂନ୍ତ୍ରୀ ଓ ପାରିଷଦବର୍ଗଙ୍କ ସହୁତ ପରାମର୍ଶ କଲାପରେ ଗୁଣୀ ଚନ୍ଦନକାଠର ଏକ ସିଂଧୁକ ତିଆରି କରେଇଲେ । ସେଥିରେ ସ୍ଵାଦ ମୋତି ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିଲା । ରେଣୁମର ବିଛଣାଟିଏ ବଛେଇ ଦେଇ, ସୁନାମୋହର ଥିବା ଅଳଙ୍କାର ପାଖରେ ଗୁଣୀ ରକ୍ତ-ମାଂସର ପୁଟୁଲାଭଳି ନିଜର ଝିଅକୁ ଶୁଆଇଦେଲେ । ସେ ସିଂଧୁକଟିକୁ ନଇରେ ଭସାଇ ଦେଇ

ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ “ହେ ଭଗବାନ ! ସ୍ୱା’କୁ ଏବେ ତୋ ହାତରେ ସମର୍ପିଦେଲି ।”

ରାଣୀଙ୍କର ଚେତା ହେଲା ପରେ ତା’ଙ୍କ ମୁହଁର ଲୋଗ ବେଦନାର ବିଳାପ ପାଲଟିଗଲା : “ଆହା ରେ ମୋ ଝିଅ ! ମୁଁ ତୋତେ କେଉଁ ସବାରିରେ ବସେଇ ଦେଲି । କିମ୍ପରମାନେ ସବାରିବାହକ ହୋଇ ତୋ’ର ସବାରିକୁ ବୋହୁ ନେଇ ନ ଯାଆନ୍ତୁ ।...”

ସହର ବାହାରର ନରୋଢ଼ରେ ଅତ୍ତା ଧୋବା ଲୁଗା ଧୋଉଥିଲା । ନଈ ମଧ୍ୟରେ ତାକୁ ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବସ୍ତ୍ର ଦେଖାଗଲା । ସେ ବାରଂବାର ଆଖି ମିଟିମିଟି କରି ଭଲଭାବରେ ଦେଖିଲା । ଦୁଇକଲ୍ ଭର୍ତ୍ତି ନଈରେ ରଂଗିନ ସ୍ୱପ୍ନଭଳି ଏକ ବସ୍ତ୍ର ଭସିଯାଉଥିଲା ।...

ମୋତି ମାଣିକ୍ୟ ଖଜାହୋଇଥିବା ସିଂଧୁକରେ ମୂର୍ଦ୍ଧାକରଣ ପଡ଼ି ଚକଚକ କରୁଥିଲା । ଅତ୍ତା ଧୋବା ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରି ପାଣି ଭିତରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲା ଓ ସିଂଧୁକ ନିକଟକୁ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ପାଖକୁ ଯାଇ ସିଂଧୁକଟିକୁ ଧରିପକାଇଲା । କୂଳକୁ ଫେରି ସିଂଧୁକଟିକୁ ଖୋଲିଦେବାକ୍ଷଣି ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କା’କର୍ତ୍ତିବ୍ୟକ୍ଷମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇପଡ଼ିଲା । ତା’ର ପରତେ ହେଉ ନଥିଲା ତା’ଭଳି ଅଭାଗା ନିଃସନ୍ତାନର ଘରକୁ ଭାଗ୍ୟଦେବତା ଅବା ସ୍ୱୟଂ କେମିତି ଚାଲିଆସିଲେ ! ଦରିଦ୍ରର ଭଗବାନ ହଠାତ୍ ଚା’ଦେଖି ଝିଅଟିଏ ତା’ କୋଳକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

“ନିଜର ଭାଗ୍ୟକୁ କିଏ ଅବା ଆଜି ନିଜ ହାତରେ ପାଣିରେ ଭସାଇ ଦେଇ ପାରିଲା !” ଅତ୍ତା କିଛି ବୁଝିପାରୁନଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଆଂଗୁଳି ଚରୁମୁଖିବା ସସ୍ୟାକୁ ସେ ବାରଂବାର କୋଳାଗ୍ରତ କରୁଥିଲା ଓ ଖୁସିରେ ଗର୍ବିତ୍ ହୋଇପଡ଼ୁଥିଲା ।

“ଆହା କେତେ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଛି !” ଅତ୍ତାର ଘରଣୀ ସମ୍ବୋଧି ତା’ର ଝୁଲଣରେ ଶୁଆଇଦେଲା ବେଳକୁ ତା’ର ଶୁଣିଯାଇଥିବା ଧମନରେ ମମତାର ଧାସ୍ ସୋତ ବହୁବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଝିଅର ବେକରେ ଥିବା ପୁନାର ହାତରେ ଏକ ପଦକ ଲାଗିଥିଲା । ଅତ୍ତା ସେଥିରେ ସସ୍ୟାର ନାମ ଲେଖାଥିବାର ଦେଖିଲା ଓ ପଦକଟିକୁ ସିଂଧୁକରୁ ଧାଇଁଥିବା ସ୍ୱରମୋତି ସହଜ ଗୋଟାଏ ବୁଲୁଳାରେ ବାନ୍ଧି ଘର ପଛପଟେ ଥିବା ଏକ କୋଠରୀରେ କିଏ ଜଣେ ଜମା-ଦେଇଥିବା ବସ୍ତୁ ଭଳି ଅତି ସନ୍ତୋଷରେ ସାଇତ ରଖିଦେଲା । “ଝିଅ ! ଏଇ ହେଉଛି ତୋ’ର ଘୌବନର ପୁଷ୍ପି । ବଡ଼ ହେଲେ ତୁ ନିଜେ ତାକୁ ପିନ୍ଧିବୁ ।”

ଅତ୍ତା ଭୋଗ ଚଢ଼ାଇଲା ଓ ବ୍ୟସ୍ତାଧିବ୍ୟସନାକୁ ବାଟିଲା । ଶିଶିର ପ୍ରଥମ ଆଳ ସେ ନଦୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚଢ଼ାଇଲା ଓ ଭଗବାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାରଂବାର କହୁଥାଏ— “ଆଜିଠାରୁ ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ଶାନ୍ତିରହୁବାର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଗଲି । ଭାଗ୍ୟମାନେ ! ମୋର ସୁସ୍ଥ ଭାଗ୍ୟ ଆଜି ଚେଇଁଉଠିଛି ।”

ଅତ୍ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ଯେତେବେଳେ ଶିଶୁଜନ୍ମାକୁ ନିଜ ଗ୍ରାସ୍ତରେ ଜାକିଥିଲା, ତା'ର ଶୁଖିଲା ଅନମାନକରେ ଦୁଧ ବହୁଥିଲା । ମନେହେଲା, ଯେମିତି ତା'ର ନିଷ୍ଠୁଳ ଯାଉଥିବା ବ୍ୟର୍ଥ ଶରୀରରେ ଏକ ପବନ ଫୁଲ ଫୁଟିଉଠିବ ।

ଏଭଳିଭାବରେ ରାଜପ୍ରାୟାଦର ଜ୍ୟୋତି ଦରିଦ୍ର ଧୋବାର ପ୍ରାଙ୍ଗଣରେ ବଡ଼ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସସ୍ତ୍ରୀର ରୂପ ବନ୍ୟାଜଳପରି ବଦି ବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯୌବନର ସୋଡ଼ ମଧ୍ୟ ବନ୍ୟାଠାରୁ କମ୍ ନଥିଲା । ସଂପର୍କିତ ପରିବାରମାନଙ୍କ ଘରୁ ବାହାଘର ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବମାନ ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲା; କିନ୍ତୁ ଅତ୍ତା ଯେତେବେଳେ ନିଜର ହିଅ ମୁହଁକୁ ଅନାଉଥିଲା, ତା'ର ଆଖି ବୁଜି ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ସେ ଭାବୁଥିଲା, “ଏଇ ହିଅ ପାଇଁ ମୁଁ କେଉଁଠାରୁ ଅବା ଏକ ଦେବଦୂତ ଖୋଜି ଆଣିବି । ତା'ର ଯୋଗ୍ୟ ବର କିଏ ବା ଅଛି, କାହିଁ ମୁଁ ତ କାହାରିକୁ ଦେଖିପାରୁନି.....”

ଯେଉଁସବୁ ସଂପର୍କୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅତ୍ତାକୁ ମିନତି କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ କହୁବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ, “ଅତ୍ତାର ହିଅ ଆକାଶରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଛି; ତା' ଦୁଆରକୁ କୌଣସି ରାଜା ବରବେଶ ହୋଇ ଆସିବ ।”

ସସ୍ତ୍ରୀର ରୂପର ପ୍ରଶଂସା ଗୁଣିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଗଲା । ଗୁଳଘରର କଥା ଯାଇ ଧନୀ ମାନୀ ଲୋକଙ୍କ କାନରେ ପଡ଼ିଲା । ଏପରିକି କେହି ଜଣେ ରାଜାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କହିଦେଲା, “ଅତ୍ତା ଧୋବାର ହିଅ ତ ରାଜମହଲରେ ଶୋଭା ପାଇବା କଥା ।”

ରାଜାଙ୍କର ତାକର ଶୁଣି ଅତ୍ତାର ହଂସା ଉଡ଼ିଗଲା : “ହେ ଗରିବର ଭଗବାନ ! ନଇର ସୋଡ଼ କେମିତି ଓଲଟା ବହୁଲଣି ?” ହେଲେ ରାଜାଙ୍କର ଆଦେଶ; ଏଣୁ ଏତାଇ-ଦେବାର ବାଟ ନଥିଲା ।

ଅତ୍ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ସସ୍ତ୍ରୀ ଦେହରେ ତେଲ ହଳଦା ଲଗାଇ ତାକୁ ସ୍ନାନ କରାଇଲା । ତାକୁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇ ସାରି ତା'ର ମଂଗଳ ପାଇଁ ସାଇତରଖିଥିବା ସୁନାର ପଦକଟିକୁ କାଢ଼ି ତା'ର ବେକରେ ଗଳାଇଦେଲା ।

ହିଅକୁ ନେଇ ରାଜମହଲରେ ପହଂଚିବାକ୍ଷଣି ସସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦେଖି ରାଜାଙ୍କର ଆଖିପତା-ମାନ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଗଲା । ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ, “ଏପରି ରୂପ ଲଭି କରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ କାହାକୁ ରାଜମହଲରେ ମଧ୍ୟ ମିଳେନାହିଁ । ଏଇ ଧୋବା ତାକୁ କେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଗୋଟାଇ ଆଣିଲା.....”

ପାଦତଳର ମାଟି ସତେ ଯେମିତି ମଖମଲ ଗାଲିରୁ ଭଲ ନରମ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଉନ୍ମାଦିତ ହୃଦୟରେ ରାଜା ସସ୍ତ୍ରୀର ହାତକୁ ଛୁଇଁବା ପାଇଁ ହାତ ବଢ଼ାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ

ଯେମିତି ସଂସାରୀର କାନ୍ଧ ଆଡ଼କୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଛନ୍ତି, ସଂସାରୀର ବେକରେ ଝୁଲୁଥିବା ପଦକ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଆଖି ପଡ଼ିଲା । ରାଜାଙ୍କର ପାଦତଳେ ପୃଥିବୀ ଦୋହଲିବାକୁ ଲାଗିଲା.....

ରାଜା ଅନ୍ତଃପୁରରୁ ରାଣୀଙ୍କୁ ଡକାଇଲେ ଓ ସଂସାରୀର ବେକରେ ଥିବା ପଦକଟିକୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲେ ।

“ଝିଅଝିଅ.....” ରାଣୀଙ୍କର ପାଟି ଖନ୍ନ ମାରିଯାଉଥିଲା ।

ରାଜାଙ୍କର ହୃଦୟକୁ କିଏ ଯେମିତି ବିଦାରି ଦେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏପରି ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଦେଖିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଏକଥା ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଦୋହୋପାଞ୍ଚ ହେଉଥିଲେ ଯେ ନିଜରେ ଭୟାବ୍ଧ ଦେଇଥିବା ତାଙ୍କର ହୃଦୟର ପିତୁଳା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବିତ ଅଛି !

ରାଣୀଙ୍କୁ ଏସବୁ ଘଟଣା ବାସ୍ତବ ବୋଲି ପରତେ ହେଉନଥିଲା । କାଳେ ଏଇ ସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଆଖି ଆଗରୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯିବ, ଏଇ ଭୟରେ ସେ ଆଖିପତା ମଧ୍ୟ ପକାଇ ନଥିଲେ ।

ରାଜା ଅଭିଜ୍ଞ ଧୋବାକୁ ଡାକି ନିଜ ପାଖରେ ବସାଇଲେ ଓ ପ୍ରକୃତ ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ।

“ମହାରାଜ ! ସୁଲତାନ ! ମୋର ଶୂନ୍ୟ କୋଳକୁ ଭରବାନ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେଇଥିଲେ । ମୋତି ଖଜା ହୋଇଥିବା ସିଂଧୁକରେ ସେ ରେଶମର ପୁଟୁଳାପରି ଶୋଇଥିଲା ଓ ସିଂଧୁକଟି ନିରୀକ୍ଷା କରୁଥିଲା.....” ଅଭିଜ୍ଞ ଧୋବା ହାତ ଯୋଡ଼ି ସବୁଯାକ ସତ କଥା ଖୋଲି କହିଲା ଓ ରାଜାଙ୍କ ପାଦକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଲା—“ସେ ଜଳକନ୍ୟା ପରି ଜଳରୁ ଜାତ ହୋଇଥିଲା, ମହାରାଜ ! ଏହା ହେଉଛି ଉପରେ ଥିବା ଆଲ୍ଲା ଓ ତଳେ ଥିବା ମହାରାଜାଙ୍କ ଦୟାର ଫଳ । ନହେଲେ ମୋର ବା କ’ଣ ଏତେ ଭାଗ୍ୟ ଅଛି ଯେ ଏଇ ପରାକନ୍ୟା ମୋର ଅଗଣାରେ ଖେଳିଆଆନ୍ତା... ।”

ରାଜା ଅଭିଜ୍ଞ ଧୋବା ଆଗରେ ଶହେ ଏକଟି ସୁନା ମୋହର ଭେଟି ଚଢ଼ାଇଲା ପରି ଚଢ଼ାଇଲେ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲାଭଳି ଅନୁନୟ କଲେ, “ଅଭିଜ୍ଞ ! ଏହା ହେଉଛି ଭଗବାନଙ୍କର ମହମ୍ମା । ଏବେ ତୁ ଯେଉଁ ଗାଁରେ ହାତ ରଖିବୁ, ସେଇ ଗାଁ ତୋତେ ମିଳିବ । ହେଲେ ଆମର ମହଲର ଜ୍ୟୋତି ଆମକୁ ଫେରାଇଦେ...”

ଓ ରାଣୀଙ୍କର ହୃଦୟରେ ଆଶାର କଅଁଳିଆ ପତ୍ର ଅଙ୍କୁରି ଉଠିଲା । ସେ କହିଲେ, “ମୁଁ ତୋ’ର ଉପକାରର ରକ୍ଷା କେବେ ହେଲେ ଶୁଦ୍ଧିପାରିବି ନାହିଁ ଅଭିଜ୍ଞ ! ହେଲେ ତୁ ମାଆର ଏଇ ଭାଗ୍ୟ ତାକୁ ଫେରାଇଦେ ।”

ଅଭିଜ୍ଞର ଓଠ ଅରକାକୁ ଲାଗିଲା । ତା’ର ମୁହଁରୁ ଭାଷା ବାହାରୁ ନଥିଲା । ତା’ ବଦଳରେ ସଂସାରୀ କହିଲା—“ରାଣୀ ମା ! ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ମୁଁ

ଆସି ପହଂଚିବି । କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଯିଏ ମରଣମୁହଁରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଆଣିବୁ ଦେଉଥିଲୁ, ତା'ର ଦରର ଗୁଡ଼ ତଳେ ରହିବାକୁ ଦିଅ ।”

ଏବଂ ମହଲର ଶ୍ରେଣୀ ଧୋବାର ଅଗଣାରେ ଖେଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପ୍ରଥମେ କେବଳ ଭଗବାନ ଜାଣିଥିଲେ; ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସାରା ଦୁନିଆ ଦେଖିପାରିଲା ଯେ—ଜଳଧାର ପରି ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ସସ୍ତ୍ରୀ ଇଚ୍ଛାନ୍ତ୍ରୀୟା ଅବାଧରେ ନଈକୂଳରେ ଖେଳିବୁଲୁଥିଲା ।

ରାଜା ସସ୍ତ୍ରୀ ପାଇଁ ଏକ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଉଦ୍ୟାନ ନିର୍ମାଣ କଲେ । ସେଠାରେ ସସ୍ତ୍ରୀ ସର୍ବାମାନଙ୍କ ଗହରେ ଦୋଳି ବୁଲି ଗୀତ ଗାଉଥିଲା । ପୁରୀସ୍ବତ ପୁଷ୍ପପରି ସସ୍ତ୍ରୀର ଆସା ମଧ୍ୟ ମହକିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଏବେ ସସ୍ତ୍ରୀ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଥିଲା । ବିଦ୍ବାନ୍ ଓ ଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ସସ୍ତ୍ରୀ ପାଇଁ ନିୟୁକ୍ତ କରାଗଲା ଓ ସେ ପଢ଼ାପଢ଼ି ଆଡ଼କୁ ମନଦେଲା । ରାତି ରାତି ଧରି ସେ ଘାସର ଆଲୁଅ ଜାଳି ତା'ପାଖରେ ବସୁଥିଲା ଓ ନିଜର ଆସାକୁ ଜ୍ଞାନାଲୋକରେ ଆଲୋକିତ କରୁଥିଲା ।

ଶୁଣାଗଲା ଯେ, ଗଜନର ଜଣେ ସୌଦାଗର ସହରରେ ଏକ ଉଦ୍ୟାନ ନିର୍ମାଣ କରାଇଛି ଓ ଉଦ୍ୟାନ ଭିତରେ ଥିବା ଅଟ୍ଟାଳିକାରେ ସେ ଏମିତି ଛବି ଲଗାଇଛି ଯେ ସେଭଳି ଛବି ନା' ଆଗରୁ କେହି ଦେଖିଛି ନା' କେହି ତା' ବିଷୟରେ ଶୁଣିଛି ।

ସସ୍ତ୍ରୀକୁ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବାର ସଉକ୍ ଦାରିଥିଲା । ସର୍ବାମାନଙ୍କୁ ସାଂଗରେ ନେଇ ସେ ଗଜନର ସୌଦାଗରର ବଗିଚାକୁ ଯାଇଗଲା । ସେଇଠି ଯାହା ଦେଖିଲା, ତା' ଦେଖି ତା'ର ମନ ଖୁସିରେ ନାଚିଉଠିଲା । ଅଟ୍ଟାଳିକାର କାଂଥମାନଙ୍କର ଉଭୟପଟୁ ପୁରୀସ୍ବତ ଆସୁଥିଲା । ଗୋଟାଏ ପଟେ ଫୁଲମାନଙ୍କର ବାସ୍ନା ଓ ଅନ୍ୟ ପଟେ ରଂଗର ମହକ । ବାହାରେ ଜଣେ ମାଲୀ ଗୁରୁଗଛମାନ ମାଟିରେ ପୋତୁଥିଲା ଓ ଭିତରେ ଜଣେ ଶିଳ୍ପୀ ବିଭିନ୍ନ ରଂଗ ଦେଇ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଙ୍କୁଥିଲା ।

ସସ୍ତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆଗରେ ମଥା ନତ କଲା । କିନ୍ତୁ ଏଇ ଚନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏଭଳି ଏକ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିଲା ଯା'କୁ ଦେଖିବାକ୍ଷଣି ତା'ର ପାଦମାନ ଅଚଳ ହୋଇଗଲା । ସେ ପଲକ ପକାଇବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଗଲା । ସର୍ବାମାନେ ତା' ଦେହକୁ ହଲାଇଦେଇ ତା'ର ଧ୍ୟାନଭଂଗ କଲପରେ ସେ ଭବବିଭୋର ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରକର ଆଗରେ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲା—“ହେ ନିପୁଣ ଶିଳ୍ପୀ ! ତୁମେ କାହାର ଚେହେରାକୁ ଦେଖି ଏଇ ଚନ୍ଦ୍ରଟି ଆଙ୍କିଛ ?”

ଚନ୍ଦ୍ରକାର ହସିପକାଇଲା—“ତୁମ ହେଉଛୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏଇ ଚନ୍ଦ୍ରଟି ଆଙ୍କିଛି । ଏ ହେଉଛି ଜାତମର ରାଜା ଅଲ୍ଲହୋଦର ପୁତ୍ର ରାଜକୁମାର ପୁନ୍ନୁ……”

“ପୁରୁ...ପୁରୁ...” ସଂସ୍କୃତର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଲେଖକଣା ଯେମିତି ଏକସ୍ଥରରେ ଚକ୍ରାର କରୁଥିଲେ “ପୁରୁ...ପୁରୁ...”

ଜାନର ଓ ଜାନର ପରାମର୍ଶ କରବା ପାଇଁ ଆସିଥିବା ସଂସ୍କୃତ ନିଜ ଭାଷାର ଦର କଷ୍ଟ-ସାରିଥିଲା ।

ସଂସ୍କୃତ ଦୃଢ଼ତାର ମୂଳ ଦେଇ ସଂସ୍କୃତ ପୁରୁର ଚିନ୍ତା ନିଜ ଆଖିଭିତରେ ରଖି-ନେଲା ।

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସହରେ ଏମିତି କୌଣସି ରାଜକର୍ମରୂପ ନଥିଲା ଯିଏ ସଂସ୍କୃତର ଆଦେଶ ମାନୁ ନଥିଲା । ସବୁ ନିରାପେକ୍ଷତାରେ କର୍ମରୂପମାନଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିବାଗଲା— ସହରେ ସେକୌଣସି ସୌଦାଗର ଆସୁଥିଲା ତାକୁ ପ୍ରଥମେ ସଂସ୍କୃତ ପାଖକୁ ଆଣି-ଯାଉଥିଲା ।

ସୌଦାଗରମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଓ ଧନରତ୍ନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ରହିବ; କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପହୋତର ରାଜକୃମାର ପୁରୁକୁ ଏଠାକୁ ନେଇ ନ ଆସିବାଯାଏ ସେମାନେ ନିଜ ଦେଶକୁ ଫେରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।” ସଂସ୍କୃତ ଜାତୀୟ ଆତ୍ମ ଦୃଢ଼ତାପୂର୍ଣ୍ଣ ପଦନକୁ ପ୍ରଶଂସା କଲା ଓ ଏଇ ଆଦେଶ ଶୁଣାଇଦେଲା । ଏଇ ଆଦେଶ ଶୁଣି ସୌଦାଗରମାନେ ଭୟଭୀତ ହୋଇ-ପଡ଼ିଲେ । ସେମାନେ ଜଣେ ସୌଦାଗରକୁ ଫୁଲ ରୂପରେ ଜାତୀୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପଠାଇ-ଦେଲେ । ଜାତୀୟ ରାଜା ଅଳ୍ପହୋତ ଏକଥା ଶୁଣି ହୋଇନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଗଲେ ।

ଏଇ କୋଷର କଥା ପୁରୁକାନରେ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଫୁଲକୁ ଏକାଠିରେ ରେଖିଲା ଓ ତା’ଠାରୁ ସଂସ୍କୃତର ପ୍ରେମର ସଂବାଦ ଶୁଣିଲା ।

ସଂସ୍କୃତର ଦୃଢ଼ତାରେ ଜନ୍ମିତବା ନିଆଁର ଯାସ ପୁରୁର ଦୃଢ଼ତାକୁ ଶୁଣିଲା । ତା’ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲେଖକଣା ଧୀରେ ଧୀରେ ସଂସ୍କୃତର ପ୍ରେମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଳିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ପ୍ରଭାତ ସୂର୍ଯ୍ୟର ରକ୍ତମ ଆସିଲା ଦେଖି ପୁରୁର ମନେହେଉଥିଲା ଯେ ଆଜିର ଆକାଶରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ, ସଂସ୍କୃତର ପ୍ରେମ ଉଦୟ ହୋଇଛି ।

ଆକାଶ ଉପରକୁ ଉଠୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ପୁରୁ ପ୍ରଶଂସାକଲା ଓ ଅତର ଇତ୍ୟାଦିର ଗଣିତ ବାଂଞ୍ଚ ସୌଦାଗର ବେଶରେ ନିଜ ପିତାଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ରୁପସ୍ଥ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସହର ଆଡ଼କୁ ବାହାରିପଡ଼ିଲା ।

“ଜାତୀୟ ସୌଦାଗର ଆସିଛନ୍ତି ।” ଯେମିତି ପ୍ରହରମାନଙ୍କର କଥା ସଂସ୍କୃତ କାନରେ ପଡ଼ିଲା, ସେ ବ୍ୟାକୁଳ ଦୃଢ଼ତାରେ ଧାଇଁଗଲା । ଜାତୀୟ ସୌଦାଗରମାନେ ବିଭିନ୍ନ ବସ୍ତ୍ରର ପସର ମେଲଇ ଛାଟରେ ବସିଥାଆନ୍ତି ।

ପୁରୁ ମଧ୍ୟ ସୌଦାଗରମାନଙ୍କ ମେଲରେ ଜଣେ ସୌଦାଗର ପରି ବସିଥାଏ । ସଂସ୍କୃତ

ତାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲାନି । କିନ୍ତୁ ସସ୍ପାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ପୁନୁର ମନେହେଲା—ସେ ଯେଉଁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆକାଶକୁ ପ୍ରଣାମ କରିଥିଲା, ସେଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୃଥିବୀବନ୍ଧକୁ ଓହ୍ଲାଇ-ଆସିବୁ !

ପୁନୁ ଅନ୍ତରରେ ବୁଡ଼ାହୋଇଥିବା ଭୁଲଟିକୁ ଆଲ୍ଲାଂକର ପ୍ରାର୍ଥନାଗୃହରେ ଚଢ଼ାଉଥିବା ଭଂଗୀରେ ସସ୍ପାର ପଟ୍ଟରେ କୁଆଁଇଦେଲା ।

“ହେ ଭଗବାନ୍ !” ସସ୍ପାର ଆଖିରେ ବଜୁଲି ଖେଳିଗଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଥରଥର ସ୍ଵରରେ ପଚାରିଲା, “ସୌଦାଗର ! ତୁ ବହୁତ ଭାଗ୍ୟଶାଳୀ ରାଜ୍ୟରୁ ଆସିବୁ । ସତ କହ, ତୁ କ’ଣ କେବେ ମୋର ପୁନୁକୁ ଦେଖିବୁ ?”

“ହଁ ?” ପୁନୁ ସଂଭ୍ରମତା ସହ ମଥା ନତକଲା । ତା’ପରେ ସେ ମୁହଁ ଉଠାଇ ସସ୍ପାର ଆଖିରେ ନିଜର ଦୃଷ୍ଟି ନିବଦ୍ଧ କରି କହିଲା, “ପରାକନ୍ୟା ! ପ୍ରକୃତ ପୁନୁକୁ ମୁଁ ଆଜିମାତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି—ତୋ’ର ଆଖିରେ ।”

ଉଭୟଙ୍କର ମଥା ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ସମ୍ମାନରେ ନଇଁଗଲା ।

ଏପଟେ ପୁନୁର ଭାଇମାନେ ହୋଧାନୁତ ହୋଇ ଓଟରେ ଚଢ଼ି ପୁନୁ ପଛେ ପଛେ ଭିକାର ସହରରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସେମାନେ ଦେଖିଲେ ସହର ସାରା ଶ୍ରେଣୀ ଜଳିଲାପରି ଆଲୋକିତ ହୋଇଯାଇଛି । ପରୁର ପରୁର ସେମାନେ ସସ୍ପାର ବଗିଚାରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସେଇଠି ପୁନୁ ରହୁଥିଲା । ଫୁଲଭରା ଉଦ୍ୟାନରେ ସସ୍ପାର ସଖୀମାନେ କପୋତା ଓ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ପକ୍ଷୀପରି ଖୁସିରେ ଏପଟ ସେପଟ ହେଉଥିଲେ ।

ପୁନୁର ଭାଇମାନେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ପରାମର୍ଶ କଲେ । ଓଟମାନଙ୍କୁ ବାହାରେ ବାନ୍ଧିଦେଇ ସେମାନେ ଭିତରକୁ ଗଲେ ଏବଂ ପୁନୁ ଓ ସସ୍ପାକୁ ନିଜର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜ୍ଞାପନ କଲେ । ମଧୁର ଶ୍ଵସାରେ ସେମାନେ କହିଲେ—“ଆମେ ଆମ ଭାଇ ସହୃଦ ଆନ୍ଦ-ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ଆସିବୁ ।”

“ମୁଁ ବହୁତ ଆନ୍ଦିତ ହେଲି । ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ ସାଗତ କରୁଛି ।” ସସ୍ପା କହିଲା ଓ ତା’କ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ପରେ ପୁନୁର ଭାଇମାନେ ମଦରାପାତ୍ରମାନ କାଢ଼ିଲେ, “ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଆମେ ଚିନ୍ତିତନଧରି ଜାକଜମକରେ ଆନ୍ଦ ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରିବା ।”

ସସ୍ପାର ସଖୀମାନେ ମେହଂଦୀ ଆଣିଲେ, ଫୁଲର ସୁଗନ୍ଧ ଡାଳି ତେଲ ହଳଦୀ ଚିଆରି କଲେ ଓ ସସ୍ପାକୁ ରେଣୁମର ଲୁଗା ପିନ୍ଧେଇ ଡୋଲକି ବଜାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ରାଜମହଲରୁ ରାଣୀମା’ ଆଳରେ ମୋତି ଭରିଁ କରି ପଠାଇଦେଲେ ଓ ଅତୁଟା କାଳୁ, କସ୍ତୁରୀ, ଖଜୁରି ପ୍ରଭୃତିର ଝୁଡ଼ି ନେଇ ବେଲୁଚିସ୍ଥାନରୁ ଆସିଥିବା ଅତିଥିମାନଙ୍କର ସଜାର କଲା ।

ଅନ୍ତର ସମସ୍ତ ଆତ୍ମୀୟଜନ ନଇଘାଟରେ ଗପ ଜଳେଇ ଭଗବାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ

ଶିରଶିର ପ୍ରସାଦ ଚଢ଼େଇଲେ ।

ଏହା ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜନର ସମୟ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ପୁନୁର ଭାଇମାନେ ପାପ ଅର୍ଜନ କରିବାପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ଥିଲେ । ପୁନୁ ଶେଷଥର ପାଇଁ ମଦର ପାନ କଲ ସମୟରେ ତା'ର ମଦରପାତ୍ରରେ ସେମାନେ ଔଷଧ ଭାଲିଦେଲେ । ପରଂପରା ଅନୁଯାୟୀ ମଦରର ଶେଷପାତ୍ର ପିଇବା ସ୍ବାଭାବିକ ପ୍ରଥା ଥିଲା । ଏଣୁ ପୁନୁ ମନରେ କିଛିହେଲେ ସଦେହ ହେଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମଦପାତ୍ର ଖାଲି ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୁନୁ ନିଦରେ ଘାରି ହୋଇଗଲା ।

ସଂସାରୀ ନିଜ ପାଇଁ ହୋଇଥିବା ଗୁଡ଼ୁଆ ତଳେ ସର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କ ସହତ ଶୋଇପଡ଼ିଲା । ପୁନୁ ଭାଇମାନଙ୍କ ସହତ ତା' ନିଜର ଗୁଡ଼ୁଆ ତଳେ ଶୋଇଲା ।

ସକାଳୁ ସଂସାରୀ ନିଦରୁ ଉଠିଲାବେଳକୁ ରାତିର ଅଂଧକାର ସୂର୍ଯ୍ୟ ସାମ୍ନାରେ ମଳିନ ପଡ଼ି-ଆସୁଥିଲା । ସଂସାରୀ ଆଗରେ ପୁନୁର ଗୁଡ଼ୁଆ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଚିତା ଅଳିଟିଏ ପରି ପଡ଼ିଥିଲା । ରାତି ଅଧରେ ପୁନୁର ଭାଇମାନେ ପୁନୁକୁ ଅଚେତ ଅବସ୍ଥାରେ ଓଟ ଉପରେ ଶୁଆଇଦେଇ ଜୀବନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରିଯାଇଥିଲେ ।

ଫୁଲମାନଙ୍କର ସୁଗନ୍ଧ ସଂସାରୀର ଓଠ ପାଇଁ ବ୍ୟଥା ପାଲଟିଗଲା । ପୁନୁର ଓଟ ପୁନୁକୁ ତା' ପାଖରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲା, ସଂସାରୀ ସେଇ ମରୁଭୂମି ଆଡ଼କୁ ପାଗଳାପରି ହାତ ବଢ଼ାଇଲା ।

ସଂସାରୀର ସର୍ତ୍ତାମାନେ ମଧ୍ୟ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ସଂସାରୀର ପଛେ ପଛେ ଯାଇଁଲେ, କିନ୍ତୁ କିଛି ସମୟ ପରେ ସେମାନେ ଅକ୍ଷୟାଳ ଅଶନଶ୍ୱାସୀ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ସଂସାରୀ ଓଟମାନଙ୍କର ପାଦଚିହ୍ନ ଅନୁସରଣ କରି ଖାଲିପାଦରେ ଅନେକ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଇସାରିଥିଲା ।

“ପୁନୁ.....ପୁନୁ.....” ସଂସାରୀର କାତର ଧ୍ବନି ମରୁଭୂମିର ବାଲିସ୍ତୂପ ଭଳି ଉପରକୁ ଉଠିଯାଇ ପୁଣି ତଳକୁ ଖସିଯାଉଥିଲା ।

ସଂସାରୀର ପାଦରେ ବୋଲିଥିବା ମେହଂଘର ରଙ୍ଗ ରକ୍ତପରି ଲାଲ ପାଲଟିଗଲା । ମୁଁତ ଉପରେ ପ୍ରଖର ସୂର୍ଯ୍ୟ ତା'ର ପ୍ରେମଭଳି ଦସ୍ତଦସ୍ତ ହୋଇ ଜଳୁଥାଏ—ସେ ଆପାଦମସ୍ତକ ନଆଁଶିଖା ପରି ଜଳି ଜଳି ମରୁଭୂମିରେ ଧାଉଁଥାଏ ।

ରାଣୀମା' ପଠାଇଦେଇଥିବା ମୋତିହାରଟି ତା' ବେକରେ ଥିଲା । ମୁକୁଳା ବାଲରେ ଲଗିଯାଇ କେଜାଣି କେତେବେଳେ ହାରଟି ଛୁଟିଗଲା । ଛମ୍ପୁଛମ୍ପୁ ହୋଇ ମୋତିଗୁଡ଼ିକ ବାଲରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହା ଦେଖି ସଂସାରୀ ନିଜ ଜୀବନରେ ଦଟିଥିବା ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ମନେପକାଇଲା; ଯେଉଁ ସମୟରେ ତା'ର ଜନ୍ମହେଲା ପରେ ତା'ର ଝୁଲଣ ପାଇଁ ରାଣୀମା' ମୋତିର ମାଲ ଗୁଆଥିଲେ ଓ ସତା ଛୁଟିଯାଇଥିଲା ।.....

ସଂସାରୀ ରାଣୀମା'ଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଥିବା ଘଟଣାଟି ସ୍ମରଣ କରି ଦୁଃଖରେ ମିଥୁମାଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା—“ମୋର ଭାଗ୍ୟକୁ ମା' ସେତେବେଳୁ ଚିହ୍ନି ସାରିଥିଲେ.....”

ପାଦକର ଫୋଟୋଗ୍ରାଫିକର ଦରଜରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ ସେ ବାଲିରେ ବସି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ମୋତିଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିଲା ଓ ତା'ପରେ ପୁଣି ଓଟଗୁଡ଼ିକର ପାଦଚନ୍ଦ୍ର ଗୋଜିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ମରୁଭୂମିର ବାଲି ସହ୍ୟାର ଚଂଚା ଭଳି ଅନଂତ ଥିଲା ।

“ମୁଁ ଜଳ ଓ ସ୍ଥଳର ସୁଂଜ୍ଞା ।” ବେଦନାକୁ ସହ୍ୟ କରି ନପାରି ସହ୍ୟା ନିଜର ହୃଦୟକୁ ବୁଝେଇଲା, “ଅଗାଧ ଜଳରୁ ଥିବା ଅନ୍ୟ କାହାର ଜମାଦେଲା ଧନ ପରି ମୋତେ ହାତରେ ଟେକି ରଖିଥିଲା । ଏବେ ଏଇ ମରୁଭୂମି ମଧ୍ୟ ମୋର ଡ୍ରେମର ବିଶ୍ୱାସରେ ଭ୍ରଷ୍ଟାଧିଷ୍ଠିତ ବସୁ ଭଳି ମୋର ଯନ୍ତ୍ର ନେଇ...”

ସହ୍ୟା ଗୁରୁ ଓ ଜ୍ଞାନଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିଥିଲା ଯେ, କୁକୁନୁସ ପକ୍ଷୀ ଗୀତ ଗାଇଲବେଳେ ତା' ପରିରେ ନିଆଁ ଲାଗିଯାଏ । ସେ ଯେତେ ବେଶି ଗାଏ, ନିଆଁର ଶିଖା ସେତକ ଜୋରରେ ଜଳିଉଠେ ଓ ଶେଷରେ ସେ ନିଜ ତେଣାର ନିଆଁରେ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଯାଏ ।

ସହ୍ୟା'ର ମନେହେଲା ତା'ର ସମସ୍ତ ଅଂଗପ୍ରାଣରୁ ଲୋଲିହାନ ନିଆଁ ଶିଖା ବାହାରୁଛି । ସେ ଅଦୃଶ୍ୟ ଉଦ୍‌ସରରେ ପାଟିକଲା, “ସୁନ୍ଦୁ...! ସୁନ୍ଦୁ...!...”

ଓ ତା'ର ଶରୀରର ନିଜର ଉତ୍ତପରେ ଜଳିବାକୁ ଲାଗିଲା—

ପାଖରେ ଥିବା ବାଲିସ୍ତୁ ପରି ଉତ୍ତାପରେ ବାଲକଟିଏ ମେଣ୍ଟା ଚାଉଥିଲା । ସେ ସହ୍ୟା'ର ବେଦନାମୟ ସ୍ୱର ଶୁଣିପାରିଲା । ଉତ୍ତପ୍ତ ଲୁଁ ମାଡ଼ିକୁ ଖାତର ନକରି ସେ ବାଲିଗଦାର ଆରପଟୁ ଦୌଡ଼ିଆସିଲା । ସେ ଦେଖିଲା ଯେ ଜରିଲଗା ଓଢ଼ଣିଟି ଶବ ଉପରେ ଘୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା କନାପରି ମରୁଭୂମିରେ ପଡ଼ିଛି ।

“ହେ ଭଗବାନ୍ !” ଶୁଭଶକାଶ ବାଲକଟି ଓଢ଼ଣିଟିକୁ ଉଠାଇ ଦେଖିଲା ଯେ ସହ୍ୟା ଅଚେତ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଛି ।

ବାଲକଟି ମେଣ୍ଟା ଉପରେ ଲଦା ହୋଇଥିବା ଚମଡ଼ା ଥଳରୁ ପାଣି ଡାଳି ସହ୍ୟା'ର ମୁହଁ ଉପରେ ଛୁଟିଲା ।

ସହ୍ୟା ନିଜର ସଜ୍ଞା ଫେରିପାଇଲା । କିନ୍ତୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ । “...ସୁନ୍ଦୁ...!” ପାଣିଧାର ଭଳି ସେ ସୁନ୍ଦୁର ନାମରୁ ଡୋକେ ପିଇଲା ଓ ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗକଲା ।

ଶୁଭଶକାଶ ବାଲକଟି ଅନେକ ସମୟ ଧରି ତା' ସାମ୍ନାରେ କାଠଭଳି ବସିରହିଲା । ଶେଷରେ ଅସ୍ତମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସହୃଦ ବାଲିରେ ସହ୍ୟା ପାଇଁ କବର ତିଆରି କଲା ।

ଶୁଭଶକାଶ ବାଲକର ଭରା ଯୌବନ ଯେମିତି ବୈରାଗ୍ୟ ପାଲଟିଗଲା । ତା'ର ମନ ହେଉଥିଲା ଯେ ଏଇ ପରାକନ୍ୟା ପାଖରେ ସେ ଚରଦନ କବରର ଘାସ ଭଳି ଜନ୍ତୁଥିବ—

ଫକ୍ତାର ଅଂଧକାର ଗାଡ଼ି ହୋଇ ଆସିବା ସମୟରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଓଟ ଉପରେ ବସି ତା' ପାଖ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ତାକୁ ମରୁଭୂମିରେ ଏକାକୀ ବସିଥିବାର ଦେଖି କ୍ଷଣକ ପାଇଁ

ସ୍ଥିର ହେଲା । ସେ ପଚାରିଲା, “ପାଖରେ କେଉଁଠି ପାଣି ମିଳିବ କି ?”

ବାଳକଟି ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ ସଂସାରୀକୁ ପାଣି ଭୋକ ଦେଇଥିଲା, ସେଇ ପାତ୍ରଟି ତା’ ଆଗରେ ରଖିଦେଲା ।

ଓଟରେ ବସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ସେଇ ପାତ୍ରରୁ ପାଣି ପିଇସାରିବା ପରେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପଚାରିଲା—“ଏଇ ନିର୍ଜନ ମରୁଭୂମିରେ ତୁ ଏକାକୀ କାହିଁକି ବସିରହୁଛୁ ଭଲ ?”

ବାଳକଟି ହାତ ଉଠାଇ କବର ଆଡ଼କୁ ଇଂଗିତ କରି କହିଲା—“ମୋର ମନ ଏଇ ସଂସାରରୁ ଚାଲିଯାଇଛି । ଆଜି ମୁଁ ଏଇଠି ଜଣେ ପରାକ୍ରମୀ ପରି ଝୁଅଇ ମୃତ୍ୟୁ ଦେଖିଛି...!”

“ସେ କିଏ ?” ଓଟ ଉପରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତରେ ଥିବା ପାଣିପାତ୍ରଟି ଅରିଉଠିଲା ।

“କେଜାଣି ସେ କିଏ ଥିଲା; ପୁନଃ...ପୁନଃ କହି ପାରି ଛାଡ଼ିଦେଲା...”

ଓଟସବାର ନିଜର ଅରିଉଠୁଥିବା ହାତଟିକୁ ଚାରିପଟାକୁ ବାଳକର କାନ୍ଧ ଉପରେ ରଖିଲା : “ତା’ହେଲେ ଭଲ ! ତୁ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଉପକାର କରିଦେ ! ଏଇ କବରକୁ ଖୋଳି ଆଉ ଟିକିଏ ବଡ଼ କରିଦେ !”

ବାଳକଟି କାବା ହୋଇ ଓଟସବାରର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁରହିଲା । କିନ୍ତୁ ଓଟରେ ଅସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପାଖରେ ଯେମିତି କିଛି କହିବା ବା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ସମୟ ନଥିଲା । ସେ ନିଜେ କବର ଉପରୁ ବାଲି କାଢ଼ୁଥିଲା ।

କବରକୁ ଖୋଳିସାରିବା ପରେ ସେ ସଂସାରୀର ନିଷ୍ଠୁର ଶରୀରକୁ ପ୍ରଶଂସା କଲା । ତା’ପରେ ନିଜର ପୋଷାକକୁ କାଢ଼ିଦେଇ ସଂସାରୀର ପାଦ ଉପରେ ରଖିଦେଲା.....“ମୋ ଭଲମାନେ ମୋ ସହିତ କପଟ କରିଥିଲେ ସଂସାରୀ ! ମୋର ଚେତା ଫେରିଆସିବା ପରେ ମୋର ବଞ୍ଚାଏ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଫେରିଆସିଛି... ..”

ଏବଂ ପୁନଃ, ଯେଉଁ ତରବାର ବଳରେ ନିଜ ଭଲମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଫେରିଆସି ପାରିଥିଲା, ସେଇ ତରବାରଟିକୁ ନିଜ ଛାତିରେ ଭୁସିଦେଲା ଓ ସଂସାରୀର କବର ଉପରେ ଟଳିପଡ଼ିଲା ।

ଚାରିପଟାକୁ ବାଳକଟି ପ୍ରବ୍ୟ ହୋଇ ଦେଖୁଥିଲା—କବର ଉପରେ ବାଲି ପକାଇ ପୋତିଲା ସମୟରେ ସେ କବରର ଗାପଣିଆ ଭଳି ଅରିଉଠିଲା...

କନ୍ଦାର ସିଂହ ଦୁର୍ଗଲ

ସୋହନୀ ମନ୍ତ୍ରୀବାଲ

ପଞ୍ଜାବକୁ ପାଞ୍ଚଟି ନଦୀର ଦେଶ ବୋଲି କୁହାଯାଏ—ଏଇ ନଦୀଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ ଝେଲମ, ଚେନାବ, ରାବି, ବ୍ୟାସ ଓ ଶତଲେଜ । ୧୯୪୭ରେ ଦେଶର ବିଭାଜନ ସମୟରେ ଇନୋଟି ନଦୀ ସୀମା ଆରପଟେ ରହୁଗଲା; ଦୁଇଟି ନଦୀ—ବ୍ୟାସ ଓ ଶତଲେଜ—ଆମ ଭାଗରେ ପଡ଼ିଲା । ଇନୋଟି ନଦୀ ଥିବା ତାଙ୍କ ଭାଗର ଅଂଚଳକୁ ମଧ୍ୟ ପାକିସ୍ତାନର ଲୋକେ ପଞ୍ଜାବ ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ଦୁଇଟି ନଦୀ ଥିବା ଆମ ଭାଗକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଭାରତବାସୀ ପଞ୍ଜାବ ବୋଲି କହୁଥାଉ । ବୋଧହୁଏ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ଆଶା ଅଛି ଯେ କାଳେ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ନଦୀ ଏଇ କୃଷି ମ ରେଖା ସେହି ଉପରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଅଂକମାନଙ୍କ ପରି ଲିଭିଯିବ ଓ ପୃଷ୍ଠାଂଶ ପଞ୍ଜାବ ରୁମ୍...ରୁମ୍...ଶବ୍ଦ କରି ଏଇ ଅଂଧକାର ଭିତରୁ ବାହାର ଆସିବ ।

ପଞ୍ଜାବର ନଦୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସବୁବେଳେ ଚେନାବର ଅଧିକ ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇ ଆସୁଛି । ବିଶେଷତଃ, ପଞ୍ଜାବର ଲୋକସାହିତ୍ୟରେ ଏଇ କଥା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଲୋକଗୀତ, କଥା ଓ କାହାଣୀମାନଙ୍କରେ ଚେନାବକୁ ‘ଝନାଁ’ ନାମରେ ନାମିତ କରାହୋଇଥାଏ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଲୋକ ମନରେ ଏଭଳି ବିଶ୍ୱାସ ଜମାଟ ବାଧୁ ରହୁଛି ଯେ, ଚେନାବର ପାଣି ନିଜର ପ୍ରଭାବ ବଳରେ କାହାକୁ ରଖେ-ଥୋଇ ଦିଏନାହିଁ। ତା’ର ପ୍ରଭାବରେ ଲୋକର ଅବସ୍ଥା ଏମିତି ହୋଇପଡ଼େ ଯେ ସେ କୌଣସିଠାରେ ମଧ୍ୟ ଶାଂତରେ ରହୁପାରେ ନାହିଁ । ଏଇ ଝନାଁ ନଦୀକୂଳରେ କିଏ ଦାମୋଦରଙ୍କ ଆଖିଆଗରେ ହାର ଓ ରାନ୍ଧାର ବିଘୋଗାତକ ନାଟକ ମଂଚେଇ ହୋଇଥିଲା । ଏଇ ଝନାଁ ନଦୀକୂଳରେ ମିରଜା ଓ ସାହୁବା ପ୍ରେମର ସୁନ୍ଦର ଶିଖରକୁ ଉଠିଯାଇଥିଲେ ଓ ପ୍ରେମର ଦୋଳିଉଁପରୁ କରୁଡ଼ି ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଏଇ ଝନାଁର ପାଣିରେ ସୋହନୀ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀବାଲର କାହାଣୀ ରକ୍ତର ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖାଯାଇଥିଲା ।

ଏ ସେଇ ସମୟର କଥା; ଯେତେବେଳେ ସାରା ପୃଥିବୀର ଆଖିରେ ଭାରତର ମାଟି

ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରସ୍ଥ ଥିଲା । ସମସ୍ତେ ଭରତକୁ ଏକ ସୁନାପକ୍ଷୀ ବୋଲି ଭବୁଥିଲେ । ଦେଶ-
ଦେଶାନ୍ତରରୁ ସୌଦାଗରମାନେ ନାନାପ୍ରକାରର ଜନସ୍ତ ବୋହୁଆଣ୍ଟୁଥିଲେ ଓ ଏଠାରୁ
ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଭରତୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବୋହେଇ ନେଇ ଫେରୁଥିଲେ । ଏଇ କାହାଣୀର
ସୁସଂପାଦ ଆରମ୍ଭରୁ ଘୋଡ଼ା ବେପାର କରୁଥିବା ବୁଝାବୁଝ ଜଣେ ସୌଦାଗର ପାଖରୁ
ଘଟିଥିଲା । ସେଥିର ବ୍ୟବସାୟରେ ଆସିବାବେଳେ ଇଚ୍ଛତବେଗ ନାମକ ଜଣେ ଧନକମ୍ବୁଶ
ମଧ୍ୟ ତା' ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଥିଲା । ଇଚ୍ଛତବେଗ ଘୋଡ଼ା ପାଇଁ ପାଗଲ ଥିଲା ।

ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଚଢ଼ି ସେ ନାନାପ୍ରକାରର ଖେଳ ଦେଖାଉଥିଲା । ଘୋଡ଼ା ଉପରେ
ତା'ର ବିଭିନ୍ନ କୃତନ୍ତ୍ର ଦେଖାଇ ସେ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କୁ ବିସ୍ମିତ କରିଦେଉଥିଲା; ଫଳରେ
ସୌଦାଗରର ଘୋଡ଼ାଗୁଡ଼ିକ ଦୁଇଗୁଣ ଗୁଣଗୁଣ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟରେ ବିକ୍ରି ହେଉଥିଲା ।
ଘୋଡ଼ା ବିକ୍ରି ବିକ୍ରୀ ସେମାନେ ଗୁଜରାଟ ନାମକ ସହରରେ ପହଂଚିଲେ । ସେମାନଙ୍କ
ପାଖରେ କେବଳ ଘରକୁ ଫେରିଯିବାପାଇଁ ନିଜର ଘୋଡ଼ାତକ ରହୁଥିଲା । ସେମାନେ
ଲହୋର, ଦଲ୍ଲୀ, ଆଗ୍ରା ଓ ଆହ୍ମଦ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ସହର ଦେଇ ଆସିଥିଲେ । ମହଣ
ମହଣ ଲବଙ୍ଗ, ଅଳେଇଚ, ପେସ୍ତା, କସମିସ୍ ବିକ୍ରି କରୁଥିଲେ ।

ସେ ସମୟରେ ଗୁଜରାଟ ପ୍ରଦେଶ ମାଟିର ବାସନ ପାଇଁ ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲା । ବିଶେଷକରି
ତୁଳା ନାମକ ଜଣେ କାରିଗର ଖୁବ୍ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରୁଥିଲା । ସେ ତିଆରି କରୁଥିବା
ବାସନ ଦେଶ-ଦେଶାନ୍ତରକୁ ଯାଉଥିଲା । ସେ ଏଭଳି ସୁବେଇ ତିଆରି କରୁଥିଲା ଯେ ତା'
ଭିତରେ ପାଣି ହଲିଲେ ବାହାରୁ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ତା' ହାତଦିଆଣ ବାଟି, ଆଳିଆ,
ଫୁଲଦାନ, ଚଳମ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ଯେତେ ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାହକର ମନ
ତୃପ୍ତ ହେଉନଥିଲା । କେଜାଣି ସେ କେଉଁଠାରୁ ମାଟି ଆଣୁଥିଲା, କେମିତି ତାକୁ
ଚକଟୁଥିଲା, କେମିତି ତାକୁ ଚକରେ ଢାଳୁଥିଲା । ସେ ନିଜର ସୃଷ୍ଟି କଳାର ରହସ୍ୟ
ଅନ୍ୟ କାହାକୁ କହୁନଥିଲା । ତା'ର ବାସନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ରଙ୍ଗ-ବେରଙ୍ଗ ଚିତ୍ରମାନ ଅତି
ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଥିଲା । ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ତା'ର ବଂଶରେ ଏଇ ବ୍ୟବସାୟ ଚଳିଆସୁଥିଲା । ଏବେ
ଲେକମାନଙ୍କ କହବା ଅନୁସାରେ, ଯଦିଓ ବାଳସବୁ କାମ ତୁଳା କୁହାରି ନିଜ ହାତରେ
କରୁଥିଲା, ତଥା ଆକବା କାମ ତା' ହିଁସ ସୋହାଗ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା । ସୋହାଗର
ଆଂଗୁଠିଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ କୋମଳ ଓ ନରମ ଥିଲା । ତା'ର ରୂପର ଖ୍ୟାତି ମଧ୍ୟ ଗୁଣିଆଡ଼େ
ବ୍ୟାପିଯାଇଥିଲା । ତା'ର ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ କମ୍ ନଥିଲା ।

ସେହିନ ବୁଲୁବୁଲୁ ଇଚ୍ଛତବେଗ ମଧ୍ୟ ତୁଳାର ଅଗଣାରେ ପହଂଚିଯାଇଥିଲା । ଅଗଣା ତ
ନୁହେଁ, ସେମିତି ଗୋଟାଏ କାରଖାନା ଥିଲା । ଶହଶହ ଶ୍ରମିକ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ଅନେକ-
ଗୁଡ଼ିଏ କୋଠର ଓ ବାରଂଡାରେ ବାସନ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥିଲା । ତୁଳାର ସୂକ୍ଷ୍ମ କାରିଗରୀ
କାମ ଦେଖି ଇଚ୍ଛତବେଗ କାବା ହୋଇ ଠିଆହୋଇଗଲା । ଗୋଟାକରୁ ବଳି ଗୋଟାଏ
ସୁନ୍ଦର ବାସନ । ଗୋଟାକରୁ ବଳି ଗୋଟାଏ ସୁନ୍ଦର ଛକ । ରଙ୍ଗର ବର୍ଣ୍ଣାଳୀ ଦେଖି

ତା'ର ଅଖି ଶୀତଳ ହୋଇଗଲା । ବାହାରେ ନାହିଁନଥିବା ଗରମ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ତୁଳା ନିଜେ ବୁଝାବୁଝି ବଣିକପୁଅକୁ ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ ବାସନ ଦେଖାଉଥିଲା । ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ଥାକ, ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ କୋଠରୀ । ବୁଲି ବୁଲି ସେମାନେ ଭିତରର କୋଠରୀରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସେଇଠି ତୁଳା ସବୁଠାରୁ ଭଲ ଜିନିଷମାନ ରଖିଥିଲା । ସେଇସବୁ ଦାମିକା ଜିନିଷ କଣିକା କେବଳ ଧନୀ ଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସଂଭବ ଥିଲା ।

ଇଚ୍ଛତବେଗ ସେଇ କୋଠରୀରେ ପାଦ ନ ଦେଉଣି, ତା'ର ଦୃଷ୍ଟି ସାମ୍ନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଛ-ପଛେ ଖଟିଆରେ ବସିଥିବା ତୁଳାର ଝିଅ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଗୋଟାଏ ପିଆଲ ଦେହରେ ଛବି ଆକୁଥିଲା । ତାକୁ ଦେଖିବାର୍ଷଣି ଇଚ୍ଛତବେଗ ଧରିଥିବା ଫୁଲଦାନଟି ତା' ହାତରୁ ଖସିଯାଇ ଚଟାଣରେ ପଡ଼ିଲା । ଫୁଲଦାନଟିର ଭାଙ୍ଗିବା ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସୋହନାର ହୃଦୟର ସ୍ପନ୍ଦନ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବନ୍ଦହୋଇଗଲା । ସେ ହାତରେ ରଙ୍ଗତୁଳା ନେଇ ସେଇଭଳି ଅବସ୍ଥାରେ ଖୋଲା ମଥାରେଇ ପାଖ କୋଠରୀକୁ ଧାଇଁଗଲା ।

ଆଗରେ ଇଚ୍ଛତବେଗ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । ଦୀର୍ଘକାୟ, ବଳିଷ୍ଠ ହସହସ ମୁହଁ । କାନ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବା ଦଳକୃଷ୍ଣ କେଶ । ଏଣେ ସୋହନା ଆକାଶରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଥିବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରାୟ ମନେ ହେଉଥିଲା । ଆଶଙ୍କାରେ ତା'ର ମୁଖମଂଡଳ ଲାଲ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଭରତର ହୋଇ ଆସିବା ଫଳରେ ତା'ର କପାଳ ଓ ମୁହଁ ଉପରେ ମୁଁତର ବାଲ ବଂଚେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ଫେମ୍ପରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଛବି ଭଳି ସେ କବାଟ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲା ।

ଦୁଇ ଦିନ ମିନିଟ୍ ଏଭଳି ଅବସ୍ଥାରେ ଅତିବାହିତ ହେଲାପରେ ତୁଳା କୁମ୍ଭାର ଗଲା ଖଂକାର ଭାଗା ଫୁଲଦାନର ଖଂତମାନ ଗୋଟେଇବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସେଇଦିନ, ତା' ଆରଦିନ, ପୁଣି ତା' ପରଦିନ, ଏଭଳି ଭାବରେ ଇଚ୍ଛତବେଗ ନିୟମିତ ତୁଳାଘରକୁ ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ପ୍ରତିଦିନ କିଛି କିଛି ବାସନ ପସନ୍ଦ କରି କଣ୍ଠିଥିଲା । ତୁଳାର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଥାକ ଖାଲି ହୋଇଗଲା ।

ଦଳକର କଥା । ବଣିକପୁଅ ସେତେବେଳେ ସେଠାକୁ ଆସିଲା ତୁଳା ଘରେ ନ ଥିଲା । କୌଣସି ଏକ ଶୋକସଂତପ୍ତ ଆତ୍ମୀୟ ଘରକୁ ସମବେଦନା ଜଣାଇବାପାଇଁ ବାହାର ଯାଇଥିଲା । ବାପ ଘରେ ନଥିଲା । ପରିଚିତ ଧନୀ ଗର୍ବଣକୁ ସୋହନା ନିଜେ ବାସନ ଦେଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦ୍ଵିପହରଯାକ ଇଚ୍ଛତବେଗର ବାସନକଣାରେ କଟିଗଲା । ଦ୍ଵିପହର ଯାଇ ସଂଜହେଲା । ତା'ପରେ କ'ଣ ହେଲା, କେମିତି ହେଲା କେଜାଣି, ବାସନ ବିଟି କରୁ କରୁ ସୋହନା ନିଜେ ନିଜକୁ ହରାଇଦେଲା । ସୋହନାର ମନେହେଲା ବିଦେଶୀର ଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣରେ ଯେମିତି ବାସନମାନଙ୍କରେ ରଙ୍ଗ ଭରିଯାଇଛି । ଏଭଳି ରଙ୍ଗ ସେ ଆଗରୁ କେବେ ଦେଖିନଥିଲା । ପ୍ରିୟତମର ସାମାନ୍ୟ ଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣରେ ସୋହନାର ବୈଠକଘର ଶୀତଳ ହୋଇଉଠିଲା । ବାହାରେ

ପ୍ରଚୀନ ଗରମ; କିନ୍ତୁ ଘର ଭିତରର ପରିବେଶ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଘୋର ଯାଦୁର । ସୁନାସାର ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ସତେ ସେମିତି ସୋହାଗର ଅନ୍ତରରେ ଥିବା ଘରର ଅଗସ୍ୟାଗ ପୁଲକିତ ହୋଇଉଠିଲା । ବାତାବରଣରେ ସଂଗୀତର ମୂର୍ଚ୍ଛନା ଶୁଣିଉଠିଲା ।

ଇଚ୍ଛାବେଗର ସହଯାତ୍ରୀ ସୌଦାଗରମାନେ ତାକୁ ନେଇ ବଡ଼ ମଇଦାନରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେ ଯାହା କିଛି ଉପାର୍ଜନ କରିଥିଲା, ସବୁତକ ମାଟିବାସନ କଣାରେ ଉଡ଼େଇ ଯାଉଥିଲା । ଗଦା ଗଦା ବାସନ ଜମା ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ଦୃଢ଼ ଗୁଡ଼େଇ ବାସନ ଥିଲେ ଅବା କେନ୍ଦ୍ର ହେଲେ ନିଆଁ; କିନ୍ତୁ ଶହ ଶହ ବାସନକୁ ଏତେ ଦୂରରେ ଥିବା ବୃକ୍ଷାଦି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଏ ନେଇଯିବ ? ତା' ଉପରେ ଗୁଣି ଇଚ୍ଛାବେଗର ସହର ଛାଡ଼ି ନାମାରକୁ ଯିବାକୁ ନା ଧରୁନଥିଲା । ଧର୍ମଶାଳାରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ବାସନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଧୁଳିର ପରସ୍ତ ଜମିବାକୁ ଲାଗିଥିଲା । ଗୋଟାକ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ରଖାହୋଇଥିବା ବାସନରୁ ଅନେକଗୁଡ଼ିକ ବାସନ ଶୁଣିଯାଉଥିଲା । ଇଚ୍ଛାବେଗର ସାଥୀମାନେ ତା'ର ମତିଗତ କିଛି ବୁଝି ପାରୁନଥିଲେ ।

ଶେଷରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଦିନେ ସକାଳୁ ତା'ର ସହଯାତ୍ରୀ ବଣିକଦଳ ସହର ଛାଡ଼ି ବାହାରିଗଲେ । ଇଚ୍ଛାବେଗ ସହରରେ ରହିଗଲା ।

ଇଚ୍ଛାବେଗର ଏବେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାମ ନଥିଲା । ସେ ଦିନସାରା ଲୁଲାର ବାସନ କାରଖାନାରେ ଯୁଗୁରୁଥିଲା । କେତେବେଳେ ଚଳ ପାଖରେ ତ, କେତେବେଳେ ଚଳି ପାଖରେ । ବେଳେବେଳେ ସେ ବାସନମାନଙ୍କର ଦର କସ୍ତୁଥିଲା । ଥରେ ମାତ୍ର ସୋହାଗକୁ ଦର୍ଶନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଗଲେ ତା'ର ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେ ଦିନଟି ସଫଳ ହୋଇଛି ।

ସୋହାଗର ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ତଦୃଶ ଥିଲା । ବିଦେଶୀର ଥରେ ମାତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ତା'ର ଯାହା କିଛି ଆପଣାର ଥିଲା ସବୁ ତା'ର ଧନ ମନେହେଉଥିଲା । ତା'ର ଖାଇବା-ପିଇବାରେ ଆଉ କିଛି ରୁଚି ନଥିଲା । ଦିନରୁ ଧରି ସେ କେବଳ ବାସନମାନଙ୍କ ଉପରେ ଛବି ଆଣୁଥିଲା । ସେ କେବଳ ଇଚ୍ଛାବେଗର ମନକୁ ପାଉଥିବା ଚିନ୍ତାମାନ ଆଣୁଥିଲା ଓ ସେଥିରେ ତା'ର ପ୍ରିୟତମର ପ୍ରିୟ ମଳରଂଗ ରୁରୁଥିଲା ।

ଲୁଲା ମନେ ମନେ ସବୁ କିଛି ବୁଝିପାରୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୁହଁ ଖୋଲି କିଛି କହୁନଥିଲା । ସେ ଭିତରେ ଭିତରେ ହାତର ତାତଲ ପାଖି ପରି ଫୁଟୁଥିଲା । ଲୁଲା ସୋହାଗର ହାତକୁ ଦି'ହାତ କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା କଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ତା'ର ପାଲରେ ପଡ଼ୁନଥିଲା । ଏକମାତ୍ର ଝିଅକୁ ଭଲ ସେ କେମିତି ଜଣେ ବିଦେଶୀ ହାତରେ ସମର୍ପି ଦିଅନ୍ତା —ଏହା ଥିଲା ତା'ର ମୁମୂକ୍ୟ । ଇଚ୍ଛାବେଗ ସାଥୀ ବଣିକମାନେ ଚାଲିଯିବା ପରେ ଅନେକ ସନ୍ତାପ ଅଭିମାନ ହୋଇଯାଉଥିଲା । ଏବେ ଇଚ୍ଛାବେଗ ପାଖରେ ଆଉ କିଛି ନଥିଲା । ଛୁଟା ମଇଳା ବସୁ, ଅଖିଆ ଅପିଆ—ତା' ପାଖରେ ଅଧିକୃଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ ରହିଯାଇ ନଥିଲା । କପର୍ଦ୍ଦକ-

ଶୂନ୍ୟ ଇଚ୍ଛତବେଗ ପଇସାଟାଏ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଥିଲା ।

ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ର ନେବା ଛଡ଼ା ଇଚ୍ଛତବେଗକୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାମ ଜଣା-
ନଥିଲା । ସେ ଏଇ ସହରରେ ପ୍ରଚଳିତ ଗ୍ରନ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଜାଣିନଥିଲା । ଶେଷରେ ଅନେକ ଚିନ୍ତା
କଲାପରେ ମହାବାଲ (ସୁରକ୍ଷକାରୀ)ର କାମ କରିବାପାଇଁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ସେ ସହର-
ବାସୀଙ୍କର ପାଳିତ ଗାଈ, ମହୁଷି, ଘୋଡ଼ା ସବୁ ଠୁ କର ଚରେଇବା ପାଇଁ ସହର
ବାହାରକୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲା । ଦିନସାରା ସେ ପଶୁମାନଙ୍କୁ ପଡ଼ିଆରେ ଚରାଉଥିଲା ଓ
ନିଜେ ବଣୀ ବଜାଉଥିଲା । ସେ ସବୁବେଳେ ବଂଶୀଟିକୁ କାଖରେ ଜାକି ଧରିଥାଏ ।
ଆଜିକାଲି ସୁରକ୍ଷ ପଡ଼ିଆରେ ତା'ର ସୋହନା ସହୃଦ ମିଳନ ହେଉଥିଲା । ଇଚ୍ଛତବେଗ
ପାଖରେ ଚୁଲାର ବାସନ ପାଇଁ ଦର କରିଲାଭଳି ସାମର୍ଥ୍ୟ ଆଉ ନଥିଲା ।

ପଞ୍ଚାବର ସୋହନା ପାଇଁ ବୁଝାବୁଝି ଧନିକପୁର ମହାବାଲ (ସୁରକ୍ଷକାରୀ)
ପାଲଟିଗଲା ।

ପରଦା ଅଂତରାଳରେ ରହୁଥିବା କଳାକାର କନ୍ୟା ସୋହନା ଆଜିକାଲି
ବଣିକଗଲା ଓ ସୁରକ୍ଷ ପଡ଼ିଆରେ ଘୂରିକୁଲୁଥିଲା । ମହାବାଲର ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ି ଘରର
କାମଧନୀ ତାକୁ ବସପ୍ରାପ୍ତ ଲାଗୁଥିଲା । ଅଂତରଙ୍ଗ ସଖୀମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଦେଖା କରିବା
ବାହାନାରେ ସେ ସକାଳେ ସଞ୍ଚାରେ ସହର ବାହାରକୁ ଚାଲିଯାଉଥିଲା । ତା'ର
ସଖୀମାନେ କେତେବେଳେ ନାଚ ଦେଖାଇ, କେତେବେଳେ ଗୀତ ଗାଇ ମହାବାଲର
ମନୋରଞ୍ଜନ କରୁଥିଲେ ।

ପ୍ରେମ ଓ କଷ୍ଟର ବାସ୍ତା ଯେତେ ଲୁଚାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଲୁଚିରହେନାହିଁ । ଅଳ୍ପଦିନ
ଭିତରେ ସୋହନା ଓ ମହାବାଲର ପ୍ରେମର ଚର୍ଚ୍ଚା ସୁରୁଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଗଲା । ଦୁର୍ନାମ ଓ
ଅପବାଦର ଭୟରେ ଯେଉଁ ପାଠ ତା' ହାତରେ ପଡ଼ିଲା ତା' ସହୃଦ ସୋହନାର ବିବାହ
କରିଦେଇ ଚୁଲି ଆଶୁସ୍ଥ ଅନୁଭବକଲା ।

ସୋହନା କାକୁଡ଼ି ବିନତି କରୁଥାଏ—“ବାପା, ମହାବାଲ ସହୃଦ ମୋର ସଂପର୍କ
ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତରର ସଂପର୍କ ।” କିନ୍ତୁ ସାରାଦିନ ମାଟିର ବାସନମାନଙ୍କ ଭିତରେ
ବିତାଉଥିବା ଚୁଲି କୁମ୍ଭାର ପାଖରେ ଏସବୁ କଥାର କିଛି ମାନ୍ୟତା ନଥିଲା ।

ଲୁହଭର ଛଳଛଳ ଆଖିରେ ସୋହନାକୁ ସବାରିରେ ବସାଇଦେଇ ଶାଶୁଘରକୁ ଠେଲି
ଦିଆଗଲା ।

ଝାଁ ଆରକ୍ଷରେ ସୋହନାର ଶାଶୁଘର ଗାଁ ଥିଲା । ଏ କୁଳରେ ତା' ନିଜ ଗାଁରେ
ମହାବାଲ ସୋହନାର ବିରହରେ ବ୍ୟଥାଭର ହୋଇ ଏକାକୀ ପାଗଳାଙ୍କ ପରି ଘୂରି ବୁଲୁଥାଏ ।
ସେ ବୁଲି ବୁଲି ‘ସୋହନା’, ‘ସୋହନା’ ବୋଲି ଡାକରୁଥାଏ । ତା' ଆଖିରୁ ରକ୍ତର ଅଶ୍ରୁ
ଗଡ଼ିଯାଉଥିଲା । ଖାଇବାପିଇବା ପ୍ରତି ତା'ର ଆଉ ଧ୍ୟାନ ନଥିଲା । ଗୋଲବସରରେ ବଢ଼ି ଥିବା
ବଣିକପୁରର ଦେହ ଶୁଖିଯାଇ କଂଟା ପାଲଟିଗଲା । ସେ ଭଲଭାବରେ ପଞ୍ଚାବ କହୁବାକୁ

ଶିଖିଯାଇଥିଲା । ସେ ସବୁବେଳେ ତା'ର ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ସ୍ଵରରେ ସୋହାଗ ପାଇଁ ଗୀତ ଗାଉଥିଲା । ପ୍ରତି ଛଂଦରେ ସୋହାଗର ନାମ । ବଣଳଂଗଲ ସୋହାଗର ନାମରେ ମୁଖରତ ହୋଇଉଠିଲା ।

ସେଥାଡ଼େ ସୋହାଗର ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଭଦ୍ର ପୁ ଥିଲା । ହୃଦୟରେ ମହାବାଲର ସ୍ମୃତି ନେଇ ସେ ନିଜର ପତିକୁ ସ୍ଵୀକାର କରିବାପାଇଁ ମନାକରିଦେଇଥିଲା । ଅହରହ ସେ କେବଳ ମହାବାଲର ଚିଠାରେ ବୁଡ଼ିରହିଥିଲା । ମହାବାଲ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜନସ ପ୍ରତି ତା'ର ଖିଆଲ ନଥିଲା ।

ଦିନେ ପାଗଲ ପରି ବୁଲୁଥିବା ସମୟରେ ମହାବାଲର ମନେହେଲା ଯେମିତି ସୋହାଗ ତାକୁ ନାଁ ଧରି ଡାକୁଛି । ସେ କାନ ଡେରି ଶୁଣିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲା; କିନ୍ତୁ ଯେମିତି ତା' ପ୍ରତି ଭିତରୁ ହିଁ ତାକ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । ମହାବାଲ ଅଛନ୍ଦାସ୍ୟ କରିଉଠିଲା । ସେ ଯେମିତି ମଗ୍ନତକା ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇଥିଲା । ମହାବାଲ ପାଗଲଂକ ପରି ଆହୁରି ଭିତସ୍ଵରରେ ହସୁଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଏ କଣ, ପୁଣି ସେଇ ଶବ୍ଦ ! କେହି ଜଣେ ତାକୁ ଡାକୁଥିଲା ‘ମହାବାଲ ! ମହାବାଲ !’ ସେ ଦୌଡ଼ିଯାଇ ଏକ ମୁଠିଆ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଗଲା ଓ ଆଖି ମଲମଲି ଆଖିକୁ ପଛକୁ ଅନାଇଲା । ପାଖରେ କେହି ବି ତ ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ନା, ସେ ଏବେ ବି ତାକ ଶୁଣିପାରୁଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ଗଛମାନଂକ ଉଦ୍‌ହାତରେ କେହି ଜଣେ ଥିଲା । “ମହାବାଲ !” “ମହାବାଲ !” “ମହାବାଲ !” : ‘ମହାବାଲ’ ଶବ୍ଦ ଭାସିଆସୁଥିଲା ଓ ସେଇ ଶବ୍ଦ ତା'ର ପ୍ରତି ନିଶ୍ଚୟରୁ ଫୁଟିଉଠୁଥିବା ‘ସୋହାଗ’ ଧ୍ବନି ସହଜ ମିଶିଯାଇ ଚାରିଆଡ଼େ ଖେଳିଗଲା—‘ସୋହାଗ, ମହାବାଲ !’ ‘ସୋହାଗ, ମହାବାଲ !’ ‘ମହାବାଲ, ସୋହାଗ !’ ‘ମହାବାଲ-ସୋହାଗ !’ ମହାବାଲ କିଛି ବୁଝି ପାରୁ ନଥିଲା । ତାର ମନେହେଉଥିଲା କେହି ଜଣେ ତାକୁ ଥଟ୍ଟା କରୁଛି । ସେଠି କେହି ବି ତ ନଥିଲେ । କେହି ଜଣେ ତାକୁ ଡାକୁଥିଲା ଓ ପୁଣି ଲୁଚିଯାଉଥିଲା । କେତେବେଳେ ତା'ର ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେ ବାହାରୁ ଶବ୍ଦ ଆସୁଛି, କେତେବେଳେ ମନେହେଉଥିଲା ତା' ଭିତରୁ ହିଁ ଶବ୍ଦ ଆସୁଛି—‘ସୋହାଗ ମହାବାଲ !’ ‘ମହାବାଲ ସୋହାଗ !’ ହଠାତ୍ ତା'ର ମନେହେଲା ଯେ ଦୂରରେ ଥିବା ଏକ ଗହର ଭିତରୁ ଶବ୍ଦ ହେଉଛି । ଦୌଡ଼ିଯାଇ ମହାବାଲ ସେଇ ଗହର ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଗଲା । ଓହ୍ଲାଇଯାଗଲା ପରେ ତାକୁ ଲାଗିଲା ଶବ୍ଦ ବାହାରୁ ଆସୁଛି । ସାଂଜେ ସାଂଜେ ସେ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଥକିଯାଇ ଧରିସରି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅଖିଆ ଅପିଆ ଖାଇ ପାଦରେ କ୍ଳାଂତ ମହାବାଲ ଉପରକୁ ଚଢ଼ି ଯାଉବା ପରେ ଅନୁକ୍ରମ କଲା ଯେ ପୁଣି ଗହର ଭିତରୁ ସେଇ ସ୍ଵର ଆସୁଛି—‘ସୋହାଗ ମହାବାଲ !’ ‘ମହାବାଲ ସୋହାଗ !’ ଧାଇଁଯାଇ ସେ ପୁଣି ଗହର ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଗଲା । ସେ ଯେତେ ତଳକୁ ଯାଉଥାଏ ତା'ର ମନେହେଉଥାଏ ଯେ ସ୍ଵର ସେତିକି ପଛରେ ରହିଯାଉଛି । ଗହର ଭିତରେ ପହଂଚି ସେ ବୁଝିପାରିଲା ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଶବ୍ଦ ବାହାରୁ ଆସୁଛି ।

ଉପରୁ କେଉଁଠୁ ସେ ଶୁଣିପାରୁଥିଲା—‘ସୋହନ ମସ୍ତକାଲ !’ ‘ମସ୍ତକାଲ ସୋହନ !’ ପଶିଥିଲା ଯୋଗୁଁ ଝାଲନାଲ ହୋଇ ଉନ୍ମାଦଂକ ପରି ସେ ଦୁଃଖି ଉପରକୁ ଚଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଉପରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ସେ ଆଖି ଢଳୁଟି ଚାହିଁଥାନ୍ତୁ ଦେଖିଲା । କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା ସେ ଶବ୍ଦ ? ଶବ୍ଦ ଦୂରକୁ—ଅନେକ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲା । ଦୁଃଖି ପାଖକୁ—ଅନେକ ଖାଣକୁ ଚାଲିଆସୁଥିଲା । ବରଫ ହୋଇ ମସ୍ତକାଲ ନିଜର ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାକୁ ଟିକି ଟିକି କରି ଚିରିଦେଲା । ଝାଲନାଲ ଶରୀରରେ ଧୂଳିମାଟି ଲାଗିଥାଏ ଓ ମସ୍ତକାଲ ପାଗଲପରି ଏ ସ୍ଥାନରୁ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଏପଟ ସେପଟ ଧାଉଁଯାଉଥାଏ । ଧାଉଁ ଧାଉଁ ସେ ଝାଲ ନଇକୂଳରେ ପହଂଚିଗଲା । ବୋଧହୁଏ ଜଳର ତରଂଗମାନଂକ ଭିତରୁ ତାଙ୍କ ଶବ୍ଦ ଆସୁଥିଲା । ଆରେ, ଶବ୍ଦ ତ ଝାଲର ପାଣି ଭିତରୁ ହିଁ ଆସୁଥିଲା । ମସ୍ତକାଲ ନଇ ଭିତରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲା ।

ନଇର ପ୍ରଶର ସୋତ ସହଜ ମସ୍ତକାଲ ସଂଘର୍ଷ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପଛରେ ଛୁଡ଼ି-ଆସିଥିବା କୂଳ ଅନେକ ଦୂରରେ ରହିଯାଇଥିଲା ଓ ଆଗରେ ଥିବା କୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଖି ପାଉ ନଥିଲା । ମସ୍ତକାଲ ହାତଗୋଡ଼ ଛୁଟି ଝାଲ ନଇର ଭିତର ଲହରୀର ସୋତକୁ ଛାଡ଼ି ଆଗକୁ ବଢ଼ିଥାଏ । ହଠାତ୍ ସେ ସୋହନର ସ୍ଵର ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲା । ହଁ, ତା’ର ସ୍ଵର ତ ! “ମସ୍ତକାଲ !” “ମସ୍ତକାଲ !” କି ବେଦନାଭର ସ୍ଵର ! ମସ୍ତକାଲ ଅପେକ୍ଷା ହୋଇ ହାତଗୋଡ଼ ଛୁଟିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏଇଠି ଝାଲ କୂଳରେ ସୋହନ ବସି କାଂଦୁଥିଲା । ଠିକ୍ ସେହିଭଳିବେଳେ ଜଣେ ନାଉସର ଆଖି ମସ୍ତକାଲ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ଓ ସେ ନିଜର ନାଆକୁ ମସ୍ତକାଲ ପାଖକୁ ବାହନେଇ ତାକୁ ନାଆ ଉପରକୁ ଟାଣିନେଲା ।

ସୋହନ ବାସ୍ତବରେ ତା’ ସାମ୍ନାରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇଥିଲା । ତା’ ଆଖିରୁ ଧାର ଧାର ଲୁହ ଗଡ଼ିଯାଉଥାଏ । ମସ୍ତକାଲ ନିଜ ଆଖିକୁ ବନ୍ଦାଏ କରି ପାରୁନଥାଏ; ହେଲେ ଅବଶ୍ୟାସର ପ୍ରଶ୍ନ ନଥିଲା । ସୋହନ ନିଜେ ଛୁଡ଼ାହୋଇଥିଲା । ଦୁହଁଙ୍କର ହୃଦୟ ଆନନ୍ଦରେ ଉଠୁଳି-ଗଲା ଓ ଦୁହେଁ ହାତ ବଢ଼େଇ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇଗଲେ । ସଞ୍ଚାର ଗୁଡ଼ି-ଅଂଧାର ଶୀତଳ ଓ ଗାଢ଼ ହୋଇଆସିଲା ।

ସେମାନେ ଛିରି କଲେ ଯେ ପ୍ରତିଦିନ ସଂଧ୍ୟାରେ ମସ୍ତକାଲ ଚାହିଁଥିବା ପଶୁମାନଂକୁ ଘରେ ଛୁଡ଼ିଦେଇ ସୋହନ ସହଜ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ପାଇଁ ଆସିବ । ଝାଲ କୂଳରେ ଥିବା ପଡ଼ିଆରେ ତାଂକର ନିୟମିତ ମିଳନ ହେବ ।

ମସ୍ତକାଲ ଏକ ଚମଡ଼ା ଥିଲା କଣିଲା । ରାତିହେବା ପରେ ସେ ସେଇ ଚମଡ଼ା ଥଳଟିରେ ପବନ ଭଞ୍ଜିକରି ତା’ ଉପରେ ଭରା ଦେଇ ନଇରେ ପହଁରି ପହଁରି ସୋହନର ଶାଁର ନଇକୂଳକୁ ପହଂଚି ଯାଉଥିଲା । ସେଇଠି ବସି ସେ ତା’ର ପ୍ରେମିକାର ପ୍ରଗଞ୍ଜା କରୁଥିଲା ଓ ବନଶି ପକେଇ ମାଛ ଧରୁଥିଲା କିଂବା ବଂଶୀ ବଜାଉଥିଲା ।

“ସୋହନ ! ତୋ’ର ପ୍ରଗଞ୍ଜାରେ ବାଜୁଥିବା ବଂଶୀସ୍ଵର ଶୁଣିବାପାଇଁ ଆସି ଅନେକ ମାଛ ଧରାବଢ଼ି”, ମସ୍ତକାଲ କହୁଥିଲା ।

ସୋହାଗ ହସିଦେଇ ଉଭୟ ଦେଉଥିଲା, “ଆରେ ବୋକା ! ତୁ ଦିନକୁ କେବଳ ଗୋଟାଏ କଣ ମାଛ ଧର ।”

ପ୍ରତିଦିନ ସଂଧ୍ୟାରେ ମହାବଳ ଗୋଟାଏ ମାଛ ମାଛ ଧରି ସୋହାଗକୁ ପ୍ରଗଣା କରୁଥିଲା । ସୋହାଗ ଆସିବା ପରେ ଦୁହେଁ ନିଆଁରେ ମାଛକୁ ପୋଡ଼ି ଖାଉଥିଲେ ।

ମହାବଳ ସାଥରେ ବସି ମାଛ ଖାଇବା ପାଇଁ ସୋହାଗକୁ ବହୁତ ଭଲଲଗୁଥିଲା । ସେମାନେ ମାଛ ଖାଉଥିଲେ ଓ ସୋହାଗର ମୁହଁର କଥା ସବୁ ନଥିଲା । ରାତିସାରା ବସି ସେମାନେ କଥାହେଉଥିଲେ । ଭୋର ହେଲାକ୍ଷଣି ସୋହାଗ ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ଯାଇ ନିଜ ବଛଣିରେ ଗଡ଼ିଯାଉଥିଲା ।

ଦିନେ ଝିନି ନଦୀରେ ପ୍ରବଳ ବନ୍ୟା ଆସିଥାଏ । ବର୍ଷାଦିନ । ବୋଧହୁଏ ନଦୀ ଉପର ମୁଣ୍ଡରେ କେଉଁଠି ବହୁତ ବର୍ଷା ହୋଇଥିଲା । କୁଳ ଡେଇଁ ଝିନିର ବଡ଼ି ପାଣି ଅନେକ ଦୂରକୁ ମାଡ଼ିଯାଇଥାଏ । ଶେତବାଡ଼ି ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯାଇଥିଲା ଓ ଫସଲ ନଷ୍ଟହୋଇଯାଇଥିଲା । କୂଅ ପୋଖରୀ ସବୁ ପାଣିରେ ଭରୁଛୁ ହେଉଥାନ୍ତୁ । ମହାବଳ କୌଣସି ପ୍ରକାରରେ ସୋହାଗ ଥିବା କୁଳରେ ପହଂଚିଲା; କିନ୍ତୁ ଆଜି ମାଛ କେମିତି ଧରାହେବ ? ମହାବଳ ଅନେକ ସମୟଧରି ଏପଟ ସେପଟ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ତାକୁ କୌଣସିଠାରେ ମଧ୍ୟ ମାଛର ଚିତ୍କାବଣ୍ଟି ଦିଶିଲା ନାହିଁ । ପାଣି ଗୋଲିଆ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ନଦୀର ସୁଅରେ ଅନେକ ଗଛଲତା ଭସିଆସିଥିଲା । କେଉଁଠି ହେଲେ ମାଛ ନଥିଲେ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ନଦୀର ସୁଅ ଅନେକ ଜାଗାରେ ମାଇଲ ମାଇଲ ଧରି କୁଳ ଭାଙ୍ଗିଦେଇଥାଏ । ବନଶ୍ରୀ ଅବା କେଉଁଠି ପକାଇବ ? ଜାଲ କେଉଁଠି ପକାଇବ ? ଏପଟେ ସୋହାଗର ଆସିବା ସମୟ ପାଖେଇ ଆସୁଥାଏ । ମହାବଳ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇପଡ଼ିଲା ଯେ ସେ କେମିତି ଅବା ନିଜର ପ୍ରେମିକାକୁ ଖାଲିହାତରେ ଭେଟିବ । ହଠାତ୍ ତା’ ମନଭିତରେ ଏକ ଉପାୟ ଦେଖାଗଲା ଓ ଖୁସିରେ ତା’ ଓଠରେ ସ୍ଥିତିହସ୍ୟ ଫୁଟିଉଠିଲା ।

କିନ୍ତୁ ମହାବଳ ଯାହା କିଛି ଭାବିଥିଲା, କରିପାରିଲା ନା । କଣ କରିବ; ଯା’ ଭାବିଥିଲା ତା’ କରିବାପାଇଁ ତା’ପାଖରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଉପକରଣ ନଥିଲା । ସୋହାଗ ଠିକ୍ ସମୟରେ ପହଂଚିଲା । ସେ ମହାବଳକୁ ବାରଂବାର ପରିହାସ କରୁଥାଏ ଯେ ମୁଁ ଆଜିକାଲି ଶୁଣୁର ଘରେ ଖାଇବା ଛାଡ଼ିଦେଇଛି । ଯାହାକୁ ଥରେ ମହାବଳ ସାଥରେ ଖାଇବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମିଳିଛି, ସେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଖାଇଲେ କ’ଣ ତା’ ଡାକ୍ତରୀରେ ପଶିବ ? ଏହା ଶୁଣି ମହାବଳର ମୁଁତ ତଳକୁ ହୋଇଗଲା । ଲଜ୍ଜାରେ ତାକୁ ମାଟି ଭିତରେ ମିଶିଯିବାକୁ ଭାବୁଥିଲା ।

ତା’ ପରଦିନ ଝଡ଼ବର୍ଷା ସେଇଭଳି ଲାଗିରହିଥାଏ । ବର୍ଷା ସେଇଭଳି ଅଜାଡ଼ିହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ନଦୀ ଆଗଭଳି ଫୁଲି ରହିଥାଏ । ମହାବଳ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟାକଲା; କିନ୍ତୁ ଆଜି ମଧ୍ୟ ତା’ ହାତରେ ଗୋଟାଏ ହେଲେ ମାଛ ପଡ଼ିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ରାତିରେ ସୋହାଗ

ଆସିଲେ ମହାବାଳକୁ ଆଉ ସଂକୁଚିତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ସେ ନିଜର ପ୍ରେମିକାର ସକାର ପାଇଁ ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ରଖିଥିଲା ।

ଠିକ୍ ସମୟରେ ସୋହନା ଛପ୍ ଛପ୍ ଶବ୍ଦକରି ହସ ବଞ୍ଚି ବଞ୍ଚି ଆସିଲା । ପ୍ରତିଦିନ ନୂଆ ରଂଗ, ନୂଆ ରୂପ, ନୂତନ ସ୍ବାଦ ! ନାଗ ପାଇଁ ପ୍ରେମର ସୀମା ନାହିଁ; ଆକାଶକୁ ଆସିବା ଗୁଡ଼ିପରି ସେ କେବଳ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠୁଥାଏ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ସୋହନା ମହାବାଳ ଧରିଥିବା ମାଛଖଂଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ କଂଟାରେ ଗୁଂଥୁ ନିଆଁରେ ସେକିବାକୁ ଆରଂଭ କଲା ।

“ଆଜି ତୋ’ର ମାଛ କେମିତି କଂଟାରେ ଲଗୁନିକି ରେ ?”

“ହଁ ।”

“ଖବ୍ ତେରି ଲଗୁଛି ?”

“ହଁ !”

ଚଳମ ଟାଣୁଥିବା ମହାବାଳ ଯେମିତି ନିଜ ଚଂଡାରେ ଲାଜ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ଏବଂ ମାଛ ଖାଇବାପାଇଁ ଆରଂଭ କଲକ୍ଷଣି ସୋହନାର ବିଶ୍ବାସ ହୋଇଗଲା ଯେ ନିଶ୍ଚୟ କିଛି ଦଟିଛି । ଆଜି ମାଛର ସ୍ବାଦ ଭିନ୍ନ ଥିଲା । ସୋହନାର ନିଶ୍ବାସ ବଦଳି ହୋଇଗଲା—ସେ ଦେଖିପାରିଲା ଯେ ମହାବାଳର ଲୁଗିକାନି ରକ୍ତରେ ଜୁଡ଼ି ହୁଅନ୍ତି ହୋଇଯାଇଛି ।

“ଏ ରକ୍ତ କୁଆଡ଼ୁ ଆସିଲା !” ସୋହନା ପାଖକୁ ଯାଇ ଲୁଗିକାନିକୁ ଛୁଇଁ ଦେଖିଲା ଓ ମହାବାଳ ତା’ କୋଳ ଉପରେ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା ।

ଆଜି ମହାବାଳ ନିଜ ଦେହର ମାଂସ କାଟି ତା’ର ପ୍ରେମିକାକୁ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଥିଲା । ସେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ମାଛ ପାଇନଥିଲା । ସେ କ’ଣ ଆଜି ରାତିରେ ମଧ୍ୟ ସୋହନାକୁ ଭେଜିଲା ଫେରାଇ ଦେଇଥାନ୍ତା ? ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ରାତିରେ ମହାବାଳ ବ୍ୟଗ୍ରତ ଅନ୍ୟ କାହା ସହୃଦ ଖାଇବା ପାଇଁ ସୋହନାକୁ ରୁଚୁ ନଥିଲା ।

ମହାବାଳର ପ୍ରେମ ଅନେକ ଉଚ୍ଚକୁ ପହଂଚିଯାଇଥିଲା । ତା’ର ଓଠ, ତା’ର ଖାଲ, ତା’ର ଆଖିପତା ଓ ତା’ର କପାଳରେ ଚଂଦନର ସ୍ପର୍ଶଦେଇ ସୋହନା ମହାବାଳର କେତା ଫେରାଇଆଣିଲା । ବାରଂବାର ଦୁହଁକର ଓଠ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ି ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଉଭୟେ ପରସ୍ପରକୁ ଡୋକ ଡୋକ କରି ପିଇଯାଉଥିଲେ । ସେଦିନ ରାତିରେ ଏକ ନିଆଁ ଶିଖାଭଳି ସୋହନା ମହାବାଳର ଅଂଗପ୍ରାଂଗରେ ବ୍ୟାପିଯାଇଥିଲା । ସେ ମହାବାଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରକ୍ତକଣିକାକୁ ପ୍ରେମ କରୁଥିଲା । ସକାଳ ହେଲା । ତା’ର ଫେରିବା ସମୟ ଆସିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସୋହନାର ଦୁହଁ ମହାବାଳକୁ ଛୁଡ଼ି ଚାଲିଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲା ।

ଶେଷରେ ବାଧାହୋଇ ସେଠାରୁ ଯିବା ସମୟରେ ମହାବାଳକୁ କଥା ଦେବାପାଇଁ କହିଲା ଯେ ତା’ପରିଦିନ ସଂଧ୍ୟାରେ ଓ ତା’ ପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ସୋହନା ପାଖକୁ ଆସିବ

ନାହିଁ; ତା' ପରିବର୍ତ୍ତେ ସୋହାଗ ମହାବଳର କୂଳକୁ ପହଞ୍ଚିବି । ଶଂଖିଆ ଗୋଡ଼ର ଛତ ଭଲ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ପାଣିରେ ଗୋଡ଼ ଦେବନି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଫେରିଲା-ବେଳେ ନାଆରେ ଯିବାପାଇଁ ମହାବଳ କଥାଦେଲା । ସେମାନେ ଠିକ୍ କଲେ ଯେ 'କୁଣ୍ଡଳ କମଳ' ସ୍ୱଳ୍ପାୟୀର କବରଠାରେ ତା'ଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହେବ ।

ଏତେ ସମୟଧରି କଥା ହେଉ ହେଉ ଓ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ନିଷ୍ଠିରି ନେଉ ନେଉ ଆଜି ସୋହାଗର ଫେରିବାପାଇଁ ଅନେକ ବଳ ବ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେ ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ନିଜ ଅଗଣାକୁ ପଶିଲାବେଳେ ତା'ର ମନେହେଲା ଯେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଆଖି ତା' ଆଖିକୁ ଡୋଧଦୃଷ୍ଟିରେ ଅଲୀଭକ୍ତ । ତା'ର ଶାଶୁ ଓ ଲଣ୍ଡ ଦିନନିଜର ଖଟରେ ଶୋଇପଡ଼ିଥିବାର ଛଳନା କରି ଆଖି ବୁଜି ପଡ଼ିଥିଲେ ।

ପରଦିନ ସକାଳେ ଶାଶୁ ଓ ନଣନ୍ଦ ଯେମିତି ଜଳିଯାଇଥିଲେ । ସେଇ ଧାସରେ ସୋହାଗକୁ ନିଜର କୋମଳ ଶରୀର ପୋଡ଼ିଗଲା ପରି ଲାଗିଲା । ସେମାନେ ଯେମିତି ଶହୁଡ଼ା ଓ ହର୍ଷାର ବନ୍ଧି ପାଲଟିଯାଇଥିଲେ । ଦିନଯାକ ଅଗଣାର ଗହଳିଭିତରେ ସୋହାଗକୁ ଶ୍ୱାସରୁକ ହୋଇଆସିଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ସେ ତା'ର ଗୁଣପଟେ ନିଜ ପାଇଁ ପ୍ରତିକୂଳ ବାତାବରଣର ଖବର ଗନ୍ଧ ଅନୁଭବ କଲା । ପରିବାରର ଲୋକମାନେ ଘରକୋଣରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ଯେମିତି ତା' ବିରୁଦ୍ଧରେ ପଡ଼ିଯାଇ କରୁଥିଲେ ।

କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ରାତି ହେଲା । ଘରଲୋକ ନିଦରେ ଶୋଇଗଲେ । ଅଗଣାରେ ଲୋକେ ଶୋଇପଡ଼ିବାପରେ ସୋହାଗ ମହାବଳ ସହୃଦ ମିଳନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରିପଡ଼ିଲା । ସେ ଝିନି ନଇ ପାରିହେବା ପାଇଁ ରୋଷେଇଘରୁ ଏକ ମାଠିଆ ଉଠେଇ କାଖରେ ଧରିଲା ।

ତାର ଦୁଷ୍ଟ ନଣନ୍ଦ ଶୋଇବାର ବାହାନା କରି ଖଟରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ଯେମିତି ସୋହାଗ ବାହାରକୁ ବାହାରିଛି ସେ ଥିବ କିନା ଉଠି ପାଦ ଚୁପି ଚୁପି ସୋହାଗର ଅନୁସରଣ କଲା । ତା'ର ଶାଶୁ ଖଟ ଉପରେ ପଡ଼ିରହି ମନେମନେ ବିଷ ଉଦ୍‌ଗାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଘର ଅଗଣାରୁ ବାହାରିଲାପରେ ସୋହାଗ ତରତର ହୋଇ ଝିନି କୁଳରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ନଦୀ ଆଜି ଏତଳି ଶୁବରେ ଶାଂତ ଥିଲା ଯେମିତିକି ତା'ର କେବେହେଲେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିନଥିଲା । ସୋହାଗ ଆଗପଛ ନ ଦେଖି ମହାବଳ ସହୃଦ ମିଳନର ଆରୁରତାରେ ନଇ ଭିତରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା'ର ନଣନ୍ଦ କ'ଣ କରିବ, କିଛି ବୁଝି ନପାରି ପଛରେ ରହିଗଲା । ତା' ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସୋହାଗ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ସୋହାଗର ନଣନ୍ଦ ରାତିସାରା ସେଇଭଳି ଶୁବରେ ନଇକୁଳରେ ବସି ନାନା ମନ୍ତ୍ର ଉପାୟ ପାଞ୍ଜୁ ଥାଏ ଓ ରାଗରେ ଥରୁଥାଏ । ପାହାନ୍ତା ସମୟରେ ସେ ଦେଖିଲା ଯେ ସୋହାଗ ମାଠିଆ ଉପରେ ଭରଦେଇ ପହଞ୍ଚି ପହଞ୍ଚି ଆସୁଛି ।

ଠିକ୍ ସିଂଧୁ କାଟିଲାବେଳେ ଚୋରକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ନଣନ୍ଦର ଗଛା ହେଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେ ତାହା ଜଣ ନାହିଁ । ଏକ ପ୍ରକାଶ ବରଗଛ ତଳେ ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ଠିଆହୋଇ

ସେ ନାଉବରେ ସୋହନାର ଗଡ଼ବନ୍ଧୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲ ।

ସୋହନା ହିନା ନଇ ଭିତରୁ ବାହାର ଆସି ନିଜର ଲୁଗା ଚପୁଡ଼ିଲା । ଆହା, କେତେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁ ନ ଥିଲା ସତେ ! ଜହ୍ନ-ଆଲୁଅରେ ତା'ର ରୂପର ଜ୍ୟୋତି ଆଖିକୁ ଝଲିଯାଇ ଦେଉଥିଲା । ତା'ର ନଷ୍ଟଦ ଆଖି ମିଟିମିଟି କରି ସୋହନା ଆଡ଼କୁ ଦେଖିଥାଏ । ସୋହନା ମାଠିଆଟିକୁ ଏକ ବୁଦା ଭିତରେ ଲୁଚାଇ ଦେଇ ଘର ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇଗଲା । ସକାଳ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ନିଜ ଖଟରେ ଶୋଇଗଲା । ଗରମ ଦିନ—ତା'ର ଓଦାଲୁଗା ବାଟରେ ଶୁଖିଯାଇଥିଲା ।

ସୋହନାର ନଷ୍ଟଦ ତା' ମାଆକୁ ସବୁ କଥା କହିଲା । ନଷ୍ଟଦ ଘରାଣିରେ ଜଳି-ଯାଇଥିଲା । ସେ ବସୁସରେ ସୋହନାଠାରୁ ଅନେକ ବଡ଼ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ କୌଣସି ବର ମିଳିନଥିଲା; କିନ୍ତୁ ବାହାହେଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ସୋହନା ସ୍ୱାମୀକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରେମିକ ସହୃଦ ପ୍ରେମରେ ମାଡ଼ିଥିଲା ।

ଶେଷରେ ମା' ହିଅ ମିଶି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କଲେ ଯେ ଯେଉଁ ହିଅ ତା'କ ପୁଅକୁ ଦମାଦେଉଛି, ତାକୁ ମୂଳରୁ ମାରିଦେବା ଉଚିତ । ସୋହନାର ନଷ୍ଟଦ କୁଣ୍ଡର ଚକ ପାଖରେ ଅୁଆ-ହୋଇଥିବା କଂତା ମାଟିର ଏକ ମାଠିଆ ନେଇ ଝିନି ନଦୀକୂଳର ବୁଦା ଭିତରେ ରଖିଦେଲା ଓ ସୋହନାର ପୋଡ଼ା ମାଠିଆଟିକୁ ନେଇଆସିଲା ।

ତା' ପରଦିନ ରାତିରେ ସୋହନା ଠିକ୍ ସମୟରେ ଉଠି ବାହାରିଗଲା । ମସ୍ତକାଲ ସହୃଦ ମିଳନ ପାଇଁ ତା' ମନ ଆତୁର ଥିଲା । ଏଣୁ ଗରଭଳି ଛୁଟିଯାଇ ନଇକୂଳରେ ପହଂଚିଗଲା । ସେ ବୁଦାଭିତରେ ରଖାହୋଇଥିବା ମାଠିଆଟିକୁ ଉଠାଇ ନଇ ଭିତରକୁ ଓହ୍ଲାଇଗଲା ।

ସେଦିନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ରାତି ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ନଦୀରେ ପୁଣି ବଢ଼ି ଆସିଯାଇଥିଲା । ମସ୍ତକାଲ ସହୃଦ ମିଳନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟଗ୍ର ସୋହନା ନଇର ଲହରୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଘୁସି-ଯାଇଥିଲା । ସେ ବେଶି ଦୂରକୁ ଯାଇନଥିଲା—ଅନୁଭବ କଲା ଯେ ସେ ଧରିଥିବା ମାଠିଆଟି ଦେହରେ ତା' ହାତ ପଶିଯାଇଛି । ମାଠିଆଟି ପ୍ରକୃତରେ ପୋଡ଼ାହୋଇ ନଥିବା କିନ୍ତୁ ମାଟିର ଥିଲା; ଏଣୁ କାଦୁଅ ପାଲଟିଯାଇ ପାଣିରେ ମିଳେଇଗଲା । ସୋହନା ମର୍ଦ୍ଦିନଇକୁ ପହଂଚିଯାଇଥିଲା ।

ସାମ୍ନା କୂଳରେ ଭୁଷ୍ଟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର କବର ଥିଲା । ସେଇଠି ମସ୍ତକାଲ ସୋହନାର ଆସିବା ବାଟକୁ ଆତୁର ନୟନରେ ଅନାଇ ବସିଥିଲା । ସୋହନା ମସ୍ତକାଲକୁ ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନଦୀ ଭିତରେ ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ହେଉ ବୋହୁବାକୁ ଲାଗିଲା । ସତେ ଘେମିତି ଜାହା ପ୍ରଳୟର ବାତ୍ୟା ଥିଲା । ଡେଉଁମାଡ଼ରେ ସୋହନା ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ି ଥିଲା । ସୋହନା ବାରଂବାର ମସ୍ତକାଲର ନାଁ ଧରି ଚିତ୍କାର କରୁଥାଏ । ସେ ନଇପାଣିରେ ଉଡ଼ୁଟୁ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସୋହନା ଯେତେଥର ମସ୍ତକାଲର ନାମ ଧରି ରଡ଼ିଛୁଡ଼ୁ ଥାଏ, ତା'ର

ନନ୍ଦାଦ ଅନ୍ୟ କୁଳରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ଖୁସିରେ ଠୋ'ଠୋ' ହୋଇ ହସିଉଠୁଥିଲା । ଝଡ଼ ରାତିରେ ତା'ର ଅଳ୍ପହାସ ତା'ଆଖିର ଶବ୍ଦ ଭଳି ପ୍ରତିଧ୍ବନିତ ହେଉଥିଲା ।

ମହାବାଳ ସୋହାଗର ଚିତ୍କାର ଶୁଣିପାରଲା । କାନ୍ଥ ଉପରେ ଭରସାରେ ସେ କବର ବାହାରକୁ ଆସିଲା । ଆହା; କି ସୁନ୍ଦର ରୂପବାନ୍ ଯୁବକ ଥିଲା ! ଏଥର ଯେମିତି ସେ ସୋହାଗର ତାଳ ଶୁଣିଛି, ଆଗପଛ କିଛି ନ ବିଚାର ସେଇମିତି ଖଞ୍ଜିଆ ଗୋଡ଼ରେ ନଇ ଭିତରକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲା ।

ମହାବାଳ ନଇ ଭିତରକୁ ଝାଞ୍ଚିପଡ଼ିବା ପରେ ଅରକ ପାଇଁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଏକ ଝଡ଼ ଆସିଲା । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସୋହାଗ ଓ ମହାବାଳ ସୁଅମଝିରେ ପରସ୍ପର କୋଳରେ ଥିଲେ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ସୋହାଗର ନନ୍ଦାଦ ତାକୁ ଦେଖିଲା ଓ ତା'ପରେ ନଇର ଲହରୀ ଦୁଇଜଣକୁ ଯେମିତି ଜଳକୁ ଝାଞ୍ଚିନେଲା । ତା'ପରେ ଦୁହଁଙ୍କର ଆଉ ପତ୍ନୀ ମିଳିଲାନି । ନା ସୋହାଗ ଥିଲା, ନା ମହାବାଳ ? ହ' ଜଣାଯାକ ପରସ୍ପର ଆଲିଙ୍ଗନ ଭିତରେ ସ୍ନାନ ପାଣିଭିତରେ ହଜିଗଲେ । କୁଳରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ସୋହାଗର ନନ୍ଦାଦ ଆଖି ମିଟିମିଟି କରି ଚାହିଁରହିଥାଏ ।

ଶିବ କୁମାର

ପୂରନଭଗତ

ଏହା ହେଉଛି ପଂଜାବର ସିଂହାଳକୋଟ୍ ସହରର କଥା । କେଉଁ କାଳରେ ସେଠି ରାଜା ସଲବାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ରାଣୀ ଇଚ୍ଛାରୁଁଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପୁଅ-ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେଲା ପରେ ରାଜାଙ୍କର ମନେହେଲା ଯେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ମନସ୍କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ-ଯାଇଛି । ସେ ନିଜ ପୁଅର ନାମ ରଖିଲେ ପୂରନ ।

ସେଇ ସମୟରେ କାନକଟା ଯୋଗୀମାନଙ୍କର ଖୁବ୍ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଥିଲା । ନାଥମାନେ ନାରୀମାନଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିନ୍ଦା କଲେ ଓ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ନାରୀମାନଙ୍କର କୁପ୍ରଭାବରୁ ଦୂରେଇ ରଖିବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ତରସର ବିକାଶଦୃଷ୍ଟିରୁ ପାରିବାରିକ ମୋହମାୟାର ବ୍ୟନ୍ଧନକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ କ୍ଷତିକାରକ ମନେକରୁଥିଲେ । ରାଜା ସଲବାନ ମଧ୍ୟ ନିଜେ ନାଥ-ଯୋଗୀମାନଙ୍କର ଭକ୍ତ ଥିଲେ । ଫଳରେ ପୂରନ ଜନ୍ମ ହେବା ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀର ହେଲା ଯେ ତାକୁ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ବାରଟି ବର୍ଷ ପରିବାରଠାରୁ ଦୂରେଇ ରଖାହେବ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଫଳତା ସହିତ ତା'ର ଲାଳନପାଳନ କରାଯିବ । ଏହା ତା'ର ମାନସିକ ବିକାଶ ପାଇଁ ହିତକର ହେବ । କଠୋର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ପୁଅର ମଙ୍ଗଳଦୃଷ୍ଟିରୁ ରାଜା ଛୁଟିକୁ ପଥର କରିନେଲେ ଓ

“ପୂରନ ଇକ ହନେରିୟୋଁ ବାହର ଆସା,
ଦୁଜୋ କୋଠରୀ ଦେ ବିଚ୍ଚ ପା ଦିତ୍ତା ।
କାଦର ସ୍ୱାର ମୋସ୍ତା ପୂରନ ଭଗତ ତାହ,
ବାପ ଜମ୍ମିଦାର୍ଯ୍ୟା କେଦ କର ଦିତ୍ତା ।”

ଅର୍ଥାତ୍, ପୂରନ ଗୋଟାଏ ଅନ୍ଧାରରୁ ନ ବାହାରୁଣ୍ଡି ତାକୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ଅନ୍ଧାର ଭିତରକୁ ଠେଲିଦିଆଗଲା । ତାକୁ ତା'ର ପିତା ଜନ୍ମହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କାରାରୁକି କରାଇ ଦେଲେ ।

ନାଥ-ଯୋଗୀମାନଙ୍କର ମତ ଅନୁଯାୟୀ ଏହି ପଦକ୍ଷେପ ଉଚିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯୋଗୀମାନଙ୍କର ସାଧନା ପ୍ରକୃତିର ନିୟମକୁ ଅବମାନନା କରେ । ମା' ପୁଅ

ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା ରହିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସାଧାରଣ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷର ସଂପର୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସଂପର୍କ ରହିବ ନାହିଁ । ମନକୁ ଦମନ କରି ଯାହା ପାଖରୁ ଜୋର କରି ବମ୍ବୁ କରବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଏ, ମନ ସେଇ ଦିଗରେ ବେଶି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ । ସାଲବାନ ନିଜ ପୁଅକୁ ମା'ଠାରୁ ଅଲଗା କରିଦେଲେ କ'ଣ ହେଲା; ସେ ନିଜେ ଆଉ ଥରେ ବିବାହ କଲେ । ରାଜାଙ୍କର ଆସୁ ଖୁବ୍ ଅଧିକ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ନବବିବାହତା ପତ୍ନୀ ଯୁକ୍ତା ଥିଲା । ଫଳରେ ଯେମିତି ହେବା କଥା ତା' ହେଲା । ରାଜା ନିଜର ନୂତନ ପତ୍ନୀର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଲେ ।

“ଜୋମ ଜାଏ ରାଜେ ସଲବାନ ଆଂଘା,
ଇକ ସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ବିଆହ କେ ଜା ।
ଓହ ଜା ଜାତ କମିୟାରେ ତେ ନା ଲୁଣା,
ଘର ଆଉ ସେ ଭନ ମନା କେ ଜୋ ।”

(ରାଜା ସଲବାନ ଆଉ ଏକ ନାଗକୁ ବାହା ହୋଇ ନେଇଆସିଲେ; ଯିଏ ମୋତି ଜାତି ସହୃଦ ସଂପର୍କିତ ଥିଲା ଓ ଯାହାର ନାମ ଥିଲା ଲୁଣା; ଯିଏ ନିଜ କଥା ରହିଲା ପରେ ଯାଇ ରାଜାଙ୍କ ଘରେ ପାଦ ଦେଲା ।)

ପୁରନ ପରବାରଠାରୁ ଦୂରରେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ସଲବାନ ନିଜର ପତ୍ନୀକୁ ନେଇ ପୁଣିରେ ମାଡ଼ିରହିଲେ । ପିତା ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନର ସଂପର୍କ ରହିଲା ନାହିଁ । ଉଭୟେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଅଜଣା ଥିଲେ । ଉଭୟଙ୍କର ରୂପ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଥିଲା । ପୁରନ ବାରବର୍ଷ ପରେ କାରାଗାରର ବାହାରକୁ ଆସିଲା । ସଫପ୍ରଥମେ ସେ ନିଜ ପିତାଙ୍କର ଦରବାରକୁ ଯାଇ ତା'କୁ ପ୍ରଣାମ କଲା । ଦୀର୍ଘ ସମୟର ବିରତି ପରେ ବାପ ପୁଅଙ୍କର ମିଳନ ହୋଇଥିଲା । ଉଭୟେ ନିଜ ନିଜର ସ୍ଥାନରୁ ଆପଣାର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁଣିରେ ପାଗଲ ରାଜା କହିଉଠିଲେ, “ମୋ ପୁଅର ଆଜି ବିବାହ ହୋଇଯିବା ଉଚିତ ।” କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟ ଓ ଧର୍ମର ଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଦୃଢ଼ ଆସ୍ଥାବାନ୍ ପୁରନ କହିଲା, “ବିବାହ-ବଂଧନରେ ବାଂଞ୍ଛଦେଇ ମୋତେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ଦିଅନା ।” ଭକ୍ତ ଏବଂ ସଂସାରୀ ଲୋକର ମେଳ ଖାଇବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ଜୀବନର ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନମୁଖୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମୁହାଁମୁହିଁ ହେଲେ ।

“ଦାଲ ଦସଦା ପୁତ୍ରଦା ଲାଗିୟା ନୁଁ
ସଲବାନ ରାଜା ଉତ୍ତଥେ ଗଜ୍ଜ କେ ଜୋ ।
ପୁରନ ଭଗତ ଦା ଭଂଭଣା ଆଂଓ କୋଇ,
ଜିତ୍ତଥେ ତଲ ଉକ୍କା ଭନ ଅଜ୍ଜ ଦେ ଜୋ ।
ଜାଲ ଜର ନା ସଂଗଦା ବାପ କୋଲେ,
କେହଦା ବାବଲ ପୁତ୍ର ନିଆହ ନାହିଁ ।

ଜେହୁଡ଼େ ଶୌକ ଲଭି ଲେକ ବ୍ୟାହ କରନ୍ତେ,
ଅଳେ ଓହ ମେରେ ମନ ବୁ ନାହିଁ ।

ମେରା ଭୌର ସୈଲମା ହେ ନିହତ ରୈହଦା,
ବନ ବାବଲ ବେଡ଼ିୟା ପା ନାହିଁ ।

କାହର ସ୍ୱାର ଆଖେ ପୁରନ ବାପ ତାହ,
ମେତୁଆଁ ରବ୍ବ ଦା ନା ଭୁଲ ନାହିଁ ।”

ରାଜଦରବାରରେ ରାଜା ପିତା ଓ ଭକ୍ତ ପୁଅ ମଧ୍ୟରେ ସତେ ଯେମିତି ଯୁଦ୍ଧ ଆରଂଭ ହୋଇଗଲା । ରାଜା ନିଜ ଆଦେଶର ଅବମାନନା କଥା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନଥିଲେ । ଏପରିକି ନିଜେ ମଂସୀ ମଧ୍ୟ ଡରଗଲେ ଯେ କାଲେ ରାଜା ନିଜ ପୁଅର ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ଆଦେଶ ଶୁଣେଇଦେବେ । ସେ ରାଜକୁମାରଙ୍କ ଶିଶୁସୁଲଭ ସରଳ ସ୍ୱଭାବ କଥା ଆରଂଭ କରି ରାଜାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରାଇଦେଲେ । ରାଜା କେତେଜଣ ପରିଚ୍ଛରଙ୍କ ସହିତ ପୁରନକୁ ପଠାଇ ଆଦେଶ ଦେଲେ ଯେ ସେ ଯାଇ ନିଜର ମା’ମାନଙ୍କର ଚରଣବନ୍ଦନା କରୁ ।

ଯୋଗଶିକ୍ଷାରେ ପ୍ରସାଶ ପୁରନକୁ ନା ରାଜଦରବାରର ନିୟମ ଜଣାଥିଲା, ନା ସେ ରାଜମହଲର ଆଗୁର-ବ୍ୟବହାର ସହିତ ପରିଚିତ ଥିଲା । ସବୁତ୍ରୟମ ମହଲ ଥିଲା ସାବିତ-ମାଆ ଲୁଣାର । ସେ ଦେହୁକ ସୁଖ ବ୍ୟଗତ ଗୁହୁକ୍ଷ ଜୀବନର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦିଗ ପ୍ରତି ଅବହତ ନଥିଲା । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା’ର କୋଳ ଶୂନ୍ୟ ଥିଲା । ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ପ୍ରେମ-ପ୍ରୀତି ଛଡ଼ା ସେ ଆଉ କିଛି ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇନଥିଲା । ଏଯାଏ ତା’ର ପ୍ରାସାଦରେ ନିଜ ସ୍ୱାମୀ ବ୍ୟଗତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପୁରୁଷର ପାଦ ପଡ଼ିନଥିଲା । ତା’ପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ସବୁ ପୁରୁଷ ଥିଲେ ଏକାପ୍ରକାରର । ସେ ପାଠଶାଳା ମଧ୍ୟ ବେଶି ପଢ଼ି ନଥିଲା । ତା’ର ଧର୍ମକର୍ମର ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଥିଲା ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ । ସେ ରାଜକୁମାରକୁ ଦେଖି ରୋମାଂଷିତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ପୁରନର ମା’ ତାଙ୍କ ଶୁଣି ତାର ଦେହୁ ଅରିଉଠିଲା । ସେ ତ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମା’ ହୋଇ ପାରିନଥିଲା; ସଜ୍ଜିତଶୀର ପୁଅକୁ ଅବା ସେ କେମିତି ପୁଅ ବୋଲି ମାନିନିଅନ୍ତା । ପୁରନର ତା’ ପ୍ରତି ମା’ ସବୋଧନ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଟୁକର ବୋଧହେଲା । ତା’ର ମନେହେଲା ସତେ ଯେମିତି ବ୍ୟାଧି ତାକୁ ପରିହାସ କରୁଛି ।

ଲୁଣା ତ ମୂଳରୁ ରାଜାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆଦେଶ ଦେବାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଥିଲା । ସେ ନିଜର ଅଂତରର କଥା ଖୋଲି କହିଲା :

“ଜୋଏ ଜାହର ଆଖଦା ଶର୍ମ କେହୋ,

ମାରି ମାରି ନା ରାଜସ୍ୱା ଆଖ ମେନୁ ।

କୁବବୋ ରଖି ନା ଜମିସୋ ଜାଇସୋ ବେ,

ମାରି ଆଖଦା ଏ କେହୁଡ଼େ ସାକ ମେନୁ ।”

ପୂରନ ଓ ଲୁଣା ଦୁଇଜଣଯାକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମତ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ—ଜଣକପାଇଁ ଭେଜବିଳାସ ଥିଲା ଜୀବନର ଆରଂଭ ଓ ଶେଷ; ଅନ୍ୟ ଜଣକ ପାଇଁ ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା ଯୋଗ । ଇଂଜଣଯାକ ଏକ ଆରେକର ମତକୁ ହୃଦୟଂଗମ କରିବାପାଇଁ ଅକ୍ଷମ ଥିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ରାଜପ୍ରାସାଦର ଗୁଲିଚଳନ ପୂରନ ଓ ଲୁଣା ଉଭୟକୁ ଜୀବନର ବାସ୍ତବତାଠାରୁ ଦୂରେଇ ଦେଇଥିଲା । ଜୀବନଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଦୁଇଟି ପ୍ରାଣୀ ପରସ୍ପରକୁ ଅଜଣା ଅଶୁଣା ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଭଳି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ପୂରନ କହିଲା—

“କିସଦା ସ୍ତ୍ରୀ କୁଁ ଓହ୍ଲେ ଦେ ବାପ ମେର,
ତେରେ ଶିକମ ହୋ ଜମିୟା ଜାନ ମାସେ ।”

ଏ କଥା ଶୁଣି ଲୁଣାର ରୋମ ଟାକୁରି ଉଠିଲା । ପୂରନର ଅସ୍ତିତ୍ବ ତାକୁ ବିଷଭଳି ମନେହେଉଥିଲା । ପୁଣି ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ତାକୁ ଅତି ପ୍ରିୟ ମନେହେଉଥିଲା । ଲୁଣା ପୂରନକୁ ପାଇବାପାଇଁ କାମନା କରୁଥିଲା ଓ ଏଥିରେ ବିଫଳ ହେଲେ ତା’ର ପ୍ରାଣ ନେବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇସାରିଥିଲା । ସେ ଏକାଥରକରେ ନିଜର ପ୍ରେମ ଓ ଦୁଃଖ ଉଭୟ ପ୍ରକଟ କରି କହିଲା :

“କାଂଞ୍ଜ କରୁଲ କରାଉଁନୀ ପୂରଣା ବେ,
ଆଖେ ଲଗ ଜା ଦେ ଭଲ ଗୁଡ୍ଡୁ ନା ଏ ।
ଝୋଲ ଅଭୁତ କେ ଖଡ଼ୀ ମେ ପାସ ତେରେ,
ହେସ ଆରିୟା ଖେର ନା ପାଉନା ଏ ।”

ଲୁଣା ସ୍ବସ୍ବଭାବରେ ଶୁଣାଇଦେଲା ଯେ ଯଦି ପୂରନ ପାଇଁ ତା’ର ଜୀବନ ପ୍ରିୟ ହୋଇଥାଏ, ତା’ହେଲେ ସେ ତା’ର ଇଚ୍ଛାନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ; ନଚେତ୍ ସେ ନିଜର ଜୀବନକୁ ବାଜି ଲଗାଇଦେଉ । କିନ୍ତୁ ପୂରନ ପାଇଁ ନିଜର ଦେହ ଅପେକ୍ଷା ନିଜର ଧର୍ମ ଥିଲା ଅଧିକ ପ୍ରିୟ । ସେ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ଧର୍ମର ମାର୍ଗରେ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା ।

“ଅଣୀ ପରତ କେ ନଜର ନ ମୁଲ କରସା,
ଏପର ସୁଲ୍ଲ ତେ ଚଡ଼ନ କରୁଲ କରସା ।
କନ୍ନୀ ଖିଚ୍ତ କେ ଅଂଦରୋ ବାହର ଆୟା,
ଆଖେ ଧର୍ମ ଗବାଏ କେ ନାହିଁ ମରସା ।”

ସବୁପ୍ରଥମେ ଯିଏ ଧର୍ମ ସହିତ ମୁଣ୍ଡକୁ ଫପକିତ କରିଥିଲା, ସେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏକ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ସଂପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇଥିବ । ଧର୍ମର ପଥରେ ଯଦି ମୁଣ୍ଡ ନ ଆସେ, ତା’ହେଲେ ଧର୍ମ ଅହଂକାଶ ଓ ଗର୍ବୀ ହୋଇଉଠେ । ଯେଉଁ ରାଜପ୍ରାସାଦରୁ ପୂରନ ନାସ୍ତି ସୂଚକ ଉତ୍ତର ଦେଇ ବାହାରିଆସିଥିଲା, ସେଇଠାରୁ ହିଁ ତାକୁ ମୁଣ୍ଡ-ଦଂଡ଼ ମିଳିଲା । ଲୁଣାକୁ ଛାଡ଼ି ପୂରନ

ଐସ୍ବର୍ଯ୍ୟ ମହଲରୁ ବାହୁଡ଼ିଆସିବା ପରେ ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରିୟତମା ଲୁଣା ନିଜର ଶୃଙ୍ଗାର ଅଳଙ୍କାର ସବୁ କାଢ଼ି ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା ଓ ଛୁଟା ମଇଲା ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିଲା । ରାତିହେଲା ପରେ ବିଳାସପ୍ରିୟ ରାଜା ମହଲକୁ ଆସିଲେ । ରାଜମହଲର ଅଜବ ପରିସ୍ଥିତି ଦେଖି ସେ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ପ୍ରାସାଦରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଲୁଅ ଜଳିନଥିଲା ଓ ଲୁଣା ଅଂଧକାରାବୁଦ୍ଧ କୋଠର ଭିତରେ ଶୋଇରହିଥାଏ । ତାର ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ର ଓ ଅଳଙ୍କାରମାନ ଚାରିଆଡ଼େ ବିସ୍ତେରି ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ରାଜା ରାଣୀକୁ ଏ ସବୁର କାରଣ ପଚାରିବାକ୍ଷଣି ଲୁଣା କଇଁକଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ରାଜାଙ୍କୁ ନିଜର ଭାଗା ଚୁଡ଼ୀ ଓ ଚରିଯାଇଥିବା ଉତ୍ତରାସ୍ତ୍ରକୁ ଦେଖାଇଲା । ତାପରେ ସେ ଯେମିତି ପୁରନର ନାମରେ କହୁବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛୁ, ରାଜା ରାଗରେ ଅଛନ୍ତି । ରାଜଦରବାରରେ ମଧ୍ୟ ପୁଅର କଥାବାଣୀ ରାଜାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିନଥିଲା । କେବଳ ରାଜମହଲରେ ନୁହେଁ; ରାଜାଙ୍କର ମନଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଅଂଧକାର ବ୍ୟାପିଗଲା । ବାହାରେ ଭିତରେ କେଉଁଠାରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସାମାନ୍ୟ ଆଲୋକ ଦେଖାଯାଉନଥିଲା । ସେ ସେକ୍ଷଣି ଜହ୍ନାଦମାନଙ୍କୁ ଡକାଇଲେ ଓ ଅଂଧକାରାବୁଦ୍ଧ ପ୍ରାସାଦରେ ବସିକରି ପୁଅର ମୃତ୍ୟୁଦଂତ ଶୁଣାଇଦେଲେ । ଧନର ପ୍ରାର୍ତ୍ତନ ଓ ଅହଂକାରର ସପର୍କ ଅତି ନିବିଡ଼ । ରାଜା ପୁଅକୁ ହତ୍ୟା କରାଇ ନିଜର ପ୍ରାର୍ତ୍ତନର ପରିପାଟଣାକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ ଚୁପ୍‌ସୁପ୍‌ଥିଲେ ।

ପ୍ରଭାତର ଆକାଶରେ ହତ୍ୟାକାରୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ହେଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ତପଣ କରୁ କରୁ ରାଜପୁରୋହିତଙ୍କର ହାତ ମଧ୍ୟ ଅଗିରିଲେ । ବଜାର ବନ୍ଦ ଥିଲା । ଲୋକେ ନିଜନିଜର ଝରକା କବାଟ କିଲିଦେଲେ । ପୁରନ ଜନଶୂନ୍ୟ ଗଳି ବଜାର ଦେଇ ମୃତ୍ୟୁ ନିକଟକୁ ଆଗେଇଯାଉଥିଲା । ସବା ଆଗରେ ନରକ ନିର୍ଭୀକ ପୁରନ; ପଛରେ ଭୟାବ୍ୟ ଜହ୍ନାଦ ଓ ତାଙ୍କ ପଛରେ ଖାଲିପାଦ, ଖୋଲମୁଣ୍ଡରେ ବିଳାପରତା ମା' ଇଚ୍ଛୁରୀ । ସାରା ସହରରେ ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ବର ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା ପାଇଁ କେହି ହେଲେ ଜଣେ ନଥିଲେ । ରାଜତନ୍ତ୍ର ଶାସନରେ ସମସ୍ତେ ପାଟି ବନ୍ଦ କରିବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥାଆନ୍ତୁ ।

ରାଜା ପୁରନକୁ ନିର୍ମମ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଡହଳ-ବିକଳ କରି ହତ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ତା'ର ହାତମାନ କାଟିନେଇ ତାକୁ କୁଅଭିତରେ ଝୁଲାଇ ଦେବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଯିଏ ତାକୁ ଦେଖିବ, ତାକୁ ଶିଖା ମିଳିବ; ଆଉ ମଧ୍ୟ ପୁରନ ବେଦନାରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ ମରିବ । ରାଜା କେବଳ ଦଂତ ଦେଉନଥିଲେ; ଦଂତ ଦେବାଦ୍ୱାରା ସେ ମନୋରଞ୍ଜନ ମଧ୍ୟ ଲଭ କରୁଥିଲେ । ଯେତେ ବେଶି କଷ୍ଟ ଦିଆଯାଉଥିଲା, ସେ ସେତେ ଅଧିକ ଖୁସି ହେଉଥିଲେ । ଘାତକମାନେ ଫେରିଆସି ରାଜାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଆଦେଶ ସବୁରୁ ରୂପେ ପାଳନ ହୋଇଥିବା କଥା ଜଣାଇଦେଲେ । ସେମାନେ ଜଣାଇଦେଲେ ଯେ ପୁରନର ଶରୀରରୁ ତା'ର ହାତଗୋଡ଼ କାଟିନେଇ ତାକୁ ଏକ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ କୁଅ ଭିତରେ ଝୁଲାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ସାରା ସହର ଦୁଃଖରେ ହାହାକାରମୟ

ହୋଇଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ ପୁରନର ଜୀବନରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ କାହାରି ପାଖରେ ଶକ୍ତି ନଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ସେଇଥିପାଇଁ ଯଦ୍ବିଶାରେ ଛଟପଟ ହେଉଥିବା ମୁମୂର୍ଷୁ ପୁରନକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ କେହି ହେଲେ ଯାଇନଥିଲେ । ପୁରନର ଭାଗ୍ୟରେ ଥିଲା ପ୍ରଥମେ ମା'ର ଗର୍ଭ, ତା'ପରେ ପିତୃଦତ୍ତ ଅନ୍ଧକାରମୟ କାଗଜର ଓ ଏବେ ବିମାତାର କୃପାରୁ ଲଭି କରୁଥିବା କୃଥ । ଗୋଟାକ ପରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଅଂଧାର । ତୃତୀୟ ଥର ପାଇଁ ଲଭି କରୁଥିବା ଅଂଧାର ପୁରନର ମନ ଭିତରେ ଜଳୁଥିବା ଜ୍ୟୋତିକୁ ଆହୁରି ପ୍ରଜ୍ବଳିତ କରିଦେଲା ।

କିନ୍ତୁ ସମୟ ଅତିବାହିତ ହେଲା ପରେ ନାଥଯୋଗୀମାନେ ଆସି ସେଇ କୃଥ ନିକଟରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ବର୍ଷ-ବର୍ଷଧରି ଅବ୍ୟବହୃତ କୃଥର ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ପାଣିକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବାକୁ ଗଲାବେଳେ ମନେହେଲା କୁଅଟି ଯେମିତି ମଣିଷପରି କଥା କହୁଛି । ସୌଭାଗ୍ୟବଶେଷେ ଏତେ ସମୟ ପରେ କେହି ଜଣେ ପୁରନର ଠାବ ପାଇଲା । ପ୍ରଥମେ ଯୋଗୀମାନେ ଭୟସ୍ବଜ୍ବ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ମନେହେଲା, ଯେମିତି ତାହା କୃଥ ନୁହେଁ; ଭୂତଂକ ବସା । କିନ୍ତୁ ଦଲର ନେତା ଗୁରୁ ଗୋରଖନାଥ ଭଲଭାବରେ ଦେଖିଲେ । ଭିତରେ ଭୂତ ନୁହେଁ, ମଣିଷଟିଏ ଝୁଲୁଥିଲା । ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଆଦେଶ ପାଇଁ ଯୋଗୀମାନେ ଝୁଲୁଥିବା ଲୋକଟିକୁ ପଦାକୁ କାଢ଼ି ନେଲେ । ଲୋକେ କହୁଂତି, ତା'ର ହାତଗୋଡ଼ ସବୁ ଯେମିତିକି ସେମିତି ଥିଲା । ସେ କ'ଣ ଗୁରୁଙ୍କର କୃପାରୁ ହାତମାନ ପୁଣି ଫେରିପାରିଥିଲା ? ନା ଯାତକମାନେ ଠିକ୍-ଭାବରେ ରାଜାଂକର ଆଦେଶ ପାଳନ କରିନଥିଲେ ? ପୁରନ ପାଇଁ ତ କେବଳ ହାତ ନୁହେଁ, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଶରୀର ବିକଳାଂଗ ହୋଇଯାଉଥିଲା । ତାକୁ ତା' ନିଜର ଶରୀର ନିର୍ଜୀବ ଓ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ପାଣି ପରି ଅସାର ମନେହେଉଥିଲା । ସେ ତା'ର ଶରୀରକୁ କେବେହେଲେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ନଥିଲା । କୁଅରୁ ବାହାରିବାପରେ ସେ ଗୁରୁ ଗୋରଖନାଥଙ୍କର ପାଦତଳେ ଲେଟିଗଲା ଓ ତା'କୁ ଦାକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିବାପାଇଁ ଅନୁନୟ କଲା ।

ଗୁରୁ କାହାରିକୁ ସହଜରେ ଦାକ୍ଷା ଦେଉନଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ଶିଷ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା ନିଆଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପୁରନ ତ ଆଗରୁ ବହୁତ ବଡ଼ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇଯାଉଥିଲା । ତା' ପାଇଁ ପିତାମାତା ଓ ସାଂସାରିକ ମୋହମାୟାର ସମସ୍ତ ବ୍ୟଧନ ଓ ସଂପର୍କ ଛିନ୍ନ ହୋଇଯାଉଥିଲା । ଗୁରୁ ତାକୁ ଦାକ୍ଷା ଦେଇଦେଲେ । ପୁରନର କାନ କଣା କରି ବଳା ପିନ୍ଧାଇଦିଆଗଲା । କିନ୍ତୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆହୁରି ଏକ ପରୀକ୍ଷା ବାକୀ ଥିଲା । କାମୁକା ସ୍ତ୍ରୀର ହାବୁଡ଼ରୁ ଖସିଆସିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରେମିକାର ପ୍ରେମପାଣିରୁ ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁକୁଳି ନଥିଲା ।

ପରଦିନ କାଂଧରେ ଝୁଲୁ ଝୁଲୁଇ ପୁରନ ଭିକ୍ଷା ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପାଖ ସହରକୁ ବାହାରିଲା । ଗୋଟାଏ ପଟେ ତା'ର ପିତାଂକର ସହର ଥିଲା ଓ ସେପଟକୁ ଯିବାପାଇଁ ପୁରନର ବାଟ ନଥିଲା । ଅନ୍ୟପଟେ ରାଣୀ ସୁଂଦରୀର ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ସେଇଠି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜାଙ୍କୁ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଭାର ସ୍ବୀମାନ୍ଂକ ହାତରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା । ପୁରନ ପ୍ରଥମରୁ ଜଣେ ନାଗର ପଡ଼ିଯାଏର ଶିକାର ହୋଇଯାଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ତା'ର ଭିକ୍ଷା ସଂଗ୍ରହ ନିତାନ୍ତ

ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା । ପିତାଙ୍କର ସହରକୁ ଯିବା ଅପେକ୍ଷା ସେ ଅଜଣା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସହରକୁ ଯିବା ଶ୍ରେୟସ୍କର ବିବେଚନା କଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀ ଯୋଗୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ପରୀକ୍ଷା ।

ରାଣୀ ସୁନ୍ଦରୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୂପବତୀ ଯୁବତୀ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ନିଜର ରୂପ ଓ ଯୌବନ ଅପେକ୍ଷା ସେ ନିଜର ସତ୍ୟ ପାଇଁ ବେଶି ଗର୍ବ କରୁଥିଲା । ପୁରୁଷ ରାଣୀ ସୁନ୍ଦରୀର ରାଜଦରବାରକୁ ଯାଇ ନିଜର ଆଗମନର ସୂଚନା ଦେଲା । ପୁରୁଷ ଓ ରାଣୀ ସୁନ୍ଦରୀ ଉଭୟଙ୍କ ପାଇଁ ପରୀକ୍ଷାର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଖେଇ ଆସିଲା । ରାଣୀର ଦାସୀମାନେ ଭିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଯାଇ ପୁରୁଷର ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଦେଖି ଆତ୍ୟନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ସେମାନେ ବିସ୍ମିତ-ନୟନରେ ଫେରିଆସି ରାଣୀକୁ କଣାଇଲେ ଯେ ଏମିତି ରୂପବାନ୍ ଯୋଗୀକୁ ରାଣୀ ନିଜ ହାତରେ ଭିକ୍ଷା ଦେବା ଉଚିତ । ବୋଧହୁଏ ଦୀର୍ଘକାଳ ସଂଯମୀ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କଲପରେ ଦାସୀମାନେ ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇଯାଉଥିଲେ । ରାଣୀ ସୁନ୍ଦରୀ ବୁଝିପାରିଲା ଯେ ଦାସୀମାନେ ତା'ର ଧର୍ମର ପରୀକ୍ଷା ନେବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । ସେ ମହଲ ଉପରୁ ତଳେ ଛୁଡ଼ାହୋଇଥିବା ଯୋଗୀକୁ ଦେଖିଲା । ପୁରୁଷକୁ ଦେଖି ତା'ର ଆଖି ଝଲସିଗଲା । ସେ ହାତରେ ସ୍ୱାମୀମୋତିର ଆଳି ନେଇ ନିଜେ ଦରବାରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଯୋଗୀ ନା ରାଣୀ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଉଠାଇ ଦେଖିଲା, ନା ସ୍ୱାମୀମୋତିର ଆଳିକୁ । ରାଣୀ ଯାହା କହୁ ତା' ଅର୍ଥରେ ପକାଇଦେଲା ତାକୁ ନେଇ ସେ ନିଜର ଆସ୍ଥାନକୁ ଫେରିଆସିଲା । ଗୁରୁ ସ୍ୱାମୀମୋତିର ଭିକ୍ଷା ଦେଖି କହିଲେ :

“ନନ୍ଦ ନହଁ ଏହି ଦୌଳତ୍ତା କମ୍ପ ସାତେ,
ଗୁରୁ ଆଖିଯୁ ମୋଡ଼ କେ ଆ ପୁତା ।
ଏକ ଲେତା ଫଳାବୁଁ ଦା କମ୍ପ ନାହଁ,
ପକ୍କା ଭୋଜନ ଜା ମଂଗ ଲୁହା ପୁତା ।”

ପୁରୁଷ ପ୍ରଥମ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ଗୁରୁ ତାକୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ପୁଣି ସେଇ ପରୀକ୍ଷାରେ ପକାଇଲେ । ପୁରୁଷକୁ ଦିନକ ଭିତରେ ଦୁଇଥର ଆସିବା ଦେଖି ସୁନ୍ଦରୀ ଭବିଷ୍ୟ ଯେ ତା'ର ରୂପ ଓ ଯୌବନର ଶର ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳକୁ ଭେଦକରିବ । ସେ ଏବେ ନିଜର ବିଜୟ ଚାହୁଁଥିଲା । ପୁରୁଷ ରଂଧାହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ରାଣୀ ନାନାପ୍ରକାର ବ୍ୟଞ୍ଜନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲା ଓ ଦାସୀମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ପୁରୁଷ ସାଥରେ ଗୁରୁଙ୍କର ଚରଣସ୍ପର୍ଶ କରାଯାଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ବାଟସାରା ରାଣୀ ସୁନ୍ଦରୀର ଦୃଷ୍ଟି ପୁରୁଷର ଯୁବକ ଶରୀର ଉପରେ ନିବଦ୍ଧ ଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଚାଲିଲେକେଲେ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଷ ଅଟଳ ସମାଧରେ ଲାଗି ଥିଲା ।

ଯୋଗୀମାନେ ରହୁଥିବା ପାହାଡ଼ ଉପରେ ପହଞ୍ଚି ସୁନ୍ଦରୀ ଯୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାପାଇଁ

ଦେଲା । ଅଳ୍ପାହାର ସଂଯମୀ ଯୋଗୀମାନେ ସଂଦର୍ଶମୟ ଜୀବନର ଅନେକ ବର୍ଷପରେ ଏଭଳି ସ୍ବାଦଶୁଷ୍କ ଭୋଜନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତା' ପୁଣି ମନଇଚ୍ଛା ଖାଇବାକୁ ମିଳିଥିଲା । ସୁଂଦର୍ବର ସେବାରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଗୁରୁ ଗୋରଖନାଥ କହିଲେ, “ରାଣୀ, ଆମର ମନ ତୁମ ପ୍ରତି ପ୍ରସନ୍ନ ହେଉଛି । ଯଦି କିଛି ଚାହୁଁଛ, ମାଗିନିଅ ।” ରାଣୀ ମନଭିତରର ଉଦ୍ବେଳିତ ଝଡ଼କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରି କହିଲା, “ଗୁରୁଦେବ, ଇଶ୍ବରଙ୍କ କୃପାରୁ ସବୁକିଛି ଅଛି; ଆଉ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ।” କିନ୍ତୁ ଗୁରୁ ପୁଣି କହିଲେ, “ସବୁ କିଛି ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା ପରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଇଚ୍ଛା ବାଞ୍ଛା ରହିଯାଏ । ତୁମର କ'ଣ ଦରକାର କହ ?” ଏଥର ମନର ଇଚ୍ଛାକୁ ଦମନ କରିବା ରାଣୀ ପକ୍ଷରେ ଦୁଷ୍ଟର ହୋଇ ପଡ଼ିଲା; କିନ୍ତୁ ରାଣୀ ନିଜ ଦାସୀମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଆପଣାର ସଂଯମୀ ଚରଣକୁ ଅସ୍ତ୍ର ରହିବାକୁ ଦେଲା ଓ କହିଲା, “ମହାରାଜ, ଆପଣ ତ ସର୍ବଜ୍ଞ । ଆପଣଙ୍କୁ ସବୁ ଜଣା ଅଛି । ମୋ ଉପରେ ଦୟା କରନ୍ତୁ ।” କିଛି ସମୟ ଭିତରେ ଦାସୀମାନେ ପାଖରୁ ଦୂଢ଼ିଗଲେ । ଗୁରୁ ଗୋରଖନାଥ କହିଲେ, “ହାତରୁ ଅବସର ହରାଇଦେଲେ ଆଉ କିଛି ପାଇବାର ସୁଯୋଗ ଆସିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ତୃଷ୍ଣା ଥର ପାଇଁ ବଚନ ଦେଲି, ଯାହା ମାଗିବା କଥା ମାଗିନିଅ ।” ସୁଂଦର୍ବର ଯେଉଁର ସୀମା ସୀମାଗଲା । ସେ ତୁଳା ଫିଟାଇ କିଛି କହି ନପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଆଖିରେହିଁ ନିଜର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲା—

“ରାଣୀ ସୁଂଦର୍ବ ଉଠକେ ନିଜର କୋତୋ,
ପୁରନ ଭଗତ ହେ ଅମୃତ ଫଳ ମେର ।”

ଗୁରୁ ଗୋରଖନାଥ ପୁରନକୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଇ ସୁଂଦର୍ବ ସହଜ ପଠାଇଦେଲେ । ଅଗ୍ନିଶିଖା ଭଳି ସୁଂଦର୍ବ ଓ ପ୍ରତିଛାୟା ଭଳି ପୁରନ ସାଥୀ ହୋଇ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ । ନିଆଁ ଓ ପାଣିର ମିଳନ । ଉଦୟଙ୍କ ପାଇଁ ପରୀକ୍ଷାର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆସିଯାଇଥିଲା । ପୁରନ ଜାଣିଥିଲା ଯେ ଗୁରୁ ପୁଣି ଥରେ ତାକୁ ନିଆଁଭିତରକୁ ଠେଲିଦେଇଛନ୍ତି ଓ ଏବେ ତାକୁ ପରୀକ୍ଷାବାର ସମୟ ଆସିଯାଇଛି । ରାଜମହଲରେ ପହଞ୍ଚିବାକ୍ଷଣି ରାଣୀ ପୁରନକୁ ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସାଇଦେଲା । ପୁରନର ମନେହେଲା, ସତେ ଯେମିତି ତାକୁ ଏକ କଂଟକମୟ ବଛଣାରେ ବସାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ପୁରନ ସିଂହାସନ ଛାଡ଼ି ଠିଆହୋଇପଡ଼ିଲା । ଏଥର ରାଣୀ ତାକୁ ବଛଣା ଉପରେ ବସାଇଲା; କିନ୍ତୁ ଶୋଇବା ପରବର୍ତ୍ତେ ସେ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ହୋଇ ସମାଧିରେ ଲୀନ ହୋଇଗଲା । ରାତିଯାଏ ସେ ଏକାଗ୍ର ଜ୍ୟୋତିଶିଖା ପରି ପ୍ରଜ୍ବଳିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସୁଂଦର୍ବ ତା'ର ଉଦ୍ବେଗ ଓ ଉତ୍କଳ ଶରୀରର ଚମତ୍କାରତା ଦେଖିଥାଏ । ପ୍ରଭାତ ସମୟରେ ପୁରନ ଶୌରାବ୍ଧ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମହଲରୁ ବାହାରିପଡ଼ିଲା । ସୁଂଦର୍ବ ତାକୁ ନିଜେ ଅଟକାଇ ନପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଦାସୀମାନଙ୍କୁ ତା' ସହଜ ପଠାଇଦେଲା । ଶୌଚକର୍ମରୁ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇ ପୁରନ ମହଲ ଆଡ଼କୁ ଫେରିବା ପରବର୍ତ୍ତେ ଯୋଗୀମାନେ ଥିବା ପାହାଡ଼ ଆଡ଼କୁ ବାହାରିଲା । ଦାସୀମାନେ ତା'ର ପଥ ଅବରୋଧ କରି ମହଲକୁ ଫେରିଯିବା ପାଇଁ କହିଲେ ।

ପୁରନ କହୁଲ, “ଛୋଟାପାଇଁ ବାହୁଡ଼ିବା ମନ । ଯାହାକିଛୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରାଯାଏ, ତାକୁ ଆଉ ଅରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେନା ।”

ଦାସୀମାନେ କହୁଲେ, “ଗୁରୁ ତ ଆପଣଙ୍କୁ ରାଣୀ ସୁଦର୍ଶନଙ୍କ ସହିତ ପଠାଇଥିଲେ ।”

ଉତ୍ତରରେ ପୁରନ କହୁଲ, “ଗୁରୁଙ୍କର ଆଦେଶ ଅନୁଯାୟୀ ମୁଁ ରାଣୀଙ୍କ ସାଥରେ ଚାଲି ଯାଇଥିଲି ।”

“ତାହାହେଲେ ଆପଣ ଏଠାରେ ରହୁନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ?”

“ଗୁରୁ ମୋତେ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ; ସାଙ୍ଗରେ ରହୁବା ପାଇଁ ନୁହେଁ ।”

ଦାସୀମାନେ ଅନେକ ବୁଝାଇଲେ । ପ୍ରକୃଳିତ ଜ୍ୟୋତିପରି ଜଳୁଥିବା ପୁରନ ଲଭିଯିବା ପାଇଁ ଚାହୁଁ ନଥିଲା । ତା’ ଦେହରେ ହାତ ଦେବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଦାସୀମାନଙ୍କର ସାହସ ନଥିଲା । ସେମାନେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଫେରିଆସିଲେ । କେବଳ ଦାସୀମାନଙ୍କୁ ଫେରିଆସିଥିବା ଦେଖି ରାଣୀ ନିରାଶ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସେ ରଂଗମହଲ ଉପରକୁ ଚଢ଼ି ପୁରନର ଯିବା କାଟକ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା; କିନ୍ତୁ ପୁରନର ପିଠି ଛଡ଼ା ତା’କୁ ଆଉ କିଛି ଦେଖାଯାଉ ନଥିଲା । ରାଣୀ ନିଜର ନିଷ୍ଠୁର ପ୍ରେମକଥା ମନେ ପକାଇ ବିଳାପ କରିଉଠିଲା ଓ ପୁରନର ନାମ ଧରି ପାଗଳା ପରି ଚିତ୍କାର କଲା :

“ରେ ରଂଗମହଲ ତେ ତଡ଼ି ରାମା,
 ରୋ ରୋ ଆଗଦା ପୁରନା ଲୁଟି ଗିୟୋଁ ।
 ବାଗ ଶୌକ ଦେ ପକ୍କ ତେସ୍ବାର ହୋସୁ,
 ନେହିଁ ଲାଏ କେ ପୁରନା ପୁଟି ଗିୟୋଁ ।
 ଘଡ଼ି ବେଠ ନା କୋଇଶୟୀ ରଦଦ ଗାନ୍ଧୀ,
 ଝୁଠି ପ୍ରୀତି ଲଗାଏ କେ ଉଡ଼ୁଡ଼ି ଗିୟୋଁ ।
 କାଦର ସ୍ବାର ମିୟା ସସ୍ବୀ ବାଗ ମୈନ
 ଅଲ ବିଚ୍ଚ କୁରଲଉଁ ଯା ପୁଟି ଗିୟୋଁ ।”

ପୁରନ ଆଖି ଆଗରୁ ଅପସରିଗଲା ପରେ ରାଣୀ ସୁଦର୍ଶନ ରଂଗମହଲରୁ ତଳକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ି ଜୀବନ ହାରିଦେଲା । ସହର ସାରା ଦୁଃଖରେ ହାହାକାରମୟ ହୋଇଉଠିଲା ।

ପୁରନ ନିଜ ଗୁରୁଙ୍କ ଆଗରେ ଛିଡ଼ାହୋଇଥାଏ । ଗୋରଖନାଥ ତା’ର ଅଟଳ ସଂଯମ ଦେଖି ପ୍ରବ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ପୁରନ ଥରକ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ନିଜର ପିତାମାତା ବା ଜନ୍ମଭୂମି କଥା ମନେ ପକାଇନଥିଲା । ନା ତା’ର ଲୁଣା ପ୍ରତି କୌଣସି ଅଭିଯୋଗ ଥିଲା, ନା ଥିଲା ସୁଦର୍ଶନ ପ୍ରତି ପ୍ରେମ । ସିଏ ପ୍ରକୃତ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିସାରିଥିଲା, ପ୍ରଣାସ-ନିଦାଠାରୁ ଅନେକ ଦୂରରେ ଏବଂ ପ୍ରେମ ଓ ଦୁଃଖଠାରୁ ଅନେକ ଉଚ୍ଚରେ ସେ ନିର୍ବିକାର ହୋଇ

ସାରିଥିଲା । ଗୁରୁ ଗୋରଖନାଥ ହୃଦୟଂଗମ କରିପାରିଥିଲେ ଯେ ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦାକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇସାରିଛି । ସେ ପୂରନକୁ ସମଗ୍ର ସଂସାରକୁ ଯୋଗର ଦାକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ । କିଂତୁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟର ଶୁଭରଂଭ ତା'ର ନିଜର ନଗରରୁ କରିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ‘ଭୂମର ପିତା ଓ ବିମାତା ପାଇଁ ଏଇ ଯୋଗଶିକ୍ଷାର ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ।’—ଏହା ଧ୍ବଂସକର ବାଣୀ ଥିଲା ।

ଆଜ୍ଞାଧୀନ ପୂରନ ଆପଣାର ସହର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରପଡ଼ିଲା । ସହର ତ୍ୟାଗ କରିବା ଓ ସେଠାକୁ ଫେରିବା ଭିତରେ ବାରବର୍ଷ ଅତିବାହିତ ହୋଇସାରିଥିଲା । ସଲବାନର ପୁଣ୍ୟଫଳର ପ୍ରଭାବ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଫିକା ହୋଇଆସୁଥିଲା । ଲୁଣି ମଧ୍ୟ ନିଜର ଗତିପ୍ରାୟ ଯୌବନକୁ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଥିଲା । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା'ର କୋଳ ଶୂନ୍ୟ ଥିଲା । ତା'କୁ ନିଜର ଶରୀର ଶାପଗ୍ରସ୍ତ ମନେହେଉଥିଲା । ଇଚ୍ଛୁ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଅଧୁଣୀ ପାଲଟିଯାଇଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କର ନିଷ୍ଠୁର ଆଦେଶ ସଂପର୍କରେ ସହରରେ କେବେହେଲେ କେହି ପାଟି ଫିଟାଇ ନଥିଲେ । ମନେହେଉଥିଲା ଯେମିତି ରାଜାଙ୍କର ଆଦେଶକୁ ପ୍ରଜାମାନେ କେବେହେଲେ ସ୍ୱୀକାର ମଧ୍ୟ କରିନାହାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନଗରବାସୀର ମୁଁତ ଉପରେ ଯେମିତି ଏକ ଅଦୃଶ୍ୟ ଛାୟା ପଶୁଥିଲା । ପୂରନର ଜନ୍ମଦିନ ଅବସରରେ ରାଜା ଏକ ସୁଦୃଢ଼-ଉଦ୍ୟାନ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । କିଂତୁ ରାଜାଙ୍କ ହୃଦୟ ପୂରନ ପ୍ରତି ଏତେ ଅସଂତୁଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା ଯେ ସେ ଏଇ ଉଦ୍ୟାନର ଯତ୍ନନେବା ବିଷୟ ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଯାଇଥିଲେ । ପୂରନ ଆସି ଏଇ ନଷ୍ଟପ୍ରାୟ ନିର୍ଜନ ଉଦ୍ୟାନ ଭିତରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲା ।

ସଂସାରରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ ।

ହରିଭଜନ ସିଂହ

ରାଜା ରସାଳୁ

ରାଜା ସଲବାନ ନିଜର ଏକମାତ୍ର ପୁଅକୁ ମୃତ୍ୟୁଦଂଡର ଆଦେଶ ଶୁଣାଇଥିଲେ । ନିଜ ପକ୍ଷରୁ ସେ ନ୍ୟାୟ ବିଚାର କରିଥିଲେ । ଯାହାର ଯାହା ପାଉଣୀ ତାକୁ ସେ ତାହା ଦେଇଥିଲେ; ହେଲେ ତା'ଙ୍କ ମନରେ ଆନନ୍ଦ ନଥିଲା । ଦୁଇଟି ରାଣୀ ଥିଲେ ପୁଅା ଉଭୟଙ୍କର କୋଳ ଶୂନ୍ୟ ଥିଲା । ଏଡ଼େ ବିଶାଳ ରାଜ୍ୟ, ରାଜମହଲ, ବିଭିନ୍ନ ନଅର ସବୁ କିଛି ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସବୁ ଯେମିତି ଅଧିକାରମୟ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ରାଜାଙ୍କର ଆତ୍ମସ୍ପର୍ଶ ଶେଷ ହୋଇଆସୁଥିଲା; କିନ୍ତୁ ରାଜ୍ୟର କୌଣସି ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଜନ୍ମ ହୋଇନଥିଲେ । ପୂରନର ମା' ପାଟରାଣୀ ଇଚ୍ଛୁରୁ ପୁଣିଶେକରେ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଅଧିଶୀ ପାଲଟିଯାଇଥିଲେ । ଛୋଟ ରାଣୀ ଲୁଣ୍ଠାର ଯୌବନ ଗଢ଼ିଯାଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ତା' କୋଳରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂତାନର ଅଭାବ ରହିଯାଇଥିଲା । ତା' ମନରୁ ତରେ ଥିବା ଏକ ଗହୀର ସ୍ମୃତିର ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ସେ ଛଟପଟ ହେଉଥିଲା । ତାକୁ ସବୁବେଳେ ଭୟ ଖାଇଯାଉଥିଲା ଯେ କାଲେ କେଉଁ ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଅସାବଧାନତା ଯୋଗୁଁ କିବା ସ୍ୱପ୍ନରେ ବିଳିବିଲେଇ ହୋଇ ସେ ନିଜେ ନିଜର ପାପ କାହାଣୀ ଖୋଲି ନଦେଉ । ବର୍ଷ-ବର୍ଷଧରି ସେ ଶୂନ୍ୟରେ କଟିନଥିଲା । ସେ କେବେ ଅଭିମାନ କରିନଥିଲା; କିବା ରାଜା ମଧ୍ୟ ତାକୁ କେବେ ବୁଝାଇନଥିଲେ । ଏଇ ମହଲରେ ଯେମିତି ସବୁକିଛି ଶେଷ ହୋଇଯାଉଥିଲା । ଦାସଦାସୀମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଷ୍ପ୍ରାଣ ଛାଇ ପରି ଏପଟ ସେପଟ ହେଉଥିଲେ ।

ଦିନେ ଖବର ମିଳିଲା ଯେ ଜଣେ ଯୋଗୀ ପୂରନର କୃତ୍ତ ପାଖରେ ଆସ୍ଥାନ ଜମାଇଛନ୍ତି । ଅନେକ ବର୍ଷଧରି ସେଇ କୃତ୍ତରୁ କେହି ପାଣି କାଢ଼ି ନଥିଲେ । ପାଖରେ ଥିବା ବଗିଚାଟି ଯନ୍ତ୍ର ଅଭାବରେ ଶୁଖିଯାଇ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଏପରିକି କୃତ୍ତପାଣିରେ ମଧ୍ୟ ପୋକ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ଲୋକେ ଏଇ ଅଶୁଭ ବଗିଚା ଭିତରକୁ ବୁଲିବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଆସୁନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯୋଗୀର ଆଗମନ ପରେ କୃତ୍ତରୁ ପାଣି ବହାହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ବଗିଚାର ଗଛଲତା ଫୁଲଫୁଲରେ ପରିଭରି ଓ ଶୁଖିଲା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସେଠାରେ

ଠୁଲ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଲୋକଙ୍କ କହିବା ଅନୁସାରେ, ନଅରର ଗୁଡ଼ରେ ଏକ ଧଳାକାଉ ଆସି ବସିଥିଲା । ଇଚ୍ଛାର୍ ଓ ଲୁଣା ଉଭୟଙ୍କର ମନେହେଲା ଯେମିତି ପୁଅ ମା'କୁ ଡାକୁଛି ! ସେମାନେ ଖାଲି ପାଦରେ ଯୋଗୀର ଦର୍ଶନ କରିବାପାଇଁ ଯିବାକୁ ଛିରି କଲେ ।

ରାଣୀ ଇଚ୍ଛାର୍ ବାରବର୍ଷ ହେଲା ଅଧାର ଘରେ ପଡ଼ିରହିଥିଲେ ! ଆଜି ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ସେ ଗୋଲପୀ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି ଶୋକମହଲରୁ ପଦାକୁ ବାହାରିଥିଲେ । ଏଇ ସଂବାଦ ସୁନ୍ଦର ପରି ସାରା ସହରରେ ବ୍ୟାପିଗଲା । ତାଙ୍କ ସେବା ପାଇଁ ଦୋଡ଼ାଗାଡ଼ି ନେଇ ସାରା ସିଂହଦ୍ୱାରରେ ପହଂଚିଗଲା । କିନ୍ତୁ ଅଜଣା ମମତାର ତୋର ମାଆକୁ ପୁଅପାଖକୁ ଓଟାଇ ନେଉଥିଲା । ସେ ଖାଲି ପାଦରେ ଝୁଟିଝାଟି ହୋଇ ଆଗକୁ ଚାଲିଯାଉଥିଲେ । ଅଧ ଆଖିରେ ମଧ୍ୟ ସେ ନିଜ ପୁଅର ବଗିଚାକୁ ଯିବାପାଇଁ ଚାହୁଁ ଚିହ୍ନି ପାରୁଥିଲେ । ଆଗରେ ରାଣୀ ଓ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଦୋଡ଼ାଗାଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ । ରାଣୀଙ୍କର ପହଂଚିବା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ଖବର କଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଂଚିଯାଉଥିଲା ।

ଯୋଗୀ ନିଜ ମାଆକୁ ପାଦ ଟଳମଳ କରି ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଆସୁଥିବାର ଦେଖି ନିଜର ଆସନ ଗୁଡ଼ି ଛାଡ଼ିଦେଲା । କିଛି ବାଟ ଆଗେଇଯାଇ ସେ ନିଜେ ମାଆର ହାତ ଧରି ଚାଲିବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କଲା । ମା'ପୁଅ ଏଇ ଅବସ୍ଥାରେ ଚାଲିଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଇଚ୍ଛାର୍ କହିଲେ, “ତୁ ଛୁଇଁଲବେଳେ ମୋ ପୁଅର ସ୍ପର୍ଶପରି ମନେ ହେଉଛି ! ତୁ ହେଉଛୁ ମୋର ଯୋଗୀପୁଅ ?”

ଯୋଗୀର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ଦ୍ରବୀଭୂତ ହୋଇଉଠିଲା । ତାକୁ ବି ତ ଅନେକ ବର୍ଷପରେ ମା'ର ସ୍ପର୍ଶ ମିଳିଥିଲା । ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ହଁ ମା, ମୁଁ ତୋର ଯୋଗୀପୁଅ !”

ପୂରନର ଉଦ୍ୟାନ ପରି ପୂରନର ମାଆର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ଫୁଲଫୁଲରେ ଭରିଉଠିଲା । ତାଙ୍କର ନୟନର ଜ୍ୟୋତି ଫେରିଆସିଲା ଓ ମମତାରେ ଗୁଡ଼ରୁ ଦୁଧଧାର ବହୁଗଲା ।

ଇଚ୍ଛାର୍ ତ ପଛେ ପଛେ ରାଜା ସଲବାନ ଓ ଲୁଣା ମଧ୍ୟ ଚାଲିଆସୁଥିଲେ । ଦେଖିବା ଲୋକଙ୍କର ମନେହେଉଥିଲା ଯେମିତି ଶିଶିରବିନ୍ଦୁର ବୋହରେ ନଈଯାଇ ଗଛମାନେ ଚାଲିଆସୁଛନ୍ତି ! ପୂରନର ସ୍ପର୍ଶ କ'ଣ ଏମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଖସି ଭରିଦେବ ? ପୂରନ ନିଜର ବୃଦ୍ଧ ପିତାଙ୍କୁ ନିଜଆଡ଼କୁ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ନିମ୍ନଭାବରେ ନିଜ ଅସନରୁ ଛାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସଲବାନ ଧୂନ ପାଖରେ ପହଂଚିଯିବା ପରେ ପୂରନ ନଈଯାଇ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କଲା । ରାଜା ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ସେ କହିଲେ :

“ଯୋଗୀ, ମୋ ମୁଁତଉପରେ ଆସୁଥିବା ବୋହ ଲଦି ଦିଅ ନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମର ଧୂନରୁ ଟିକିଏ ବିଭୂତିମାତ୍ର ଲାଭ କରିବା ଆଶାରେ ଆସିଛି । ମୁଁ ତୁମର କୃପାପ୍ରାର୍ଥୀ ।”

“ରାଜା, ଏଇ ଧୂନ ତୁମର ଦୟାର ଫଳ । ତୁମର ସାହା ଇଚ୍ଛା, ତା ନେଇଯାଅ ।”

ରାଜା ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ଠିଆହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଭୂତରୁ କଥା ବାହାରୁନଥିଲା । ହେଲେ ସଂତାନସ୍ୱଳା ଲୁଣା ଅବା କେମିତି ଚପ୍ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତା ? ସେ କହିଲା,

“ଯୋଗୀଶ୍ୱେଷ ! ଆପଣ ଯଦି ଆମପ୍ରତି କୃପା କରିଛନ୍ତି ତା’ହେଲେ ରାଜାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ପୁତ୍ରସଂତାନର ବର ଦିଅନ୍ତୁ ।”

ଯୋଗୀ କହିଲା, “ରାଜାଙ୍କର ତ ଗୋଟାଏ ପୁଅ ଆଗରୁ ଅଛି ।”

ରାଜାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଲୁହଧାର ଗଡ଼ିଗଲା । ସେ କହିଲେ, “ଯୋଗୀ ! ମୋର ପୁଅଟିଏ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ଏବେ ଆଉ ନାହିଁ । ସେ ଯଦି ଜୀବନରେ ଆଆତା ତା’ହେଲେ ସେଇ କୁକୁର୍ମୀକୁ ଏବେ ଫେରାଇ ଆଣନ୍ତି । ପୁଣ୍ୟହୀନ ହୋଇ ମରବାଠାରୁ ବର...”

ଯୋଗୀ କଥା ଛଡ଼ାଇ ନେଇ କହିଲା, “ନା ରାଜା, ତୁମର ପୁଅ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ସେ କୁକୁର୍ମୀ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ତୁମେ ତାକୁ ଘରକୁ ଫେରାଇନେଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।”

ରାଜା ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ଯୋଗୀମାନେ ମିଥ୍ୟାକଥା କହନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ କୃପିତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଲୁଣ୍ଠା ଆଡ଼କୁ ଦେଖିଲେ । ଲୁଣ୍ଠା ପ୍ରଥମରୁ ନିର୍ଜୀବ ପଥରପରି ଛୁଡ଼ାହୋଇଥାଏ । ତା’ ଆଖିରୁ ଧାର ଧାର ହୋଇ ଲୁହ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ଯୋଗୀର ମୁଖମଂତଳରୁ ବାହାରୁଥିବା ଜ୍ୟୋତି ସାମ୍ନାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ମିଛ କହିବାପାଇଁ ସାହସ ଲୁଣ୍ଠାର ନଥିଲା । ତା’ ସାମ୍ନାକୁ ରାଜାଙ୍କ ଆଖିରେ ମଧ୍ୟ ଦୃଃଖର ଗ୍ରସ୍ତା ଖେଳିଯାଇଥିଲା । ଲୁଣ୍ଠା ନିଜେ ପୁତ୍ରସଂତାନ ପାଇଁ ବର ମାଗିବା ଆଶାରେ ଯୋଗୀର ଅସ୍ଥାନକୁ ଆସିଥିଲା । ସେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ନିଜର ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କଲା : “ପୁରନର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ । ମୁଁ ମୋର ଚୁକିଚୁଡ଼ି ସବୁ ଦେଇ ଦେଇଥିଲି । ମୁଁ ତା’ର ରୂପର ତେଜକୁ ସହ୍ୟ କରି ନପାରି ମୋ ନିଜର ଧର୍ମକୁ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି ।”

ରାଜା ହୋଧରେ ନିଜର ଖଟା କାନ୍ଦୁ ନେଇ ଲୁଣ୍ଠାର ମୁଠା କାଟିଦେବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ପୁରନ ତା’କର ହାତକୁ ଧରିପକାଇଲା ଓ କହିଲା, “ରାଜା, ଯାହା କିଛି ହେଲା, ଭଲ ହୋଇଛି । ତୁମେ କାହିଁକି ରାଗୁଛ ? ଏବେ ମଧ୍ୟ ତୁମର ପୁଅ ବଞ୍ଚିଛି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ତୁମର ସମ୍ମୁଖରେ ବସିଛି ।”

ଏହା ଶୁଣି ସେଠାରେ ଜମାହୋଇଥିବା ଲୋକମାନେ ଭଲଭାବରେ ତା’ ମୁହଁକୁ ଦେଖିଲେ ଓ ତା’କୁ ଚିହ୍ନିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ । ସେମାନେ ଯୋଗୀର ମୁହଁରେ ରାଜକୁମାରର ରୂପ ଦେଖିପାରିଲେ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଯୋଗୀକୁ କୋଳାଗ୍ରତ କରିବାପାଇଁ ଆଗେଇଲେ; କିନ୍ତୁ ଯୋଗୀ ଧୂନ ଭିତରୁ ଏକ ନିଆଁ ଖୁଟା କାଢ଼ି ହାତରେ ଧରି ଠିଆ ହୋଇଗଲା । ସେ କହିଲା, “ରାଜା, ମୁଁ ମୋହମାୟାର ସଂପର୍କ ଛାଡ଼ି କଟିଦେଇ ସାରିଛି । ଏବେ ଆମ ପକ୍ଷରେ ପୁଣି ଥରେ ପିତା-ପୁତ୍ରର ସଂପର୍କ ଯୋଡ଼ିବା ଅସଂଭବ । ତୁମର ନିଗ୍ରହ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ତୁମର ପୁଅ ଯେଉଁଠାରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ତୁମ କୁଲର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଚୁକ୍ତି କରିବ । ଯେଉଁଠି ମଧ୍ୟ ପୁରନ ଯୋଗୀର ନାଁ ପଢ଼ିବ, ସେଠି ଲୋକେ ରାଜା ସଲବାନର ନାଁ ଧରିବେ । ରାଜମର୍ଯ୍ୟାଦା ହେଉଛି କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ; କିନ୍ତୁ ଧର୍ମର କାହାଣୀ ଯୁଗ-ଯୁଗଧରି ଅମର ହୋଇ ରହିବ ।”

ଲୁଣା କହିଲା, “ମୋର କାରଣରୁ ଆଜି ରାଜମହଲ ଶୂନ୍ୟ । ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟଟକ ରଜାଙ୍କର ପୁଅ ରାଜମହଲକୁ ଫେରି ନ ଯାଇଛି, ସେ ପର୍ଯ୍ୟଟକ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ରାଜମହଲରେ ପାଦ ରଖିବି ନାହିଁ । ଯୋଗାପୁଅ, ତୁ ଘରକୁ ନଫେରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ମୁଣ୍ଡରୁ କଳାକ ଧୋଇ ହେବନାହିଁ । ଯଦି ତୁ ମୋ ଉପରେ ଦୟା କରୁଛୁ, ତା’ହେଲେ ମୋର ସବୁ ଅପରାଧ କ୍ଷମା କରିଦେ । ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିବୁଲ ।”

ଯୋଗୀ ନିଜର ଭିକ୍ଷାଆଳରୁ ଗୋଟାଏ ଗୁଡ଼ାଳ ଉଠାଇ ନେଇ ଲୁଣାର ହାତ ପାଦୁଲିରେ ରଖିଦେଲା ଓ କହିଲା, “ମା’ ! ଘରକୁ ଫେରିଯା’ । ତୋ ସହୃଦ ତୋର ପୁଅ ମଧ୍ୟ ଘରକୁ ଯିବ । ତୋ’ର କୋଳ ମଧ୍ୟ ଏଇ ଉଦ୍ୟାନ ଭଳି ପୂର୍ଣ୍ଣହେବ ।”

ରଜା କହିଲେ, “ପୁରନ ! ତୁ ମଧ୍ୟ ଘରକୁ ଫେରିଆ । ତୋ ବିନା ଭଙ୍ଗା ଘର ଆଉ ଗଢ଼ି ହେବ ନାହିଁ ।”

ଉତ୍ତରରେ ପୁରନ କହିଲା, “ରଜା, ମୁଁ ଘରକୁ ଫେରିଯାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଚୁମ୍ପ ପାଇଁ ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଯାଇଛି । ମୋ ମୁଣ୍ଡରୁ ଅବଶିଷ୍ଟ ଯେଉଁ କଥା ବାହାରିଯାଇଛି, ତା’ ଆଉ ଅନ୍ୟଥା ହେବ ନାହିଁ । ଚୁମ୍ପ ଘରେ ପୁଅ ଜନ୍ମହେବ; କିନ୍ତୁ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଘରେ ରଖିପାରିବ ନାହିଁ । ମା’ ଲୁଣା ମଧ୍ୟ ମା’ ଚକ୍ରାନ୍ତଙ୍କ ପରି ପୁଅକୁ ହସାଇ କାନ୍ଦିବ, ଚକ୍ରାନ୍ତ କରିବ ।”

କିଛିଦିନ ଗଲାପରେ ଲୁଣାର ଗର୍ଭରୁ ପୁଅାଲୁର ଜନ୍ମ ହେଲା । ଜ୍ୟୋତିଷମାନେ ଘଣି ନକ୍ଷତ୍ର ଦେଖି ତାକୁ ମଧ୍ୟ ବାରବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିତାମାତାଙ୍କ ପାଖରୁ ଦୂରେଇ ରଖିବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ । ତା’ର ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ର ମଧ୍ୟ ପୁରନର ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ର ସହୃଦ ସମାନ ଥିଲା । ପଣ୍ଡିତମାନେ କହିଲେ, “ଏଇ ରାଜପୁତ୍ର ବଳବାନ୍ ଓ ନିର୍ଭୀକ ହେବା ସଂଗେ ସଂଗେ ଯୋଗୀମାନଙ୍କ ପରି ସଂସାର ପ୍ରତି ନିର୍ଲିପ୍ତ ମଧ୍ୟ ହେବ ।”

ରସାଳୁକୁ କାରୁଗାରରେ ନିକ୍ଷେପ କରାଗଲା । ତା’ ପାଇଁ ଦାସୀ ପୋଇଲି ଖଞ୍ଜି ଦିଆଗଲା । ବାରବର୍ଷ ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ଇତ୍ୟାଦିର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ କରାଯିବାହେଲା । ଯେଉଁ ଦିନ ରସାଳୁ ଜନ୍ମହେଲା ସେଦିନ ରଜାଙ୍କର ଘୋଡ଼ାଶାଳରେ ଏକ ଘୋଡ଼ାଛୁଆ ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ତା’ର ନାମ ରଖାଗଲା ‘ଫୌଲଜୀ’ । ଘୋଡ଼ାଟିର ମଧ୍ୟ ପାଳନ-ପୋଷଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରସାଳୁ ସହୃଦ କରାହେଲା ।

ରସାଳୁ ଦିନକୁ ଦିନ ବଡ଼ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାରବର୍ଷ ପରେ ସେ ଚୁକ୍ତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରୁ ବାହାରକୁ ଆସିଲା । ମେ ଦେଖିବାକୁ ଯେମିତି ସୁନ୍ଦର ଥିଲା, ସେଇଭଳି ସାମ୍ବ୍ୟବାନ୍ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ତା’ର ଶୁଭୁମାନେ ତାକୁ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ସଂପର୍କୀୟ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ । ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ା, ଧନୁଚ୍ଛଳନା, ଖଞ୍ଜାଖେଳ ଇତ୍ୟାଦିରେ ସେ ନିପୁଣ ଥିଲା । ସେ ଘର ବାହାରେ ଶିକାର କରୁଥିଲା ଓ ଘରଭିତରେ ପଣା ଖେଳୁଥିଲା ।

ରସାଳୁ ଯୁବକ ହେଲା ପରେ କୌତୁକରେ ବାଟୁଳି ମାରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗାଁର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ-

ମାନେ କୁଅରୁ ପାଣି ଆଣିଲା ସମୟରେ ସେ ବାଟୁଳ ମାର ଆଖିପିଛୁଳାକେ ମାଠିଆରେ ଦଣ ବାରଟି କଣା କରିଦେଉଥିଲା । ଚୁରୁଆଡ଼ୁ ପାଣି ବୋହୁଯାଉଥିଲା । ଏଇ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଲେ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖିଲା ପରି ମନେହେଉଥିଲା । ହେଲେ ଏଇ କାମରୁ ରସାଲୁ ଆନନ୍ଦ ଲାଭକଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାଦ୍ବାରା ଲୋକଙ୍କର ବହୁଳ କ୍ଷତି ହେଉଥିଲା । ସ୍ବୀଲୋକମାନେ ଯାଇ ଲୁଣାର ମହଲରେ ତାକୁ ଗୁହାରି କଲେ । ଲୁଣା ନିଜର ଚେହେରାପୁଅକୁ ବାରଣ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମାଠିଆ ବଦଳରେ ଗରୁ ଯୋଗାଇଦେଲା । କିନ୍ତୁ ରସାଲୁ ତା' ମାଆଠାରୁ ବେଶି ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଥିଲା । ସେ ବାଟୁଳ ଛୁଡ଼ି ଧନୁଣର ଧରିଲା । ଏବେ ସେ ଶର ମାର ଗରୁ-ଗୁଡ଼ିକୁ କଣା କରିଦେଉଥିଲା । ପ୍ରଜାମାନେ ଅନେକ ଦୁଃଖ ପାଉଥିଲେ । ଏବେ ରାଜାଙ୍କ ପାଖରେ ଗୁହାରି ଧନ୍ବଚିଲା । ରାଜା ନିଜର ଏକୋଇଶ ବଳାକୁ କିଛି କହିପାରିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦେଖିବା ମଧ୍ୟ ତା'ଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଧନ୍ବକ ନଥିଲା । ସେ ନିଜ ପୁଅର ଏକ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ମାଣ କରାଇଲେ ଓ ତା' ମୁହଁରେ କଳା ବୋଲି ରାଜମହଲର ଦ୍ବାରରେ ରଖାଇଦେଲେ । ରସାଲୁ ଶିକାରରୁ ଫେରି ରାଜମହଲର ଦ୍ବାର ନିକଟରେ ନିଜର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖିପାରିଲା—କଳା ମୁହଁ ଓ ନେଲିଆ ଗୋଡ଼ । ସେ ରାଜାଙ୍କର ହୋଧ ବୁଝିପାରିଲା । ସେ ଜାଣିପାରିଲା ଯେ ମହଲରେ ତା'ର ଦାନାପାଣିର ଘନ ସରିଯାଇଛି । ରସାଲୁ ନିଜର ରାଜ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କଲା ।

ରାଜକୁମାରର ନିଃସାଧନର ଖବର ସହର ସାରା ବ୍ୟାପିଗଲା । ସାହସୀ ଯୁବକମାନେ ରସାଲୁ ସହୃଦ ଯିବାପାଇଁ ବାହାରିପଡ଼ିଲେ । ସମସ୍ତେ ଛୁରି କଲେ ଯେ ନିଜ ରାଜ୍ୟରୁ ବାହାରକୁ ଯାଇ ନିଜର ସାହସବଳରେ ଯାହା କିଛି କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖାଇଦେବେ । ଏଇ ଯୁବକମାନଙ୍କର ମା'ମାନେ ପୁଣି ଥରେ ଲୁଣାର ମହଲରେ ପହଂଚିଗଲେ । ସେମାନେ ଲୁଣାକୁ ବାହାରକୁ ଯାଇ ନିଜ ପୁଅକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ; ହେଲେ ଧନୁର ଡାର ବାହାର ଯାଇ ସାରିଥିଲା । ରସାଲୁ ଓ ତା'ର ସାଥୀମାନେ ସହରରୁ ଅନେକ ଦୂରକୁ ପହଂଚି ଯାଇ ସାରିଥିଲେ । ଲୁଣା ମହଲର ଛୁତ ଉପରେ ଚଢ଼ି ନିଜର ପୁଅକୁ ଦେଖିବାପାଇଁ ଚୁରୁଆଡ଼ୁକୁ ଆନାଇଲା; ହେଲେ ଧୂଳିର ମେଘ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଦେଖାଯାଉ ନଥିଲା । ଲୁଣା ପୁଅର ବିଚ୍ଛେଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ବଳାପ କଲେ :

“ବେ ଡୁଁ ଚଲିଉଁ ଦେସ ବଗାନେ ପୁଡ଼ିତ ରସାଲୁଆ,
ବେ ଡୁଁ ମୁତ ଆ କିସେ ବହାନେ ପୁଡ଼ିତ ରସାଲୁଆ,
କଲଗୀ ତେରା ମିଟ୍ଟୀ ତ ରୁଲ ଗଇ,
ତେରେ ନକ୍ସ ନା ଜାଣି-ପଛଣେ, ବେ ପୁଡ଼ିତ ରସାଲୁଆ ।
ଡିଖଣୀ କୁରେ କଲେଦେ ଧାଣୀ
ଜା ବେଠୀ ଘଲ ଦେ ଖାନେ, ବେ ପୁଡ଼ିତ ରସାଲୁଆ ।

ପିଛେ ତାଁ ଛଡ଼ି ଗିଓଁ, ବଲଦୟାଁ ଲଟାଁ,

ବେ ତୁଁ ବନ୍ଦନ ଗିଓଁ ଅଗ୍ନ ଦେ ଗାନେ, ବେ ପୁତୁର ରସାଳୁଆ ।”

(ପୁଅ ରସାଳୁ, ତୁ ଅଜଣା ଦେଶକୁ ଚାଲିଯାଇଛୁ । ପୁଅରେ, ତୁ କିଛି ବାହାନା ଦେଖାଇ ଫେରିଆ, ତୋର ପଗଡ଼ର ଚୂଳରେ ଧୂଳିମାଟି ଲାଗି ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲାଣି, ତୋର ରୂପ ଆଉ ଚନ୍ଦ୍ର ହେଉନାହିଁ, ଗନ୍ଧେ ଛୁରୁ ଆସି ସିଧା କଲିକାରେ ଲାଗିଯାଇଛି । ତୁ ଦାଉଦାଉ ହୋଇ ଜଳୁଥିବା ନିଆଁଶିଖାକୁ ତୋ ପଛରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଯାଇଛୁ, ନିଆଁର ଗୀତ ହୋଇ ଜଳୁଛି ।)

ରସାଳୁ ସହର ଆଡ଼କୁ ପିଠିକଲା ପରେ ଆଉ ଥରଟିଏ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଚାଲି ପଛକୁ ଅନାଇଲା ନାହିଁ । ସିନ୍ଦୂଳକୋଟରୁ ବାହାରି ସେ ଗୁଜରାଟରେ ପହଂଚିଲା । ସେଠି ଜଣେ ଗୁଜରାଟୀୟ ରାଜା ରାଜତ୍ବ କରୁଥିଲେ । ରାଜା ସହର ବାହାରକୁ ଆସି ରସାଳୁକୁ ପାଚେଟି ନେଲେ ଓ ରସାଳୁକୁ ପଚାରିଲେ :

“କିସ ରାଜେ କା ପୁତୁର ହେଁ,

ତେ ଜା ହେଁ ତେର ନାମ ।

କେ ହଡ଼ା ତେର ଦେସ ଯୋଗିୟାଁ

କେହଡ଼ା ନଗର ଗ୍ରାମ ?”

(ତୁ କେଉଁ ରାଜାଙ୍କ ପୁଅ, ତୋ’ର ନାମ କ’ଣ ? ହେ ରୂପବାନ୍ ଯୁବକ, ତୁ କେଉଁ ଦେଶରୁ ଆସିଛୁ ? କେଉଁ ନଗର, କେଉଁ ଗ୍ରାମରୁ ଆସିଛୁ ?)

ରସାଳୁ ଉତ୍ତର ଦେଲା :

“ମେଁ ରାଜେ ସାଲବାନ ଦା ପୁତୁର

ମେର ନାମ ରସାଳୁ

ମେର ତାଁ ହୁଣ ଦେସ ନା କୋଇ

ପିଓଁ ଦା ଦେସ ସିନ୍ଦୂଳାଁ ।”

(ମୁଁ ରାଜା ସାଲବାନଙ୍କ ପୁଅ । ମୋର ନାମ ରସାଳୁ । ଏବେ ଆଉ ମୋର କୌଣସି ଦେଶ ନାହିଁ । ମୋ ପିତାଙ୍କର ଦେଶର ନାମ ହେଉଛି ସିନ୍ଦୂଳା ।)

ଗୁଜର ରାଜା ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ରସାଳୁ ବଡ଼ ବେଶାଦର ଯୁବକ । ସେ କହିଲେ, “ଯଦି ତୁମର ବଳ ପରୀକ୍ଷା କରିବାର ଅଛି, ତା’ହେଲେ ଝେଲମ୍ ଆଡ଼କୁ ଯାଅ । ସେଇ ଦେଶର ଚୁରୁରୁଗରୁ ଭାଗେ ଅଂଶରେ ତୁମର ଦାବୀ ଅଛି । ତୁମର ପିତା ଅନେକ ଦିନଧର ନିଃସଂତାନ ଥିଲେ ଓ ସେ କେବେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଦାବୀ ଉପସ୍ଥାପନା କରିନାହାନ୍ତି ।”

ଫୌଜୀ ଯୋଡ଼ାର ପିଠିରେ ବସି ରସାଳୁ ଆଗେଇଗଲା । ସେ ଦୁଇମହଣ ଓଜନର ଧନୁଟିକୁ ହାତରେ ଧରିଲା । ସେଇଥିରୁ ଏକସମୟରେ ତିନୋଟି ଶର ନିକ୍ଷେପ କରାଯାଇ

ପାରୁଥିଲା ଓ ସେଇ ଶରଗୁଡ଼ିକ ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପହଂଚିଯାଉ ପୁଣି ଫେରିଆସୁଥିଲେ । ରସାଳୁ ଝେଲମ୍ବର ଦୁର୍ଗକୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକାର କରିନେଲା । ନିଜର ସାଥୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକୁ ସେଠାକାର ରାଜା କବ୍‌ଇ ସେ ନିଜେ ଆଗକୁ ବଢ଼ିଲା । ତା'ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାଥୀମାନେ ମଧ୍ୟ ତା' ସହୃଦ ବାହାରିଲବେଳକୁ ସେ କହିଲା, “ତୁମେମାନେ ଏଇଠି ରହ । ତୁମେମାନେ ଚାଲିଗଲେ ସେ ଏକାକୀ କେମିତି ରାଜ୍ୟ ଚଳାଇବ ? ସାମ୍ନା ବାଟରେ ମୁଁ ଏକାକୀ ଯାହା କରିବି । ମୋ ସହୃଦ ଦୁଇଜଣ ମାତ୍ର ସାଥୀ ଯିବେ । ଜଣେ ହେଉଛି ମୋର ଘୋଡ଼ା ଫୌଲଜା ଓ ଅନ୍ୟଜଣକ ହେଉଛି ମୋର ଶୁଆ ଶାଘା ।”

ରସାଳୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପରାଜୟ କରି ଆଗକୁ ଚାଲିଯାଏ । ଏପଟେ ରାଜା ସଲବାନ ବୃଦ୍ଧ ହୋଇ ଆସୁଥାଆନ୍ତି । କେଜାଣି କେତେବେଳେ ଶରୀରରୁ ପ୍ରାଣପକ୍ଷୀ ଉଡ଼ିଯିବ ଓ ସିଂହାସନ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ରହିଯିବ । ରାଜା ପୁଅ ପଛେ ପଛେ ତା' ପାଖକୁ ନିଜର ସଂବାଦ ପଠାଇଲେ । ସଂବାଦବାହକମାନେ ଖବର ପାଉଥିଲେ ଯେ ରସାଳୁ ଆଜି ଅମୃତ ସ୍ଥାନରେ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ସେଠି ଯାଇ ପହଂଚିଲା ବେଳକୁ ରସାଳୁ ସେଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଆଗେଇଯାଇ ଅନ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପହଂଚିଯାଇଥାଏ । ପିତାଙ୍କ ସଂବାଦ ପୁଣି ପାଖରେ ପହଂଚି ପାରୁନଥିଲା । ଦୂତମାନେ ବିଫଳ ହୋଇ ଫେରିଆସୁଥିଲେ । ତା'ପରେ ଲୁଣି ମଧ୍ୟ ସଂବାଦ ପଠାଇଲା; କିନ୍ତୁ ତାହା ମଧ୍ୟ ରସାଳୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଂଚିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ମାଆ ଇଚ୍ଛୁରା ନିଜର ପୁଅ ପୂରନର ନାମକୁ ଧ୍ୟାନକରି ରସାଳୁ ପାଖକୁ ସଂବାଦ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ଏଥର ଭଗବାନଙ୍କ କୃପାରୁ ଏଇ ଖବର ରସାଳୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଂଚିଲା ଓ ସେ ନିଜ ଘର ଆଡ଼କୁ ବାହୁଡ଼ିଲା । ରାଜା ସଲବାନ ନିଜ ପୁଅ ସାନ ଥିଲା ସମୟରେ ତା'କର ମଂତ୍ରୀ ମୋତିରାମର ଝିଅ ସହୃଦ ରସାଳୁର ବିବାହର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଦେଇଥିଲେ । ରସାଳୁ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରୁଥିଲା । ସହର ବାହାରେ ଥିବା କୂଅ ନିକଟରେ ପାଣି ନେବାକୁ ଆସିଥିବା କିଶୋରୀମାନେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଖେଳକୌତୁକରେ ମାଡ଼ିଥିଲେ । ସେମାନେ ରସାଳୁକୁ ଭାରି ମନଖୁସିରେ ଦୋହଲି ଦୋହଲି ସେ ବାଟ ଦେଇ ଚାଲିଯାଉଥିବା ଦେଖି ଜଣେ ଝିଅ ଟିପ୍ପଣୀ କଲା :

“ବେ ଘୋଡ଼ୀ ଦେ ଅସବାର

ଫଂଡ଼େଁ ତାଁ ତେରେ ଉଡ଼ ନ ହବା ବିଚ

ସାଂଉ ଲୈ କୁଡ଼ୀ ଦେ ବାଂଗ

ହାସ୍ ବେ ଘୋଡ଼ୀ ଦେ ଅସବାର ।

ଦେ ଫଂଡ଼ୟାଁ ତୋ ଜେନୁଁ ଫଡ଼ିୟା କସେ ନେ

ପୁଟନ ନହୁଁ ଦେଲା ଲାଂଘ ।”

(ଆରେ ଘୋଡ଼ସବାର ! ତୋର ବାଲସରୁ ପବନରେ ଉଡ଼ୁଛି । ତାକୁ ଝିଅମାନଙ୍କ ପରି କୁଂଢେଇ ନେ । ଆରେ ଘୋଡ଼ସବାର, ଯଦି କେହି ଜଣେ ତୋ ବାଲକୁ ଧରିପକାଏ, ତା'ହେଲେ ପାଦେହେଲେ ଆଗକୁ ଯିବାପାଇଁ ଦେବନାହିଁ ।)

ରସାଳୁ ଚତୁର୍ଥଶତ ଉତ୍ତର ଦେଲା :

“ଜାଁ ତାଁ ଅପନା ମୋଡ଼ ଲେ ବୋଲି
ନହଁ ତାଁ ହୋଣ ନା ଦେବୀ ତେର କାଳ
ଟୁଟି ଲାସ୍ତେ ତେର ଚୂଡ଼ା-ସାଡ଼ା
ଧରିଯା ରହ ଲାସ୍ତେ ଲାଳ ।”

(ତୋ କଥା ଫେରେଇ ନେ; ନହେଲେ ମୁଁ ତୋର ବାହାଘର ହେବାକୁ ଦେବନାହିଁ ।
ତୋର ଚୂଡ଼ା ବି ଶୁଣିଯିବ ଓ ଯୌତୁକ ସବୁ ମଧ୍ୟ ଯେମିତିକି ସେମିତି ରହିଯିବ ।)

ହିଅଟିର ନିଜର ଯୌବନ ପାଇଁ ଗର୍ବ ଥିଲା । ତା’ ଉପରେ ପୁଣି ସେ ମଂହୀର ହିଅ
ଥିଲା । ସେ ଭଲ ତା’ କଥାକୁ କେମିତି ଫେରେଇ ନିଆଁ ? ସେ ଗର୍ବିତ ଗୁହାଣିରେ
ରସାଳୁ ଆଡ଼କୁ ଦେଖିଲା ଓ ତା’ପରେ ସେ ଆଡ଼କୁ ଘିଠି ବୁଲାଇଦେଲା ।

ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାକ୍ଷଣି ରସାଳୁ ତା’ର ପିତାମାତାଙ୍କୁ କହିଲା, “ଯେଉଁଥିପାଇଁ ମୋତେ
ଡାକଛ ଶୀଘ୍ର ସେଇ କାମ ଶେଷ କରିଦିଅ । ମୁଁ ବେଶୀ ସମୟ ଭ୍ରମର ଗୁରୁକାଂଥର
ବେଷ୍ଟୁଲା ଭିତରେ ବଂସୀ ହୋଇ ରହୁ ପାରିବନାହିଁ ।” ବାପା-ମାଆ ଭାବିଲେ ପୁଅର ବିବାହ
କରିଦେଲେ ଘରକୁ ତା’ର ପତ୍ନୀ ଆସିବ ଓ ତା’ର ଘରେ ମନ ଲାଗିଯିବ । ତା’ ପରଦିନ
ରଜା ବରଯାହାଁ ସଜକରି ମୋଟାଫୁଲ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ହିଅଟି କନ୍ୟାବେଶରେ ରୂପ
ଶଙ୍ଖାର କରି ବେଢ଼ା ଉପରେ ଆସି ବସିଲା । ବାହୁଣୀମାନେ ଦୁଇଜଣକର ଲୁଗା କାନିକୁ
ଗଠି ପକାଇ ବାନ୍ଧିଦେଲେ । ଗୁରୁଥର ଘେନି ବୁଲି ଶେଷ ହେଲା; ଆସ୍ତର ଉନଘେର
ବାଜି । ଏଥର କନ୍ୟା ପଛରେ ଓ ବର ଆଗରେ ଚାଲିବା କଥା । ନିଜ ପତ୍ନୀର ଆଗକୁ
ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ରସାଳୁ ମୁଁଡ଼ ବୁଲାଇ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖିଲା । ଗୁରୁତରୁ ମିଳନ ହେଲା ଓ
ଉଭୟେ ଉଭୟକୁ ଚାହିଁ ପାରିଲେ । ଆଖି ପଛୁଳାକେ ରସାଳୁ ଖୋଲିଭିତରୁ ଖଞ୍ଜିକୁ
କାଢ଼ିନେଲା ଓ ବିବାହ ଗଠିଟିକୁ କାଢ଼ି ଦୂରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା । ସେ ଅଗଣାରୁ
ବଜିଲି ବେଗରେ ଛୁଟିଯାଇ ଫୌଲଜର ପିଠିରେ ଚାଡ଼ିଗଲା । ବରଯାହାଁ ଓ କନ୍ୟା ପକ୍ଷର
ସମସ୍ତେ ବୋକାଂକ ପରି ଅନାଇ ରହିଗଲେ । ରସାଳୁ ସହଯୋଗୀ ଅନେକ ଦୂରକୁ
ଗୁଲିଯାଇଥିଲା । ତାର ପିତା ଡାକ ଛାଡ଼ିଲେ, “କପାଳରେ ଟିକା ଲାଗାଇ ଦେଇ ଯା !
ଆଜିଠାରୁ ତୁ ହିଁ ଏଠାକାର ରଜା ।”

ରଜା ଯାଉ ଯାଉ ଏକ ଘନ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସେଇଠି ପ୍ରଚୀନ ଗରମ
ପଡ଼ିଆଏ; କିନ୍ତୁ ସେ ଏକପ୍ରକାରର ଗନ୍ଧ ଯୁଗ୍ମ ଅନୁଭବ କଲା । କିଛି ବାଟ ଆଗକୁ ଯାଇ
ସେ ଏକ ଚଢ଼ନ ଗଛ ନିଆଁରେ ଜଳିଯାଉଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲା । କିଛି ସମୟ
ପରେ ଗଛରୁ ଏକ ହଂସ ଉଡ଼ିଆସି ରଜାର ପାଦତଳେ ଲେଟିଗଲା । ତା’ ପରରେ ନିଆଁ
ଲଗିଯାଇଥିଲା । ତାକୁ ଦେଖି ରଜାର ହୃଦୟ ଦମ୍ଭଭୂତ ହୋଇଉଠିଲା । ସେ ହଂସଟିକୁ
ପଚାରିଲା, “ଗଛରେ ନିଆଁ ଲାଗିବା ସତେ ସତେ ତୁ ଉଡ଼ିଗଲୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ?” ହଂସ

କହିଲା, “ଜୀବନସାରା ଯେଉଁ ଗଛର ଫଳ ଖାଉଛି, ସାହାର ଶୀତଳ ଛାଇରେ ମୁଁ ଜୀବନ ବିତାଇଛି, ତାକୁ ତା’ର ବିପଦବେଳେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ମୁଁ କେମିତି ଚାଲିଯିବି ?” ରସାଳୁ ନିଜେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟାକଲ । ନଦୀର ସ୍ରୋତକୁ ସେ ଗଛ ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇ-ଦେଲା ଓ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଗଛଟିର ଦୁଃଖ ନିବାରଣ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା । ନଆଁ ଲଭିଗଲାପରେ ହଠାତ୍ ଉଡ଼ିଯାଇ ପୁଣି ଗଛରେ ବସିଲା । ହଠାତ୍ ଓ ଚନ୍ଦନ ଗଛର ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ନିବିଡ଼ ପ୍ରେମ ଦେଖି ରାଜାର ହୃଦୟ ପୂରିଉଠିଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜେ ସମସ୍ତ ପ୍ରେମ, ମମତା ଛିନ୍ନ କରି ଚାଲିଆସିଥିଲା । ରସାଳୁ ଯେମିତି ଆଗକୁ ପାଦ ବଢ଼ାଇଛି ହଠାତ୍ ତାକୁ କହିଲା :

“କଲ ମୁକଲ୍ଲା ଭେରେ ପାଲୁୟୁଁ, କଲ୍ଲେ ତେରେ ରାହ

କଲ ମୁକଲ୍ଲେ ଜଂଗଲ ଆମା, କଲ୍ଲା-କଲ୍ଲା ଜା ।”

(ତୁ ଅଧାର ଘରେ ଏକା ଏକା ବଡ଼ ହୋଇଛୁ, ତୋ’ର ରାସ୍ତା ନିଃସଂଗ, ନିର୍ଜନ ଜଂଗଲ ଭିତରେ ତୁ ଏକା ଏକା ଚାଲିଯା’ ।)

ରସାଳୁ ଚାଲିଯାଉଥିଲା । ଜଂଗଲର ଯେମିତି ଅନ୍ତ ନଥିଲା । ପରଦିନ ସକାଳେ ସେ ବାଟରେ ଏକ ସାପ ଦେଖିଲା । ଝଡ଼ରେ ଉଡ଼ିଥିବା ବାଲି ପଡ଼ି ତା’ର ଆଖି ଅଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସାପଟି ଘୋଡ଼ାର ଟାପୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସେ ବାଟଦେଇ କୌଣସି ମଣିଷ ଯାଉଥିବାର ଅନୁମାନ କଲା । ସେ ମିନତି କଲା :

“ଏମା ରୁହୀଁ ଲଂଘାଦିୟା, ଗଲ୍ଲ ସାଡ଼ୀ ସୁନ ଜା,

ଦେ ରୁଁ ମେହୁରୀଁ ବାଲଡ଼ା ସାଡ଼ୀ ଅକ୍ଖ କଂକର କଡ଼ୁଡ଼ ଜା,

ଧରମିୟାଁ ଧରମ କମା ।”

(ରେ ବାଟୋଇ, ମୋ କଥା ଶୁଣିଯା’ । ତୁ ଯଦି ଦୟାଳୁ ତା’ହେଲେ ମୋ ଆଖିରୁ ବାଲିଗୁଡ଼ିକ କାଢ଼ିଦେ । ହେ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି, ଧର୍ମ ଅର୍ଜନ କରନେ ।)

ସାପ ତ ମଣିଷଜାତିର ଶତ୍ରୁ । କିନ୍ତୁ ଘରଦ୍ୱାର ଛାଡ଼ି ଏତେ ଦୂରକୁ ଆସିଲା ପରେ ରାଜା ବୈଶାଖ୍ୟ ଚାଲିଯାଉଥିଲା । ରାଜା ବାସୁଙ୍କ ନାଗର ଆଖିରୁ ବାଲିଗୁଡ଼ିମାନ ନିଜ ହାତରେ କାଢ଼ିଦେଲା । ନାଗସାପର ଆଖି ଭଲ ହୋଇଗଲା । ରାଜା ଯେମିତି ଅଗକୁ ଯିବାପାଇଁ ପାଦ କାଢ଼ିଛି, ନାଗସାପ ଫଣାଟେକି ତା’ ଆଗରେ ଠିଆହୋଇଗଲା । ଏହା ଦେଖି ରାଜା ପଚାରିଲେ, “ଏ କ’ଣ ? ଉପକାରର ପ୍ରତିଦାନ ?” ନାଗସାପଟି ମୁଁଡ଼ ତଳକୁ ପୋତି ଉଠିବାର ଦେଲା—“ମୋର ଏତିକି ଅନୁରୋଧ ଯେ ଆଜି ରାତିକ ପାଇଁ ତୁମେ ମୋ ଘରେ ଅତିଥି ହୁଅ ।” ରସାଳୁ ତା’ର ଅନୁରୋଧ ଏଡ଼ାଇ ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସାପଟିର ଗୁଂଘାରିତରେ ନିର୍ଭୀକ-ଶର ରସାଳୁ ରାତିସାରା ନାଗସାପ ସାଥରେ ଗୋଟାଏ ପଲ୍ଲଙ୍କରେ ଶୋଇଲା । ତା’ ପରଦିନ ସକାଳୁ ସାପଟି ପୁଣି କାହାକୁ ପାଇଲେ ଦଂଶନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଘାସ ଭିତରେ ଯାଇ ଲୁଚିଗଲା । ରସାଳୁ ଆପଣା ବାଟରେ ବାହାରିଲା ।

ଜଂଗଲ ଅନ୍ତର୍ଗମ କରି ରସାଳୁ ନାଲ ସହରରେ ପହଂଚିଲା । ସହର ସୀମାରେ ବୁଡ଼ାଟିଏ ବସିଥିଲା । ସେ କେତେବେଳେ ହସୁଥାଏ ତ ପୁଣି ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କାନ୍ଦୁଉଠାଏ । ରସାଳୁ ତା'ର ଦୁଃଖର କାରଣ ପଚାରିଲା; କିନ୍ତୁ ବୁଡ଼ାଟି ପୁରୁଷ ଖାଲି ହସୁଥାଏ ଓ କାନ୍ଦୁଥାଏ । ସେ ବୁଡ଼ା ଫିଟାଇ କିଛି କହୁନାଥାଏ । ରସାଳୁ ତାକୁ ବାରବାର ପଚାରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶେଷରେ ବୁଡ଼ାଟି କହିଲା, “ଏଇ ସହରଟି ଏକ ରକ୍ଷସର ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଛି । ରକ୍ଷସ ପ୍ରଭେଦନ ଜଣେ ଲୋକାର୍ଯ୍ୟ ମଣିଷ ଭକ୍ଷଣ କରେ । ଅନେକ ଅନେକ ଲୋକ ସହର ତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲିଗଲେଣି, ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ରକ୍ଷସ ଖାଇଯାରିଲାଣି; ବାକୀ ଲୋକମାନେ ନିଜନିଜର ମୃତ୍ୟୁର ଦିନ ଗଣୁଛନ୍ତି । ମୋର ସାତପୁଅ ଥିଲେ । ଛଅ ଜଣଙ୍କୁ ରକ୍ଷସ ଖାଇଯାରିଲାଣି । ଆଜି ମୋର ସପ୍ତମ ପୁଅର ପାଳି । ମୁଁ ଏ କଥା ଚିନ୍ତା କରି ହସୁଛି ଯେ ମୁଁ ବଞ୍ଚିଯାଇଛି । ପୁଣି ଏହା ଭବିଷ୍ୟ କାନ୍ଦୁଛି ଯେ ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ସାତଜଣ ପୁଅଙ୍କୁ ବଳ ଦେଇଦେଲା ।” ରଜା ଗଛ, ପକ୍ଷୀ ଓ ନାଗସାପର ଉପକାର କରିଥିଲା । ଆଜି ତାକୁ ମଣିଷର ଉପକାର କରିବାପାଇଁ ସୁଯୋଗ ମିଳିଗଲା । ଏଥରର କାମରେ ନିଜର ଜୀବନ ପ୍ରତି ବିପଦର ଯଶଂକା ଥିଲା । ରଜା ଛୁରି କଲ ଯେ ବୁଡ଼ାର ପୁଅ ବଦଳରେ ସେ ନିଜେ ରକ୍ଷସର ଭୋଜନ ହେବାପାଇଁ ଯବ ।

ରସାଳୁ ନିଜର ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଚଢ଼ି ପୁଣି ଜଂଗଲ ଆଡ଼କୁ ବାହାରିପଡ଼ିଲା । ସହରର ଲୋକେ ରକ୍ଷସର ଭୋଜନ ପାଇଁ ଗାଡ଼ିଏ ରୁଟି ଓ ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କା ପଠାଉଥିଲେ । ସେସବୁ ମଧ୍ୟ ରଜା ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲା । ରକ୍ଷସ ଏକ ଘୋଡ଼ସକାରକୁ ଅସୁଥିବାର ଦେଖି ମନେ ମନେ ଖସିହେଲା ଯେ ଆଜି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜନସମୂହ ଗୋଟାଏ ଘୋଡ଼ା ମଧ୍ୟ ଖାଇବାପାଇଁ ମିଳିବ । ସେ ସବାପ୍ରଥମେ ଘୋଡ଼ା ଆଡ଼କୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଲା; କିନ୍ତୁ ରସାଳୁ ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ଖଞ୍ଜା କାଢ଼ି ତା'ର ହାତଟିକୁ ହାଣିପକାଇଲା । ରକ୍ଷସ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ବଳିବଳେଇ ଉଠି ନିଜ ଘର ଆଡ଼କୁ ଯାଇଁଲା; କିନ୍ତୁ ତା'ର ଥର ଉତ୍ସାର ବାଟ ନଥିଲା । ରକ୍ଷସ ଗଛ ଉଦ୍‌ହାତରେ ଲୁଚିଯାଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ରସାଳୁର ଡାର ଗଛର ଗଣ୍ଡି ଭେଦକରି ତା' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଂଚିଯାଉଥିଲା । ସେ ନିଜର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ରସାଳୁ ସହିତ ଲାଢ଼ିବା ପାଇଁ ପଠାଇଲା; କିନ୍ତୁ ରଜା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣଙ୍କୁ ଖଞ୍ଜାରେ ଟିକିଟିକି କରି ହାଣିପକାଇଲା ଓ କେତେ ଜଣଙ୍କୁ ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧିପକାଇଲା । ଏହା ଦେଖି ରକ୍ଷସ ଯାଇ ନିଜ ଘରସଂସ୍ଥରେ ସାତଟି ଲୁହାର କଢ଼େଇ ଭିତରେ ଲୁଚିଗଲା । ବାର ରସାଳୁ ଗୋଟାଏ ଶରରେ ସାତଟିଯାକ କଢ଼େଇ କଣା କରି ରକ୍ଷସକୁ ଶୋଷ କରିଦେଲା । ରକ୍ଷସର ସାରା ପରିବାରକୁ ହତ୍ୟା କରିଦେଇଥିବାରୁ ରଜାର ସୁନାମ ଗୁଣଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଗଲା । ସାରା ସହରର ଲୋକେ ନିଜର ରଜାଙ୍କୁ ନେଇ ରସାଳୁର ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଆସିଲେ । ସହରବାସୀ ରସାଳୁକୁ ନିଜ ପାଖରେ ଅଟକାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟାକଲେ; କିନ୍ତୁ ତା' ପାଦରେ ଏଭଳି ଚନ୍ଦ୍ର ଲାଗିଥିଲା ଯେ କେଉଁଠି ହେଲେ ଛୁରି ହୋଇ ରହିବା ତା'ପକ୍ଷରେ

ଅଫଭବ ଥିଲା । ସେଠାକାର ରାଜକୁମାରୀ ରସାଳୁର ରୂପରେ ମୋହତ ହୋଇପଡ଼ିଲା; କିଂଭୁ ରାଜାର ଧ୍ୟାନ ତା' ଆଡ଼କୁ ମୋଟେ ଯାଉନଥିଲା । ରସାଳୁ ଯେମିତି ବାହାରିପଡ଼ିଲା, ରାଜକନ୍ୟା ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହିଲା :

“ତନ୍ମନ ଚୀର୍ତ୍ତ, ଚିତ୍ତ ବହ୍ନୀ, ଫୁଲ ଲଗାବା ଅଗ୍ର
ବେ ସୋହନେ ପରବେସିୟା, ମେଁ ମର୍ତ୍ତ ତେରେ ଗଲ୍ଲି ଲଗ୍ଗା ।”

(ଚନ୍ଦନର କାଠ କଟାଇ ମୁଁ ମୋର ଚିତା ଉପରେ ବସିପଡ଼ିବି , ସେଇଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦେବି; ହେ ରୂପବାନ୍ ବିଦେଶୀ ! ମୁଁ ତୋତେ ଆଲିଂଗନ ପାଶରେ ନେଇ ମରିଯିବି ।)

କିଂଭୁ ଏତେ ଗଭୀର ପ୍ରେମର ନିଦର୍ଶନ ମଧ୍ୟ ରାଜାର ପଥସ୍ପେଷ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାରର ଯୋଗ ସାଧନା କରୁଥିଲା । ତା' ମୁହଁରୁ ଏତିକି ମାନ୍ଦ ବାହାରିଲା—“ ରୁମମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଘର-ସଂସାର ଭଲ, ଯୋଗୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯାଯାବର ଜୀବନ ଭଲ ।”

ଏଠାରୁ ଯାଇ ରାଜା ଅଟକି ପାଖରେ ଥିବା ନଈକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ସିଂହକୋଟ ସହରରେ ପହଂଚିଲା । ଏଠାକାର ରାଜା ଥିଲେ ସିରକପ୍ପ । ସିରକପ୍ପର ଏକ ଅତ୍ୟୁତ ସଉକ ଥିଲା । ସେ ଆତଯାତ ହେଉଥିବା ବିଦେଶୀ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ମୁଂଡର ବାଜି ରଖି ପଣା ଖେଳୁଥିଲା ଓ ଛନ୍ଦକପଟ କରି ବାଜି ଜିଣି ସେମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକାଟ କରୁଥିଲା । ଘଟିରେ ଯେତେବେଳେ ରାଜା ସିଂହକୋଟରେ ପହଂଚିଲା ତା'ର ଘୋଡ଼ାର ଖୁସା ଏକ କଂକାଳ ଦେହରେ ଝୁଟି ହେଲା । ଯେଉଁ ସହରର ଗ୍ରାସାଘାଟରେ ମଡ଼ା ପଡ଼ିଛି, ସେଠାରେ ଯେ ତା'ର ଜୀବନ ସୁରକ୍ଷିତ ନୁହେଁ ଏକଥା ରାଜା ବୁଝିପାରିଲା । ରାଜା ଜାଣିପାରିଲା ଯେ ଏହା ଜୁଆଡ଼ୀ ସିରକପ୍ପର ସହର । ରସାଳୁର ମୃତ୍ୟୁକୁ ଭୟ ନଥିଲା । ସେ ସିରକପ୍ପ ସହର ପଶା ଖେଳିବା ପାଇଁ ମନେ ମନେ ଦୃଢ଼ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କଲା । ସକାଳୁ ରସାଳୁ ରାଜମହଲ ଆଡ଼କୁ ବାହାରିପଡ଼ିଲା । ଏମିତି ରୂପବାନ୍ ଓ ସୁନ୍ଦର ଘୋଡ଼ସବାର ପ୍ରାଣ ରାଜାଙ୍କ ହାତରେ ଗୁଲିଯିବ, ଏକଥା ଚିଂତାକର ନଗରବାସୀ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଏକ ସୁନ୍ଦର ପୁରଟା ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମକୁ ଟାଣିଧରି କହିଲା :

“ନାଲେ ଘୋଡ଼େ ବାଲିୟା! ରାଜା, ନାବେଁ ନେଜେ ଆ,
ଅଗ୍ଗେ ରାଜା ସିରକପ୍ପ ହେ, ସିର ଲେସୀ ଓହ୍ଲ ନହ,
ଭଲ୍ ବୁହେଁ ଜେ ଅପନା, ତାଁ ପିଛେ ମୁଡ଼ ଜା ।”

(ନାଲ ଘୋଡ଼ାରେ ବସିଥିବା ରାଜା, ପାଖକୁ ଆ । ଆଗରେ ରାଜା ସିରକପ୍ପ ଅଛି; ସେ ତୋର ମୁଂଡ଼ କାଟିନେବ । ଯଦି ନିଜର ହୃଦ ଗୁହଁକୁ ତା' ହେଲେ ପଛକୁ ଫେରାଏ ।)

କିନ୍ତୁ ରଜା ଘୋଡ଼ା ଦେହରେ ଲୁଥୁ ମାରି ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଗଲେ । ରଜା ରସାଲୁର ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଦେଖି ସହରର ଲୋକମାନଙ୍କ ମନ ଦୟାରେ ତରଳିଗଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ଅନୁଯାୟୀ ତାକୁ ପଣା-ବାଜି ଜିଣିବାର କୌଶଳ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । କେହି ଜଣେ ତା'ର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକିଲା ଓ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା । ଜଣେ ଲୋକ ଅତି ଆଦରରେ ପାଲଟିବା ନିଜର ବିରାଡ଼କୁ ରଜାର ଜାମା ମୁଣାରେ ରଖିଦେଲା ଓ କହିଲା :

“ଠହର ବେ ରଜା ଭେଲିୟା, ସାଡ଼ୀ ଇତନା ଗଲ୍ଲି ସୁନ ଜା,
ଜବୋ ତାଡ଼ୀ ଶୁଡ଼ା ଆ ବନେ, ତେରା ପେଶ ନା ଜାବେ କା,
ଦାହିନା ଦହ ଉଠାସେ କେ ଅପନା ଜେବ ଚ ପା ।”

(ଆରେ ସରଳମତି ରଜା, ରହସ୍ୟା; ମୋର ଏଇ କଥାଟିକକ ଶୁଣିଯା' । ଯଦି ତୋ ଉପରକୁ କୌଣସି ବିପଦ ମାଡ଼ିଆସେ ଓ ତୋତେ କୌଣସି ଉପାୟ ନ ଦେଶେ, ତା' ହେଲେ ନିଜର ଡାହାଣ ହାତ ଉଠେଇ ନିଜର ଜାମାମୁଣାରେ ପୁରେଇଦେବୁ ।)

ରସାଲୁ ରାଜମହଲକୁ ଯାଇ ଆଜି କେହି ଜଣେ ତୋ ସହୃଦ ପଣା ଖେଳିବା ପାଇଁ ଅସ୍ଥିତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଗୁଡ଼ିଲା । ମହଲର ବାରନ୍ତାରେ ଚଉଦଟି ନାଗରା ବାଜା ରଖାହୋଇଥିଲା । ରଜାଙ୍କୁ ବାଜି ଲଗାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ପଣା ଖେଳିବା ଅଗରୁ ନାଗରା ବଜାଇ ରଜାଙ୍କୁ ସାବଧାନ କରିଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା । ନାଗରାଗୁଡ଼ିକ ଏଭଳି ଭାବରେ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା ଯେ ତାକୁ ଥରେ ବଜାଇଲେ ଅନେକ ସମୟ ଧରି ବାଜାର ଶବ୍ଦ ପ୍ରତ୍ୟୁନୀତ ହେଉଥିଲା, ଫଳରେ ଶୁଣିବା ଲୋକର ମୁଁତ ଘୁରିଯାଉଥିଲା । ମଥା ଘୁରି ଯାଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କ'ଣ ବାଜି ଜିଣିପାରିବ ? ଦ୍ଵାରପାଳ ରସାଲୁକୁ ନାଗରା ପିଟିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲା । ରଜା ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ନାଗରା ଉପରେ ଏତେ ଜୋରରେ ଆଘାତ କଲା ଯେ ବାଜା ସବୁ ଫାଟିଗଲା ଓ ତହିଁରୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ଶବ୍ଦ ବାହାରିଲା ନାହିଁ ।

ଦ୍ଵାର ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କଲେ ସିରକପପର ସନ୍ତୁରଜଣ ସ୍ଵିଅଂକ ଦୋଳିମାନ ଝୁଲୁଥିଲା । ଏଇ ଦୃଶ୍ୟ ଯେକୌଣସି ଆଗରୁକର ଚିତ୍ତକୁ ସ୍ଥିର ଓ ଏକାଗ୍ର ହେବାକୁ ଦେଉନଥିଲା । ତିଅମାନେ ରସାଲୁକୁ କହିଲେ, “ଆମକୁ ଦୋଳିରେ ଝୁଲାଇଦେଇ ଯାଅ ।” ରଜା କହିଲେ, “ମୋ ପାଖରେ ଜଣ ଜଣ କରି ଝୁଲିବାର ପାଇଁ ସମୟ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକା ଥରକରେ ଝୁଲାଇ ଦେବି ।” ସନ୍ତୁର ଜଣଯାକ ଏକାସାଙ୍ଗରେ ଦୋଳି ଉପରେ ଚଢ଼ିଗଲେ । ରସାଲୁ ତା'କୁ ଜୋର୍ ଝୁଲାଇ ଦୋଳିକୁ ଆକାଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଠେଲିଦେଲା । ଦୋଳି ତଳକୁ ଆସୁଥିଲା ସମୟରେ ସେ ଦୋଳିର ଦଉଡ଼ି ଦେହରେ ଖନ୍ତାର ଏକ ଜୋରଦାର ଆଘାତ କଲା । ଦୋଳିଟି ମଝିରୁ ଛୁଟିଗଲା ଓ ତିଅମାନେ ଛୁଟୁଡ଼ା ହୋଇ ଭୂମିରେ ଖଣ୍ଡି ଆ-ଖାବର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ରସାଲୁ ଦରବାରକ୍ଷ ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ଡ଼ାକି ନାଗରୁ ଓ ଖଣ୍ଡିଆଣୀବରୁ ହିଅମାନଙ୍କ ଖବର ରାଜାଙ୍କ କାନକୁ ପହଞ୍ଚିଯାଉଥିଲା । ଏବେ ରସାଲୁର ନୁହେଁ, ରାଜାର ମନ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ତା'ର ମନର ଏକାଗ୍ରତା ଶାନ୍ତିଯାଇଥିଲା । ବାକି ଆରଂଭ ହେବା ସମୟରେ ସେ ଡାକଦେଲା :

“ଜୀବେ ଦେ ନିମ୍ନେ ଗୁନଣ ଚୌପଡ଼
ରାଜେ ଖେଡ଼ଡ଼ଣ ଦୋ
ଆ ନା ସରସ୍ବେ ହୋଶିୟେ- ରୁ ମେରେ ବଲ୍ଲ ହୋ
ହୁକମ ଜୋ ରାଜେ ସିରକପ୍ପ ଦା, ନରଦା ମନୁନ ସୋ ।”

(ଘାସର ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଆଲୁଅରେ ଦୁଇଜଣ ରାଜା ପଶା ଖେଳୁଛନ୍ତି । ଆ ସଖୀ ଭାଷ୍ୟ, ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କର । ରାଜା ସିରକପ୍ପର ଆଦେଶ ପଶାକାଠିମାନେ ମଧ୍ୟ ପାଳନ କରନ୍ତି ।)

ସିରକପ୍ପ ଠିକ୍ ପଶାକାଠି ଟିକି ଲାବେଲକୁ ରସାଲୁ ଟିପ୍ପଣୀ କଲା, “ରାଜା, ମୂଳରୁ ତ ତୋର ଅଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଦେଇଛି । ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ନେଇ ଆରଂଭ କରିବା ଉଚିତ :

“ଜୀବେ ଦେ ନିମ୍ନେ ଗୁନଣ ଚୌପଡ଼
ରାଜେ ଖେଡ଼ନ ଦୋ
ଆନା ମାଜା ହୋଶିୟେ, ରୁ ମେରେ ବଲ୍ଲ ହୋ
ହୁକମ ଜୋ ସଜେ ସାହବ ଦା, ନରଦା ମନୁନ ସୋ ।”

ପଶା ଖେଳିବା ସମୟରେ ରାଜା ନିଜର ରାଣୀ ଓ ହିଅ ଦୁହେଁକୁ ଡାକି ନିଜର ଦୁଇ ପାଖରେ ବସାଇଥିଲା । ରୂପର ପ୍ରଭାବରେ ସେମାନେ ପଶା ଖେଳୁଥିବା ଲୋକର ଧ୍ୟାନ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରତିଦ୍ରୁଦ୍ଧା ରାଣୀ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ହିଅ ପଶାକାଠି ବଦଳାଇ ଦେଉଥିଲା ଓ ନିଅ ଆଡ଼କୁ ଦେଖିଲେ ରାଣୀ ବୁଲାଇ ଦେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ରସାଲୁ ଯୋଗୀ ଭଳି ଏକାଗ୍ରଚିତ୍ତ ହୋଇ ବସିଥାଏ । ରୂପରେ ସେ ରାଣୀ ଓ ରାଜକୁମାରୀରୁ ଦୁଇଗୁଣ ସୁନ୍ଦର ଥିଲା । ଖେଳ ଆରଂଭ ହେବାପରେ କୌଣସି କୌଶଳ ଫଳପ୍ରସ୍ତ ହେଲା ନାହିଁ । ରସାଲୁ ଯେମିତି ଅତଳ ସମାଧିରେ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ରାଜା ସିରକପ୍ପ ପ୍ରଥମ ବାଜି ହାରିଗଲେ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ବାଜି ଆରଂଭ ହେଲା । ରାଣୀ ଓ ରାଜକୁମାରୀ ଦ୍ଵାର ମାନ ସେଠାରୁ ଉଠିଗଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଧନ୍ଦା ପରୁରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଅସି ବସିଲେ । ରସାଲୁ ଠିକ୍ ପଶାକାଠି ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଚଞ୍ଚା କଲା ସମୟରେ ଧନ୍ଦା ପରୁରୁବା ଲୋକ କୌଣସି ଏକ କଠିଣ ଧନ୍ଦା ପରୁରୁଦେଉଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଧନ୍ଦା ହେଲା :

ଅଠ ପଞ୍ଚନ, ନୌ ବେଢ଼ିଆ, ଚୌଦହ ଦୁମ୍ୟନ ଘେର,
ଜେ ତୁ ରଜା ଜଣା ସଙ୍ଗା ତା ପାମା କିତନେ ସେର ।”

ରଜା ଏକାସମୟରେ ନଜର ଗୁଲ୍ ଚଳଇ ଚଳଇ ଧଂଦାର ଉତ୍ତର ମଧ୍ୟ ଦେଲା :

“ଅଠ ପଞ୍ଚନ ନୌ ବେଢ଼ିଆ, ଚୌଦହ ଦୁମ୍ୟନ ଘେର,
ଅବର ତାରେ ଗିନ ଦସ୍ତୀ, ମୈ ଦସ୍ତୀ ପାମା ଉକବେ ସେର
ଜିନ୍ଦୀ ଜଂଗଲ ଲକଡ଼ୀ, ପାମା ଉକତନେ ସେର ।”

(ଅଠଟି ଘାଟ, ନଅଟି ଚଉତରା, ଚଉଦଟି ଭଉଁର ଅଛି । ତୁମେ ପ୍ରଥମେ ଆକାଶର
ତାରା ଗଣନା କରି କହ, ସେତେ ସେର ପାଣି ନଈରେ ଥିବ । ଜଂଗଲରେ ସେତେ କାଠ
ଅଛି, ନଈରେ ସେତକ ସେର ପାଣି ଅଛି ।)

ରଜାକୁ ଗୋଟାକ ପରେ ଗୋଟାଏ ଧଂଦାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା; କିଂଚିତ୍
ସେ ତା’ଠାରୁ ଜଟିଳ ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲା । ଧଂଦାମାନ ନିଷ୍ଫଳ ହେଉଥିବାର ଦେଖି ଧଂଦା
ପଛୁରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ନଜର ମୁଠା କଥା ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନେ
ସେଠାରୁ ଖସିଗଲେ ହିଁ ଯାଇ ନଜର ରକ୍ଷା ବୋଲି ଜାଣିପାରିଲେ । ସିରକପ୍ପ ସ୍ତ୍ରୀ ଶାସ୍ତ୍ର
ବାଜି ମଧ୍ୟ ହାରିଗଲା ।

ଏଥର ଶେଷ ବାଜି ଆରଂଭ ହେବା କଥା । ସିରକପ୍ପ ପାଖରେ ଆହୁର ଏକ କୌଶଳ
ବାଜି ଥିଲା । ବାଜି ଆରଂଭ ହେଲାପରେ ସିରକପ୍ପ ନଜର ଶିଖାଇଥିବା ଦୁଇଟି ପୋଷା ମୁଣ୍ଡା
କାଢ଼ିଲା । ମୁଣ୍ଡା ଦୁଇଟି ପଶାପାଲରେ ଚଢ଼ି ଗୋଟିଗୁଡ଼ିକ ଏପଟ ସେପଟ କରିଦେଉଥିଲେ ।
ରସାଲୁ ପାଇଁ ଏବେ ଖେଳ ଓଲଟିଯାଇଥିଲା । କିଂଚିତ୍ ହଠାତ୍ ଏକ ଶୁଭକ୍ଷଣରେ କୌଣସି
ଏକ ଶୁଭକାଂକ୍ଷୀ ଲୋକର କହିଥିବା କଥା ତା’ର ମନେପଡ଼ିଗଲା :

“ଠହର ବେ ରଜା ଭେଲିୟା, ସାଡ଼ୀ ଏମା ଗଲି ସୁନ ଜା
ଜଘୋ ଡାଡ଼ୀ ଶୁଡ଼ା ଆ ବନେ, ତେର ପେଶ ନା ଜାବେ କା
ଦାହୁନା ଦସ୍ତ ଉଠାଇ କେ ଅପମା ଜେବ ଚ ପା ।”

ରଜା ନଜର ଡାହାଣ ହାତଟି ମୁଣ୍ଡାରେ ଭଞ୍ଜିକଲା । ଜାମା ମୁଣ୍ଡାରୁ ବିରଡ଼ିଟି ବାହାର
ଆସିଲା । ସିରକପ୍ପ ପର ମୁଣ୍ଡାମାନେ ଜୀବନବିକଳରେ ଗାତ ଭିତରେ ପଶିଗଲେ । ସିରକପ୍ପ
ବିଚଳିତ ହୋଇ କହିଲା :

“ଡଲ ବେ ପାସେ ଡାଲବେଁ, ଇଡ଼ଥେ ବସଂତା ଲେକ,
ସିରା ଧଡ଼ି । ଦାସାଁ ବାଜା ଆଁ, ଜେହଡ଼ୀ ସିରକପ୍ପ କରେ ସୋ ହୋଗ ।”

ରସାଲୁ ପଶାକାଠି ଫିଙ୍ଗି କହିଲା :

“ଡଲ ବେ ପାସେ ଡାଲବେଁ, ଇଡ଼ଥେ ବସଂତା ଲେକ,
ସିରା ଧଡ଼ି । ଦାଆଁ ବାଜାଆଁ, ଜିହଡ଼ୀ ରବ୍ବ କରେ ସୋ ହୋଗ ।”

(ରେ ପଣାକାଠି, ଗଡ଼ସା; ଏଇଠି ମଣିଷମାନେ ବାସକରି ରହନ୍ତୁ । ମୁଁ ତ ଓ ଗାଁର ବାଜି ଲାଗିଛି । ଯାହା ଭଗବାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ତା' ହେବ । ”

ରାଜା ସିରକପ୍ପ ମୁଁ ତ ବାଜି ହାରିଗଲା । ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ଜଣେ ଲୋକ ଆସି ଖବର ଦେଲା ଯେ ରାଜାର ଝିଅଟିଏ ଜନ୍ମ ହୋଇଛି । ରାଜା ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ସେଇ ଅଲକ୍ଷଣୀକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ; କିନ୍ତୁ ରସାଲୁ କହିଲା, “ଯେଉଁ ରାଜା ନିଜର ମୁଁ ତ ହରାଇ ସାରିଛୁ ସେ ବା କେମିତି ଅନ୍ୟର ମୁଁ ତ ସଂପର୍କରେ ଆଦେଶ ଦେବ ? ଏଇ ରାଜକୁମାରୀକୁ ମୁଁ ମୋ ସାଥରେ ନେଇଯିବି । ” ରସାଲୁ ଏବେ ମଧ୍ୟ ବିବାହବ୍ୟୟନରେ ବାଧ୍ୟ ହେବା ପାଇଁ ଚାହୁଁ ନଥିଲା । ଆଜି ଜନ୍ମହୋଇଥିବା ଝିଅଟି ଯୁବତୀ ହେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସ୍ବାଧୀନ ଭାବରେ ଜୀବନ ବିତାଇପାରବ । ରସାଲୁ ସିରକପ୍ପକୁ ତା'ର ଜୀବନ ଭକ୍ଷା ଦେଲା; କିନ୍ତୁ ପତ୍ନୀ ରହିଲା ଯେ ସେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆଉ କେବେ ଜୁଆ ଖୋଲିବ ନାହିଁ । ମହଲ ଭିତରେ ଏତେ ସମୟଧରି ରହିଗଲାପରେ ରସାଲୁକୁ ନିଜର ନିଃଶ୍ୱାସ ଭୁଲ ହେଲା ଭଳି ଲାଗୁଥାଏ । ସେ ପୁଣି ମୁକ୍ତ ଆକାଶ ତଳକୁ ଫେରିଆସିଲା । ରସାଲୁ କାରାଗାର ପାଖଦେଇ ଗଲବେଳେ ବନ୍ଦୀମାନେ ପାଟିକଲେ :

“ହୋର ରାଜେ ମୁର୍ଗାବୟା, ତୁ ରାଜା ଶାହବାଜ,
ବଂଶୀ ବା ନା ଦେ ବଂଦ ଖଲସ କର, ତେରା ଉମ୍ର ଦରଜ । ”

(ଅନ୍ୟ ରାଜାଟି ତ କାପୁରୁଷ; ତୁ କିନ୍ତୁ ଗର ରାଜା । ବଂଶୀମାନଙ୍କୁ ବଂଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରାଇ ଦେ; ତୁ ଦୀର୍ଘାୟୁ ହେବୁ ।)

ରାଜା ନିଜ ହାତରେ ବନ୍ଦୀଶାଳାର ଦ୍ୱାର ଖୋଲିଦେଲେ । କଇଁଠାମାନେ ରାଜା ରସାଲୁକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ବାହାରିଗଲେ । ରାଜା ସେଠାରୁ ଚାଲିଆସି ଖେଜୁ-ପୁରଟା ପାହାଡ଼ରେ ପହଂଚିଲା । ସେଇଠି ସେ ଏକ ମହଲ ନିର୍ମାଣ କଲା । ମହଲ ସମ୍ମୁଖରେ ଏକ ଆଂବରୁରା ରୋପଣ କରି କହିଲା, “ଯେଉଁଦିନ ଆଂବଗଛରେ ବଉଳ ଧରିବ ସେଦିନ ରାଜକୁମାରୀ କୋକିଲାଁର ଦେହରେ ଯୌବନ ଆସିବ । ତା'ପରେ ଯାଇ ମୁଁ ତା'କୁ ବାହାହେବି । ”

ରସାଲୁ ଦିନେହେଲେ ଅସ୍ତ ଧରି ଘରେ ରହିପାରିଲା ନାହିଁ । ତାକୁ ତ ଶିକାରରୁ ଘଡ଼କ ପାଇଁ ଅବସର ମିଳୁନଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଟିକିଏ ଅବସର ମିଳୁଥିଲା ସେ ଅନ୍ୟ ଏକ ବିପଜ୍ଜନକ କାମରେ ମାତିଯାଉଥିଲା । ଆଂବଗଛରେ କେବେ ବଉଳ ଆସିଲା, କେବେ କୋକିଲାଁ ଯୁବତୀ ହେଲା, ତା'ର ଖିଆଲ ନଥିଲା । ରାଜା ନିଜ କାମରେ ଭୋଗ ଥିଲା । ତାର ମହଲରେ କୋକିଲାଁ ବ୍ୟଗତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ରାଣୀ ପ୍ରବେଶ କରି ନଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ କୋକିଲାଁ ସମବୟସ୍କ କୌଣସି ପୁରୁଷ କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସହତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ପାଇଁ ଛଟପଟ ହେଉଥିଲା । ରାଜାର ଶିଶୁପ୍ରଣିଷରେ ଶକ୍ତର ନାହିଁ ନଥିବା

ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲା । ନିଜର ଶକ୍ତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ କୋକଳାଁର ଯୌବନ ତାକୁ ନିହାତି ନଗନ୍ୟ ମନେହେଉଥିଲା । ଏହି କାରଣରୁ ରାଜା ଓ ରାଣୀ ମଧ୍ୟରେ କେବେହେଲେ ପ୍ରେମର ଅଂକୁରୋଦ୍ଗମ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ପରସ୍ପର କଥାବସ୍ତା ହେବା ତ ଦୂରର କଥା, ସେମାନେ ଦୁହେଁ କେବେହେଲେ ଏକାଠି ବସି ନଥିଲେ । ଉଭୟେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଅଜଣା ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

ଦିନକର କଥା । ରାଜା ରସାଲୁ ଶିକାର କରିବା ପାଇଁ ବାହାରଯାଇଥିଲା । ସେ ଯିବା ପରେ ଜଣେ ରାଜା ଶିକାର କରୁ କରୁ ରସାଲୁର ମହଲ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଆସିଥିଲା । ଛୁତ ଉପରେ ବସିରହି କୋକଳାଁ ଏକା ଏକା ଆଖପାଖର ମନୋହର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଥାଏ । ତଳେ ଜଣେ ଅତିଥୀ ଲୋକକୁ ଦେଖି ସେ କହିଲା :

“ମହଲ୍ଲୀ ହେଠ ଫିରଂ ଦୟା, ସାଧ ଫିରୌ କେ ଚୋର ।”

(ଆରେ ମହଲ ତଳେ ଚାଲୁଥିବା ଲୋକ, ତୁ ସାଧୁ ନା ଚୋର ?)

ରାଜା ତଳୁ ଉଠିବ ଦେଲା :

“ଚୋରା ମୋଲେ କପଡ଼େ, ସାଧା ନବେ ନ କୋର ।”

(ଚୋରମାନେ ମଇଲା ବସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କରନ୍ତି; ସାଧୁମାନଙ୍କର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂଆ ଥାଏ ।)

ତଳେ ଥିବା ରାଜାର ନାମ ଥିଲା ହୋଡ଼ୀ । ସେ କୋକଳାଁର ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ନବ-ଯୌବନ ଦେଖି ଆସକ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ତା’ ମୁହଁରୁ ଅକ୍ଷୟାତ୍ ବାହାରିଲା :

“ଅଛାଁୟା ଦାଶା ପକ୍ଷୟା, ଚୋ ଚୋ ପେନ ଅନାର ।”

(କଷ୍ଟା ଫଳ ପାରିଗଲଣି, ତାଳିଂବରେ ରସ ପୁରିଗଲଣି ।)

କୋକଳାଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜର ସମ୍ପାଦ ବଜାୟ ରଖିଥାଏ । ସେ କହିଲା :

“ଏସା କୋଇ ନ ଜନ୍ମି ସ୍ତା ଜୋ ଆବେ ରାଜେ ଦେ ଦରବାର ।”

(ଏମିତି କେହି ଜନ୍ମ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ଯିଏ ରାଜାର ଦରବାରକୁ ଚାଲିଆସିବ ।)

ହୋଡ଼ୀ ମହଲ ଭିତରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ବ୍ୟକ୍ତ କଲା । ମହଲର ଫାଟକରେ ପାହାଡ଼-ପ୍ରାୟ ପଥରଟିଏ ରଖାହୋଇଥିଲା । ତାକୁ ଘୁଷାଇ ଦେଇ ରସାଲୁ ଭିତରକୁ ଯାଉଥିଲା । ହୋଡ଼ୀ ଅନେକ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ପଥରଟିକୁ ଟିକିଏ ମଧ୍ୟ ଘୁଷାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ହୋଡ଼ୀର ପକ୍ଷୀ ପାଲଟି ଯାଇ କୋକଳାଁ ପାଖକୁ ପହଂଚିଯିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଥାଏ; କିନ୍ତୁ ତାହା ତା’ ପକ୍ଷରେ ସାଧ୍ୟାତ ଥିଲା । ସେ କୋକଳାଁକୁ ଦଉଡ଼ିଟିଏ ଚାଲାଇ ଦେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲା । ଶେଷରେ କୋକଳାଁର ହୃଦୟ ତରଳିଗଲା । ସେ ନିଜେ ବି ତ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରି କାହା ସହିତ କଥାବସ୍ତା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । କୋକଳାଁ ଦଉଡ଼ି ଫିଙ୍ଗି ଦେଲାକୁ ରାଜା ହୋଡ଼ୀ ଉପରକୁ

ଚଢ଼ିଗଲା । ତା'ପରେ ଆଉ ବରଷା କୋକଳା ନଜର ପଡ଼୍ୟରଷା କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ରସାଳୁ ଜଂଗଲ ଭିତରେ ଶିକାରରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା । ଏପଟେ ରଂଗମହଲରେ କୋକଳା ରସନୀଡ଼ାରେ ମାଡ଼ିଥିଲା । ତା' ପରଦିନ ଯେମିତି ହୋଡ଼ୀ ଚାଲିଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲା, କୋକଳା କା'ଦି ଉଠିଲା । ହୋଡ଼ୀ ତା'ର ଲୁହ ପୋଛିଦେଲାବେଳେ କୋକଳାର କଜ୍ଜଳ ତା' ହାତରେ ଲାଗିଗଲା । ରାଜା ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲା, “ମୁଁ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ଫେରିଆସିବି । ଯେତେ ସମୟ ତୋ ପାଖରୁ ଦୂରରେ ରହିବି, ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ତୋ'ର କଜ୍ଜଳକୁ ହାତରୁ ଲାଗିଯିବା ପାଇଁ ଦେବି ନାହିଁ । ମୁଁ ଏଇ ହାତରେ ନା ଖାଇବି, ନା ପିଇବି, ନା ଏଇ ହାତକୁ ଧୋଇବି । ଏଇ ହାତରେ କିଛି ମଧ୍ୟ କରିବି ନାହିଁ ।

ରାଜା ରସାଳୁ ଘରକୁ ଫେରୁଥିବା ରାଣୀର ରଂଗଡଂଗରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲା । ମୁଁତର ବେଣୀ ମୁକୁଳା ହୋଇଯାଇଥାଏ । ହାର ଛୁଞ୍ଚିଯାଇଥାଏ । ଶେଷ ହୁଗୁଳା ହୋଇ ଝୁଲିଯାଇଥିଲା । ରାଜା କହିଲା :

“କନ୍ଦ ମେର ଖୁଆ ଗେଡ଼ିଆ, ରାଜୀ କସନେ ଭଲ୍ଲୀ ନସାର
ଦଉୟୋ ପାମା କସ ଲ୍ୟା; କସ ସୁଟେଟ ଖଂଧାର
କୌନ ମହଲ୍ ବର ଦୌଡ଼ିୟା, ମହଲ୍ ପଇ ଧସକାର
ସେଜ ମେରା ଲେଟିୟା, ଡ଼ିଲ୍ଲୀ ପଇ ନବାର ।”

(ରେ ରାଣୀ, ମୋର କଅଁଳ କିଏ ବ୍ୟବହାର କଲା, କିଏ ମୋର ଦଉଡ଼ି ଛୁଞ୍ଚି ଛାଡ଼ି ଦେଲା ? ମାଠିଆରୁ ପାଣି କିଏ ଡାଳିଲା ? ସେଥିରେ କିଏ ଛେପ ପକାଇଲା ? ମହଲ ଭିତରେ କିଏ କୌଡ଼ି ଥିଲା, ଯାହାର ପାଦଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଇଥିଲା ? ମୋ ବଛଣୀରେ କିଏ ଶୋଇଥିଲା ? ଖଟର ଦଉଡ଼ି ହୁଗୁଳା ହୋଇଯାଇଛି ?)

ରାଣୀ ଖୁବ୍ ଅଲ୍ଲସଦିନ ଭିତରେ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ପାଲଟିଯାଇଥିଲା । ସେ ଚମକାର ଭାବରେ ଉଠିବେ ଦେଲା :

“ମୁଁ ନଜେ କଅଁଳ ବ୍ୟବହାର କରିଛି, ମୁଁ ନଜେ ଦଉଡ଼ିକୁ ଛୁଞ୍ଚି ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି । ମାଠିଆରୁ ପାଣି ମୁଁ ନଜେ ଝିଁ କାଢ଼ିଛି । ମୁଁ ନଜେ ଛେପ ପକାଇଛି । ମଜନା ମୋର ବେଣୀ ଖୋଲି ଦେଇଛି; ଶୁଆ ହାର ଛୁଞ୍ଚି ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି । ମୁଁ ପାଗଳୀ ପରି ଦୌଡ଼ିଥିଲି, ସେଇଥିପାଇଁ ମହଲର ଭାଲିରୁ ଦବିଯାଇଛି । ପେଟବ୍ୟାଥାର ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ମୁଁ ଝିଁ ନଜେ ଶେଷ ଉପରେ ଶୋଇଥିଲି । ସେଇଥିପାଇଁ ଦଉଡ଼ିମାନ ହୁଗୁଳା ହୋଇଯାଇଛି ।”

ରାଜା ସେତେବେଳେ ଚୁପ୍ ରହିଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ଆଜି ତା' ମନ ସମ୍ପାଦନ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଆଜି ତାକୁ ରାଣୀ ତା' ନଜର ହାତମୁଠାରୁ ବାହାରିଯାଇଥିବାର ମନେ ହେଉଥିଲା । ତା'ର ଯୌବନ ଏକ ଅଲୌକିକ ଅଗ୍ନିଶିଖାର ପ୍ରକୋପରେ ଦହନ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ତା' ପରଦିନ ସକାଳେ ସେ ପାହାଁତାରୁ ଉଠି ଶିକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରିଗଲା; କିନ୍ତୁ ଏବେ ତା'ର ଏକାଗ୍ରତା ଖାଲି ଥିଲା । ତା'ର

ଲକ୍ଷ୍ୟ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଉଥିଲା । ତା'ର ମନେହେଉଥିଲା ଯେମିତି ତା'ର ଜୋତା ଭିତରେ ବାଲିଗୁଡ଼ ପଶିଯାଇଛି । କେହି ଜଣେ ଅଦୃଶ୍ୟ ଶତ୍ରୁ ତା' ନିଜ ଭିତରେ ଛଳ ବସିଛି । ସେ ଦ୍ଵିପହର ସମୟରେ ଘର ଆଡ଼କୁ ଫେରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଭୃଗୁସ୍ତ୍ର ପ୍ରହରରେ ସେ ମହଲ ନିକଟରେ ପହଂଚି ଦେଖିଲା ଯେ ଜଣେ ଲୋକ ଦଉଡ଼ି ଯାହାନ୍ତରେ ମହଲରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଛି ଓ ମହଲ ଉପରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ କୋକିଳା ତାକୁ ବିଦାୟ ଜଣାଉଛି । ରାଜା ଫୋପରେ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜର ଉଦ୍ଦେଶ୍ଵିକ ମନକୁ ସଫଳ କରି ତା'କୁ ଆହ୍ୱାନ କଲା । ଏଥର ହୋଡ଼ୀ ଓ ରସାଳୁ ମୁହାଁମୁହିଁ ହେଲେ । ରସାଳୁ କହିଲା, “ଆଜି ତୋତେ ପ୍ରଥମ ସୁଯୋଗ ଦେଲି । ଆନ୍ତମଣ କର ।” ହୋଡ଼ୀ ଶର ନିକ୍ଷେପ କଲା; କିନ୍ତୁ ଏଇ ମାତ୍ର ଶରର ସହବାସ ଉପଭୋଗ କରି ଆସିଥିବା ହୋଡ଼ୀର ଶରରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଶକ୍ତି ନଥିଲା । ରସାଳୁ ତା'ର ଶରକୁ ଦୂରକୁ ଛିଂସୁଡ଼ି ଦେଲା । ରସାଳୁ କହିଲା, “ଟିକେ ଦମ୍ ମାରିନେ । ଆଉ ଥରେ ଚେଷ୍ଟା କର ।” ହୋଡ଼ୀ ଆଉ ଏକ ଶର ଗୁଡ଼ିଲା । ରସାଳୁ ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ଡାଳ ଦେହରେ ଅଟକାଇ ଦେଲା । ରସାଳୁର ଏକାଗ୍ରତା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବିଚଳିତ ଥିଲା । ସେ ଥରେ ମାତ୍ର ଆନ୍ତମଣ କଲା ଓ ହୋଡ଼ୀ ଦୁଇଖଂଡ ହୋଇ ତଳେ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା ।

କୋକିଳା ଉପରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଏ ସବୁ ଦେଖୁଥିଲା । ସେ ଏବେ ତା'ର ପାଲି ବୋଲି ଜାଣିପାରିଲା । ସେ ରଂଗମହଲର ଗୁଡ଼ ଉପରୁ ତଳକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲା । ରସାଳୁ ନିଜ ହାତରେ ହୋଡ଼ୀ ଓ କୋକିଳାର ଶବ୍ଦକୁ ନିଜ ଘୋଡ଼ା ଦେହରେ ବାନ୍ଧିଦେଲା ଓ ଘୋଡ଼ାକୁ ଜଂଗଲ ଆଡ଼କୁ ବଂସିଟାଇ ଦେଲା । ବିଦାୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ଏତିକି ମାତ୍ର କହିଲା, “ସଖା ଫୌଲସୀ, ତୋର ମୋର ଏକାସାଥରେ ଏତିକି ବାଟ ଆସିବାର ଥିଲା । ଏବେ ମୋତେ ମୋର ଜୀବନର ଗତି ବଦଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ।”

ଏବେ ତା'ର ପିତାମାତାଙ୍କ କଥା ମନେପଡ଼ିଲା । ତା' ଛୁଡ଼ା ଯାହାକୁ ସେ ଘେରୁ-ବୁଲିଲବେଳେ ବେଘାରେ ଗୁଡ଼ି ଦେଇ ଆସିଥିଲା, ତା'ର କଥା ମଧ୍ୟ ମନେ ପଡ଼ିଲା । ତାର ମନେହେଲା ଯେମିତି ସିନ୍ଦୂଳକୋଟ ତାକୁ ଡାକୁଛି । ସେ ନିର୍ଜନ ମହଲର ଦୁଆରରେ ପଡ଼ିଥିବା ପାହାଡ଼ ପରି ବରଟ ପଥରଟିକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇ ଦୂରକୁ ହଟାଇଦେଲା । କବାଟ ଖୋଲି ଦେଲା; କିନ୍ତୁ ନିଜେ ସେଇ ଅବସ୍ଥାରେ ପଛକୁ ବୁଲିପଡ଼ିଲା, ନିଜର ସହର ଅଭିମୁଖେ !

ବଳବନ୍ତ ଗାନ୍ଧୀ

ଦୁଇ ଭକ୍ତୀ

ସମ୍ରାଟ୍ ଆକବରଙ୍କ ଅମଳର କଥା । ଲହୋର ସହର ନିକଟରେ ଥିବା ସାଂଦଲବାର ଅଂଚଳର ମୁସଲମାନ ଭକ୍ତୀ ରଜପୁତମାନେ ସମ୍ରାଟ୍‌କୁ ଖଜଣା ନଦେବା ପାଇଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଥିଲେ । ଶେଷରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ମୋଗଲ ସୈନ୍ୟ ମାଡ଼ିଆସିଲେ ଓ ସର୍ଦ୍ଦାର ଫରୀଦ ଓ ତା'ର ପିତାଙ୍କୁ ଧରିନେଲେ । ତା'ଙ୍କର ହାତଗୋଡ଼ ବାଧୁ ଆକବରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖକୁ ଆଣାଗଲା ।

ସମ୍ରାଟ୍‌କୁ ଫରୀଦ ରୋକଠୋକ ଜବାବ ଶୁଣାଇଦେଲା ଓ ମୋଗଲମାନଙ୍କୁ ମୁହେଁ ମୁହେଁ ଗାଳିଦେଲା । ସମ୍ରାଟ୍ ରାଗରେ ଜଳିଗଲେ । ସେ ଆଦେଶ ଦେଲେ, “ଘାତକ ! ଏଇ ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କର ମୁଁ ତ କାଟ କରି ବଡ଼ ଦ୍ଵାର ଉପରେ ଝୁଲାଇଦିଅ । ତା'ଙ୍କ ଦେହରୁ ଛୁଲ ଉତାର ନେଇ ତା'ଭିତରେ କୁଠା ଭର୍ତ୍ତି କରିଦିଅ ।

ବାପ ପୁଅ ଉଭୟଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରାଗଲା । ସେଇ ସମୟରେ ଫରୀଦର ସ୍ତ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀର ପାଞ୍ଚ ମାସର ଗର୍ଭ ଥିଲା । ଗର୍ଭମାସ ପରେ ଏକ ରବିବାରଦିନ ତା'ର ପୁଅ ଜନ୍ମହେଲା । ତା'ର ନାମ ରଖାହେଲା ଦୁଲ୍ଲୀ ।

ଦୁଲ୍ଲୀର ମୁଖମଂଡଳ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଥିଲା । ଚଉଡ଼ା କପାଳ, ଭସା ଆଖି ଓ ତା'ର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ଧାଇଁ ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା'ର କପାଳ ଦେଖି ସେ କହିଲା, “ଏଇ ଗାର ବାଳକ ତା' ପିତୃହତ୍ୟାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବ ।”

ମା' ଖୁସି ହୋଇ ପୁଅ ମୁଁତରେ ସୁନା ମୋହର ବୁଲାଇଲା । କିନ୍ତୁ ତା' ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତା'ର ଦୁଇୟ ଭୟରେ ଥରଉଠିଲା ।

ସେଇଦିନ ଆକବର ବାଦଶାହଙ୍କ ପ୍ରାସାଦରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ରଜକୁମାର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲା । ତା'ର ନାମ ରଖାଗଲା ଶେର୍ ଓ ସେ ପରେ ଜାହାଙ୍ଗୀର ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ସମ୍ରାଟ୍‌ଙ୍କର କାମନା ଥିଲା ଯେ ତା'ଙ୍କର ପୁଅ ବଡ଼ ହୋଇ ନ୍ୟାୟବାନ୍ ଓ ଗାରପୁରୁଷ ହେଉ । ଜ୍ୟୋତିଷମାନେ ରାଶି-ନକ୍ଷତ୍ର ଗଣନା କରି କହିଲେ, “ଛୁମ୍ମୁ ! ଆପଣ ଦାନ ଧର୍ମ

କର'ରୁ ଓ ଲୋକମାନଙ୍କର ସେବା କର'ରୁ । ପୁଣି ନିଜ ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ଏପରି ଏକ ମାଆର ସଫଳ କର'ରୁ, ଯାହାର ଠିକ୍ ସେଇଦିନ ପୁଅ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବ । ରାଜକୁମାର ଯଦି ସେଇଭଳି ମାଆର ଦୁଧ ପିଇ ବଡ଼ ହୁଏ, ତା'ହେଲେ ସେ ବଡ଼ ହେଲେ ସାର୍ ଓ ଅଜେୟ ହେବ ।”

ସମ୍ରାଟ୍ ଗୁରୁଆଡ଼େ ସଫଳ ନେଲେ । ଜଣେ ବୁଢ଼ା ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଆସି ଦରବାରରେ ଜଣାଇଲା, “ସମ୍ରାଟ୍ ! ଯେଉଁ ଫଗୁଦ ଭକ୍ତୀକୁ ତୁ ହତ୍ୟା କରିଥିଲୁ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ଯୁବତୀ ଓ ନିର୍ଭୀକ ଅଟେ । ସୁରୁଷମାନଙ୍କ ଭଳି ସେ ସାହସୀ । ଯେଉଁ ରଜବାର ଦିନ ରାଜକୁମାର ଜନ୍ମ ହେଲା, ଠିକ୍ ସେଇଦିନ ତା' ଘରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ପୁଅ ଜନ୍ମ ହୋଇଛି ।”

ଏହା ଶୁଣି ସମ୍ରାଟ୍ ବହୁତ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । ସେ ସେଇ ସାର ମାଆକୁ ନିଜ ପାଖକୁ ଡକାଇବା ବଦଳରେ ଶେଷକୁ ରାଜକର୍ମଗୁରୁମାନଙ୍କ ସାଥରେ ତା' ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦେଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଉପରେ ରାଜକୁମାରର ଲଳନପାଳନର ଭାର ଦିଆଗଲା ଓ ତା' ସକାଶେ ଏକ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାସାଦ ନିର୍ମାଣ କରି ଦିଆହେଲା । ଶେଷ ଓ ଦୁଃଖା ଦୁଇଜଣଯାକ ଦୁଇ ଭାଇଭଉଣି ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଦୁଧ ପିଇ ବଡ଼ ହେଲେ । ସେମାନେ ଏକାଠି କୁହୁ ଲଢ଼ୁଥିଲେ, ଧନୁଗୁଳନା କରୁଥିଲେ ଓ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖେଳରେ ଦୁଃଖା ସବୁବେଳେ ଶେଷକୁ ପଛରେ ପକାଇ ଆଗେଇଯାଉଥିଲା ।

ଉଭୟଙ୍କର ବୟସ ବାରବର୍ଷ ହେଲା ପରେ ଆକସର ଶେଷ ଓ ଦୁଃଖାକୁ ଦରବାରକୁ ଡକାଇଲେ । ଆଦେଶ ଦିଆହେଲା ଯେ ବଡ଼ ପଡ଼ିଆରେ ତା'ରୁ ପୋତି ସେ ଦୁହିଁଙ୍କର ଶରଗୁଳନା ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହେବ । ସାରା ସହରର ଲୋକେ ଏଇ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଜମାହୋଇଗଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରିକା ପାଇଁ ଯେମିତି ଭୁଲ ନ ହୁଏ, ସେଇଥିପାଇଁ ତା'ଙ୍କର ଗୁରୁମାନେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ହାତରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ଶର ଦେଲେ । ଶେଷର ଶର ଏପଟେ ସେପଟେ ଚାଲିଯାଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖାର ଶର ଯାଇ ଠିକ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳକୁ ଭେଦ କରୁଥିଲା । ତା'ପରେ ଘୋଡ଼ାଗୁଳନା ଓ ଶୀତାଗୁଳନା ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହେଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ଦୁଃଖା ଜିତିଗଲା ।

ବାଦଶାହଙ୍କ ମୁଖମଂଡଳରେ ବିସ୍ମୟଭାର ଗୁଣ୍ଡା ଖେଳିଗଲା ଓ ତା'ଙ୍କର ହୃଦୟ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀକୁ ଡକାଇ ଆଣି ପଚାରିଲେ, “ସତ କହ, କଥା କ'ଣ ? ମୋ ପୁଅ ସବୁବେଳେ କାହିଁକି ହାରିଯାଉଛି ? ତୁ ତା'କୁ ଦୁଧ ପିଆଇଥିଲୁ ନା ନାହିଁ ? ତୋ'ର ଯଦି ପ୍ରାଣ ପ୍ରତି ମୋହ ଅଛି, ତା'ହେଲେ ସତ କହ ।”

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲା, “ମୁଁ ତାକୁ ପୁଅଭଳି ପାଲଟିଛି । ମୋ ନିଜର ଦୁଧ ପିଆଇଛି । ମୋର ଦୋଷ ଏତିକି ଯେ ଦୁଃଖାକୁ ମୁଁ ମୋର ଡାହାଣ ଗ୍ରନରୁ ଓ ରାଜକୁମାରକୁ ମୋର ବାମ ଗ୍ରନରୁ ଦୁଧ ପିଆଇଛି ।”

ସମ୍ରାଟ୍ କିନ୍ତୁ ସମୟ ତା' କରବା ପରେ କହିଲେ, “ତୋର ଦୋଷ ମୁଁ କ୍ଷମା କରୁଛି; କାରଣ ତୁ ରାଜକୁମାରକୁ ପାଳନ କରିଛୁ । ତୋ'ର ଏଇ କାମ ପାଇଁ ମୁଁ ସୁନାମୋହର ସୁରକ୍ଷାର ଦେଉଛୁ । ଯା' ଦୁଃଖକୁ ଦେଖାଶୁଣା କର । ତାର ଉତ୍ତମ ଭାବରେ ପଡ଼ାପଡ଼ି ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କର । ସେ ବଡ଼ ହେଲେ ମୁଁ ତା'କୁ ଦରବାରକୁ ଡକାଇ ଆଣି ଜାଗିରଦାର କରିଦେବି ।”

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗାଁକୁ ଫେରିଆସି ଦୁଃଖକୁ କାଜି ପାଖକୁ ନେଇଗଲା । କାଜିକୁ ଶିରଣୀ ଭେଟି ଦେଇ, ଦୁଃଖକୁ ଇସ୍ଲାମ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ଦେଇ ସୁପଥରେ ଚାଲିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲା ।

କାଜିର ରକ୍ଷଣଶୀଳ ପାଠପଢ଼ାରେ ଭରଜୁ ହୋଇ ଦିନେ ଦୁଃଖ ତା'କୁ ପିଟିପକାଇଲା । ତା'ପରେ ସେ ବଢ଼େଇ ପାଖକୁ ଯାଇ ବାଟୁଲିଖଡ଼ା ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ କହିଲା । ଦୁଃଖର ଶରୀରରେ ଚଠଳତା ଥିଲା ଓ ତା'ର କାହାରି ପ୍ରତି ଭ୍ରୁକ୍ଷେପ ନଥିଲା । ଗାଁ ପିଲାଙ୍କୁ ଠୁଳ କରି ସେ ନିଜେ ତା'କର ସଙ୍ଗରେ ଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କୁଅରୁ ପାଣି ଆଣିଲାବେଳେ ସେମାନେ ତା'କର ମାଠିଆ କଣା କରିଦେଉଥିଲେ । ଗାଁର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦୁଃଖ ଓ ତା'ର ସାଥୀମାନଙ୍କ କୌତୁକ ଖେଳ ଅସହ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ିଲା ।

ଦିନେ ନଂବା ନାମକ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଟିପ୍ପଣୀ କଲା, “ଆରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ମାଠିଆ କାହିଁକି କଣାକରି ଚାଲୁଛି ? ଯଦି ତୁ ଏତେ ବାର, ତା'ହେଲେ ନିଜ ବାପଅଜାଙ୍କ ହତ୍ୟାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଉନୁ କାହିଁକି ? ଯା'...ବାଦଶାହ ଆକବର ଆଗକୁ ଯା' । ଯିଏ ତୋର ବାପର ମୁଠକାଟ କରି ବଡ଼ଦ୍ୱାର ଉପରେ ଝୁଲାଇ ଦେଇଥିଲା, ତା'କୁ ଲଢ଼ିବା ପାଇଁ ଡାକରା ଦେ ।”

ଏହା ଶୁଣି ଦୁଃଖର କଲଜାରେ ନିଆଁ ଲାଗିଗଲା । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ କଥା ଭୁଲିଯାଇ ସେ କଟାରିଟିକୁ ମୁଠାଇ ଧରିଲା । ତା'ର ଶିରପ୍ରଶିରରେ ବହୁଥିବା ରାଠବଂଶର ରକ୍ତ ଟକ୍‌ମକ୍ ହୋଇ ଫୁଟିଉଠିଲା । ସେଇଠୁ ସେ ସିଧା ନିଜ ମାଆ ଆଗରେ ଯାଇ କଟାରିଟିକୁ ଦେଖାଇ କହିଲା, “ସତ କହ, ମୋ ବାପା କେମିତି ମରିଥିଲା ? କେହି ଜଣେ ମତେ ଟାପରୁ କରୁଛି ।”

ମା' ଭୟସ୍ତକ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସେ ପୁଅର ଦୟାଦୟ ହୋଇ ଜଳୁଥିବା ଆଖିରେ ପ୍ରତିଶୋଧର ବୁଦ୍ଧି ଦେଖିପାରିଲା । ଦୁଃଖ ପୁଣି ଥରେ କହିଲା, “ତୁ ଯଦି ସତ କଥା ନ କହୁ, ତା'ହେଲେ ମୁଁ ତୋ'ର ମୁଠା ହାଣିପକାଇବି । କହ, ମୋ ବାପା କେମିତି ମରିଥିଲା ?”

ବିଧବା ମାଆ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ସବୁ କଥା କହିଲା । ପୁଅକୁ ଗୁଡ଼ରେ ଭିଡ଼ି ଧରି ତା' କପାଳରେ ବୋକ ଦେଲା ଓ କହିଲା, “ମୁଁ ଅନେକ କଷ୍ଟ ସହ୍ୟ କରି ତୋତେ ପାଲଟୁ । ବାଦଶାହ ସହୃଦ କେବେହେଲେ ଲାଗିରୁନି ।”

ଦୁଃଖର ନାକପୁଡ଼ା ଥରିଉଠିଲା ଓ ସେ ଡୋଧରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ କହିଲା, “ମୁଁ

କାପୁରୁଷ ନୁହେଁ । ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ମୋ ବାପାର ହତ୍ୟାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବି । ମୋତେ ମୋ ବାପର କୌଣସି ଏକ ସ୍ମୃତିରହୁ ଦେ ।”

ମା’ ଘର ପଛପଟେ ଥିବା କୋଠରୀର କୋଲପ ଖୋଲିଲା । ଏଇ କୋଠରୀଟିକୁ ସେ ସବୁବେଳେ ଦୁଃଖାର ଆଖି ଉହାଡ଼ରେ ରଖିଥିଲା । ଦୁଃଖା କୋଠରୀ ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ କଣରେ ଥିବା ହୋଇଥିବା ବର୍ତ୍ତାଟିକୁ ଉଠାଇଲା । ଏହା ତାହାର ପିତାଙ୍କର ବର୍ତ୍ତା । ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତାଟି ଯେମିତି ନିଆଁ ଭଳି ଜଳୁଥିଲା । ମାଆ ରୁଷିପାରିଲା ଯେ ଦୁଃଖା ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବ । ସେ ଭୟଭୀତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତା’ର ମଥା ଗର୍ବୋନ୍ମତ ହୋଇଉଠିଲା । କୋଠରୀଟି ଖଞ୍ଜା, ଡାଲ, ଛୁରି, ବର୍ତ୍ତା । ଇତ୍ୟାଦି ଅସ୍ତ୍ରରେ ଭର୍ତ୍ତିହୋଇଥିଲା । ଗୋଟାଏ କଣରେ ଏକ ବିରାଟ ନାଗର ବାଜା ପଡ଼ିଥାଏ । ମା’ କଞ୍ଚା ଗାଈଦୁଧ ଅଣାଇ ବାଜା ଉପରେ ଛୁଟି ଦେଲା । ଦୁଃଖା ବାଜାଦେହରେ ଆଘାତ କଲାରୁ କୋଠରୀଟି ଗୁଞ୍ଜରିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଏଇ ଦୁଃଖୁର ଶବ୍ଦ ଗଲ ଓ ଗାଆଁ ଦାଣ୍ଡରେ ପ୍ରତ୍ୟୁନ୍ନତ ହୋଇ ବାରକୋଣ ଦୂରକୁ ଶୁଣାଗଲା ।

ନାଗରର ଶବ୍ଦ ଦୁଃଖାର ବିଦ୍ରୋହ ପୁରୁଷତ୍ବର ଧ୍ବନି ଥିଲା । ଏଇ ରକ୍ତପିପାସୁ ଆହ୍ୱାନ ଯାଇ ଆକବରଙ୍କ ରାଜପ୍ରାସାଦର କାନ୍ଥରେ ପ୍ରତ୍ୟୁନ୍ନତ ହେଲା । ବାଦଶାହ ପାଖରେ ଖବର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଯେ ସାଦଲବାର୍ରେ ଘୋହଲ ବର୍ଷ ପରେ ନାଗର ବାଜିଛି । ମୋଗଲ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ଏଭଳି ବେପରୁଆ ସ୍ୱର ଉଠିଲାନ କରବାପାଇଁ କାହାର ବା ସାହସ ଥିଲା ।

ଦୁଃଖା ପାଞ୍ଚଶହ ଖଞ୍ଜା ଓ ବର୍ତ୍ତା ନିଜ ସାଥୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବାଟିଦେଲା ଓ ସେ ତା’ର ପ୍ରଥମ ଆକ୍ରମଣ ନିଜର ମାମୁଘରର ଲୋକମାନଙ୍କ ଉପରେ କଲା । ତା’ର ରାଗର କାରଣ ହେଲା ତା’ର ବାପାର ମୁଠକାଟ ସମୟରେ ସେମାନେ ତା’ ମାଆକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ମୋଟେହେଲେ ଆସି ନଥିଲେ । ସେ ଲୁଠନ କରିଥିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନିଜ ପାଖରେ ରଖିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଶପଥ କରିଥିଲା । ସେ ମାମୁଘରର ଗୃହପାଳିତ ପଶୁପକ୍ଷୀକ ଛଡ଼ାଇ ଆଣି ନିଜ ଗାଆଁର ବାରିକ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ବାଣ୍ଟି ଦେଲା ।

ଏହାପରେ ଦୁଃଖା ସିଂହ ପାଲଟିଗଲା । ସେଇ ଅଂଚଳ ଦେଇ ଆତଯାତ ହେଉଥିବା ଲୋକଙ୍କ ସହତ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଦୁଃଖା ସେମାନଙ୍କ ସାଥରେ ଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଓ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଲୁଟି ନେଉଥିଲା । ତା’ର ସାହସ ଓ ବିଶାଳ ହୃଦୟର କାହାଣୀ ଦୂରଦୂରତରରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସାରା ଅଂଚଳର ସିଂହମାନେ ତା’ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ।

ଦୁଃଖାର ଅଂଚରରେ ଏକପ୍ରକାରର ଅଶାନ୍ତ ଓ ଜୋଧର ବନ୍ଧୁ ଜଳୁଥିଲା । ତା’ର ଲୁଟପାଟ, ହାଣ୍ଡକାଟର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଚୋରି କରିବା ନଥିଲା; ବରଂ ତାହା ନିଜର ବଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ବାହାନା ଥିଲା । ବିଦ୍ରୋହର ସ୍ୱର ଉଠିଲାନ କରବାର

ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ତା'କୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ମୋଗଲ ଶକ୍ତି ତା' ସହୃଦ ସଂଘର୍ଷ କରିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହେଉ ।

ଦୁଲ୍ଲାକୁ ଭେଟି ନ ଦେଇ କେହି ହେଲେ ସେଇ ରାସ୍ତାରେ ଯାଇ ପାରୁ ନଥିଲେ । ସେ ଅଲ୍ଲ ସୌଦାଗରର ପାଞ୍ଚଶହ ଘୋଡ଼ା ଲୁଣ୍ଠନ କଲ । ମୈଦା ସାହୁକାରର ଧନସଂପଦ ବୋଟାଇ ହୋଇଥିବା ଖବରମାନ ଛଡ଼ାଇଲେ । ଆକବରଙ୍କ ଦରବାରରେ ନିତି ଦୁଲ୍ଲା ବିରୁଦ୍ଧରେ ନୂଆ ନୂଆ ଅଭିଯୋଗମାନ ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶେଷରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଆକବର ଜଣେ ଅଭିଜ୍ଞ ଗୁପ୍ତଚରକୁ ସଠିକ ଖବର ନେବାପାଇଁ ପଠାଇଲେ ।

ଗୁପ୍ତଚର ଜ୍ୟୋତିଷ ସାଜି ଦୁଲ୍ଲାର ଗାଁରେ ପହଂଚିଲା । ଦୁଲ୍ଲା ଜ୍ୟୋତିଷର ବହୁତ ସକାର କଲ । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେମିତି ତା'କୁ ଗୁପ୍ତଚର ବୋଲି ଜାଣିପାରିଲା, ତା'ର ନିଶାଦାଢ଼ି କାଟି ତାହାକୁ ଗାଁରୁ ବିଦାୟକଲା । ଗୁପ୍ତଚର ବାଦଶାହଙ୍କ ପାଖରେ ସବୁକଥା ଜଣାଇଲା । ସମ୍ରାଟ୍ ହୋଧାନୁକ ହୋଇଗଲେ—ଦୁଲ୍ଲାର ଏତେ ସାହସ ? ସେ ଦୁଲ୍ଲାକୁ, ଜୀବନ୍ତ ବା ମୃତ, ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗିରଫ କରି ଆଣିଲେ ମୋତି ମାଣିକ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ଦେବେ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ ।

ମିରଜା ନିଜାମୁଦ୍ଦିନ ସୈନ୍ୟବାହନ ଧରି ଦୁଲ୍ଲାର ଗାଁକୁ ବାହାରିଲା । ସୈନ୍ୟମାନେ ଆସି ସାଂଢ଼ଳବାଲ ସୀମାରେ ଛୁଇଁବା ପକାଇଲେ । ଗାଁରେ ଥିବା ସୁଂଦରୀ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଯୁବତୀ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ଦୁଲ୍ଲାକୁ ପ୍ରାଣର ରକ୍ଷାପାଇଥିଲା । ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚତୁର, ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତ ଓ ସୁଂଦରୀ ଥିଲା । ସେ ଦୁଧ ବିକିବା ବାହାନରେ ଛୁଇଁବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଗଲା ଓ ଖବର ଆଣିଲା ଯେ ମିରଜା ନିଜାମୁଦ୍ଦିନ ଦୁଲ୍ଲାକୁ ଶେଷ କରିଦେବା ପାଇଁ ଆସିଛି ।

ଏଇ ଖବର ଦୁଲ୍ଲାକୁ ମିଳିବାକ୍ଷଣି ସେ ତା'ର ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ରିତ କରି ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ତା'ର ମାଆ ମୋଗଲ ସୈନ୍ୟ ସହୃଦ ସଂଘର୍ଷ ନକରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ବୁଝାଇଲା । କିନ୍ତୁ ସ୍ବାଭିମାନ ଦୁଲ୍ଲା ଆକବରଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖାଇଦେବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଥିଲା ଯେ ସାଂଢ଼ଳବାରର ଭକ୍ତୀ ରାଜପୁତ୍ରମାନେ କାହାର ଆଗରେ ମୁଁତ ନୁଆଁଇବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହଁନ୍ତି ।

ଅନେକ ଦିନଧରି ଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିଲା ଓ ଶେଷରେ ନିଜାମୁଦ୍ଦିନର ସୈନ୍ୟମାନେ ଆଉ ଦୁଲ୍ଲା ଆଗରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଆକବର ଏକଥା ଶୁଣିବା ପରେ ଶେଖୁକୁ ଏକ ବିଶାଳ ସେନାବାହନର ନେତୃତ୍ବ ଦେଇ ଦୁଲ୍ଲାର ଶିରଚ୍ଛେଦନ କରି ଆଣିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ।

ଶେଖୁର ସେନାବାହନ ମାଡ଼ିଆସିଲେ ଓ ସାଂଢ଼ଳବାରରେ ମୋଗଲମାନଙ୍କର ରଣସୂଦୃଶ ବାଜିଉଠିଲା । ଉତ୍ସରେ ଲଧ୍ୟାର ହୁଦସୁ ଅଗ୍ନିଉଠିଲା । ସେ ଶେଖୁକୁ ପାଲିଥିଲା । ଗୋଟାଏ ପଟେ ନିଜ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ଦୁଲ୍ଲା ଓ ଅନ୍ୟ ପଟେ ନିଜ

ଅନରୁ ଦୁଧ ଖୁଆଇ ପାଲିଥିବା ଶେଷ । ଦୁଇଜଣକ ରକ୍ତରେ ପ୍ରବାହିତ ଲଧ୍ୟର ସ୍ବାଭିମାନ ଦୁଧ କାହାରିକୁ ଅନ୍ୟଜଣକ ଆଗରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରୁନଥିଲା ।

ଲଧ୍ୟା କଲାଲୁଗା ପିନ୍ଧି ନିଜର ପଣତକାନ୍ତି ପତାଇ ଭିକ ମାଗିଲା । ତାକୁ ଦେଖି ଶେଷର ହୃଦୟ ଭରଳିଗଲା । ସେ ମାଆ ଆଗରେ ଶପଥ କଲା ଯେ ଯଦି ଦୁଇ ବିଦ୍ରୋହ ତ୍ୟାଗ କରିଦିଏ, ତା'ହେଲେ ସେ ବାଦଶାହୀକୁ କହୁ ତା'ର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବ ।

ମା' ଦୁଇକୁ ସଂଧ୍ୟକରିବା ପାଇଁ ଅନୁନୟ କଲା । କିନ୍ତୁ ଏବେ ଦୁଇ ଓ ଶେଷ ମଝିରେ ରକ୍ତର ବରଣା ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିଲା—ନିଜର ବାପ-ଅଜାଙ୍କ ରକ୍ତର ସ୍ରୋତ । ସେ ମାଆର କଥା ମାନିଲା ନାହିଁ ଓ ଶେଷକୁ ଆହ୍ୱାନ କଲା, “ତୁ ଯଦି ଆକବରର ପୁଅ ହୋଇ ଥାଉ ଓ ମୁଁ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଫରାଦର ପୁଅ, ତା'ହେଲେ ଯୁଦ୍ଧପଡ଼ିଆକୁ ବାହାରିଆ । ଏକା ଆସି ମୋ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କର ।”

ଯୁଦ୍ଧ ଆରଂଭ ହେଲା । ଦୁଇ ବିଜୁଳିଗତିରେ ତରବାର ଚାଲିଲା କରୁଥାଏ । ଶେଷ ଦେହରେ ମଧ୍ୟ ମୋଗଲ ରକ୍ତର ଉତ୍ତେଜନା ଥିଲା । ସାରା ଜୀବନର ଆକୋଶ ପଦ୍ମକୁ ବାହାରି ଆସିଲା । ଆଗରୁ ସେ ଶହ ଶହ ଥର ଖେଳରେ ଦୁଇ ସହିତ ଲଢ଼େଇ କରିଥିଲା । ଦୁଇ ସବୁଥର ତା'ଠାରୁ ଆଗରେ ରହୁଥିଲା । ଏବେ ଶେଷ ତାହାର ସୁନରାବୁଦ୍ଧି ହେବାକୁ ନଦେବା ପାଇଁ ଦୃଢ଼ସଂକଳ୍ପ ହୋଇ ପ୍ରାଣପଣେ ଆଦାତ କରୁଥିଲା । ତରବାର ଚକ୍ରମଳ ହୋଇଉଠୁଥିଲା ଓ ଦୁହେଁ ରକ୍ତାକ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଶେଷକୁ ପରାଜିତ ହୋଇଯାଉଥିବାର ଦେଖି ମିରଜା ନିଜାମୁଦ୍ଦିନ ଓ ତା'ର ସୈନ୍ୟଗଣ ଦୁଇ ଉପରକୁ ମାଡ଼ିଆସିଲେ । ଶେଷ ଶେଷଥର ପାଇଁ ତରବାରରେ ଆଦାତ କଲା । ତା'ର ତରବାର ଦୁଇର ଛାତିକୁ ଭେଦକଲା ଓ ରକ୍ତର ଧାରା ବହିଗଲା ।

ସାଂଦଲବାରର ବିପ୍ଳବ ଓ ସ୍ବାଭିମାନ ଦୁଇ ଚରଦିନ ପାଇଁ ମୃତ୍ୟୁର କୋଳରେ ଆଖିବୁଜିଦେଲା ।

ଦୁଇ ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାଜିତ ହୋଇଥିଲା, ଏଥିରେ ସଂଦେହ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଲୋକଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସେ ଚରକାଳ ପାଇଁ ଅମର ହୋଇ ରହିଲା । ସମସ୍ତେ ତା'ର ସ୍ବାଭିମାନର ଗୀତ ଗାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତା'ର ଅପୂର୍ବ ବୀରତ୍ବ କାହାଣୀ କିଂବଦନ୍ତୀ ପାଲଟିଯାଇ ଲୋକମୁଖରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଆସୁଛି । ତା' ନାମ ଅନୁସାରେ ତାହାର ଗାଆଁର ନାମ ମଧ୍ୟ ସେଇଦିନଠାରୁ ଦୁଇବାଲ ରଖାହେଲା ।

ଦଳୀପ କୌର ଚିବାଣା

ଜାଉଣା ମୌଡ଼

“ଘର-ଘର ପୁତ୍ର ଜନ୍ମେଦେ ଜାଉଁଣା ମୌଡ଼ ନା କସେ ବନ ଜାଣା”—ଅର୍ଥାତ୍ ଘରେ ଘରେ ପୁଅ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତୁ; କିନ୍ତୁ କେହି ହେଲେ ଜାଉଣା ମୌଡ଼ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଏହା ବେଶି ଦିନ ତଳର କଥା ନୁହେଁ କିନ୍ତା ମନଗଢ଼ା କାଳ୍ପନିକ କାହାଣୀ ନୁହେଁ । ବଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଦିନକର କଥା । ଗ୍ରୀଷ୍ମରୁ ଥିଲା । ଦ୍ଵିପହର ତା’ର ଶୀର୍ଷ-ସ୍ଥାନରେ ଥିଲା ।

ସଂଗରୁର ଜିଲ୍ଲାର ମୌଡ଼ ଗ୍ରାମରେ ଜଣେ ଅଜଣା ଲୋକ ଜମିଦାର ଖଡ଼୍ଗ ସିଂହର ଘରର ଠିକଣା ପଛର ପଛର ପହଂଚିଗଲା ।

ସେ ଠିକ୍ ଖଡ଼୍ଗ ସିଂହ ଘରେ ପହଂଚିଯାଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେତେବେଳକୁ ଖଡ଼୍ଗ ସିଂହ ଘରେ ନଥିଲା । ଘରେ ତା’ର ପୁଅ ଜାଉଣା ସିଂହ ଥିଲା ।

ଆଗରୁକ ‘ସତ ସିନ୍ଧୁ ଅକାଲ’ କହି ଖଟ ଉପରେ ବସିଲା ।

“ମୁଁ କଲାପାଣିରୁ ଆସିଛି...” ଆଗରୁକ କହିଲା । ଜାଉଣା ଦୁଧ ନେଇ ଆସିଲା ଖୁବ୍ ମିଠା ପକାଇ ।

“କଣିନ ଖବର ପଠାଇଛୁ ଯେ ତୁ ଯଦି ମୋ ମାଆର ପୁଅ ହୋଇଥିବୁ ତା’ହେଲେ ଡୋଗରକୁ କୁଅଁତା ଛାଡ଼ିବୁନି । ଯିଏ ମୋ ସାଥରେ କପଟତା କରି ପୁଲିସ ହାତରେ ଧରା-ପକାଇ କଲାପାଣି ପଠାଇଦେଲା ତା’ଠାରୁ ନିଶ୍ଚୟ ମୋର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବୁ ।”

ଜାଉଣା ଖବରଟି ଶୁଣିଲା ଓ କାଠିଟିଏ ଧରି ମାଟି ଖୋଲିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

“ତୋର ଭାଇ ତ ସବୁ କିଛି ହରାଇଦେଲା; ଆଉ ସେ ଶଲା ଆସନ କରୁଥିବ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଜୀବନଯାବତ୍ ତୁ କାହିଁକି କଥା ଶୁଣୁଥିବୁ ଯେ ତୁ ଭାଇ ପାଇଁ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଲୁନି । ଯେଉଁ ମଣିଷର ଲଜ ନାହିଁ, ସେ ପଶୁ ସଦୃଶ ସମାନ । ସଂସାରରୁ କିଏ କ’ଣ କିଛି ନେଇ-ଯାଏ ? ମନେରଖ, ଘରର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର କାନରେ ଯେମିତି ଏ କଥା ନପଡ଼େ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କାନ୍ଦକୋବାଳି ପକାଇ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଦୁର୍ବଳ କରିଦିଅନ୍ତି । କଣିନ ଅତି

ମନଦୁଃଖ କରି ବସିଥିଲା । ମୁଁ ତାକୁ କହିଲି, ତୋ'ର ଖବର ପହଂସ୍ତୁକ ସାରିଲେ ଯାଇ ମୁଁ ଘରକୁ ଯିବି । ଆଉ ସିଏ ପୁଣି ମୋର ନଜ କାକା । ମୋ ବାପାକୁ ସେ ବୈଠକ-ଘରେ ଗାଲିଦେଇଥିଲା । ଗୁରୁ ପ୍ରହର ବିତକା ଆଗରୁ ସେଇ ବୈଠକଘରେ ଆଣି ତା'ର ମୁଁତକୁ ଝୁଲାଇ ଦେଇଥିଲା । କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ କଳାପାଣି କାଟି ଆସିଲା । ମୋର ବା କ'ଣଟା ଭାସିଗଲା ? ଏବେ ଆଉ କେଉଁ ଶଳା ତ କହୁପାରିବନି ଯେ ବାପାକୁ ଗାଲି ଶୁଣିବାପାଇଁ ଛୁଡ଼ିଦେଇ ତୁ ଲଂଗୁଡ଼ ଜାକି ଘର ଭିତରେ ପଶିଗଲୁ.....” ଆଶ୍ରୁକ କହୁଥିଲା ।

ସେଇଦିନ ରାତିରେ ଜାତୀୟ ଘରୁ ବାହାରିଗଲା ଓ ତକାୟତମାନଙ୍କ ଦଳରେ ମିଶିଗଲା ।

ତା ମାଆର ଆଖିରୁ ଅବିରତ ଲୁହର ଧାର ବହୁଯାଉଥାଏ । ବାପ ମୁଁତରେ ହାତ ଦେଇ ବସିପଡ଼ିଲା । ଏଯାଏ ସେ କିଶନର ଦୁଃଖ ଭୁଲି ନଥିଲା । ବାଘତଳି ଯୁଆନ ପୁଅକୁ ସେ କଳାପାଣି ଯିବା ପାଇଁ ଗାଡ଼ିରେ ବସାଇଦେଇଥିଲା । କିଏ ଜାଣେ ଜିଇଁଥିଲା ଭିତରେ ପୁଣି ଥରେ ତା' ମୁହଁ ଚାହିଁପାରିବ ନା ନାହିଁ । ସେ ତ ଭାବିଥିଲା—ଯାହା ହେଲା, ହେଲା, ଏବେ ଶାଂତିରେ ରହିବ ।

କିଶନ ଯୋଗୁଁ ତାକୁ ପୋଲିସ୍ ପ୍ରତିଦିନ ହଇରାଣ କରୁଥିଲା । କେତେଥର ଯେ ପୁଲିସ୍ ତାକୁ ଓ ଜାତୀୟକୁ ଧରିନେଇ ଆନାରେ ପିଟିଛନ୍ତି, କିଶନର ଠିକଣା ପଚାରିଛନ୍ତି, ତା'ର ଠିକଣା ନାହିଁ । ହେଲେ ସେ ଅବା କଣ କହୁଥାଆନ୍ତା । ତା'କୁ ମଧ୍ୟ କ'ଣ କିଶନର ଠାବ-ଠିକଣା କିଛି ଜଣାଥିଲା ?

ତା'ର ତ ସେଇଦିନଠାରୁ କିଶନ ସାଂଗରେ ପଡ଼ିନଥିଲା, ଯେଉଁଦିନଠାରୁ କିଶନ ପାଖକୁ ଆଜେବାଜେ ଲୋକମାନେ ଆସିବାକୁ ଲାଗିଥିଲେ । ସେ କୂଅ ପାଖରେ ଥିବା କୋଠରରେ ଲୁଚାଇ ମଦ ଢିଆରି କରୁଥିଲା । କିଶନ ପରିବାରର ପୁଅଥିବାବେଳେ ଲକ୍ଷଣ ଭ୍ୟାଗକରି ନାଚବାଲାଙ୍କ ପରି ପୀର ସାଜି ବେକାର ଦୂରକୁଲୁ, ଏକଥା ତା'ର ବାପ ପସନ୍ଦ କରୁନଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ବାପାକୁ ଅସଂଭୁକ୍ତ ହେବାର ଦେଖିପାରି ସେ ଘରଦ୍ୱାର ଛୁଡ଼ିଦେଇ ତୋଗର ଓ ଖଡ଼ିୟାଲର ଜେମଲ ସାଥୀରେ ମିଶି ମାରପିଟ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲା ।

ଯେଉଁଦିନ କିଶନ ଓ ତା'ର ସାଥୀମାନେ ଗାଁର ମହାଜନର ବରଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଲୁଟପାଟ କଲେ, ସେଦିନ କିଶନର ବାପା ବହୁତ ଦୁଃଖିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଅପମାନିତ ବୋଧକରିଥିଲା । ଗାଁବାଲୁଏ ତାକୁ ବୈଠକକୁ ଡାକି ଶୁଣାଇଦେଇଥିଲେ ଯେ ତୋ ପୁଅ ଯେଉଁ କାମମାନ କରୁଛି, ତାହା ଭଲ ନୁହେଁ । ସେ ନିଜେ ଗାଁବାଲାଙ୍କ କଥାରେ ରାଜି ହେଲା ଯେ ବାପୁଦେବ ସର୍ବଦା ଯାଇ ଆନାରେ ଏତଲା ଦେଇଥାନ୍ତୁ । ଏଇ ଘଟଣା ଯୋଗୁଁ ଆନାବାଲ ମୌଡ଼ି ଗ୍ରାମରେ ଏକ ଫାଂଡ଼ି ବସାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

କିଶନ ଏକଥା ଶୁଣିବା ପରେ ନିଜର ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଗାଆଁକୁ ଆସିଲା । ସେ

ବୈଠକ ଚଉପାଢ଼ିରେ ଠିଆହୋଇ ବାସୁଦେବକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କଲ ଓ ବଧୂକରୁ ଗୁଳି ଫଟାଇଲା । ଫାଁଡ଼ରେ ଥିବା ସିପେହ୍‌ମାନେ ଭୟରେ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ଆଉ କଣିକା ଓ ତାର ସହଚରମାନେ ବାସୁଦେବକୁ ହତ୍ୟାକଲେ ।

ସରକାର କଠୋର ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ ଲାଗିଲା । ପୋଲିସ୍ ତାର ବାପା ଓ ଭାଇ ଜଣଙ୍କୁ ଧରିନେଇ ବହୁତ ମାଡ଼ଦେଲେ । କଂଶନର ମୁଁଡ଼ ପାଇଁ ସୁରକ୍ଷାର ଘୋଷଣା କରାଗଲା । ତା'ଙ୍କ ଘରେ କୋଲ୍‌ପ ପକାଇ ଦିଆହେଲା ।

କଶନ ଜେମଲକୁ କହିଲା, “ତୁ ମୋର ଭାଇ, ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କର । ପୋଲିସ୍‌କୁ ଦିଅନିଆ କରି ପିଛା ଛଡ଼ାଇ ଦେ ।” କଂରୁ ଜେମଲ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ମୋ ପାଖରେ କିଛି ନାହିଁ ।” କଶନ କହିଲା, “ଆମେ ଏତେ ଡକାୟତ କରୁଛୁ, କେତେ ବରଯାତ୍ରୀକୁ ଲୁଟ୍ କରୁଛୁ, ଗାଁଘାଁରେ କେତେ ଗହଣାଗାଁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିଛୁ, ସୁନାମର ଜୈନ ଘରୁ କେତେ ଜିନିଷ ଲୁଠନ କରୁହେଲା, ଘଡ଼ାମର ସାହୁକାର ଘରୁ କେତେ ନଗଦ ଟଙ୍କା ମିଳିଥିଲା; ଏ ସବୁଥିରୁ ତ ମୁଁ ଏଯାଏ ମୋର ଭଗ ବ ନେଇନି ।”

ଜେମଲ କହିଲା, “ମୋ ପାଖରେ ଯାହା କିଛି ଥିଲା ସବୁ ସରିଗଲାଣି ।” କଶନ ନିରବରେ ଚାଲିଗଲା । କଂରୁ ସେ ଏଇ କଥାଟିକୁ ମନ ଭିତରେ ରଖିଥାଏ ।

ଜେମଲର ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଜେମଲକୁ ବୁଝାଇଲା ଯେ କାହାରି ବଶ୍ୱାସରେ ଜମାଦେଇଯାଇଥିବା ଜିନିଷ ଆସ୍ତାସ୍ତା କରିବା ଖରାପ କଥା । ବିପଦ ସମୟରେ ଲୋକେ ବଧୂ ପାଇଁ ନିଜର ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ଦେବାକୁ କୁଠାବୋଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ; ହେଲେ ତୁ ଲଳିଆରେ ପଡ଼ି ଯାଇଛୁ । ବଧୂ ସହୃଦ ବଶ୍ୱାସଯାତକତା କରିଥିବା ଲୋକପାଇଁ ଇହଲୋକ, ପରଲୋକ କୌଣସିଠାରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ମୁଁ ହାତ ଯୋଡ଼ୁଛି । କଶନର ମନଭିତରେ ଯଦି ଟିକିଏହେଲେ ଖଟକା ରହିଗଲା, ତା’ହେଲେ ତୋର ଆଉ ରକ୍ଷାନାହିଁ ।

କଂରୁ ଜେମଲ କିଛିହେଲେ ଶୁଣିଲା ନାହିଁ । ସେ କହିଲା, “ବାଜେ କଥା କହନି, ମୁଁ ଏମିତି ବାରଗୁଲ ମଲାଇ ବହୁତ ଦେଖିଛି ।”

କିଛି ଦିନ ପରେ କଶନ ଆସି ଜେମଲକୁ କହିଲା, “ଏକ ବରଯାତ୍ରୀଦଳକୁ ଲୁଟ୍ କରିବାର ଥିଲା, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଥା ।” ଜେମଲ ପ୍ରଲେଭନର ଶିକାର ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଗାଁ ବାହାରକୁ ଆସି କଶନ ତା’କୁ କହିଲା, “ତୁ ମୋ ସହୃଦ ବଶ୍ୱାସଯାତକତା କରିଛୁ । ମୁଁ କଂରୁ ତୋତେ କପଟରେ ରଖି ମାରିବି ନାହିଁ । ତୁ ସାମାକୁ ଆସି ଲଢ଼ । ମୁଁ ତୋତେ ହତ୍ୟା କରିବି ।” ଜେମଲ ଗୁଲିଚଳାଇଲା; କଂରୁ କଶନ ଘୁଷୁରିଆଇ ନିଜକୁ ବଞ୍ଚାଇଲା । ତା’ପରେ କଶନ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଥରେ ମାଝି ଗୁଲିଚଳାଇଲା । ଗୁଲି ଜେମଲର ଛୁଇଁ ଫୁଟାଇ ବାହାରିଗଲା ।

ଜେମଲକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ପରେ କଶନ ତା’ ଘରେ ଯାଇ ଜେମଲର ସ୍ତ୍ରୀକୁ କହିଦେଇ ଆସିଲା ଯେ ମୁଁ ଜେମଲକୁ ମାରିଦେଇଛି ।

ଡୋଗର ଏକଥା ଶୁଣିବା ପରେ କହୁବାକୁ ଲାଗିଲା ଯେ ଏହା ବଡ଼ ଖରାପ କଥା । ଯାହାକୁ ଅରେ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି କହୁଦେଇଛି, ତା' ଆଡ଼କୁ ଖରାପ ନଜର ମଧ୍ୟ ପାଏ । କିଶନକୁ ଆଉ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ।

ଚତୁର୍ ହାତରେ ଖବର ପଠାଇ ଡୋଗର କିଶନକୁ ଡକାଇଲା ଓ କିଶନକୁ ବନ୍ଧାଇବା ପାଇଁ ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିବା ପାଇଁ କହିଲା । ସେ କିଶନର ଖୁବ୍ ସଜ୍ଜାର କଲା । ଖାସି ମାଂସ ରୋଷେଇ ହେଲା । କିଶନକୁ ମଦ ପିଇବା ପାଇଁ ଦେଲା । କିଶନ ପେଟେ ମଦ ପିଇ ଶୋଇଗଲା ପରେ ଡୋଗର ବାହାରୁ ତାଲା ପକାଇ ବଳୁଡ଼ର ଆନାକୁ ଗଲା । ଅସଂଖ୍ୟ ପୋଲିସ୍ ସିପାହି ଆସି ଦରକୁ ଚାରିଆଡ଼ୁ ଘେରିଗଲେ । ଏଭଳି ଭାବରେ କିଶନ ଧରାପଡ଼ିଲା ।

କିଲତର ମହାରାଣୀଙ୍କ ପାଖକୁ ତାରବାଣୀ ପଠାହେଲା ଯେ କିଶନ ଧରାପଡ଼ିଛି । ତାକୁ ଆଜ୍ଞାବନ କାର୍ଯ୍ୟାଦି ଦେଇ କଲାପାଣି ପଠାଇଦେବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ମିଳିଲା ।

ସେଇ କିଶନ ଭାଇ ପାଖରୁ ଆଜି ଜଉଣା ମୌଡ଼ ପାଖକୁ ଖବର ଆସିଥିଲା । ଜଉଣା ମନରେ ପ୍ରଥମରୁ ସନ୍ଦେହ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏବେ ସେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜାଣିପାରିଲା ଯେ ଡୋଗର ମିତ୍ରଦ୍ରୋହ କରି କିଶନକୁ ଧରାପକାଇଦେଇଥିଲା ।

ସେଇଦିନ ରାତିରେ ଚୁଡ଼ାବାପ ଶୋଇଥିବା ସମୟରେ ସେ ଗାଁକୁ ପ୍ରଣାମ କଲା ଓ କାନ୍ଧରେ କୁରୁଡ଼ିଟିଏ ଧରି ସେଠାରୁ ବାହାରିଗଲା ।

ଜଉଣା ସକାଳେ ଜଂଗଲ ଭିତରେ ପାଦଦେଲା । ଆଗରେ ଜଣେ ଗୋରୁ ଲୋକ ଶିକାର କରୁଥିଲା । ବନ୍ଧୁକଟିକୁ ଥୋଇଦେଇ ସେ ଯେମିତି ପାଣି ପିଇବାକୁ ଲାଗିଲା, ଜଉଣା ବନ୍ଧୁକଟିକୁ ଝାଁପିନେଲା ଓ ଗୋରୁ ଲୋକଟିକୁ ଶିକାର କରିବାପାଇଁ ତା' ଆଡ଼କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲା । ଗୋରୁଲୋକ ହାତ ଯୋଡ଼ିଲା, କାକୁଡ଼ି ମିନତି କଲା । ସେ ଭୟରେ ଥରହର ହେଉଥାଏ । ଜଉଣାର ହୃଦୟ ତରଳିଗଲା । ସେ କହିଲା, “ଯା ମାକଡ଼, ଏଠୁ ପଳା ।” ଗୋରୁଲୋକଟି ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଚଢ଼ି ପଳାଇଗଲା ।

ଆଗକୁ ଗଲାପରେ ଡକାୟତଦଳ ଜଉଣାକୁ ହୃଦୟ ଖୋଲି ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇଲେ ଓ ବହୁତ ଆଦର-ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କଲେ । ଏକେ ତ ସେ କିଶନର ଭାଇ; ତା' ସାଙ୍ଗକୁ ପୁଣି ତା'ପାଖରେ ଏତେ ବଢ଼ିଆ ବନ୍ଧୁକ ଥିଲା । ତୃପ୍ତାୟରେ ସେ ଥିଲା ହୁଷ୍ଟାୟୁଷ୍ଟ, ବଳିଷ୍ଠ ଯୁବକ ।

ଜଉଣାର ଗୋଟାଏ ମାତ୍ର ସୂତ୍ର ରଖିଲା । ମୋ ଗାଆଁ ଆଡ଼କୁ କେହି ଆଡ଼ଆଣିରେ ମଧ୍ୟ ଚାହିଁବ ନାହିଁ । ମୋ ଗାଆଁର ଝିଅ-ବୋହୂ ସମସ୍ତଙ୍କର ଝିଅ-ବୋହୂ ହେବେ । ଡକାୟତ-ମାନଙ୍କ ମେଳରେ ସେ ଅନ୍ୟ ଚାଲେଟି ଜିଲ୍ଲାକୁ ଥରହର କରିଦେଲା । ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଡକାୟତ କଲା । ଧନୀ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଲୁଠନ କଲା । ବରଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ରାସ୍ତାରେ ବାଧା ଦେଲା । ବଣିଆମାନଙ୍କର ସଂଜନାଗ କଲା । ପୁଲିସ୍ ପାଖକୁ ଚାରିଆଡ଼ୁ ଜଉଣା

ମୌଡ଼ର ମାଡ଼ ଧିକ୍ କରବାର ଖବର ଆସୁଥିଲା । ପୁଲିସ୍ ତା'ର ପିଛା କରୁଥିଲା; ହେଲେ ଜାଉଣା ମୌଡ଼ ଥରେହେଲେ ହାରୁଡ଼ରେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଶେଷରେ ତା'ର ମୁଁତ ପାଇଁ ପୁରସ୍କାର ଘୋଷଣା କରାଗଲା । ତା' ନାଁ ଶୁଣିଲେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପିଲେହୁ ପାଣି ହୋଇ ଯାଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ତା' ନିଜ ଗାଆଁର ଲୋକେ ତା'କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇଥିଲେ ଯେ, ତୁ ଆମର ପୁଅ । ଆପଣା ଖୁସିରେ ଗାଁକୁ ଯା'ଆସ କର । ପୁଲିସ୍ ଆସିଲେ ଏପଟ ସେପଟକୁ ଯାଇ ଲୁଚିଯା' ।

ଲୁଠିନ ସାମଗ୍ରୀ କଢ଼ିଯୁଲାର ବଣିଆ କାଶୀରାମ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ି ଦେଇ ଆସୁଥିଲା । କିଛିଦିନ ପରେ କାଶୀରାମର ମନଭିତରେ ବିଶ୍ୱାସଯାଚକତା ବସା ବାନ୍ଧିଲା । ସେ ପୁଲିସ୍ ପାଖକୁ ଯାଇ ଖବର ଦେଇ ଆସିଲା ଯେ ଅମୃତ ଦିନ ଜାଉଣା ମୋ ଘରକୁ ଆସିବ । ପୁଲିସ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଜାଉଣା ମଧ୍ୟ ଚାଲିଆସୁଥାଏ; କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ୀଟିଏ ଧାଇଁଯାଇ ଜାଉଣାକୁ ଗାଁ ବାହାରେ ଦେଖାକଲା ଓ କହିଲା, “ଆରେ ଯାଯାବର ଜାଉଣା, ତୁ କାହା ଉପରେ ଭରସା କରି ବସିଛୁ ? ବଣିଆ ଜାତି ତ ମାଟି ମୁଁତାଏ ପାଇଁ ଜୀବନ ଦେଇ-ଦେବେ । ତୁ' ଆଗକୁ ଯାଆନା, ପୁଲିସ୍ ଛକ ବସିଛି ।”

ସେତେବେଳେ ତ ଜାଉଣା ପଛକୁ ଫେରିଗଲା; କିନ୍ତୁ ପୁଲିସ୍ ଚାଲିଗଲା ପରେ ସେ କାଶୀରାମକୁ ବହୁତ ମାଡ଼ ଦେଲା । କାଶୀରାମ କାକୁଡ଼ ମିନତି ହେଲା, ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ିଲା, ତା'ପରେ ଯାଇ ସେ ଛୁଡ଼ି ପାଇଲା ।

ଦିନେ ଜାଉଣା ଲେଂଗୋବାଲ ପାଖଦେଇ ଯାଉଥାଏ । ଗାଁ ପାଖରେ ହିଅମାନେ ଉତ୍ସବ ଦିନରେ ଦୋଳି ଝୁଲୁଥିଲେ । ସେ ସେଠି ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଭୂଇଁରେ ଚାନ୍ଦିରଟିକୁ ବୁଲାଇ ଦେଇ ହିଅ-ବୋହୂମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲା, “ସମସ୍ତେ ନିଜନିଜର ଗହଣା କାଢ଼ି ରଖିଦେଇ ଯାଆ ।” ଜୋର୍ ଯାର ମୂଲକ ତାର । ଛୁଇଁ ଉପରେ ପଥର ରଖି ସେମାନେ ଗହଣା କାଢ଼ି ଦେଇ ରଖିଦେଇ ଯାଉଥିଲେ । କିଏ ବା କଣ କହିପାରିବ ? ତା'ଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ କହିଲା, “ଭଲ ମୋର । ମୋ ଶରୀରଘରର ଲେକେ ସବୁବେଳେ ଗାଲିଗୁଲି କରୁଛି । ସେମାନେ କହିବେ, ଯା ବାପଘରୁ ଗହଣା ଗଢ଼ାଇ ନେଇ ଆ । ମୋ ବାପା ତ ମୋର ବାହାଘରବେଳେ ଜମି ବ୍ୟା ରଖି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କାମ ଚଳାଇଥିଲା । ଆରେ ଭଲ, ମୁଁ ତ ତୋର ଭଉଣୀ ଭଲ ହେବି ।”

ଜାଉଣା ମନକୁ କଣ ଆସିଲା କେଜାଣି, ସେ ସବୁ ହିଅ-ବୋହୂଙ୍କୁ କହିଲା, “ସମସ୍ତେ ନିଜନିଜର ଗହଣା ନେଇଯାଆ ।” ଖାଲି ଚାନ୍ଦିରଟିକୁ ଝାଡ଼ି ଦେଇ ସେ ବାହାରିଗଲା ।

ତା ପର ଗାଁ ଦେଇ ଯାଉଥିଲାବେଳେ ତା'ର ମନେପଡ଼ିଲା ଯେ ତାକୁ ବହୁତ ଭୋକ ହେଉଥିଲା । ଏପଟ ସେପଟକୁ ଅନାଇଲା । ହିଅଟିଏ ରୁଟି ଧରି ବାଲି ଆଡ଼କୁ ଯାଉଥିଲା । ସେ ପାଖକୁ ଯାଇ କହିଲା, “ଭଉଣୀ, କ'ଣ ରୁଟି ଖାଇବାପାଇଁ ଦେବୁନି ?”

“ହଉ, ଭଲ !” କହି ହିଅଟି ମୁଁତ ଉପରୁ ଘୋଳଦହୁଥିବା ଲେଟାଟି କାଢ଼ିଲା । କଳା

ଦେହରେ ଗୁଡ଼ାହୋଇଥିବା ରୁଚିମାନ ବାହାରକଲ, ପିଆଜ ଛଡ଼ାଇଲ ଓ ଆରୁର କାଢ଼ି ପକ୍ଷ ଉପରେ ଥୋଇଲ । ଝିଅଟି ଗଛଛାଉଣିରେ ବସି ଜଉଣା ମୌଡ଼କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଲା ।

“ଦୀର୍ଘାୟୁ ହୋଇଥା ଭଉଣୀ” କହି ଜଉଣା ଝିଅଟିକୁ ପରଶ ଟଙ୍କା ଦେଲା ଓ ତା’ ମୁଁଡ଼ ଉପରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଚାଲିଗଲା ।

କିଛିଦିନ ପରେ ସେ ଦୌଳେଆଲ ଗାଁରେ ଜଣକର ଅତି ସୁନ୍ଦର ଘୋଡ଼ାଟିକୁ ନେଇଗଲା । ପଛପଟକୁ ଟାଣିହେବାକୁ ଖୁଣ୍ଟିଟି ଉଠୁଡ଼ି ଯାଇ ଜଉଣାର ନାକରେ ଆଘାତ ଲାଗିଲା । ସେଠି ଦାଗ ପଡ଼ିଗଲା ।

ସେ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଡୋଗରର ଗାଆଁରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସେ ପାଲି ହାତରେ ଖବର ଦେଲା ଯେ ଯଦି ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ବାପର ପୁଅ, ତା’ହେଲେ ଆଗକୁ ଆସିଯା । ମୋ ଭାଇ ସାଥରେ ବିଶ୍ୱାସଯାଉକତା କରି ତାକୁ ଧରପକାଇଥିଲୁ, ଏବେ ନୂଆ ଜୋର୍ ହାବୁଡ଼ରୁ ଖସି କୁଆଡ଼େ ଯିବୁ ?

ଏଇ କଥା ଶୁଣି ଡୋଗରର ରକ୍ତ ତାଉଉଠିଲା । ସେ ବ୍ୟଧିରେ ଗୁଲି ଭର୍ତ୍ତିକଲା । ଗୁଲି ଗୁଲି ହୋଇଥିବା ପଟିଟିକୁ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ଘୋଡ଼ା ଦେହରେ ଜନ ବାନ୍ଧିଲା । କହିଲା, “ଜଉଣା ମୌଡ଼ର ମୃତ୍ୟୁ ଆଜି ତାକୁ ଏଠାକୁ ଟାଣିଆଣିଛି ।”

ସେ ବାହାରବା ସମୟରେ ଡୋଗରର ସ୍ତ୍ରୀ ତାକୁ କହିଲା, “ତୁ ସେଠିକି ଯାଆନା ।” ରାତିରେ ମୁଁ ବହୁତ ଖରାପ ସ୍ୱପ୍ନମାନ ଦେଖିଛି । ଗାଁରେ ନିଆଁ ଲାଗିଯାଇଛି ଓ ତୁ ତା’ ଭିତରେ ଜଳିଯାଇଛୁ । କେହି ଜଣେ ମୋ ଜାମାରେ ଲାଗିଥିବା ଶିକୁଳି କାଢ଼ି ନେଇଛି ।”

କିଂତୁ ଡୋଗର କହିଲା, “ତୁ ଚିନ୍ତା କରନା । ମୋ ଆଗରେ ଅବା ଶଲା ଜଉଣା କିଏ ? କିଶନକୁ ତ କଲାପାଣି ପଠାଇଦେଇଥିଲି, ସ୍ୱାକୁ ଯଦି ନର୍କକୁ ପଠାଇ ନ ଦେଇଛି, ଦେଖିବୁ !”

ସେ ଘରୁ ବାହାରିଲା ସମୟରେ କୁକୁରଟିଏ କାନ ଝାଡ଼ିଲା ଓ କିଛି ଆଗରେ ସେ ମଡ଼ା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲା । ସେ ଭୟସ୍ୱତ ହୋଇଉଠିଲା; କିଂତୁ ସେ ସେଆଡ଼କୁ ଧ୍ୟାନ ଦେଲାନାହିଁ । ଅଳ୍ପଦୂରକୁ ଗଲପରେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସହୃଦ ଦେଖାହେଲା । ବାପଟି କ୍ଷେତରୁ ଚିତ୍ତଚିତ୍ତ ରାବ ଶୁଣିପାରିଲା । ଆଉ କିଛି ବାଟ ଗଲପରେ ବଧବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟିଏ ଛୁଟୁଥିଲା । ସବୁଯାକ ତ ଅଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ ଥିଲା ।

ଡୋଗର ଥଳୀ ଭିତରୁ ବୋତଲରେ ବାକିଥିବା ମଦତକ କାଢ଼ି ମୁହଁରେ ଡାଳିଲା ଓ ଖାଲି ବୋତଲଟିକୁ ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଲା । ସେ ନିଶକୁ ମୋଡ଼ି ପଡ଼ିଆରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।

ଜଉଣା କହିଲା, “ଆରେ ଡୋଗର, କୌଣସି ବାର କାହାକୁ ହେଲେ ପ୍ରତାରଣା କରି ହତ୍ୟା କରେ ନାହିଁ । ତୁ ପ୍ରଥମେ ଗୁଲି ଚଳା ।”

ଡୋଗର ଗୁଲି ଚଳାଇଲା । ଜଉଣାର ଘୋଡ଼ା ତଳକୁ ନଇଁଗଲା । ଗୁଲି ମୁଁଡ଼ ଉପରଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ଡୋଗର ପୁଣି ଗୁଲିଚଳାଇଲା । ଜଉଣା ନିଜକୁ ରକ୍ଷାକରି

ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଡୋରର ଦେହକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଗୁଳିଚଳାଇଲା । ଡୋରର ଘୋଡ଼ାଉପରୁ ଟଳିପଡ଼ିଲା ।

ଡୋରର ଘରେ କାନ୍ଦକୋବାଳି ପଡ଼ିଗଲା । ଏ ପଟେ କେନ୍ଦୁ ଜଣେ ଯାଇ ମୌଡ଼ ଗ୍ରାମରେ ଖବର ଦେଇଦେଲା ଯେ ଜାଉଣା ଡୋରରକୁ ହତ୍ୟା କରି କଣିନର ମୁଣ୍ଡର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଇଯାଇଛି । ଲୋକେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, “ଧନ୍ୟ ଏମିତି ଭାଇକୁ । ଭାଇ ହେବ ତ ଏମିତି ।”

ଜାଉଣାକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ବଲୋଡ଼ରୁ ପୁଲିସ୍ ମାଡ଼ିଆସିଲେ । ହେଲେ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଜାଉଣା ପୁଲିସ୍ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିବା ଲୋକ ନଥିଲା ।

ଡୋରରକୁ ହତ୍ୟାକରିବା ପରେ ଜାଉଣା ଦିନେ ରାତିଧିରେ ନିଜ ଘରେ ଯାଇ ପହଂଚିଲା । ସେ ବାପର ପାଦତଳେ ମୁଁତ ଥୋଇଲା ।

“କାହିଁକି ବୃଦ୍ଧ ବୟସରେ ମୋର ମାନସର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ନଷ୍ଟ କରୁଛୁ ? ତୁ ବରଂ ଜନ୍ମ ହୋଇନଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ମୁଁ ଅସୁସ୍ଥକ ଥିଲେ ବେଶି ଖୁସି ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ପୋଲିସ୍ ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ସେତେବେଳେ ଆସୁଛି । ବିଅବୋହୁମାନଙ୍କର ପଦାକୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ି ବା ମଧ୍ୟମୁସ୍ତକଲ ହୋଇପଡ଼ିଲାଣି ।”

ଜାଉଣା କହିଲା, “ବାପା ! କାହିଁକି ରାଗ କରୁଛ । ମୋର ଯାହା କରିବା କଥା ତାହା ଭୁଲେଇ ଦେଇଛି । ଯଦି କହିବ କାଲି ଯାଇ ଆନାରେ ହାଜର ହୋଇଯିବି ।”

“ଆନା ! ନା...ନା...ସେମାନେ ତୋର ରକ୍ତ ଶୋଷିନେବାପାଇଁ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ତୋତେ ସେମାନେ ଗୁଳି କରିଦେବେ । ସରକାର ତୋ ମୁଣ୍ଡପାଇଁ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ଘୋଷଣା କରିଛୁ । ଆମ ଗାଆଁ ଲୋକମାନେ ଭଲ ଲୋକ ବୋଲି ସିନା, ନ ହେଲେ ପୁଲିସ୍ କେବେଠୁ ତୋ’ର ଖବର ପାଇଯାଉଥାଆନ୍ତାଣି । ତୁ କାଲି ସକାଳୁ ଏଇଠୁ ଚାଲିଯା’ । ମୁଁ ଏବେ ତୋ ପାଇଁ ରୁଟି ଆଣିଦେଇଛି । ମୋ ବଂଶର ନାମ ତୋ’ର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ମୋର ବା କଣ ଅଛି; ଆଜି ଅଛି ତ କାଲି ନାହିଁ ।”

କିଛିଦିନ ପରେ ଜାଉଣା ଓ ତାର ସହଚରମାନେ ଏକ ବରଯାତ୍ରୀଘରକୁ ଘେରିଗଲେ । ବାହା ହୋଇ ଯାଉଥିବା ବୋହୂର ଗହଣାଗାଂଠି କାଢ଼ି ନେଲେ । ବରଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଟଙ୍କାପଇସା ସବୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଲେ । ନାକରେ ଥିବା ଦାଗ ଦେଖି ଜାଠ ତାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲା ଯେ ସେ ଜାଉଣା ମୌଡ଼ । ଜାଠ ହାତଯୋଡ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା, “ଜମି ବ୍ୟା ରଖି ମୁଁ ପୁଅର ବାହାଘର କରିଛି । ମାଗିଯାଉ ବୋହୂକୁ ଗହଣା ପିନ୍ଧାଇଛି । ଭଗବାନ ତୋର ମଂଗଳ କରଂତୁ; ତୁ ତ ଆମର ନିଜର ଜାଠଭାଇ । ଲୁଟିବାର ଅଛି ତ ଯା’ ମହାଜନ ସାହୁକାରମାନଙ୍କୁ ଲୁଟିଦେ; ସେମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଲୁଟିଛନ୍ତି ।”

ଏହା ଶୁଣି ଜାଉଣା ମୌଡ଼ ସବୁଯାକ ଗହଣାଗାଣି ଫେରାଇଦେଲା । ନିଜ ହାତରୁ ହଜାରେ ଟଙ୍କା ଦେଇ ‘ସତ ସିନ୍ଧୁ ଅକାଲ’ କହି ସେଠାରୁ ବାହାରିଗଲା । ଜାଠମାନେ

ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ, “ଭଲ ଜଉଣା ମୌଡ଼ ଦାସୀରୁ ହେଉ ।”

ଦିନେ ଜଉଣା ମନକୁ କ’ଣ ଆସିଲା କେଜାଣି, ସେ ନାଭର ରାଜା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟହର ନଅରକୁ ଯାଇ ତା’ର ଘୋଡ଼ାଟିକୁ ନେଇ ଆସିଲା । ବଂଧୁକ ଦେଖାଇ ପ୍ରହରୀମାନଙ୍କୁ ଧମକ ଦେଲା । ଆସିଲା ବେଳକୁ କହିଦେଇ ଆସିଲା, “ମହାରାଜାକୁ କହିଦେବ ଜଉଣା ମୌଡ଼ ତୋ’ର ଘୋଡ଼ା ନେଇଯାଇଛି ।”

ଲୋକେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ଯେ ଜଉଣା ମୌଡ଼ କେମିତି ଅବା ଘୋଡ଼ାଟିକୁ ନେଇଗଲା । ରାଜା ତା’ ପଛରେ ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀ ପୋଲିସ୍ ପଠାଇଲେ । ଶେଷରେ ପୋଲିସ୍ମାନେ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ଜଉଣା ଶୋଇଥିବା ସମୟରେ ତାକୁ ଦେଖିଯାଇ ଧରପକାଇଲେ ।

“ହୁଏ କେ ଜଉଣା ଆଜିକା ଘୋଡ଼ୀ ବଡ଼ୀ କମାଲ,
ବକ୍କୀ ସାଂଗଲୁ ଅପଣ ମୈଁ ଦେଖି ସୀ ଗୁଲ ।” (୧)

ତା’ ପରଦିନ ରାଜା ତାକୁ ବଂଦଶାଳରେ ଦେଖାକରିବାକୁ ଆସିଲେ । ତା’ର ଭଲ-ମଂଦ କଥା ପଚାରିଲେ । ସେ କହିଲା “ବଂଦାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଲୁହା ଝିଙ୍ଗୁ ଢିଆରି କର, ଏମିତି କାରାଗାରରୁ ତ ସେମାନେ ଖସିଯାଇ ପାରନ୍ତୁ ।” ମହାରାଜା ହସି ପକାଇଲେ ଓ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ତୁ ଥରେ ଖସିଯାଇ ଦେଖା ।” କାରଣ ମହାରାଜା ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ଏତେ କଡ଼ା ପହରା ଭିତରେ, ଲୁହାବାଡ଼ ଲାଗିଥିବା ଦରଜା ଦେଇ, କାରାଗାରର ଉଚ୍ଚ ପାଚେର ଲଂଘନ କରି କିଏ କ’ଣ ଖସି ଯାଇପାରେ !

ସେଇଦିନ ରାତିରେ ଜଉଣା ବଂଦଶାଳରୁ ଖସିଗଲା ।

ଜଉଣା ମୌଡ଼ର ନାମରେ ଲୋକେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଡକାୟତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଭୟରେ ପୋଲିସ୍ ମଧ୍ୟ ଶୀଘ୍ର ଠିକ୍ ସମୟରେ ପହଂଚୁ ନଥିଲା ।

ଦିନେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତା’ର ଝିଅକୁ ଶୁଶୁରଘରୁ ଆଣୁଥିଲା । ଜଂଗଲ ଭିତରେ ତା’କୁ ଡସୁରମାନେ ଦେଖିଗଲେ । ଝିଅଟି ଯେତେବେଳେ ଦେଖିପାରିଲା ଯେ ଡସୁରମାନଙ୍କ ଆଗରେ ପାଠିବ ବର୍ଷର ବ୍ରାହ୍ମଣ କିଛି ନୁହେଁ, ସେ ଭୟରେ ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦୈବକ୍ରମେ ଜଉଣା ମୌଡ଼ ସେଇ ବାଟ ଦେଇ ଯାଉଥିଲା । ସେ ସେଇ ଡସୁରମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଗଲା ।

“ତୁ ଏଥରେ ଦଖଲ ଦେବାକୁ କିଏ ?” ଜଣେ ଡସୁର କହିଲା ।

“ମୁଁ ତୋର ବାପା ଜଉଣା ମୌଡ଼ ।” ସେ ଗର୍ଜିଉଠିଲା ।

ଡସୁରମାନେ ଭୟରେ ଅରହର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ତା’ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ । ସେ ତା’କୁ ଜୋତାରେ ପିଟିପିଟି ବିଦାକଲ ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଝିଅଟିକୁ ତା’କର ଗଂଡକ୍ୟ

(୧) ହସି ହସି ଜଉଣା କହୁଛି, ତମଜାର ଘୋଡ଼ାଟିଏ ହୋଇଛି । ନିଜ ଘୋଡ଼ା ରଖ,
ମୁଁ ତ କେବଳ ତା’ର ଗୁଲ ଦେଖୁଥିଲି ।

ସ୍ଥାନରେ ପହଂଚିଲ ଦେଲ । ବାହୁଣୀ ତାକୁ ଶତ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଲ ଓ ଘର ଘର ବୁଲି ଚାଲିଆଡ଼େ ଘନ ଦରିଦ୍ରର ରକ୍ଷକ ରୂପରେ ଜାଉଣୀ ମୌଡ଼ିର ଯଶୋଗାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲ ।

ସେ ସମୟର କବିମାନେ ଗୀତ ଯୋଡ଼ିଲେ :

ଜାଉଣୀ ମୌଡ଼ି ସାଧ ଗଉ ଗଘୁବ ଘା କରେ ସେବା,
 ଖବ୍ବା ଖାନା ଘା ଅଲ୍‌ଫା ମୁକାଉଁ ଦା ଜା ।
 ଜେଡ଼େ ବାଦଶାହ ଦେ ଘର କରେ ଚୋରୀ,
 ପର୍ବୁ ଗୁପ୍ତ କେ ପହଂଚା ଲଗାଂ ବଦା ଜା ।
 ଶାହଜା ମା ନେ ଜମ୍ମେଦା ଶେର ଜାଉଣୀ,
 ନହୁଁ ଲୁକ୍‌କ କେ ବକତ ଲଂଘାବଦା ଜା । (୧)

ଦିନେ ଜାଉଣୀ ମୌଡ଼ି ଭାବିଲ ଯେ ଦେଶମାତା ତାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନରେ ତାକୁ ରକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି; ତା'କ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଯିବା ଉଚିତ ।

ସେ ସବୁ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ଖବର ଦେଲା, “ନୈନା ଦେଶାଂକ ମଂଦିରକୁ ଯିବି ମୁଁ । ସାହାଂକ ଦୟାରୁ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ନାକକାନ ମୋଡ଼ିବୁ ମୁଁ । ତା'କୁ ସୁନାର ଛନ୍ଦ ଚଢ଼ାଇ ଆସିବି ମୁଁ । ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଆସି ଧରିବା ପାଇଁ ମୋଡ଼େ, ଫୁଲକୁ ତରି ମୁହିଁ ଲୁଗୁଇବି ନାହିଁ ମୁଁ ।”

ନୈନା ଦେଶାଂକ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଯିବା ବାଟରେ ସେ ପାଡ଼ିଅଲ ସହରର ପୁଲିସ୍ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ହାବଲଦାରର ବେଶ ଧାରଣ କଲ । ସେ ଦୁର୍ଗର ପାଚେରୀ ଦେହରେ କାଗଜରେ ଲେଖି ଲଗାଇଦେଲା ଯେ ଜାଉଣୀ ମୌଡ଼ି ଅଦାଲତ ବଜାରରେ ଚଲିବୁଲି କରୁଛୁ; ସାହାର ଶକ୍ତି ଅଛି ତା'କୁ ଧରିନିଅ । ସଂସା ଧୂଆଁ ସମୟରେ ସେ ନୈନାଦେଶା ମଂଦିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଷ୍ଟେସନରୁ ଗାଡ଼ି ଧରିବ ।

ଚାଲିଆଡ଼େ ପୁଲିସ୍ ଖୋଲା ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସବୁଯାକ ଘାସ୍ତା ବଦ ଥିଲା । ତଥାପି ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖିରେ ଧୁଳିଗୁଚି ଥିଲା ସାତଟା ସମୟରେ ଜାଉଣୀ ମୌଡ଼ି ସାଧୁବେଶ ହୋଇ ନୈନାଦେଶା ଯିବାପାଇଁ ଗାଡ଼ି ଧରିଲା ।

ପୋଲିସ୍ ମଧ୍ୟ ସାଂଗରେ ଲାଗିରହିଥାଏ । ସବୁଯାକ ଡବାରେ ଚନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ର କରି ଖୋଜା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କେଉଁଠାରେ ମଧ୍ୟ ଜାଉଣୀ ମୌଡ଼ିର ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ପାଇଲେ ନାହିଁ ।

(୧) ଜାଉଣୀ ମୌଡ଼ି ସାଧୁ, ଗାଈ ଓ ଗରବମାନଙ୍କର ସେବା କରେ । ଅତି ବଡ଼ ବଡ଼ ରାଜାମାନଙ୍କର ଅହଂକାର ଭାଙ୍ଗିଦେ । ସେ ବାଦଶାହ ଘରେ ଚୋରୀ କରିବା ଆଗରୁ ଲେଖିଦେଇ ଗୁପ୍ତିଦେବ । ସିଂହା ମାଆ ଜାଉଣୀ ସିଂହକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଛି । ମୋ ଲୁଚିଛୁପି ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରେନାହିଁ ।

ଜଉଣା ମୌଡ଼ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ସବାପ୍ରଥମେ ଆନନ୍ଦପୁର ସାହବର ଗୁରୁଦ୍ବାରରେ ଦଶମ ଗୁରୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶହେପଚାଶଟି ଟଙ୍କା ଚଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଗଲା । ଦଶମଗୁରୁ ଜନ୍ମଭୂମି ଭରତର ହୃଦ ପାଇଁ ନିଜର ଗୁଣନିଶା ପୁଅକୁ ବଳ ଦେଇଥିଲେ ।

ଏଥର ସେ ନୈନା ଦେବୀଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ପୁଲିସ୍ ଚଉକିରୁ ମନ୍ଦିରକୁ ଦେଇଗଲା । ସେ ଦେବୀଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ସୁନା ଛନ୍ଦ ଚଢ଼ାଇଲା । ଦେବୀଙ୍କ ପାଦତଳେ ମୁଁ ଛୁଆଁଲି । ଦେବୀ ତାକୁ ଦର୍ଶନ ଦେଲେ । ଜଉଣା ଜୀବନ-ମରଣର ଟଙ୍କା ତ୍ୟାଗ କଲା ।

ପୁଲିସ୍ ଦେଇ ଚୋଟ ହୋଇ ଆସିଲା । ନାକର ଦାଗ ଯୋଗୁଁ ଜଉଣା ଚଢ଼ା ପଡ଼ିଗଲା । ଗିରଫ କରିବା ପାଇଁ ଗଲାବେଳେ ଜଉଣା ସାଧୁ ଚମୁଟାରେ ଆଦାତ କଲା । ପାଞ୍ଚ-ଦଶ ଜଣ ପୁଲିସ୍ ଟଳିପଡ଼ିଲେ । ଗୁଲି ଚାଲିଲା । ଜଉଣା ପାଖରେ ରାଜଫଲ ନଥିଲା ।

ଶେଷକୁ ଜଉଣା ଧରାପଡ଼ି ଗିରଫ ହେଲା । ସେ ଦେବୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇ ପୁଲିସ୍ ସାଥରେ ବାହାରିଗଲା ।

ଶହ ଶହ ପୋଲିସ୍ ସିପାହୀଙ୍କର ସୂଚକ ପହଞ୍ଚି ଭିତରେ ତାକୁ ଫିରୋଜପୁର ଜେଲକୁ ଅଣାଗଲା ।

ପୁଣି ଥରେ ବଳତର ସାମ୍ରାଜ୍ୟୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାରିବାଣ୍ଟା ପ୍ରେରଣ କରାଗଲା ଯେ କିଶନ ତାକୁର ଭାଇ ଜଉଣା ଧରାପଡ଼ିଛି ।

ସାମ୍ରାଜ୍ୟୀଙ୍କ ପାଖରୁ ଫାଶୀର ଆଦେଶ ମିଳିଲା ।

ଆଠଦିନ ପରେ ଫାଶୀର ଦିନ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ରାଜକର୍ମୀଗୁଣମାନେ ତାକୁ କହିଲେ, “ତୋର ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା ଖାଇପିଇନେ । ତୋର ଯାହାକୁ ମନ ତା’ ସହଜ ସାକ୍ଷାତ କରନେ ।”

ଜଉଣା ସିଂହ ଉଦ୍ଭିର ଦେଲା, “କେବଳ ଖାଇବା ପିଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ପୃଥିବୀକୁ ଆସିନଥିଲି । ସଂସାର ମନେରଖିବ ଯେ ଭାଇ ଭାଇ ହେଉଛନ୍ତି ପରସ୍ପରର ହାତ । ବାକୀ ରହିଲା ତେଜ ହେବା କଥା । ଯାହାର ମନ ବିକଳ ହେବ ସେ ନିଜେ ଦେଖାକରିବା ପାଇଁ ଲୁଲିଆସିବ ।

ଜଉଣାର ଜଣେ ଭଉଣୀ ଥିଲା—ଗୋବିଂଦା । ସେ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟାକଲେ । ବଡ଼ଲଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋକଦ୍ଦମା ଚଲା; କିନ୍ତୁ ସବୁ ବୃଥା ହେଲା ।

ଶେଷରେ ଅଷ୍ଟମ ଦିନ ମଧ୍ୟ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସତପିତ୍ତ ଅକାଳୁ ନିଶାଳ ଜଉଣା ମୌଡ଼ ଫାଶୀ କାଠରେ ଝୁଲିପଡ଼ିଲା ।

ଭଉଣୀ ଗୋବିନ୍ଦା ବଳାପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା :

‘ବେ ଖାୟୁ! ବେ ଦିନ ଜାଣୁ ଉଡ଼ାଣୀ ଗୀ,
କୌନ ଭେଜୁଗା ସଂଧ୍ୟାରେ ବେ ମେରେୟା ସୁରମେଆଁ ବାର ।’ (୧)

ଏଭଳି ଭାବରେ ଜାଉଣା ମୌଡ଼ି ପୃଥିବୀରେ ନିଜର ସୁନାମ ରଖିଦେଇ ଗଲା । ସଂସାର
ସଲସାପ ଲୋକେ ତାକୁ ମନେ ରଖିବେ ।

“ଭାବେଁ ଘର-ଘର ପୁରୁତ ଜନ୍ମଦେ
ଜାଉଣା ମୌଡ଼ି ନା କିସେ ବଣ ଜାଣା ।”

(୧) ଖଜ (ଶ୍ରୀବତ୍ସ-ଭୃଗୁୟା ଦିନ ଭାଇମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଭଉଣୀମାନେ ପାଳୁଥିବା ପଦ) ।
ଦିନ କାହାପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବି, ସେଦିନ କିଏ ମୋ ପାଖକୁ ଉପହାର
ପଠାଇଦେବ—ହେ ମୋର ବୀର ଭାଇ !

ଗୁଳଜାର ସିଂହ ସଂଧ୍ୟା

କୈମା ମଲ୍ଲିକା

ଗଡ଼ ମୁଗଲନେ ଘାଆଁ ନାରୀ ପୀଛି ଛୁଟିଗାଆଁ ।” (୧)

ଗଜ-ପଟର ଲେକନୃତ୍ୟ ପୂର୍ବ ଦମ୍ଭରେ ଚାଲିଥିଲା । ନାରୀଥିବା ହିଅମାନେ ଅଶ୍ରୁତ୍ୟ ଗଛର ଛାଇରେ ଗୀତ ଓ ନାଚର ତାଳ ସହୃଦ ମିଳାଇ ଦୋଳରେ ବସିଥିବା ହିଅ-ମାନକୁ ଝୁଲୁଥିଲେ । ଗଡ଼ ମୁଗଲନାର ଏଇ ଅଶ୍ରୁତ୍ୟ ଗଛର ଦୋଳ ସୀମାନ୍ତ ଅଂଚଳରେ ଅନେକ ଦୂରବ୍ୟାପୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲା । କେଜାଣେ କେତେ ପୁରୁଷଧର ଏଇ ଅଶ୍ରୁତ୍ୟ ଗଛ ହିଅମାନକୁ ଦୋଳ ଝୁଲାଇ ଆସୁଥିଲା । ଏହାର ତାଳମାନ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତ ଥିଲା ଓ ପଦଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ଘଷ୍ଟ ଥିଲା । ମୁଖିଆର ହିଅ ମଲ୍ଲିକା ଲେକନୃତ୍ୟର ଅଗ୍ରଣୀ ଥିଲା । ସେ ଦୋଳରେ ଚଢ଼ି ଲାବେଲେ ଅଶ୍ରୁତ୍ୟ ଗଛର ଚେର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୋହଲିଯାଉଥିଲା ।

ମଲ୍ଲିକାର ବାପ ରାୟ ମୁବାରକ କେବଳ ଯେ ଗାଆଁର ମୁଖିଆ ଥିଲା ତା’ ନୁହେଁ; ସେ ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳର ଜଣେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ତା’ର ଦୁଇ ପୁଅ ଗଛର ଗଂଡ଼ ଭଳି ଶକ୍ତ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ଯୁବକ ଥିଲେ । ପୁଅମାନଙ୍କର ନାମ ରାହୁନ ଓ ମହରୁନ ଥିଲା । ରାୟ ମୁବାରକର ଭାଇ ଦରିୟା ଆକବରଙ୍କ ଦରବାରରେ ସୁବେଦାର ଥିଲା । ସରକାରୀ ଦରବାରରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଲାଭ କରିଥିବା ହେତୁ ଏଇ ପରବାରର ପ୍ରତିପତ୍ତି ଆହୁରି ବଢ଼ି ଯାଇଥିଲା । ରାୟ ମୁବାରକ, ଦରିୟା, ରାହୁନ ଓ ମହରୁନ ଜଣେ ଅନ୍ୟଜଣକଠାରୁ ମାତ୍ର ଗୁରୁତ୍ବ ବର୍ଣ୍ଣର ସାନବଡ଼ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଏକାଠାରେ ଦେଖିଲେ ଭଲ ଭଲ ଭଳି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଲୋକେ ଗୁରୁଜଣିଆଙ୍କୁ ଗାଆଁର ରକ୍ଷକ ବୋଲି ମାନ୍ୟଥିଲେ । ସେମାନେ ଲୁଠି ଧରି ଠିଆହୋଇଗଲେ ପବନର ମଧ୍ୟ ଗଡ଼ ବଦଳିଯାଉଥିଲା ।

ପିତାମାତାଙ୍କର ପ୍ରତିପତ୍ତି ଯୋଗୁଁ ମଲ୍ଲିକା ମଧ୍ୟ ସାହସୀ ଥିଲା । ତା’ର କପାଳ ଚତୁର୍ଥୀର ଜନ୍ମପଣ ତୋଷା ଥିଲା । ସେ କୌଣସି ସ୍ବର କଂବା ସଂସୀଠାରୁ କୌଣସି

(୧) ଗଡ଼ ମୁଗଲନାର ନାରୀମାନେ ଦୋଳ ଝୁଲୁଥିଲେ ।

ଗୁଣରେ ଉଣା ନଥିଲା—ସେ ଥିଲା ଗାଆଁର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ସାରା ଅଂଚଳର ଗର୍ବ । ଭରା ଯୌବନର ପ୍ରଭାବରେ ସେ ବୟସର ଚପଳତା ପ୍ରତି ଅଭିହତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଯୌବନର ଦୁଃଖ କଣ ଜାଣିନଥିଲା । ମଲ୍ଲିକା ସ୍ତମ୍ଭରେ ସୁଜା ଭାବିନଥିଲା ଯେ ଦିନେ ଯୌବନର ଦୋଳି ଛୁଟି ମଧ୍ୟ ଯାଇପାରେ । ଏପରିକି ଯେଉଁ ଡାଳରେ ଦୋଳି ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା ସେଇ ଡାଳଟି ଶୀଘ୍ର ମଧ୍ୟ ଯାଇପାରେ ।

ମଲ୍ଲିକାର ମା' ଗୋଂଦଲକୁ ଯେମିତି ବିଅର ଯୌବନ ଖାଇଯାଉଥିଲା । ଘରେ ବଢ଼ିଲା ବିଅର ହଲେ କେଉଁ ମା' ଅବା ନିଷ୍ଠୁରରେ ଶୋଇପାରେ ? କୌଣସି ଚ୍ଛେଦିଆ କଥାଟିଏ ନେଇ ମୋଗଲ ପରିବାରର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଧୂଳିସାରା ହୋଇଯିବା ଅସଂଭବ କଥା ନୁହେଁ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁବତୀ ବିଅର ହାତକୁ ବାହାରି କରୁ ତା' ଘରକୁ ବିଦା କରା ନ ଯାଇଛି ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାଆର ମନରେ ଶାନ୍ତି ନଥିଲା । ବାପ ଏମିତି ଥିଲା ଯେ କୌଣସି କଥା ଶୁଣିନଥିଲା । ତାକୁ ନିଜ ବିଅର ଗଡ଼କାଳର ଶିଶୁ ମନେ ହେଉଥିଲା । ଗୋଂଦଲ ପାଇଁ କେଳାଣେ କେଉଁ ପ୍ରଳୟ ଆସିଯାଉଥିଲା । ଯୌବନ କଥା ତ । ସେ ଭାବୁଥିଲା କାହା ଦେହରେ ଅବା ଯୌବନ ଆସେନ ।

ବାପ ଶେଷରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ସାନଭାଇ ଦରିୟା ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖିଲା । ମଲ୍ଲିକା ଯେମିତି ସାମୁ ମୁକାରକର ବିଅର ଥିଲା ସେମିତି ତା'ର ମଧ୍ୟ ବିଅର ଥିଲା । ବିଅର କଥା ହେଉଛି ସମସ୍ତଙ୍କର ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ବିଷୟ । ଦରିୟା ସରକାରୀ ଦରବାରରେ ଏକ ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ରର ସଂଧାନ ନେଇ ପାରିବ । ଫଳରେ ଅନ୍ୟ କିଛି ଲଭ ହେଉ ନହେଉ, ଏତିକି ହେଲା ଯେ ମଲ୍ଲିକାର ମାଆ ଘରର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆଉ ବାହାକଥା କହୁ ବ୍ୟସ୍ତ କଲାନାହିଁ ।

ଗୋଂଦଲ କିନ୍ତୁ ଏଇ କଥା ଯୋଗୁଁ ଆନନ୍ଦିତ ହେବା ସଂଗେ ସଂଗେ ଦୁଃଖିତ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ଖୁସି ଥିଲା, କାରଣ ବିଅର ପାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଥାଏ ଯାହା ଧୂଳିରେ ଧୂଳିରେ ଧୂଳିରେ କାରଣ ହେଲା, ଯଦି ଦରିୟା କୌଣସି ଯୋଗ୍ୟ ପାତ୍ର ପାଇଯାଏ ତାହେଲେ ଗୋଂଦଲ ଆଉ ନିଜ କଥାର ପୁନର୍ବୁଦ୍ଧି କରି ପାରିବ ନାହିଁ । କଥା ହେଉଛି, ଗୋଂଦଲର ଜଣେ ସପକ୍ଷୀୟ ଭଉଣୀ ଲଲେ ତତ୍ତ୍ୱ ହଜାରର ସର୍ଦ୍ଦାର ଦୁଲରକୁ ବାହା ହୋଇଥିଲା । ଲଲେର ବଡ଼ପୁଅର ଜନ୍ମ ସମୟରେ ସଂତାନର ପ୍ରସବ ପାଇଁ ଗୋଂଦଲ ତତ୍ତ୍ୱ ହଜାରକୁ ଯାଇଥିଲା । ଭଉଣୀ ଘରେ ଯେଉଁ ବାଲକ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା, ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟଠାରୁ ବଳି ଉଠିଲା ଥିଲା । ଗୋଂଦଲ ଏଇ ବାଲକ କୈମାକୁ ନିଜ ପୁଅଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ଭଲପାଉଥିଲା । ସେ ସହନଶୀଳ ଥିଲା । ପିତାମହ ବେଶି କରୁ ନଥିଲା । ଗୋଂଦଲର ଦୃଢ଼ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ଯେ କୈମା ବଡ଼ ହେଲେ ସୁଶୀଳ ଓ ଶାଂତଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ ପୁରୁଷ ହେବ । ଗୋଂଦଲ ଗର୍ବର ସ୍ୱଭାବ ଓ ରାଗୀ ପରିବାର ଭିତରେ ରହୁ ରହୁ ବିରକ୍ତରେ ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ସେ ଭଉଣୀ ଲଲୋକୁ କଥା ଦେଇଥିଲା ଯେ ଯଦି ଅଜ୍ଞାନ କୃପା ହୁଏ ତା'ହେଲେ ତତ୍ତ୍ୱ ହଜାର ଓ ଗଡ଼ ମୁଗଲାନାର ସପକ୍ଷ ପୁରୁଷାନୁକମେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିବ ।

ଆଜ୍ଞାକର କୃପାର ଅର୍ଥ ଥିଲା ତା' ନିଜ କୋଳରେ ଝୁଅ ହେବା କଥା । ଦୁଇଟି ପୁଅ ଜନ୍ମ ହେଲାପରେ ସେ ପୀରଙ୍କୁ ଝୁଅ ମାଗିଥିଲା । ପୀର କେବେ କାହାକୁ ନିରାଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଲଲୋକୁ କଥା ଦେଇଥିଲା ଯେ ଯଦି ତା' ଘରେ ଝୁଅ ଜନ୍ମ ହୁଏ ତା'ହେଲେ ତା'କୁ କେମା ସହଜ ବାହା ଦେବ । କେମାର ପିତା କିଂବା ଗୋଂଦଲାର ପତି ପାଇଁ ଏଥିରେ ଆପଣି କରବାର କୌଣସି କାରଣ ନଥିଲା ।

ତା କଥାକୁ କେହିହେଲେ ଆପଣି କରି ନଥାନ୍ତେ; କିନ୍ତୁ ଗୋଂଦଲ ନିଜ ସ୍ବାମୀର ବିପକ୍ଷରେ ସ୍ବାଭାବ ସହଜ ପରିଚିତ ଥିଲା । ତାକୁ ଯେଉଁ ବାଟରେ ଯିବାକୁ କହିଲେ, ସେ ଠିକ୍ ତା'ର ଓଲଟା ବାଟରେ ଚାଲୁଥିଲା । କେ ଜାଣେ ବିପକ୍ଷରେ ଘୁଲିବା ଦ୍ଵାରା ସେ କେଉଁ ପୁଖ ପାଉଥିଲା ? ଏଇ କାରଣରୁ ଗୋଂଦଲା ନିଜ କଥା ନିଜ ପେଟ ଭିତରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିଲା ଓ ପୁରୋଗ ଦେଖି ସେଇ କଥା କହିବା ପାଇଁ ଚାହୁଁ ଥିଲା । ଦରିୟା କେବେ ମନାକରିବ ଗୋଂଦଲା ତା'ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦରିୟା 'ନା' କହିବା ପରେ ସେ ସମ୍ଭବତଃ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଜ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଗୁଜି କରାଇପାରିଥାନ୍ତା ।

କିନ୍ତୁ ଚି ପହଂଚିବା ଆଗରୁ ଦରିୟା ନିଜେ ମୁଗଲନାରେ ପହଂଚିଗଲା । ମଲ୍ଲିକା ପାଇଁ କ'ଣ ପାଏ ଅଭାବ ଥିଲା ? ସେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସଂପନ୍ନ କରିବା ପାଇଁ ଖୁବ୍ ଅଭିଯାନ ଜଣାପଡ଼ୁଥିଲା । ଦରିୟା ଆସି ଘରେ ପହଂଚିବାକ୍ଷଣି ପୁରୁଷ ଲେକମାନେ ଝୁପି ହୋଇଉଠିଲେ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଲେକମାନଙ୍କ ମନ ଆଶଂକାରେ ଭରିଗଲା । କେଜାଣି ଏବେ କ'ଣ ହେବ ? ରୋଷେଇ କଲବେଲେ ଗୋଂଦଲା କାନ ତେରି ପୁରୁଷମାନଙ୍କର କଥାବାଣ୍ଟି ଶୁଣିଥାଏ ଓ ମଲ୍ଲିକା କାଂଅକୁ ଆଉଜି ବସିଥାଏ ।

ଦରିୟା ଶ୍ଵାସ ମୁଦାରିକକୁ କ'ଣ କହିଲା କେଜାଣି ଘରସାରା ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିଗଲେ । ସାପ କାମୁଡ଼ିଲା ପରି ଘରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଖେଳିଗଲା । ଆଖପାଖରେ ବାତାବରଣରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ବାରିହେଉଥିଲା ଯେ ଦରିୟାର ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖାନ କରି ଦିଆଯାଇଛି । ଏଇ କଥାର ଆଭ୍ୟନ୍ତର ଗୋଂଦଲ ଓ ମଲ୍ଲିକାକୁ ମିଳିଯାଇଥିଲା । ପ୍ରସ୍ତାବ କଣ ଥିଲା ସେକଥା ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ବ୍ୟଗତ ଆଉ କାହାକୁ ଜଣା ନଥିଲା । ଦରିୟା ଏମିତି କାହିଁକି ହୋଇଯାଇଛି, ଏ କଥା ଚିନ୍ତା କରି ପୁରୁଷମାନେ ଦୁଃଖିତ ଥିଲେ । “ଆଜ୍ଞା, ଚିନ୍ତା କରିବା”, ଏହା କହି ମୁଣିଆ କଥା ଚାଲିଗଲା । ସେମାନେ ବଲ୍‌ବାନ୍ଧୁ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉ ହେଉ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ ।

ସମସ୍ତେ ଶୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ କାହାରି ଆଖିରେ ନିଦ ନଥିଲା । ଦରିୟା ଏଥିପାଇଁ ଦୁଃଖିତ ଥିଲା ଯେ ତା' ଭାଇ ତା' କଥାକୁ ମାନ ନଥିଲା ଓ ତା' ଭାଇର ଦୁଃଖ ହେଉଥିଲା ଯେ ଦରିୟା ତାକୁ କେଉଁ ଧରଣର ପ୍ରସ୍ତାବ ସ୍ବାକାର କରିବାପାଇଁ କହୁଥିଲା । ପୁରୁଷମାନେ ମଧ୍ୟ ବାପର ପକ୍ଷ ନେଇଥିଲେ ।

ଏ ପଟେ ଗୋଂଦଲା ଓ ମଲ୍ଲିକା ବାରଂଡ଼ାରେ ଶୋଇ ପରସ୍ପରର ହୃଦୟର ସ୍ପନ୍ଦନ

ଶୁଣୁଥିଲେ । ମା' ହିଅଁକର ଆଉ ସଂଦେହ ନଥିଲା ଯେ ଦରିୟାର କଥାକୁ କେହି ମାନନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦରିୟାର ପ୍ରସ୍ତାବ କଣ ଥିଲା ଓ ତାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଫଳ କଣ ହେବ, ଏହା ସେମାନେ ଜାଣିପାରୁନଥିଲେ ।

ଗୋଦଲର ମନେହେଉଥିଲା ଯେ ତା'ର ହୃଦୟରୁ ଯାହା ହୋଇଛି ଭଲ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥାଟା କଣ, ଠିକ୍ ଭାବରେ ଜଣା ନପଡ଼ିଛି ସେଯାଏ ତା'ର ଅଖାଡ଼ିଆ ପତ ଓ ତା'ଠୁ ବଳି ଅଖାଡ଼ିଆ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଅବା କି ବିଶ୍ୱାସ ? ଗୋଦଲ ମଲ୍ଲଙ୍କର ମନଭିତରେ କୈମାର ଯେଉଁ ପ୍ରତିକୃତି ଅଙ୍କନ କରିଥିଲା, ତାକୁ ଲିଭାଇଦେବା ପାଇଁ ମଲ୍ଲଙ୍କା ପାଖରେ ଶକ୍ତି ନଥିଲା । ହିଅମାନେ ପ୍ରବଳ ପରାଜୟୀ ଭାବ ପସନ୍ଦ କଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଶାଂତଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱଭାବର ପତି କାମନା କରନ୍ତି । ସେ କୈମା ପାଖରେ ଶାଂତିରେ ରହିବ, ପ୍ରେମର ଦୋଳି ଝୁଲିବ—ମଲ୍ଲଙ୍କା କଲ୍ଲନା କରୁଥିଲା । ସଂପର୍କରେ କୈମା ବନ୍ଦୀର ସୁରୁର ଥିଲା । ବନ୍ଦୀ କଥା ଗଲ୍ଲକାଲର କଥା ଭଳି ତଟକା ଥିଲା । ବନ୍ଦୀର ସୁରୁର ହୋଇଥିବା ହେତୁ କୈମାର ନାମ ସହିତ ପ୍ରେମର ଇତିହାସ ଆସେ ଆସେ ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

କୈମାର ଐତିହାସିକ ଅନ୍ତତର ଚନ୍ଦ୍ର ମଲ୍ଲଙ୍କର ଯୁବଗୀ ଆତ୍ମାକୁ ଅଧିକାର କରିଯାଉଥିଲା । କିଏ ଜଣେ ଯେମିତି ତାକୁ ମଂସ କରିଦେଇଥିଲା । ଯେଉଁଠି ବନ୍ଦୀ ବଡ଼ ହୋଇ ଯୁବକ ହୋଇଥିଲା, ସେଇ ବଣ ଓ ସରୁଜ ପ୍ରାନ୍ତରକୁ ସେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖିଯାଉଥିଲା । କୈମା ବନ୍ଦୀ ଭଳି ରୂପବାନ୍ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦୀଠାରୁ ଉଣା ହେବା କଥା ନୁହେଁ । ମାଆ ଏହା ମଧ୍ୟ କହିଥିଲା ଯେ କୈମା ଶାଂତ ସ୍ୱଭାବର ଥିଲା ଓ ତା'ର ସଂକଳ୍ପ ଦୃଢ଼ ଥିଲା ।

ତଖତ ହଜାରରେ ବାହା କରିବା ଦ୍ୱାରା ଗୋଦଲ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଲଭ ଦେଖି-ପାରୁଥିଲା । ଲଲେ ଥିଲା ତା'ର ଭଉଣୀ—ନଜର ହାତ । ମଲ୍ଲଙ୍କା ତାର ଯେମିତି ହିଅ ଥିଲା ସେମିତି ଲଲେର ମଧ୍ୟ ହିଅ ଥିଲା । କୈମା ଯେମିତି ଲଲେର ପୁଅ ଥିଲା, ସେମିତି ଗୋଦଲର ମଧ୍ୟ ପୁଅ ଥିଲା । ରକ୍ତ ଯାହା ହେଲେ ବି ରକ୍ତ—ପାଣିଠାରୁ ଭିନ୍ନ ।

ହେଲେ ଦରିୟା ରକ୍ତକୁ ପାଣି ଓ ପାଣିକୁ ରକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ ଥିଲା । ସକାଳ ହେବା ଆଗରୁ ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ଏକଥା ଜାଣିଯାଉଥିଲେ ।

ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ଦରିୟା ନଜର ଭାଇର ହିଅକୁ ସମ୍ରାଟ୍ ଆକବର ସହିତ ବାହାଦେବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଛି । ବୃଦ୍ଧ ସମ୍ରାଟ୍ ମଲ୍ଲଙ୍କର ରୂପ ଓ ଯୌବନ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହୋଇ ଦରିୟାକୁ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେଇପାରେ । ସେମାନେ ରଜପୁତ୍ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆକବର ନଜର ସଂପର୍କୀୟମାନଙ୍କୁ କୌଣସି କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିବା ପାଇଁ ଦେବେନାହିଁ । ଦରିୟା ସୁବେଦାରଠାରୁ ଜେନେରାଲ୍ ହୋଇଯାଇ ପାରିବ । ଆକବର ସହିତ ତା'ର ସଂପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବାର ଥିଲା । କିଏ କ'ଣ ନଜର ସଂପର୍କୀୟମାନଙ୍କୁ ନଜରଠାରୁ ଉଣା ଦେଖିପାରେ ? ଦରିୟା ଆଖିରେ ଜେନେରାଲ୍ ହେବାର ସ୍ୱପ୍ନ ବସାବାନ୍ଧିଥିଲା । ସମ୍ରାଟ୍

ଏସବୁ କିଛି ଜାଣିନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦଶସ୍ୟୁ ଆଳବର'କ ଦୁର୍ବଳତା ସହଜ ପରିଚିତ ଥିଲା । ଅରେ ମାସ ଭାଇକୁ ରାଜି କରାଇବା ଯାହା ବିଳ'ବ; ତା'ପରେ ଦଶସ୍ୟୁ ପାଇଁ ରାଜଦରବାରର ସମସ୍ତ ଦ୍ଵାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବ । ଏଇ ଗଡ଼କାଳର କଥା, ଆଳବର ସକାଳୁ ପ୍ରେମିକା ଅନାରକଳୀକୁ ହତ୍ୟା କରାଇଦେଲେ; କାରଣ ସେ ସମ୍ରାଟ'କ ଆଦେଶକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିଦେଇଥିଲା । ଦଶସ୍ୟୁ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଥିଲା ଓ ତାର ବିଶ୍ଵାସ ଥିଲା ଯେ ତା'ର ଝିଅକୁ କୌଣସି ଅନାରକଳୀଠାରୁ କମ୍ ନୁହେଁ ।

ଦଶସ୍ୟୁର ମନକଥା ମୁଗୁଲ୍‌ନା ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ଚୁଝିପାରିଥିଲେ । ସକାଳ ହେଉ ହେଉ ଏଇ ବିଷୟ ଘରସାତ୍ ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ମା'ଝିଅଙ୍କ ଉପରେ ଏଇ ବିଷୟର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଲାକ୍ଷଣି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ବିଷୟ ଉଦ୍‌ଗିରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗୋ'ଦଲର ହାତରେ ଲାଲନପାଲନ ହୋଇ ବଡ଼ ହୋଇଥିବା ଦଶସ୍ୟୁ ଆଜି ନିଜ ଝିଅକୁ କେଉଁ ବାଟରେ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଚିନ୍ତିତ ! କାଲିଯାଏ ବଡ଼ଭଉଜଠାରୁ ମାଗି ମାଗି ଖାଉଥିବା ଲୋକ ଆଜି ରାଜଦରବାରରେ ନିଜର ପ୍ରଭାବ ଅଛି ବୋଲି କେତେ ଗର୍ବ କରୁଛୁ !

ତା' ପରିଚିତ ସକାଳେ ଦଶସ୍ୟୁ ଦୁର୍ଲ୍ଲୀ ଯିବାପାଇଁ ବାହାରିଲା ସମୟରେ କେହିହେଲେ ତାକୁ ବଳାଇଦେବା ପାଇଁ ଗଲେନାହିଁ । ଶ୍ଵେତ ମୁବାରକ ନିଜଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣ ପସଂଦ କରୁନଥିଲା । ବଡ଼ଘରର ଲୋକେ ଝିଅକୁ ଧନସଂପତ୍ତିର ବଡ଼ମା ଦେଖାନ୍ତି । ତା' ମତରେ ନିଜ ଭଳି ଖାଜପିଇ ଚଳିଯାଉଥିବା ଜମିଦାର ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଅତି ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣରେ ପାଳନ କରିଥିବା ଝିଅକୁ ଏତେ ଦୂରକୁ କେମିତି ପଠାଇଦେବ ? ପାଞ୍ଚଶହ କୋଶ ଦୂରରେ ଥିବା ଝିଅ ଯାହା, ମଲ୍ଲ ଝିଅ ତାହା । ଯେଉଁ ଘୃଥ ଝିଅ ବେଳ-ଅବେଳରେ ସୁଖଦୁଃଖକୁ ଭାଗୀ ନହେଲେ, ତା'ହେଲେ ସେଭଳି ଘୃଥଝିଅ ଥାଇ ଲଭି କ'ଣ ?

କିନ୍ତୁ ଦଶସ୍ୟୁ ତ କେବଳ ନିଜ ସୁଖର ସଂଧାନରେ ମାତିଥିଲା । ଶ୍ଵେତ ମୁବାରକ 'ନା' କହିବା ଫଳରେ ତା'ର ସମସ୍ତ ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷ ପାଣିରେ ମିଳେଇଯାଇଥିଲା । ଦଶସ୍ୟୁର ମନେହେଲା ଯେ ଜେନେରାଲ ହେବା ତ ଦୂରର କଥା, ହାତରେ ଥିବା ସୁବେଦାରୀ ଖଞ୍ଜକ ମଧ୍ୟ ତା' ପାଖରୁ ଛଡ଼ାଇ ନିଆଯାଇଛି । ଉନ୍ନତିର ପାହାଚ ଚଢ଼ୁଥିଲାବେଳେ କେହି ଜଣେ ଯେମିତି ତା'ର ହାତ ଟାଣି ତଳକୁ ଘୋଷାଡ଼ି ନେଇଥିଲା । ସେ ତଳେ ଠିଆହୋଇ କୋଧରେ ଅରିଉଠୁଥିଲା । ସେ ମନେ ମନେ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲା ଯେ ଏହାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନ ନେବାଯାଏ ସେ ଶାଂଢରେ ନିଃଶ୍ଵାସ ନେଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଘର ଭିତରେ ବିଭେଦ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ମଲ୍ଲଙ୍କର ଚଳଚଫଳ ମନ ଚିତାମଗ୍ନ ହୋଇଉଠିଲା । ଜମିଦାର ପରିବାରରେ ଭାଇ ଭାଇ ଯେତେବେଳେ ଲଢ଼ୁଥିଲେ, ଜଣେ କାହାର ମୁଠା ନ ଖାଟିନେବାଯାଏ ଶାଂଢ ପାଉନଥିଲେ । ଭାଇ ଭଉଣିଠାରୁ ବଳି

ବଭେଦ ଆଉ କେଉଁଠି ନାହିଁ । ଉଭୟେ ଉଭୟଙ୍କର ସବୁ ଭିତର କଥା ଜାଣିଥାଆନ୍ତ । ଗୃହଭେଦ ହିଁ ଲଂକା-ଧ୍ବଂସର କାରଣ ।

ଏବେ ଦୋଳି ଝୁଲିବା ପାଇଁ ଗଲେ ମଲ୍ଲଙ୍କୁ ଆଉ ଦୋଳି ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଦେବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ହେଉନଥିଲା । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମନକୁ ଆୟତ୍ତ କରି ଦୋଳି ଉପରେ ଚଢ଼ି ଗଲେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ-ଗୁରୁ ଥର ଝୁଲିଲା ପରେ ସେ ଅନେଶ୍ୱାସୀ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ପାଖରେ ଥିବା ସଖୀମାନେ ଟିକିଏ ହେଲେ ବେଶୀ ଉଚ୍ଚକୁ ଦୋଳି ଝୁଲାଇଦେଲେ ଭୟରେ ତା'ର ଗୁଡ଼ି ଧକ୍‌ଧକ୍ ହେଉଥିଲା । ଗଛର ଚେରକୁ ମଧ୍ୟ ଦୋହଲାଇ ଦେଉଥିବା ମଲ୍ଲଙ୍କ ଏବେ ପକ୍ଷ ଦେଖିଲେ ଡରିଯାଉଥିଲା । ସରକାରୀ କାରଯାଦି ତା'ର ବାପମାଆଙ୍କୁ କଠୋର ଦଂଡ଼ ଦେଇ ନପାରେ । କୈମା ତଣ୍ଡତ ହଜାରରେ ଆରାମରେ ଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଏଣେ ମଲ୍ଲଙ୍କ ଯେ ଚିଂତାରେ ପାଗଳୀ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଦୋଳି ବନ୍ଧାହୋଇଥିବା ଅଶ୍ରୁଧ୍ୟ ଗଛ ଓ ଘରର ଗୁଡ଼ି ଯେମିତି ତା' ଉପରକୁ ମାଡ଼ିବସୁଥାଏ । ଯଦି ତା'ର ମନ ଖୁସି ପାଇବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ନକରେ ତା'ହେଲେ ଦେହକୁ ନେଇ ସେ କଣ ଅବା କରନ୍ତା ?

ଏକ କଥାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଗୋଂଦଲ ମଲ୍ଲଙ୍କର ବିବାହ କୈମା ସହୃଦ କରିବା ପାଇଁ ରାୟ ମୁବାରକ ଆଗରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ବାଢ଼ିଲା । ତଣ୍ଡତ ହଜାରର ଦୁଲର ତା ସହୃଦ ସମସ୍ତଙ୍କ ଜମିଦାର ଥିଲା । ଶହରୁ ସମୁଦ୍ର ହେବାପାଇଁ ଏକପ୍ରକାରର ଦାଗ ଥିଲା । ରାୟ ମୁବାରକର ଶାଳୀ ଲଲେ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶାଂତ ପ୍ରକୃତିର ଥିଲା । ଖୁବ୍ କମ୍ ଯିବା-ଆସିବା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଣ୍ଡତ ହଜାର ଲେକମାନଙ୍କର ଆଗ୍ର-ବ୍ୟବହାର ରାୟ ମୁବାରକକୁ ପ୍ରଭାବାନ୍ୱିତ କରିଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଏକାଠି ଶିକାର କରିବା ପାଇଁ ଯାଉଥିଲେ, ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ଦମ୍ଭସ୍ତତା ରହୁଥିଲା । ମଣିଷ ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ଚିହ୍ନା-ପଡ଼ିଯାଏ । ରାୟ ମୁବାରକର ଏଇ ସଫର୍କ କଥା ମନେ ନଥିଲା । ଯଦି ତା'ର ସାମାନ୍ୟ ମନେଥାଆନ୍ତା, ତା'ହେଲେ ସେ କେବେହେଲେ ଦଶସ୍ୱାର ଯାହାନ୍ୟ ଲେଡ଼ି ନଥାନ୍ତା । ଏବେ ତାକୁ ତା' ନିଜ ଉପରେ କୋପ ହେଉଥିଲା । ଗୋଂଦଲ ମଧ୍ୟ ଅନୁତାପ କରୁଥିଲା ଯେ ସେ କାହିଁକି ଆଗରୁ ଏ କଥା ଉଠେଇ ନଥିଲା । ରାୟ ମୁବାରକର ଭୟରେ ସେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଭଉଣୀ ଆଗରେ ଅନେକ ଆଗରୁ କରିଥିବା ଶପଥ ବିଷୟ କାହାକୁ କହିନଥିଲା ।

କୈମା ସାଥରେ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଉଠିବାପରେ ଘରେ ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦିତ ଥିଲେ । ଉଭୟ ପରିବାରର ଅନେକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିଲା ଓ ଦୁହେଁ ଏକାଧରଣର ଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟାସର ଉଭୟ ଲୁ' ପରିବର୍ତ୍ତେ ବିଶ୍ୱାସର ଶୀତଳ ସମୀରଣ ବହୁବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ମଲ୍ଲଙ୍କର ମନଭିତରେ ଘନକୁଘନ କୈମାର ରୂପ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇଉଠୁଥିଲା । କୈମା ତା' ଦୃଢ଼ତାକୁ ଯେତେ ବେଶୀ ଅଧିକାର କରୁଥିଲା, ମଲ୍ଲଙ୍କ ଆକର୍ଷର ଉପରେ ସେତିକି କୋପାନ୍ୱିତ ହୋଇଉଠୁଥିଲା । ଦଶସ୍ୱା ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ପାଇଲେ ସୁଦ୍ଧା ବୃଦ୍ଧ ସମ୍ରାଟ୍ ସହୃଦ ତା'ର ନାମ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଯୋଡ଼ାଯାଉ, ମଲ୍ଲଙ୍କ ଏକଥାକୁ ଘୃଣା କରୁଥିଲା ।

ତା'ର ବାଦଶାହ ସହୃଦ ଓ ବାଦଶାହର ତା ସହୃଦ ସଫର୍କ କ'ଣ ! ଦୁଇଟି ଚନ୍ଦ୍ର ତା' ଆଖି ଆଗରେ ଘୁସିଉଠୁଥିଲା—ରୂପର ଦେବତା କୈମା ଓ କୃଷ୍ଣ ଆକବର ।

କୈମା ସହୃଦ ନିର୍ବନ୍ଧ ହେଲା ପରେ ମଲ୍ଲିକାର ରୂପର ଖ୍ୟାତି ତତ୍ତ୍ୱ ହଜାରରେ ବ୍ୟାପିଗଲା । ଗଡ଼ ମୁଗଲନାର ରୂପସୀକୁ ପାଇବାର ଆକାଂକ୍ଷା କୈମାର ମନଭିତରେ ଦିନକୁଦିନ ବଢ଼ୁଥିଲା । କୈମା ଓ ତା'ର ପରବାରର ଲୋକେ ରାୟ ମୁକାରକ କେଉଁ ପ୍ରସାଦକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସଫର୍କ ଯୋଡ଼ୁଥିଲା, ସେକଥା ଜାଣିସାରିଥିଲେ । ବାଦଶାହ ଆକବର ସାଥରେ ନିଜର ଚାଲିନା କରାଇଥିବାରୁ କୈମା ଖୁସିରେ ଫୁଲି-ଉଠୁଥିଲା । ହେଲେ ବାହା ନହେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା' ମନରେ ଶାନ୍ତି ନଥିଲା । ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ମଲ୍ଲିକାର ପିତାମାତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛାଭିପରେ ସରୁକଥା ନିର୍ଭର କରୁଥିଲା । ତା'ଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଦଶସ୍ୱାର ଆକାଂକ୍ଷାକୁ ବାଧା ଦେଉଥିଲା । ଦଶସ୍ୱାର ଆକାଂକ୍ଷା ସାଧାରଣ ଆକାଂକ୍ଷା ନଥିଲା—ପରୋକ୍ଷରେ ତା' ସହୃଦ ଆକବରଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ଓ ସରକାରୀ ରୂପ ମଧ୍ୟ ମିଶିରହୁଥିଲା । କୈମାର ହୃଦୟ ମଲ୍ଲିକକୁ ପାଖରେ ପାଇବା ପାଇଁ ଅକୁଳ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସାମାଜିକ ଶାନ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଏଡ଼ାଇଦେବାଭଳି ସାହସ ତା'ର ନଥିଲା ।

ମଲ୍ଲିକା ପାଖକୁ ଉଡ଼ିଯିବା ମଧ୍ୟ କ'ଣ ସହଜ କଥା ଥିଲା ? ଦୁଇ ଗାଆଁ ମଝରେ ଥିଲା ଦୁଇଟି ନଦୀର ବ୍ୟବଧାନ । ତତ୍ତ୍ୱ ହଜାର ବେଲମକଲରେ ଥିଲା ଓ ଗଡ଼ ମୁଗଲନା ସିଂଧୁ ନଦୀକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା ।

ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ମାଆ-ବାପାଙ୍କର ଦଶସ୍ୱା ଉପରେ ଆଶା ନଥିଲା । ଉଭୟ ପକ୍ଷ ବାହାଘର ବେଶୀ ଦିନ ଗଡ଼େଇବାପାଇଁ ପକ୍ଷପାତୀ ନ ଥିଲେ । ଦୁଇରୁ ଓ ରାୟ ମୁକାରକର ପକ୍ଷେ ପାଖକୁ ଯିବାଅସିବା ବଢ଼ିଯାଇଥିଲା । ଏବେ ସେମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ଶିକାରରେ ଯିବାପାଇଁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲେ । ବେଲମଠାରୁ ସିଂଧୁ ନଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସ୍ତୁତ ଅଂଗଲ ତା'ଙ୍କର ଅଧୀନକୁ ଆସିବାର ଥିଲା । ସେମାନେ ନିଜର ଇଚ୍ଛାନୁଯାୟୀ ଯେଉଁଠିକି ହେଲେ ଯାଇ ପାରିବେ । ଦୁଇକଟିଯାକକୁ ଉଭୟ ନଦୀକୂଳରେ ବାସକରୁଥିବା ସିଂହ, ବାଘ, ହରିଣ, ଚିତ୍ତର, ବଣକୁକୁଡ଼ା ଓ ଅନ୍ୟ ପଶୁପକ୍ଷୀ ନିଜର ସପତ୍ନି ଭଳି ମନେହେଉଥିଲା । କଲ୍ଲନ-ରାଜ୍ୟରେ ସେମାନେ ନିଜର ଶିକାର କୁକୁରମାନଙ୍କୁ ହାଣ୍ଡିପଲ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଉଥିବାର ଦେଖୁଥିଲେ ।

ରାୟ ମୁକାରକ ବାହାଘରର ତଥ୍ୟ ସ୍ଥିର କଲା ।

“ଯଦି ତୁମେ ମୋ କଥାକୁ ମାନିବ, ତା'ହେଲେ ଦଶସ୍ୱାକୁ ବାହାଘର ପାଇଁ ନଡ଼ାକଲେ ଭଲ ହେବ ।” ଗୋଦଲ ପରାମର୍ଶ ଦେଲା ।

“ଆରେ ! ଏମିତି କଣ କେବେ କେଉଁଠି ହେଲଣି ? ଭାଗ, ଯାହାହେଲେ ବି ଭାଗ । ଦଶସ୍ୱା କିଛି ହେଲେ କହୁବନ । କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ ସେ ଲୋଭରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା ସିନା । ଏବେ ସେ କଥା ସ୍ମରଣା ହୋଇଗଲାଣି ।” ରାୟ ମୁକାରକ ବୁଝାଇଦେଲା ।

“ଲେଣି ଲେକକୁ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ହେଲେ ତୁମର ଯାହା ଇଚ୍ଛା……” ଗୋଂଦଲୁ ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ଉପରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟର ଭାର ଛାଡ଼ିଦେଲା । ପୁଅମାନେ ମଧ୍ୟ ବାପକଥାରେ ହିଁ ଭରିଲେ । କାହାରି ଉପରେ ଜୋର୍ କରିବା ପାଇଁ ତା’କୁ ଭଲ ଲାଗିଲା ନା । ଦଣ୍ଡାୟାକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଭୟ କରୁଥିଲେ । ନିମଂହଣ ପଠାଇଦିଆଗଲା ।

ବାହାଘର ପାଇଁ ଆୟୋଜନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏଥାଡ଼େ ମଲ୍ଲିକାର ଘର ସଫାସୁତୁର ହେଲା; ସେଥାଡ଼େ କୈମା ଘରେ ମଧ୍ୟ । ଏଥାଡ଼େ ଯୋଡ଼ିକର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଚାଲିଥିଲା; ସେଥାଡ଼େ ଶାଢ଼ୀ ଗହଣା ଠିକ୍ ହେଉଥିଲା । ଏପଟେ ଘୋଡ଼ାଶାଳକୁ ସଜାସଜି କରାଯାଉଥିଲା; ସେଥାଡ଼େ ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ସଜ କରାଯାଉଥିଲା । ଏପଟେ ମଲ୍ଲିକାର ହୃଦୟର ସ୍ପନ୍ଦନ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲା; ସେପଟେ କୈମାର ।

ବାହାଘର ଘନ ଦଣ୍ଡାୟା ମଧ୍ୟ ଅସି ପହଂଚିଗଲା । ସେ ଖଟରମାନଙ୍କ ଉପରେ ଲାଘି ଅଂଗୁରର ମଦ ଆଣିଥିଲା ! ତା’ ପାଖରେ ରଜନୀୟ ବାଣ ବେଣି ଓ ରଜନୀୟ ଗାଲିଚା ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ତା’ ମୁହଁରୁ ବିଦିଯାଇଥିବା ଘଟଣାର କିଛିହେଲେ ପ୍ରଭାବ ଜଣା ପଡ଼ି ନଥିଲା । ବିଅର ଜୀବନ ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ସମାନ ଭାବରେ ଦାୟୀ; ଏଣୁ ଯିଏ ବିଅ ଆଗରେ ଦୋଷ କରେ ସେ ନର୍କରେ ପଡ଼ିଥାଏ ।

ବିବାହ ଘନ ରାତିରେ ଗଡ଼ ମୁଗୁଲନାର ମୁଖିଆ ଘରେ ମଦ ଉଛୁଳି ପଡ଼ୁଥିଲା । ବସ୍ତୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବାହାର ଘରେ ବସି ମଦ ପିଉଥିଲେ ଓ ଘରଭିତରେ ବିଅମାନେ ନୂଆ ଜୋଇଁକୁ ଘେରି ଯାଇ ବସିଥାନ୍ତି । ଗୀତ-ବାଜଣା ଚାଲିଥାଏ । ଶାଶୁ ନିଜର ଜୋଇଁକୁ ଗୋଟାଲଡ଼ୁ ଖାଇବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ଶାଳୀମାନେ ହସପରିହାସରେ ମାଡ଼ିଥାନ୍ତି ।

ବିବାହ ସରିଯାଇଥିଲା । କୈମା ଓ ମଲ୍ଲିକା ପରସ୍ପରର ହୋଇଯାଉଥିଲେ । କାହାକୁ ଆଉ କୌଣସି କଥାର ଭୟ ନଥିଲା । ଦଣ୍ଡାୟା ଅଂଗୁରମଦ ଆଣିଥିବାରୁ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଆଖିରେ ସେ ଏକ ଗଣ୍ୟମାଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେ ମଦ ଢାଳୁଥିବା ଓ ବାକାମାନେ ପିଇ-ଯାଉଥିଲେ । ଶ୍ୱଶୁ ମୁବାରକର ବୈଠକଘରେ ବୋତଲରୁ ଠିପି ପରେ ଠିପି ଖୋଲୁଥିଲା । ଘର ଭିତରୁ ଲେକନୃତ୍ୟର ସ୍ୱର ଭାସିଆସୁଥିଲା ।

କୈମା ଶାଳୀମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ମୁକୁଳି ଆସି ବୈଠକଘରେ ପହଂଚିବାକ୍ଷଣି ତକତକ କରି ଗୁଡ଼ାଏ ମଦ ପିଇଗଲା । ବାହାଘରର ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନତା ସହଜ ସେ କ୍ଳାନ୍ତ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଅବଗୁଣ୍ଡନ ଭିତରୁ ସେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ମଲ୍ଲିକାର ମୁହଁକୁ ଦେଖିପାରିଥିଲା । ତାହାର ନିଶା ମଧ୍ୟ କମ୍ ଲାଗିନଥିଲା । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଘରଲୋକ ଓ ବରଯାତ୍ରୀ ସମସ୍ତେ ମାତାଲ ହୋଇପଡ଼ିଲେ; କେବଳ ଦଣ୍ଡାୟାର ଜ୍ଞାନ ଥାଏ । ସେ ପ୍ରକୃତରେ ମଦ ପିଇ ନଥିଲା ଓ ପିଇଲେ ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ ପିଇ ଅଧିକ ଫିଙ୍ଗି ଦେଉଥିଲା ।

ଦଣ୍ଡାୟା ସୁଯୋଗ ଉଣ୍ଡ ଶୁଷ୍କ ମୁହାବକ, ରାହୁନ, ମହରୁନ, ଦୁଲ୍ଲଭ ଓ କୈମାକୁ ବଂସ କଲ । ସେ ସିପାହୁମାନଙ୍କୁ ଗାଁ ବାହାରେ ବସାଇ ଦେଇ ଆସିଥିଲା । ତାର ଆଦେଶ ପାଇବା ମାତ୍ରେ ସିପାହୁମାନେ ପାଂଚଜଣଯାକଙ୍କୁ ବାଂସୁନେଲେ । ନା ବଂସୀମାନଙ୍କର ହୋସ୍ ଥିଲା; ନା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ।

ବିଜେତା ଦଣ୍ଡାୟା ଦିଲ୍ଲୀ ଅଭିମୁଖରେ ବାହାରିପଡ଼ିଲା ।

ପରଦିନ ପାହାଡ଼ାଂରେ ଯାଇ ଲୋକେ ରୁଝିପାରିଲେ ଯେ ବିଗତ ରାତ୍ରିର ନାଚଗୀତ, ମଦଗିଲ୍ଲା ଓ ବାଣ ଘେଣିଣିର କୋଳାହଳ ଭିତରେ ସବୁକିଛି ଆନନ୍ଦ ହଜିଯାଇଛି । ଗାଁର ମୁଣିଆ ସାଥରେ ବର, ବରପିତା ଓ ଚଢ଼ମାନେ ମଧ୍ୟ ବଂସୀ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । କିଏ କୁଆଡ଼େ ଯିବେ, କିଛି ରୁଝିପାରୁନଥାନ୍ତି । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନିୟତଃ କରବାପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ନଥିଲେ । ସମାଟ୍ଟର ଭୟ ଓ ରାଜଦରବାରର ଆତଙ୍କ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମାଡ଼ିବସିଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସବୁକିଛି ଅପମାନ ସହନେବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲେ । ଗଡ଼ ମୁଗଲ୍‌ନାରେ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ଜଣେ ଏଭଳି ନିର୍ଲକ୍ଷ ଭାବରେ ଅପମାନକୁ ସହ୍ୟ କରି ନେଇଥିଲା । ସହରଟାଯାକ ନୀରବ ଥିଲା । ତଖ୍ତ ହଜାରୁ ବି ଚାରିଜଣ ବରଯାତ୍ରୀ ଅବା କଣ କରପାରିଥାଆନ୍ତେ ? ଦଣ୍ଡାୟା ସହତ କେତେ ଜଣ ସୈନ୍ୟସାମାନ୍ତ ଅଛନ୍ତି, କାହାରିକୁ ଜଣାନଥିଲା ।

ଗୋଦଲ ମୁଠର ବାଲକୁ ଟାଣିଓଟାଣି କାନ୍ଦ-ବୋବାଳି ଛୁଡ଼ୁଥାଏ । ମଲ୍ଲୀର ଚିତ୍କାର ଶୁଣିବାପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ନୀରବରେ ସବୁ ଦେଖୁଥାଆନ୍ତି । ଗଡ଼ ମୁଗଲ୍‌ନା ସାରା ଓ ବରଯାତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ତାକୁ ଅନାଇ ରହୁଥିଲେ ।

କୈମା ଚାଲିଯିବା ଆଗରୁ ମଲ୍ଲୀ ଅରଟିଏ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତା' ମୁହଁକୁ ଚାହିଁନଥିଲା । ସ୍ବାମୀ ବସ୍ତ୍ର ଥାଉ ଥାଉ ସେ ବିଧବା ପାଲଟିଯାଇଥିଲା ।

ହେଲେ ମଲ୍ଲୀର ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ପଥରର ଗାର ଭଳି ଥିଲା । ସେ କୈମାର ହୋଇ କୈମାଠାରୁ ତାକୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଲାଭଳି ମାଆର ସୁଅ ଜନ୍ମ ହୋଇନଥିଲେ । ସେ ଦଣ୍ଡାୟା କିଂବା ଦଣ୍ଡାୟାର ସମାଟ୍ଟକୁ ଭ୍ରଷ୍ଟେଇ କରୁନଥିଲା । ଶାଶୁରୀ ଶକ୍ତି ଯେଉଁ କାମ ପାଇଁ ଅସମ, ସେଇଠି ବୁଦ୍ଧିବଳରେ ଅସାଧ୍ୟ କାମ ମଧ୍ୟ ସାଧନ ହୋଇପାରେ । ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ବେଶରେ କୈମାର ସଂଧାନରେ ବାହାରିପଡ଼ିଲା । ପ୍ରିୟତମକୁ ପାଇବାପାଇଁ ସେ ରାନ୍ଧାଭଳି ହାତରେ ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ଧରି ବାହାରିଲାବେଳକୁ ସେ ମାଆକୁ ମଧ୍ୟ କିଛି କହିନଥିଲା । ତା'ର ଭୟ ଥିଲା ଯେ କାଲେ ଘର ତ୍ୟାଗକଲ ସମୟରେ ମାଆ ତାକୁ ଏଇ ଦୁର୍ଗମ ପଥରେ ଯିବା ପାଇଁ ଦେବ ନାହିଁ । ତା'ର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଅଟଳ ଥିଲା ।

ଦଣ୍ଡାୟା ସାଥରେ ଥିବା ସୈନ୍ୟସାମାନ୍ତ ସଂଖ୍ୟାରେ ଖୁବ୍ ଅଧିକ ଥିଲେ । ଶିକୁଳିରେ ବସା ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଂସୀ ପାଖେ ପାଖେ ତିନିଜଣ ଲେଖାଏଁ ସିପାହୁ ଚାଲିଥାନ୍ତି । ମଲ୍ଲୀ ଏସବୁ ଖବର ଆଗରୁ ଅସୁସ୍ଥବା ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଜାଣିପାରୁଥାଏ । ମଲ୍ଲୀର ବାପ

ଓ ଭାଇମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦାତ ସିଂହଭଳି ଚେହେରା ଓ କୈମାର ମନଲୋଭା ରୂପ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯାହାର ମନଭିତରେ ଲୁଗିଯାଉଥିଲା । ସେମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଂଚିରହୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣିପାରି ମଲ୍ଲଙ୍କ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । ଦୁଃଖ କ'ଣ ଅଛି—ଆଜି ଅଛି ତ କାଲି ସୁଦ୍ଧା ଚାଲିଯାଉଛି ।

ଗୁଲି ଗୁଲି ମଲ୍ଲଙ୍କର ପାଦରେ ଫୋଟକା ହୋଇ ସେଗୁଡ଼ିକ ଫାଟିଯାଇଥାଏ । ସେ ଶହ ଶହ କୋଣ ବାଟକୁ ଖାଲିପାଦରେ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲା । ତା'କୁ ବାରଂବାର ରାସ୍ତା ପଛୁରିବା ପାଇଁ ପଡ଼ୁନଥିଲା । ବାଟସାରା ସ୍ଥାନ ସ୍ଥାନରେ ମାଇଲ ଖୁଟି, କିଛି କିଛି କୋଣ ଗୁଡ଼ି କୁଅ ଓ ଘାସର ଦୁଇ କଡ଼ରେ ଗଛମାନ ଥାଏ । କିଛି କିଛି ବ୍ୟବଧାନ ଅଂତରରେ ପାହୁଣ୍ଡାମାନ ଥାଏ । ଯେଉଁଠି ଗଛ କମ୍ ଥାଏ, ସେଠି ତାତିଲ ଭୂମିରେ ତା'ର ପାଦ ଜଳିଯାଉଥିଲା । ସେ ଯାଇଁ ଯାଇ ବଳକଡ଼ରେ ଥିବା ଘାସ ଉପରେ ଛୁଟାହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା । ପାଦର ଜାଳା ସାମାନ୍ୟ ଉପଶମ ହେଲେ ସେ ପୁଣି ଆଗକୁ ବଢ଼ୁଥିଲା । କେଉଁଠି ଖାଇବା ପାଇଁ ମିଳୁଥିଲା ତ କେଉଁଠି ମିଳୁନଥିଲା । ଗରାବ ନିରାଶର ଅଧିକାର ଭିତରେ କୈମା ଯେ ବଂଚିରହୁଥିଲା, ତାହା ଥିଲା ମଲ୍ଲଙ୍କ ପାଇଁ ଅଶାର ଏକମାତ୍ର କରଣ । ପ୍ରକୃତରେ ଦରାସ୍ତା ଉପରେ ଅବା କି ବିରାସ୍ତ । କୋଉଠି ମାରିଦେଇ ତା'କୁ ମାଟିତଳେ ପୋତିଦେଇଥାଆନ୍ତା । ସେ ବେଳେବେଳେ ଦରାସ୍ତା ଓ ତା' ଦଳର ଅତି ନିକଟକୁ ଚାଲିଯାଉଥିଲା ଓ ପୁଣି ପଛକୁ ରହୁଯାଉଥିଲା । ଅଚେତେ ସେ ଲୁଚି ଲୁଚି କୈମାକୁ ଦେଖିପାରୁଥିଲା—ବରୁଣ ନରୁପାୟ ଥିଲା । ମଲ୍ଲଙ୍କର ବାପା ଓ ଭାଇଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଦୟନୀୟ ଥିଲା ।

ମଲ୍ଲଙ୍କର ଯାହା ହଜିଠାରୁ ବଳି କଷ୍ଟଦାୟକ ଥିଲା । ହଜିରେ ଗଲ ସମୟରେ ମନର ଆଶା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାର ସଂଭବନା ଥାଏ । ଏଇଠି ସେଇ ଟିକକ ମଧ୍ୟ ନଥିଲା ।

ଗତବ୍ୟ ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ଦରାସ୍ତାଦଳ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ନିକଟରେ ଥିବା ଆନେସରରେ ପହଂଚିଲେ । ମଲ୍ଲଙ୍କ ମଧ୍ୟ ସେଇଠି ପହଂଚିଗଲା ।

ଆନେସରରେ ମଲ୍ଲଙ୍କର ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ସହୃଦ ଚନ୍ଦ୍ରାପରିଚୟ ହେଲା । ମଲ୍ଲଙ୍କ ସେଇ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀର ଅଗ୍ରମକୁ ବଢ଼ୁଇ ଆଣିବା ପାଇଁ ଯାଇଥିଲା । କଥାଭାଷା ହେଉ ହେଉ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ମଲ୍ଲଙ୍କର ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରିପାରିଲା । ତା'ର ବେଦନାମୟ ଜୀବନର କାହାଣୀ ଶୁଣିବା ପରେ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ମଲ୍ଲଙ୍କୁ ସମାଧି ଆକବରଙ୍କ ରାଜପୁତ ରାଣୀର ହିଅ ଯମୁନା ସହୃଦ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲା । ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀର ଦୃଢ଼ ବିରାସ୍ତ ଥିଲା ଯେ ଯଦି ରାଜକୁମାରୀ ଇଚ୍ଛାକରିବା ତା'ଦ୍ୱାରା ସବୁ କିଛି ିକ୍ ହୋଇଯିବ ।

ମଲ୍ଲଙ୍କ ଯମୁନାର ମହଲକୁ ଭିକ୍ଷା ସଂଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ ଗଲା । ତା'ର ରୂପ ଓ ଯୌବନ ଦେଖି ଯମୁନା ତା' ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଏବେ ଯୁବାବୟସରେ ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ

ପାଲଟିଯାଇଥିବା ଏଇ ସୁନ୍ଦର ବିଂଶଟି ପଛରେ ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ଗୋପନ ରହସ୍ୟ ଲୁଚି-
ରହିଥିଲା । ସେ ମଲ୍ଲିକାକୁ ମହଲ ଭିତରକୁ ଡକାଇ ଆଣିଲା । ଯମୁନା ପାର୍ଶ୍ଵରୁ ସେ କୈମା
ସହୃଦ ନିଜର ବିବାହର କରୁଣ କାହାଣୀ ଶୁଣାଇଦେଲା । ଯମୁନା ଦେହରେ ତାକୁ
ଏକ ଦେଶର ରୂପ ଦେଖାଗଲା; ଏଣୁ ସେ ତା' ପାଖରେ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଲୁଚାଇଲାନି ଯେ
ତା'ର କାକା ତାକୁ ସମ୍ରାଟ୍ ଅକବରଙ୍କ ଅଂତସ୍ତରରେ ରଖାଇ ପଦୋନ୍ମତ୍ତର ସ୍ଵପ୍ନ
ଦେଖିଛନ୍ତି ।

ଅଂତସ୍ତରର କଥା ଶୁଣିବାକ୍ଷଣି ଯମୁନାର ଦେହ ଜଳିଉଠିଲା । କେହି ଜଣେ ମଲ୍ଲିକାକୁ
ତା' ମାଆର ସଉରୁଣୀ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟାକରୁଥିଲା । ସଉରୁଣୀର ଦୁଃଖ ଯମୁନା
ଭୁଲିନଥିଲା । ନିଜ ପିତାଙ୍କ ବୃଦ୍ଧ ବୟସରେ ରହିକତା କଥା ମଧ୍ୟ ମନେଥିଲା । ସେ ବାଦଶାହା
ଆଦେଶରେ ଅନାରକଙ୍କର ହତ୍ୟା ହେବା ଦେଖିଥିଲା । ତାକୁ ହତ୍ୟା କରିବାର ଏକମାତ୍ର
କାରଣ ଥିଲା ଯେ ଅନାରକଙ୍କୁ ବୁଢ଼ା ବାପାକୁ ଗୁଡ଼ି ଯୁବକ ଦୁଃସ୍ଥ ସଲମ ପାଇଁ-ପାଗଳୀ
ହୋଇଥିଲା । ଯିଏ ଅନାରକଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରାଇପାରେ, ସେ କ'ଣ ମଲ୍ଲିକାର ଅଂତସ୍ତରକୁ
ପ୍ରବେଶ କଲା ପରେ ଯମୁନାର ମାଆ ସହୃଦ ଭଲ ଆଚରଣ କରିବ ? ମଲ୍ଲିକାର କଥା
ଶୁଣିବା ପରେ ତା'ର ମନେହେଲା ସତେ ଯେମିତି ତା'ର ମାଆ ସନ୍ଧ୍ୟାସିନୀବେଶରେ
ଭିକ ମାଗୁଛି ଓ ତା' ଛାନରେ ମଲ୍ଲିକା ଘନିଷ୍ଠବୀରର ସଞ୍ଜେସଞ୍ଜ ପାଲଟିଯାଇଛି !
ମଲ୍ଲିକା ଯେ ଏମିତି କାମ କରିପାରେ, ଏକଥା ଯମୁନା ବିଶ୍ଵାସ ନକଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ମଲ୍ଲିକାର
ଇଚ୍ଛା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁନଥିଲା । ସ୍ଵୟଂ ବାଦଶାହା ଆକବରଙ୍କ ହାତରେ ସବୁକିଛି
ଥିଲା ।

ଗୋଟାଏ କଥା ଯୋଗୁଁ ରାଜକୁମାରୀ ବେଶୀ ଚିନ୍ତିତ ନଥିଲା । କଥାଟି ହେଲା
ଆକବରଙ୍କୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦରଘାର ଅଭିସଂଧ୍ୟ ଜଣାନଥିଲା । ସେ ଏତିକି ମାତ୍ର ଜାଣିଥିଲେ
ଯେ ଦରଘା ସୈନ୍ୟସାମଂତ ନେଇ ବିଦ୍ରୋହମାନଙ୍କୁ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ
ଭଉଣୀର ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ବିଦ୍ରୋହ ହେବାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ—ଏକଥା
ସମ୍ରାଟ୍ ଆକବର ଜାଣିପାରିଥିଲେ ମଲ୍ଲିକାକୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ବଂସ କରି ଆଣିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ
ଶୁଣାଇ ଦେଇଥାଆନ୍ତେ । ଦରଘା ସମ୍ରାଟ୍ ଆଗରେ ମଲ୍ଲିକାକୁ ବଳି ଚଢ଼ାଇବା ପାଇଁ
ବଳିବ କରିବାର କାରଣ ଥିଲା । ତା ହେଉଛି, ସେ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଦ୍ରୋହମାନଙ୍କୁ ଦରବାରରେ
ପହଞ୍ଚିଆଇ ଦେଇ ସେ ପ୍ରଥମେ ପୁରସ୍କାର ଲାଭ କରିବ ଓ ପୁଣି ଥରେ ମଲ୍ଲିକାକୁ ସମ୍ରାଟ୍‌ଙ୍କର
ଅଂତସ୍ତରକୁ ଆଣିବାଦ୍ଵାରା ଦ୍ଵିତୀୟ ଥର ପାଇଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିବ । ରାଜକୁମାରୀ ଯମୁନା
ସ୍ମୃତ ନଥିଲା ଯେ ଏଭଳି ଦୃଢ଼ିନି ଆସୁ । ସେ ଦରଘାକୁ ଡକାଇଲା ଓ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବଂସ-
ମାନଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରି ମହଲକୁ ପଠାଇଦେବା ପାଇଁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲା ।

ରାଜକୁମାରୀର ଆଦେଶ ଶୁଣିବା ପରେ ଦରଘା ନିଜର ଗୁଡ଼ିଣି ଗୁଲିଗଲା । ବାଟରେ
ତାର ମନେପଡ଼ିଲା ଯେ ବିଦ୍ରୋହମାନଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ରାଜକୁମାରୀଙ୍କ ଆଦେଶ ମାନିବା

ପାଇଁ ସେ ବାଧା ନୁହେଁ । ସମ୍ରାଟ୍ ନଜର ହିଅକୁ ବୁଝାଇଦେବେ । ଦଶସ୍ତ୍ରା ରାତାରାତି ବଂସୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଆଗକୁ ଚାଲିଯିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିରକଲ ।

ରାଜକୁମାରୀ ଯମୁନା ଓ ମଲଙ୍କାର ମିଳାମିଶା ଖୁବ୍ ଘନସ୍ଥ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ରାଜକୁମାରୀ ମଲଙ୍କାର ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ବସ୍ତ୍ର କାଢ଼ିନେଇ ତାକୁ ରାଜଜାୟ ପରିଧେୟ ପିନ୍ଧାଇ ଦେଲା । ସେମାନେ ରାତିସାରା ଆକବରଙ୍କ ଅଟଳ ନ୍ୟାୟ-ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ । ମଲଙ୍କାର ଧ୍ୟାନ ସେଆଡ଼େ ନଥିଲା । ଏଇ ସବୁକଥା ଗୁଡ଼ି ତା'ର ମନ କୈମା ନିକଟରେ ଥାଏ । ସକାଳୁ ସିପାହୀମାନେ କୈମାକୁ ନେଇ ଆସିବା କଥା ।

ସକାଳୁ ଦରଜାରେ ପ୍ରହରୀର କରାଯାତ ଶୁଣି ମଲଙ୍କା କୈମାକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଧାଇଁଗଲା । ହେଲେ କୈମା ସେଠାରେ ନଥିଲା । ପ୍ରହରୀ ଜଣାଇଦେଲା ଯେ ଦଶସ୍ତ୍ରା ରାତାରାତି କୈମା ଓ ତା'ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ନେଇଯାଉଛି । ଦରବାରର କର୍ମଚାରୀ ଗୁରୁ ସୁବେଦାରର ଏତେ ସାହସ ? ରାଜକୁମାରୀ ହୋଧରେ ନଜକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରି ପାରୁନଥିଲା । ପ୍ରହରୀ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ଭୟରେ ଅରହର ହେଉଥିଲା ।

ଯମୁନା ମଲଙ୍କାକୁ ସାଥରେ ନେଇ ଦାକ୍ଷିଣି ଯିବାପାଇଁ ବାହାରିଲା । ସେ ବାଟସାରା ଚିଂତା କରୁଥାଏ ଯେ ବୃଦ୍ଧ ସମ୍ରାଟ୍‌ଙ୍କୁ ଏ ସବୁ ଘଟଣା କିଭଳି ଭାବରେ ଜଣାଇବା ଉଚିତ ।

ଦାକ୍ଷିଣିରେ ମଲଙ୍କାକୁ କିଛି କହିବା କିଂବା ସମ୍ରାଟ୍‌ଙ୍କ ସମ୍ମୁଖକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ନଥିଲା । ଏ ସବୁ କାମ ଥିଲା ଯମୁନାର ଓ ଏବେ ଏ କଥା ଉପରେ ଯମୁନାର ନଜର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନିର୍ଭର କରୁଥିଲା ।

ସବା ପ୍ରଥମେ ରାଜକୁମାରୀ ନିଜ ମାଆ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କଲା । ଯେଉଁ ହିଅ ଦିନେ ତା ମାଆର ସଉରୁଣୀ ହୋଇଥାଆନ୍ତା, ତା'କୁ ନେଇ ତା ମାଆକୁ ଦେଖାଇଲା । ସେ ଦଶସ୍ତ୍ରାର କଥା ମଧ୍ୟ ମାଆକୁ ବୁଝାଇଲା । ରାଣୀ ଓ ରାଜକୁମାରୀ ଦୁହେଁ ମିଶି ସ୍ଥିର କଲେ ଯେ ସମ୍ରାଟ୍‌ଙ୍କୁ ମଲଙ୍କା ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ନ ଜଣାଇ ସେମାନେ ଦଶସ୍ତ୍ରାକୁ ଶେଷ କରିଦେବେ ।

ବୃଦ୍ଧା ମାଆର ହୃଦୟ ଦୁଃଖରେ ଦଳି ହୋଇଯାଉଥାଏ । ବାଦଶାହୀଙ୍କ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୃଦୟ ଯୋଗୁଁ ତାକୁ ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ ଉଭୟ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ବିଗତ ସମୟକୁ ଭୁଲି ନଥିଲା; ଯେଉଁ ସମୟରେ ସମ୍ରାଟ୍ କୌଣସି ଯୁବତୀର ଯୌବନରେ ଆସକ୍ତ ହୋଇ ଜରୁରୀ କାମର ବାହାନାରେ ରାତି-ରାତିଧରି ମହଲକୁ ଫେରୁନଥିଲେ । ସେ ସମ୍ରାଟ୍‌ଙ୍କ ଜରୁରୀ କାମ କଣ, ତାହା ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଥିଲା । ସେଇ ଜରୁରୀ କାମର ଆଳରେ ସମ୍ରାଟ୍ ରାତିରାତି ବାହାରେ କଟାଇଦେଉଥିଲେ । ରାଣୀ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ସେ

ଯଉଁଦିନଠାରୁ ବୁଢ଼ୀ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି, ସେଇ ଦିନଠାରୁ ବାଦଶାହୀଙ୍କର କାମ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବଢ଼ିଯାଉଛି । ରାଣୀ ଏବେ ଆଉ ନଜର ଦୁଃଖର ବୋହକୁ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଚାହୁଁ ନଥିଲେ । ଜାଂକର ଭାଗ ସଉରୁଣୀ ଯାହାର ବୟସ ନିଜ ହିଅଠାରୁ ମଧ୍ୟ କମ୍ ଥିଲା,

ସିଏ ତା' ସମ୍ମୁଖରେ ବସିଥିଲା । ଦଶସ୍ୱାର ଉପସ୍ଥିତି ରାଣୀଙ୍କୁ ବସସ୍ୱାସ୍ତ୍ୟ ମନେହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଦଶସ୍ୱାକୁ ମୂଳରୁ ଉତ୍ପାଟନ କରିବା ପାଇଁ ଛିରିକିଲେ ।

ସମ୍ରାଟଙ୍କର ମହଲକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା ସମୟରେ ରାଣୀଙ୍କ ଆଦେଶରେ ସହଯାକ ଆଲୁଅ ଲିଭାଇ ଦିଆଗଲା । ବନ୍ଦମାନ ଭାଙ୍ଗିଦିଆଗଲା । ରାଣୀ ନିଜର ରୂପ-ଶୃଙ୍ଗାର କାଢ଼ି ଦେଇ ଫିକି ଦେଇଥିଲେ । ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଆସିଲାବେଳକୁ ସେ ମୁହଁମାଡ଼ ବଛଣାରେ ପଡ଼ିଆଆନ୍ତି ।

ଏହା ଦେଖି ସମ୍ରାଟ୍ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଆଜି ତ ସେ ରାଣୀଙ୍କ ଆପତ୍ତି କଲ ଡଳି କୌଣସି କାମ କରିନଥିଲେ; ଏକଥା ସେ ଜାଣିଥିଲେ । ଏମିତି ମଧ୍ୟ ବିବାହତ ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଏଇ ରାଣୀ କୌଣସି କଥାକୁ ନେଇ ଏଭଳି ଫୋପ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିନଥିଲେ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କେବେହେଲେ ନିଜର ଫୋପ ପ୍ରକାଶ କରିନଥିଲେ । ଆଜି ଏମିତି ଅବା କ'ଣ ଘଟିଯାଇଥିଲା ? ସମ୍ରାଟ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ।

ସମ୍ରାଟ୍ ନିଜ ରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ନତହେବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ତାଙ୍କୁ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଡଳିବା ଦେଖି ରାଣୀ ଶୟ ମୁବାରକ ଓ ତା'ର ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ମୁକ୍ତିକରିଦେବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ବିଦ୍ରୋହମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଇଚ୍ଛାନୁଯାୟୀ ଖଲସ କରିଦେବା ସମତା ସମ୍ରାଟଙ୍କ ହାତରେ ନଥିଲା; କେବଳ ଦାଢ଼ସଭାଷ୍ଟ୍ର ଏଇ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇପାରିବ । ବିଦ୍ରୋହ ଓ ଗୁରୁଚରମାନେ ଦେଶର ଶାନ୍ତ । ବିଦ୍ରୋହମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣଦେବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରମାଣ ଓ ଯୁକ୍ତିର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିଲା । ରାଣୀଙ୍କ ପାଖରେ ଏଥିନିମନ୍ତେ କିଛିହେଲେ ଯୁକ୍ତି ନଥିଲା । ଯେଉଁଠି ଦଶସ୍ୱା ନିଜର ଖଇକୁ ବିଦ୍ରୋହ ବୋଲି କହୁଥିଲା, ସେଇଠି ଅବା ତାକୁ କିଭଳି ଭାବରେ ଭୁଲ୍ ବୋଲି ସାବ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇପାରିଥାଆନ୍ତା ।

ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଅତି ସାଂଘାତକ ଥିଲା । ସମ୍ରାଟ୍ ଅକବରଙ୍କ ନିରପେକ୍ଷ ନ୍ୟାୟ ବିଚାର କଥା ସାରା ପୃଥକରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲା । ସେ ବିନା କାରଣରେ ଅବା କାହାରିକୁ କେମିତି ଫାଶୀର ଆଦେଶ ଦେଇଦେବେ ? କିନ୍ତୁ ଦଶସ୍ୱା ଦ୍ୱାରା ମଲ୍ଲକକୁ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚର ପଦ୍ମଭୂଷଣ କଥା କହୁ ଯୁକ୍ତି କରିବା ଅର୍ଥ ଥିଲା ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ କୁରାଣି ମାରିବା । ସମ୍ରାଟ୍ କାଳେ ମଲ୍ଲକ ପ୍ରତି ଅସନ୍ନ ହୋଇଯାଇପାରନ୍ତ ?

ରାଣୀ ନିଜର ଦୁଃଖକଥା ନିଜର ଭାଇ ବାରିବଲକୁ ଜଣାଇଲେ । ବାରିବଲ ପାଖରେ କେଉଁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ଅବା ଉପାୟର ଅଭାବ ଥିଲା ? ସେ ବୁଝାଇଦେଲା ଯେ ଜାଠ-ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଭାଇ-ଭାଇକୁ ହତ୍ୟାକରିଦେବା ଅତି ସାଧାରଣ କଥା । ଜମିଦି ବି ହୋଇଥାଇପାରେ ଯେ ନିଜର ଭାଇ ଶୟ ମୁବାରକକୁ ବିଦ୍ରୋହ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରି ଦଶସ୍ୱା କୌଶଳରେ ତାକୁ ହତ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଶୟ ମୁବାରକ ଓ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀମାନ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ତାଙ୍କର ଧନସମ୍ପତ୍ତି ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନ ମୁଣିଆର ପଦ ତାକୁହିଁ ମିଳିବାର ଥିଲା । ଏମିତି କୃତବୃଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ ନିଜ ଦଶସ୍ୱାକୁ ଫାଶୀ

ଦେବା ଯେଉଁଲି ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା, କୈମା ଓ ତା'ର ସାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତି ଦେବା ସେଇଭଳି ସ୍ବାଭାବିକ ଥିଲା ।

ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ଏଥିରୁ ବଳି ଆଉ କିଛି ଯୁକ୍ତିର ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିଲା । ସେ ନିଜର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଶୁଣାଇଦେଲେ ।

ଦଗ୍ଗାୟାକୁ ଫାଶୀଦେବା ଆଗରୁ ତା'ର ଶେଷ ଅଭିଳାଷ କ'ଣ ବୋଲି ପଚାରିଥିଲେ । ହେଲେ ଦଗ୍ଗାୟାର ସମସ୍ତ ଅଭିଳାଷ ମରିଯାଉଥିଲା । ଉକ୍ତ ପଦବୀର ଲେଭ ଓ ପ୍ରତିଶୋଧର ଭାବନା ତା'ର ମୁଁଡ଼ଭିତରେ ଯେଉଁ ବଡ଼ ପୃଷ୍ଠି କରିଥିଲା, ତାହା ଫମଶ ଶାଂତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ତାର ଅବା ଶେଷ ଅଭିଳାଷ ଆଉ କଣ ଥିଲା ! ସେ କୈମା ଓ ମଲିକକୁ ପାଖକୁ ଡକାଇ କୈମା ହାତରେ ମଲିକର ହାତ ରଖିଦେଲା । ଏଇ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ରାୟ ମୁକାରକର ପରିବାରରେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖି ଜଳେଇଆସିଲା । ଦଗ୍ଗାୟା ଆଖିରୁ ମଧ୍ୟ ଧାର ଧାର ଲୁହ ଗଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବଡ଼ଭାଇଠାରୁ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ସେ ଫାଶୀକାଠରେ ଝୁଲିପଡ଼ିଲା ।

ସେଇଦିନ ରାତିରେ ଯମୁନା ନଦୀକୂଳରେ କୈମା ଓ ମଲିକା ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଏକାଂତରେ ପରସ୍ପରକୁ ପାଇଲେ । ଜହ୍ନରାତି, ନିର୍ଜନ ନଦୀକୂଳ, ବହୁଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଶାଂତ ଜଳଧାର ଓ ଦଗ୍ଗାୟାର ଶେଷସମୟର ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ତାଙ୍କର ସାମ୍ନାରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଦନ୍ତବ୍ୟ କରିଦେଇଥିଲା ।

କୈମା ମଲିକକୁ ନିଜର ଆଲିଂଗନ-ପାଶରେ ବାନ୍ଧିନେଇ ସମୟରେ ଖସିବେ ମଲିକର ଆଖିରୁ ଲୁହର ଧାର ଗଡ଼ିଆସିଲା ।

